

મિતાક્ષર

કવીશ્વર દલપતરામ હસ્તલિખિત પુસ્તકસંગ્રહ, જેવી રીતે જૈન ભંડારોમાં અથવા પંડિત અને પુરાણીઓના ખાનગી સંગ્રહમાં, હાથપ્રતો, સુરક્ષિત અને સુવ્યવસ્થિત સ્થિતિમાં, સળંગ મળી આવે છે, તેવી જાતનો નથી; પણ સૂચિના પ્રવેશકમાં, સંપાદકે જણાવ્યું છે તે પ્રમાણે, અમદાવાદની ગુજરીમાંથી ઘણીખરી મળી આવેલો હાથપ્રતો-આખી અને ખંડિત, જીર્ણ અને ફાટેલી-નો બનેલો છે, એમ શરૂઆતમાં કહી દેવું જોઈએ.

પ્રસ્તુત સંગ્રહ ઉપર મુખ્ય આધાર રાખીને સોસાયટીએ આપણા પ્રાચીન કાવ્યોનું સંશોધન અને પ્રકાશનકાર્ય સન ૧૯૨૨ થી ઉપાડ્યું છે. તેને અંગે સોસાયટીનો હાથપ્રતોની સંપત્તિ કેટલી છે, તેનો ખ્યાલ આવવા આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી રા. હીરાલાલ ત્રિ. પારેખે સદર હાથપ્રતોની આ યાદી તૈયાર કરી છે. એની મદદથી વિદ્વાનોને હાથે સંશોધન અને પ્રકાશનનું કાર્ય આગળ વધે તેની તજવીજ ચાલુ છે.

ગુજરાતી સાહિત્યનો સમગ્ર ઇતિહાસ લખાવા પૂર્વે આપણા પ્રાચીન કાવ્યોનું શુદ્ધ અને શાસ્ત્રીય પ્રકાશન અત્યંત આવશ્યક છે. ગુજરાતીનો અભ્યાસી અને વિદ્વદ્વર્ગ તે સંબંધી યોગ્ય સૂચનાઓ સોસાયટીને લખી મોકલવા કૃપા કરશે; એટલુંજ નહિ પણ પોતે એકાદ કાવ્યનું સંપાદનકાર્ય ઉપાડી લેવા ખુશી હોય તો તેમ લખી જણાવશે તો મેનેજિંગ કમિટી સમક્ષ તે સૂચના રજુ કરવામાં આવશે.

અમદાવાદ.
તા. ૩૧-૩-૩૦

કે. હ. ધ્રુવ
પ્રમુખ, ગ્ર. વ. સોસાયટી.

: : सांस्कृतिक्युं : :

૧ મિતાક્ષર (દિ. ગા. કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવ.)	પૃ. ૩
૨ પ્રવેશક	પૃ. ૧ થી ૩૬.
૩ કવીશ્વર દસપતરામ હરતલિખિત પુસ્તકસંગ્રહની સૂચિ	પૃ. ૧ થી ૨૩૫
૪ „ „-પૂરવણી	પૃ. ૨૩૬ થી ૨૪૦
૫ કક્ષાવારી-અંધાનુક્રમ-	પૃ. ૧ થી ૨૧
૬ કક્ષાવારી-લેખકાનુક્રમ-	પૃ. ૨૨ થી ૪૨
૭ અંથોની સાક્ષ્યાર સૂચિ	પૃ. ૪૩ થી ૫૧

આપણે અહિં જુની હાથપ્રતો સંગ્રહવા અને સાચવવા તરફ પ્રથમ લક્ષ, ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીના સંસ્થાપક સ્વ. અલેક્ઝાંડર કિન્ડોલ ફોર્મિસનું ગયું હતું.

ગુજરાતના ઇતિહાસ માટે સાધનો એકઠાં કરતાં, ફોર્મિસ સાહેબને આપણું પ્રાચીન સાહિત્ય-રાસાં, પ્રબંધ અને કાવ્યો વગેરે જોવા તથા મેળવવાની જરૂર પડી; અને તે સમયે, રાસમાંળાનું પુસ્તક તૈયાર કરવામાં એમની મદદમાં રહેલા કવીશ્વર દલપતરામને, એમણે દેશમાં જ્ઞાનપ્રચાર અને જ્ઞાનસમૃદ્ધિની વૃદ્ધિ અર્થે સાહિત્ય અને કેળવણી વિષયક એક સંસ્થા કાઢવાની અને તેમાં અન્ય કાર્યો સાથે ઉપલબ્ધ ગ્રંથોની હાથપ્રતોનો સંગ્રહ કરવાની અગત્ય સમજાવી.

સોસાયટીનું કાર્ય નવુંસવું, કાર્યો અનેક અને વિવિધ પ્રકારનાં-જેમકે, છાકરા છાકરીઓની એકત્ર શાળા, પુસ્તકાલય, અઠવાડિક વર્તમાનપત્ર, શાળા-પયોગી પુસ્તકોનું પ્રકાશન, 'બુદ્ધિપ્રકાશ', ગ્રંથકારને ઉત્તેજન, પુસ્તકલેખન અને નિબંધ માટે પારિતોષિક વગેરે-કરવાનાં તેમાં, કાર્યકર્તાઓની સંખ્યા ભાગ્યેજ બે પાંચની, અને એ સઘળાં કાર્યને પહોંચી વળવાને પુરતું ફંડ પણ પાસે નહિ. આવી મુશ્કેલીઓ અને મુંઝવણ ઝાણી ન હોય તેમ, તેના તરફથી પ્રકટ થતા વર્તમાનપત્રના અંગે એક ડેક્રેશનનો કેસ કોર્ટમાં મંડાતાં કમિટીમાં તીવ્ર મતભેદ ઉભો થયો; અને અધુરામાં પુરું મી. ફોર્મિસની એવામાં બદલી થયું; એટલે સોસાયટીનું કાર્ય ગુચવાઇ જઇ, મામલો વધુ ગંભીર થઇ પડ્યો. આવી સ્થિતિ બે લાંબો સમય ચાલુ રહે તો સોસાયટી બંધ કરવાનો વારો આવે એવી બીતિથી, સન ૧૮૫૫ માં કર્ટિસ સાહેબની માગણીથી મી. ફોર્મિસે કવિશ્રીને પોતાના દેશબંધુઓના ઉત્કર્ષ અને સેવાર્થે, અધિકારની અને ભાવિ ઉદયની આશાવાળી સારી સરકારી નોકરી છોડી દઈ, સોસાયટીની ખાનગી નોકરીમાં જોડાવા આગ્રહ કર્યો. આવા સંજોગોમાં સ્વ. દલપતરામને બીજી બધી મહેત્તજોના મોહને વશ ન થતાં, એક શુભેચ્છકના વચનને માન આપી, દેશ અને સાહિત્યસેવાના કાર્યર્થે અપૂર્વ સ્વાર્થત્યાગ, સાથે કેવળ નિરભિમાની અને સાત્ત્વિક વૃત્તિ દાખવ્યાં; તે જેમ પ્રચર્ય અને

અનુકરણીય છે, તેમ દેશનું ગૌરવ અને કીર્તિને વધારનારાં પણ ગણાય. એમની તે સેવા એટલી બધી પ્રસિદ્ધ અને અવિરત હતી કે સોસાયટી સાથે એમનું નામ સદા સંકળાયેલું અને સુવર્ણ અક્ષરે અંકિત થયેલું રહેશે.

આ પ્રમાણે નવી વ્યવસ્થા ચતાં, અને કવિ દલપતરામ સાહિત્યક્ષેત્રમાં ફરીકામ પડતાં, સોસાયટીમાં હાથપ્રતોનો સંગ્રહ થવા સંબધી જે ઉલ્લેખ અગાડી કરેલો છે, તે કામ કંઈક ગતિમાન થયેલું નજરે પડે છે.

સન ૧૮૬૧ના છુદ્ધિપ્રકાશના જુલાઈ અંકમાં નક્કો કરનાર લઠીઆઓ મેળવવાની જાહેર ખબર છપાયેલી છે; અને એ વર્ષના સપ્ટેમ્બરના અંકમાં કવિને સરકારી ફેળવણી ખાતા સાથે ગુજરાતી કાવ્યદોહન તૈયાર કરી આપવા બદલ રૂ. ૫૦૦)નું પારિતોષિક મળ્યાની નોંધ થયેલી છે.

તે આગમ્ય પ્રાથમિક શાળા માટે ગુજરાતી વાંચનમાળા તૈયાર કરવાના કાર્યમાં કવિશ્રીએ દોષ સાહેબને સંતોષ મળે એવી સારી મદદ કરેલી; એ વાચનમાળામાંની ઘણાખરી કવિતાઓ એમની જ રચેલી છે. ઉક્ત સરકારી કાવ્યદોહનનું કાર્ય તેમને સોંપાવવામાં દોષ સાહેબનો જ હાથ હોય, એવી સન ૧૮૬૦-૬૪ના વાર્ષિક રીપોર્ટમાંના પેરા ૧૨ પરથી પ્રતીતિ થાય છે :—

“Dalpatram's time for eight months was almost exclusively devoted to the preparation of this work. Mr. Hope appeared to think that the Vernacular Society had on hand sufficient manuscripts from which a work of this kind could be compiled. But on looking into them, it was discovered that we had not specimens of even a tithe of the works known to be existing in the language. It was found necessary to purchase, borrow, and copy manuscripts from all parts of the province; and great troubles there was sometimes to obtain even a sight of them. Although Dalpatram has not succeeded in obtaining copies of all the poetical works that exist in the language, he has seen and read a sufficient number to enable him to

compile a work which really deserves the title he has given it."

છેક ગઈ પેઢી-generation સુધી એ કાવ્યદોહન-પાછળથી કેળવણી-ખાતા સાર રા. સા. મહીપતરામે સુધારેલું-પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શાળાઓમાં એક પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે વંચાતું આવ્યું છે; અને તેનું વાચન પ્રોત્સાહક, બોધપ્રદ અને લોકપ્રિય નિવડ્યું છે, એમ તેના સેંદરો વાચકો કૃતજ્ઞતાપૂર્વક સ્વીકારે છે; તેના વિષે ઉપરોક્ત રીપોર્ટમાં દર્શાવેલો અભિપ્રાય વાંચવા જેવો છે:

"He agrees with me in thinking that the work is one of great merit; that it will be a most valuable addition to the Literature of Gujarat; will be very popular, and increase the taste for reading; and in conjunction with the School Books, lately compiled by Mr. Hope and his Deputies, will create quite a revolution in the language."

ઉપરની દર્શીકત ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સોસાયટીનો હાથપ્રતોનો સંગ્રહ સૌથી જુનો છે, એટલું જ નહિ, પરંતુ, એ જુના કાવ્યસાહિત્યને પ્રથમ જ પ્રકાશમાં આણવાનો, એમાંનું નવનીત પ્રબળ અપાડવાનો અને તે માટે લોકરુચિ ઉત્પન્ન કરવાનો યશ કવિશ્રી દલપતરામને જ ધટે છે.

પરંતુ ઉપરોક્ત રીપોર્ટમાં નોંધ્યા પ્રમાણે ઘણી કેશિષ છતાં સોસાયટીનો સંગ્રહ સમૃદ્ધ અને વિસ્તૃત બન્યો નહોતો. કવિશ્રીને જે કાંઈ હાથપ્રતો મળી આવેલી, તે ધીમે ધીમે અને ખર્ચપૂર્વક પ્રયાસથી એકઠી થયેલી, અને કેટલીક તો મૂળ પ્રત પરથી ઉતારાવી લીધેલી નહોતી જ હતી; તેમજ તેની કુલ સંખ્યા સન ૧૯૧૦ સુધી ૧૬૪ જેટલી હતી.

અમદાવાદની ગુજરીમાં દર શુક્રવારે એક આટો નિયમિત રીતે માર્પાગી, છેલ્લાં વીસ વર્ષમાં, પ્રસ્તુત યાદીમાંની આશરે ૬૦૦ થી વધુ હાથપ્રતો મેળવવામાં આવી છે: જેમાંની બે ચાર પ્રતો તો લગભગ ત્રણસે ચારસે વર્ષ જેટલી જુની છે. કેટલીક હાથપ્રતો પહેલ પ્રથમ પ્રાપ્ત થયેલી છે; થોડીક જેનાં નામ માત્રનો ઉલ્લેખ મળતો પણ ઉપલબ્ધ થયેલી નહિ તેવી અલબ્ધ છે, અને ઘણીખરી પ્રાચીન કાવ્યગ્રંથોના સંશોધન અને સારોદ્ધારમાં સદાયજૂત અને કિમતી થઇ પડે એવી પણ છે.

આવે ઉપયોગી અને કિમતી હાયપ્રતોનો સંગ્રહ એક વ્યક્તિ પાસે રહે, તે કરતાં એક મધ્યસ્થ સંસ્થામાં સાર્વજનિક ઉપયોગ માટે કાયમ સચવાઈ રહે, એ ઇષ્ટ તેમ ઉપયુક્ત જણાયાથી, તે બધી પ્રતો સોંપાઈતીને સોંપી દેવામાં આવી છે. તે વળી એવી શરતે કે સદરહુ સંગ્રહ સાથે કવીશ્વર દક્ષપતરામનું નામ જોડાયેલું રહે; અને એમ કરવામાં મુખ્ય હેતુ એ જ રાખેલો છે કે-એ મહાન સાધુચરિત કવિ પ્રત્યેના પૂજ્ય ભાવ અને માન પ્રદર્શિત કરવાની-સાથે સાથે જેમણે આપણા જુના કાવ્યસાહિત્યના મંશોધન અને પ્રકાશનનો માર્ગ ખુલ્લો કરી આપેલો, તેનું હમેશા કૃતજ્ઞતાપૂર્વક જનતાને સ્મરણ-ભાન થયા કરે.

(૨)

કવિ દક્ષપતરામ અને કવિ નર્મદાશંકર, એ બંનેને જાણીતા ત્રિવેચક સદ્ગત સાક્ષર નવલરામે એમના જમાનાના સમયમૂર્તિરૂપે ઓગળાવ્યા છે. જ્ઞાનની વૃદ્ધિ, સાહિત્યનો ઉત્કર્ષ અને પ્રગ્નના અબુદ્ધયાર્થે બંને પ્રયાસ કરતા હતા, બંનેનું ધ્યેય સમાન-એક જ હતું, પરંતુ તે પ્રાપ્ત કરવાના માર્ગ સહજ ભિન્ન હતા. સ્વભાવે, આચારવિચારે, કાર્યપદ્ધતિ અને સિદ્ધાંતે બંને ભિન્ન માર્ગે વિચરતા; અને કેટલીક વાર તેઓ વચ્ચે રમુજ સ્પર્ધા થતી, તોપણ તે સાહિત્યને લાભકારક જ થતી.

કવિ દક્ષપતરામે ગુજરાતી કાવ્યદોહન તૈયાર કર્યું તેમાં જે કવિઓનાં અંથોમાંથી પોતે કાવ્યો પસંદ કરેલાં, તેમનાં જીવનની હકીકત “ભુદ્ધિપ્રકાશ”-સન ૧૮૬૨માં આપવા માંડેલી; અને તેની સરસાઈમાં કવિ નર્મદે કવિ ચરિત્રો લખવાનું શરૂ કર્યું હોય એ સંભવિત છે.* ગમે તેમ હો, પણ એટલું તો ખરું જ કે, એ બંનેએ લખેલાં કવિચરિત્રો ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસક્રમે જોવાની જરૂર રહેશે જ; કેમકે તેમાં તે સમયે તેમના વિષે પ્રચલિત દંતકથાઓ અને મળી આવી તે માહિતી સંગ્રહેલી છે, અને તે જ એની ઉપયોગિતા અને મહત્તા છે, એમ કહી શકાય.

એનાથી વિશેષ મહત્વનું અને સંગીન કાર્ય કવિ નર્મદે કર્યું, તે એ કે, ચાંદોદનિવાસી કવિ દયારામની ગરબી-પદોનો સંગ્રહ કર્યો. દયારામની ગરબીઓ અને પદો અત્યારે પણ વાચકને, તેના પદલાલિત્ય, માધુર્ય, શબ્દોની સ્વાભિવ્યક્તા અને સુંદર પસંદગીથી મુગ્ધ કરે છે; તો પછી, તે વખતે એ

કવિની લોકપ્રિયતા અને મોહિનીનું કહેવું જ શું ? ખરે, સમગ્ર ગુજરાતને કવિ દયારામે, તેમની ગરબી અને પદોથી ગાંડી કરી મૂકી હતી ! એ ગરબીઓની ધાડીએ કવિ દક્ષપતરામે નવીન સુધારા વિષે અનેક ગરબીઓ રચી અને પોતે ગરબી ભટ્ટ કહેવાયા; પણ કવિવર દયારામની કૃતિનો ઉદ્ધાર, પ્રકાશન અને પ્રચારનું કાર્ય તો કવિ નર્મદે જ કર્યું. દયારામ કાવ્યનો વાચક કવિ નર્મદનું એ ઝાણુ-સાહિત્યસેવા-સદા ઉપકાર સાથે સંભારશે.

એવું બીજું સાહિત્યનું સ્તુત્ય કાર્ય કવિ નર્મદે કર્યું, તે પ્રેમાનંદ રચિત દશમ સ્કંધને એડિટ કરવાનું હતું. એ કાવ્ય જનતામાં પુષ્કળ વંચાતું, પણ તે સારી રીતે છપાવીને સર્વલભ્ય કરવા માટે સાહિત્યરસિકો અને ભાવિક જનોએ એમનો આભાર માંડવો ધો છે.

આવા પ્રાચીન કાવ્યોનું કેવી રીતે સંશોધન કરી એડિટ કરવાં જોઈએ, તેનું સુંદર ઉદાહરણ તો, નવલ્લરામે પોતે પ્રેમાનંદ કૃત 'મામેરૂ' એડિટ કરીને આપ્યું છે.

આમ આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે, બીજા ક્ષેત્રોમાં જેમ કવિ નર્મદ અને દક્ષપત વચ્ચે સ્પર્ધા થતી હતી, તેમ પ્રાચીન કાવ્યનાં સંશોધન અને પ્રકાશનમાં પણ જૂદી રીતે સાહિત્યોત્કર્ષક સ્પર્ધાની છાયા દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

(૩)

તે પછીના યુગમાં પ્રાચીન કાવ્યની પ્રસિદ્ધિ, પ્રચાર અને સંગ્રહ માટે, જે ક્ષાત્રએ પણ સંગીન અને સતત કાર્ય કરી બતાવ્યું હોય અને સાહિત્યમાં તેની ભરતી કરી દીધી હોય, તો, તેમાં અગ્રસ્થાને રાં. બા. રાજરત્ન હરગોવિંદદાસ દા. કાંટાવાળાને મૂકી શકાય. પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક-જાત જવાબદારી અને પદરના ખર્ચથી, લગભગ સાત વર્ષ સુધી-આમતેમથી જીવું સાહિત્ય એકઠું કરીને અને તે માટે બની શકે તે માહિતી મેળવીને, તેમણે ચલાવ્યું હતું. તે પાછળ શ્રમ અને સમયનો વ્યય ઓછો થતો નહોતો, પણ એ કાર્ય પ્રતિ સ્વાભાવિક શોખ હોવાને લીધે, એ પ્રવૃત્તિ તેમણે આગળ ધમાયે રાખી હતી. પાછળથી પ્રાચીન કાવ્યમાળાનાં ૩૫ અંકો વડોદરા નરેશ શ્રીમાન સર સયાજીરાવની કૃપા અને ઉદાર આશ્રયથી વડોદરા રાજ્ય-તરફથી પ્રકટ થયા, તેના મુખ્ય સંચાલક અને કાર્યકર્તા એ ગૃહસ્થ-રાં. બા. કાંટાવાળા જ હતા. ઘણું જૂનું સાહિત્ય, જે બીજી રીતે ખૂણેખોયરે અંધારામાં પડેલું અને અપ્રાપ્ય હતું, તે આમ પ્રકટ થઈ લોકને સુલભ થતાં, ગુજરાતી કાવ્ય સાહિત્ય કેટલું વિસ્તૃત અને ખેડાયેલું હતું, તેનાં ચથાર્થ ખ્યાલ આવે છે.

એ ગ્રંથમાળાના પ્રકાશનથી, આંખણે આભાર સહિત સ્વીકારવું જોઈએ કે, ગુજરાતી સાહિત્ય ખરેખર એથી સમૃદ્ધ થયું છે.

એ જ પ્રમાણે ખાનગી પ્રયાસથી અને એકલે હાથે પ્રાચીન ગુજરાતી કાવ્યસાહિત્યને એકસામટા સંગ્રહરૂપે (Omnibus book) આઠ વૉલ્યુમમાં પ્રસિદ્ધ કરવા માટે સ્વ. ઇચ્છારામ સૂર્યરામ દેસાઈને ધન્યવાદ ધટે છે. એ કાર્યમાં સામાન્ય વેપારી જીદિ સાથે સાહિત્યની સેવાનો ગુણ-અંશ પ્રધાનપણે હતો, અને તેથી એ કાર્ય ઉપયોગી અને યશસ્વી નિવડયું છે; એટલે દરજ્જે-કે કોઈ પણ સાર્વજનિક પુસ્તકલંકાર કે સાહિત્યના અભ્યાસીનો સંગ્રહ, તેના વિના સંપૂર્ણ કહેવાય નહિ.

આ દિશામાં લુણાવાડાના પેન્સનર મહેતાજી જગનનાથ વિદ્યારામ રાવળે, અતેક સ્થળે ફરીને અને અત્યંત થમ લાઇને જે જુનું કાવ્યસાહિત્ય એકઠું કર્યું છે; અને જેમાંની ઉપયોગી કૃતિઓ, સ્વ. શેક પુરુષોત્તમ વિશ્રામ માવજીના ઉદાર આશ્રય અને મદદથી ‘પ્રાચીન કાવ્યમુદ્રા’ નામથી પ્રાચીન કાવ્ય સાહિત્યરૂપે પ્રકટ થવા માંડી છે, એ સેવાની પણ આનંદસદ્ નોંધ લેવી ધટે છે. એવા બે-પાંચ જગનનાથ મહેતાજીઓ હોય તો, હજુ ખૂણે ખોચરે પડી રહેલું અને ટંકાઇ રહેલું ઘણું જુનું સાહિત્ય—ધન પ્રકાશમાં આવે, એ વિષે શંકા નથી.*

(૪)

પ્રાચીન કાવ્યનું પ્રકાશન અને સંશોધનનું કાર્ય આગળ વધ્યે જતું હતું, એ અરસામાં સાહિત્ય રસિકોમાં એક વાદ ઉપસ્થિત થયો હતો, તે એ કે—પ્રેમાનંદ અને સામળ, એ બે કવિઓમાં કોણ ચંદ્રિકાતો છે? તે સમયમાં એ પ્રશ્ન ખૂબ ચર્ચાયા હતા; અને એક બીજા કવિના પ્રશંસકો પણ ઘણા નીકળ્યા હતા. તેમનાં તર્કો બંધાઇ ગયાં હતાં, પણ તે વિષેની ચર્ચા અત્યારે વાંચતાં આપણને અજાણની જ ઉપજે છે.

બીજો એક વાદ પણ મહત્ત્વનો, જે જુની ગુજરાતીના સ્વરૂપ વિષેનો હતો. ગુજરાતી ભાષાનું સ્વરૂપ કયારે બંધાયું? ભાષામાં શા શા અને કેવા

* નડિયાદના શ્રીયુત ચતુરભાઈ શંકરભાઈએ “અપ્રસિદ્ધ ગુજરાતી કવિતા” એ નામથી એક માસિક કાઢ્યું હતું, પણ તે કાર્ય વર્ષ જે વર્ષથી વધુ જવવા પામ્યું ન હતું. હાલ તેના અંકો ગેજવવાનું પણ કઠિન થઈ પડેલ છે.

વિકાસે અને ફેરફારે થયા ? તેના નમુના વિશે લેખોદ્ધારા ભિન્ન ભિન્ન વિચાર અને અભિપ્રાય પ્રદર્શિત થવા માંડ્યા હતા.

પાટણમાં વનરાજની મૂર્તિ પરના લેખ પર સંવત્ ૮૦૨ ની સાલ છે, તે પરથી 'ગુજરાતી ભાષાનો આરંભ એટલો પ્રાચીન હોય એમ એક મત આગળ ધરવામાં આવ્યો, પરંતુ પાછળથી સમગ્રયું હતું કે, એ ઉત્કૃષ્ટ લેખ તો આધુનિક છે. એના જેવી જ બીજી શોધ ગુજરાતી ભાષા ગ્રંથની સં. ૧૪૫૦ માં સખાવલા મુઘવાવળોષ ઔકિતક વિષે જાહેર કરવામાં આવી હતી, પણ તે બરોબર તપાસાતાં ખરૂં પડી કે, તે એક ગુજરાતી ભાષાનો વ્યાકરણ ગ્રંથ નથી, પણ મૂળ ગ્રંથ સંસ્કૃત છે અને તે પરની દીકા માત્ર ગુજરાતીમાં સખવામાં આવેલી છે.

તે અગાઉ કવિ નર્મદ અને શાસ્ત્રી મજલાલે જુની ગુજરાતીના નમુના જુની હાથપ્રતો પરથી ઉતારીને, તે ગ્રંથોનાં નામ, 'નર્મદાય' અને 'ગુજરાતી ભાષાના ઇતિહાસ' માં રજુ કર્યાં હતાં. તે પછી ભાલજીની કાદંબરી મળી આવતાં, જુની ગુજરાતીના સ્વરૂપ અને ગંધારજી વિષેનો અભિપ્રાય કંઈક સ્પષ્ટ અને દૃઢ થયો; વસ્તુતઃ અંગ્રેજ આદ્યકવિ ચોસરની ભાષા અને અત્યારની ઇંગ્રેજ ભાષા વચ્ચે જેવો તફાવત માન્ય પડે છે, તેવો બેઠે આપણને ગુજરાતના આદિ કવિ નરસિંહના સમકાલીન ભાલજીની કાદંબરીમાંની ભાષામાં અને અર્વાચીન ગુજરાતીમાં જણાશે.

પ્રાચીન સંસ્કૃત ગ્રંથોની તપાસ કરતાં, ડૉ. જુહારને જૈન ભંડારમાંથી 'કદાન્દે પ્રબંધ' નામનું જુની ગુજરાતી ભાષાનું એક કાવ્ય મળી આવ્યું હતું. તેનું ઐતિહાસિક મૂલ્ય અને મહત્ત્વ આંકીને તેમણે તે સ્વ. નવલરામને 'ગુજરાત શાળાપત્ર'માં પ્રકટ કરવા મોકલ્યું હતું.

'ગુજરાત શાળાપત્ર'માં તે પ્રકટ થતાં ગુજરાતી ભાષાના નિષ્ણાત અખ્યારી અને અખર વિદ્વાન દી. બા. કેશવલાલભાઈએ, એક રત્નપરીક્ષક જેવેરી જેમ ધૂળથી ઢંકાયેલું પણ કિમતી રત્ન ઝટ પરખી શકે, તેમ ભાષાવિકાસની દૃષ્ટિએ તેનું મહત્ત્વ માપી લીધું.

અમે ભૂલતા ન હોઈએ તો એમની જ લક્ષમણ પરથી સદરહુ કાવ્ય મુંબાઈ યુનિવર્સિટીની એમ. એ., ની પરીક્ષા માટે નિયુક્ત થયું હતું; અને વિદ્યાર્થીઓને 'શાળાપત્ર'માંની છાપેલી પ્રત મેળવતાં પડતી મુશ્કેલી દૂર કરવાને, એમની સૂચના અને સહાયતાથી શ્રીયુત ગણ્યભાઈ પી. દેરાસરીએ

તે કાવ્યનું શાસ્ત્રીય રીતે સંશોધન કરી સડીક એડિટ કરવાનું હાથ ધર્યું હતું. એમનું એ કાર્ય અભ્યાસી તેમ ઇતર વર્ગમાં વખણાયું છે. એ ગુદ પ્રતનો યશ તે કાવ્યના વિદ્વાન સંપાદકને પૂરેપૂરો ધટે છે, પણ તેઓ પોતે જ કહેશે કે, તે યશમાં દી. બા. કેશવલાલભાઈ પણ કેટલેક ફરજો લિસ્તોદાર છે.

તે અરસામાં 'ગુજરાત શાળાપત્ર'માં અવારનવાર જુના ગુજરાતી ગદ્યના નમુનાઓ, જુનાં પુસ્તકોમાંથી આપીને ભાષાવિકાસ અને ઉત્તરોત્તર બદલાતાં તેનાં સ્વરૂપના પ્રશ્નને તેઓ જણી રહ્યા હતા. પછી પ્રાચીન કૃતિઓમાંની 'રણમલ છંદ' અને 'વસંત વિલાસ'ની પ્રતો પ્રાપ્ત થતાં, એમના જુની ભાષા વિષેના વિચાર અને અભિપ્રાય વધારે મજબૂત થયા; અને તે એ કે, ભાષામાં ધીમે ધીમે, ક્યા નિયમોથી વિદ્યાર અને વિકાસ-ઉત્ક્રાંતિ આવી આવે છે, તે સમજવામાં આવ્યા.

એમના મોટાભાઈ હરિલાલે, એમના ઉચ્ચગામી પણ કંઈક ઉતાવળા સ્વભાવથી જુની ગુજરાતીના-તેના આરંભ અને બંધારણના-પ્રશ્નને મોખરે આણેલો; પણ તે વિષે ગંભીર વિચારપૂર્વક બંધાયેલો અને આધારવાળો અભિપ્રાય, જે વજનદાર તેમ વિશ્વસનીય કહેવાય તે તો દી. બા. કેશવલાલનો જ ગણાશે.

એ ક્ષેત્રમાં એમના જેવું અને જેટલું સુંદર અને ઉચી કાઠિનું પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્યનું સંશોધન અને પ્રકાશનનું કાર્ય બીજા કોઈએ કર્યું નથી, તે એમના સંપાદિત ગ્રંથો- 'કાદંબરી' અને 'પંદરમા સતકનાં પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્યો', જેમાં વસંતવિલાસ, રણમલ છંદ, કર્મણું સીતાહરણ, જનાર્દનનું ઉપાહરણ વગેરે કાવ્યો આવી જાય છે, -તે કહી આપશે.

એમણે તો ગુજરાતી ભાષાનું મૂળ છેક હેમચંદ્રના અપભ્રંશના સૂત્રોમાં લગલગ તેરમા સૈકા સુધી ખોલ્યું છે; અને એ અભિપ્રાય વજનદાર છે, એમ સ્વ. દલાલે, ચૈદમા સૈકાના પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્યોનો સંગ્રહ ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ ગ્રંથમાળામાં છપાવ્યો છે તે પરથી, તેમ જ "જૈન ગુર્જર કવિઓ" ભા. ૧ માં રા. મોહનલાલ દલીયંદ દેસાઈએ સં. ૧૨૪૧ ની 'બાહુબળી રાસ'ની હાથપ્રત નોંધી છે, તે આધારે-કહી શકાય.

ભાષામાહિત્યની દૃષ્ટિએ એમના પછી પ્રાચીન કાવ્યના સંશોધન અને પ્રકાશનમાં એ જ નામો બીજાં રજુ કરી શકાય એવાં મળી આવે છે: એક

સ્વ. ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલનું અને બીજાનું સ્વ. મણિલાલ બેકારલાલ વ્યાસનું. ભાઈ દલાલ વધારે આધુન્ય ભોગવવા પામ્યા હોત તો જે કાંઈ તેઓ કરી શક્યા છે તેથી પણ વધારે સંગીન અને સરસ કાર્ય કરી શકત, એટલું એમનું વાચન અને વિદ્યા વિશાળ અને બહોળાં હતાં. તેની ખાત્રી, ગાયકવાડ ઓરિયેંટલ ગ્રંથમાળાની શરૂઆત કરવામાં તેમ તેમાંના આરંભના હશેક ગ્રંથો એડિટ કરીને સંગીન, સ્થાયી અને કિંમતી જે કાળો તેમણે આપ્યો છે, તે જોવાથી થશે.

ભાઈ મણિલાલ વ્યાસે લાવણ્યમય સ્પરિચિત 'વિમલપ્રગ્ધ' એડિટ કરીને, કહાન્ડે પ્રગ્ધ જેવું બીજું એક અગત્યનું ઐતિહાસિક કાવ્ય આપણને આપ્યું છે. એ જ સમયનું માંડણરચિત 'પ્રભોધજત્રીશી' નામના કાવ્ય સંશુદ્ધિનું કાર્ય એમણે આરંભેલું પણ તે પૂરું થાય તે પૂર્વે સર્વતા-મુખી કાળે તેમને બક્ષી લીધા છે: ગુજરાતી પ્રાચીન કાવ્યસાહિત્ય માટે એ ખોટ ન્હાનીમુની નથી.

(૫)

ગુજરાતનો ઇતિહાસ-રાસમાળા-સ્વ. ફોર્જસ સાહેબે જૈન ગ્રંથો પરથી તૈયાર કરેલો છે, અને એ પુસ્તકનું નામ 'રાસમાળા' રાખવામાં આવેલું છે, તે પણ જૈન રાસો રાખ્દનું સૂચન કરે છે.

કવિ દલપતરામે ગુજરાતી કાવ્યદોહનમાં જૈન કવિ કૃતિઓના નમુનાઓ આપ્યા હતા, અને પ્રાચીન કાવ્યમાળાના ૩૫ મા મણિકામાં મુનિશ્રી નેમ-વિજયજી કૃત શીલવતીનો રાસ દાખલ થયેલો છે.

પરંતુ જૈન સાહિત્ય જોઈએ તેવું છપાયલું ન હોવાથી તેમ તેની હાથપ્રતો બહાર કાઢવામાં તે સંગ્રહોના રક્ષકોની વૃત્તિ બહુ સંકુચિત રહેતી હતી તેથી, તે મેળવવામાં બહુ મુશ્કેલી પડતી એટલુંજ નહિ, પરંતુ તેની વિશ્વસનીય માહિતી પણ ઉપલબ્ધ થતી નહિ. આવા સંગ્રહોમાં જૈન ગુજરાતી સાહિત્ય પ્રતિ પ્રાચીન સાહિત્યના અભ્યાસકો એક પ્રકારનો પ્રમાદ અને બેઠકારી સેવતા હતા.

પણ પહેલી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ શ્રી ગોવર્ધનરામે તે તરફ લક્ષ આપવા આગ્રહ કર્યો, અને બીજી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ ડી. બા. દેશવલાલભાઈએ, જુની ગુજરાતીની પરંપરા છેક સિદ્ધરાજ જયસિંહના સમયના અપ્રગ્ન સાહિત્યમાંથી કાઢી બતાવી, જેમાં જૈન સાહિત્ય

પ્રુષ્ઠજ સખાયહું મળી આવે છે, તેના પદ્ધતિસર અભ્યાસની અગત્ય પર ભાર મૂક્યો.

આપણે જાણીએ છીએ કે ગુજરાતના પ્રાચીન ઇતિહાસ માટે ખસુસ કરીને, હિન્દુ સમયનો—આવડા, સોલંકી અને વાઘેલા વંશનો અભ્યાસ કરવા સારૂ જૈન ગ્રંથો જ કિંમતી સાધનો પૂરાં પાડે છે; અને તે કાળે જૈન ધર્મની પેઠે જૈન તેમ છતર વિદ્વાનોને અને એમનાં પુત્રતકોને રાજકર્તાઓ તરફથી સારો આશ્રય અને ઉત્તેજન મળતાં હતાં.

હેમ વ્યાકરણ રચવામાં સિદ્ધરાજ જયસિંહે દેશપરદેશમાંથી જૂદા જૂદા અગત્યના અને કિંમતી વ્યાકરણ ગ્રંથોની પ્રતો, શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના ઉપયોગ માટે મંગાવી આપી હતી; એટલું જ નહિ પણ તે વ્યાકરણ ગ્રંથ પૂરો લખાઈ રહ્યો ત્યારે તેને પાલખીમાં પધરાવી, આખા શહેરમાં ફેરવીને રાજસભામાં તેનો ભારે દબદબાથી સત્કાર કર્યો હતો.

મંત્રીશ્રેય વસ્તુપાળ અને તેજપાળ પોતે સાહિત્યકો હોવા ઉપરાંત અન્ય વિદ્વાનોને પોતાની પાસે રાખીને આશ્રય અને ઉત્તેજન આપતા હતા; અને ઉજ્જયિની—માગવાના પરમારો મુંગ અને ભોગ વગેરે તેમની સરસ્વતીની ઉપાસના માટે જાણીતા છે.

આ બધું બતાવે છે કે, એ સમયે આપણા સાહિત્યકર્તા અને સાહિત્યકારોનું કેવું અને કેટલું બધું સંમાન થતું હતું અને તેમને ઉત્તેજન પણ કેવું ઉદાર અપાતું હતું.

બીજી રીતે આપણે પ્રાચીન સાહિત્યકર્તા સંગ્રહી તેમજ તેને સાચવી રાખવાની કાળજી અને યશ જૈન બંધુઓને છે. એ જૈન લંડારોમાંની સાહિત્યસમૃદ્ધિ કેટલી બધી મહત્ત્વવાન અને ઉપયોગી છે, તેના ખ્યાલ ગાયકવાડ એરિયેટલ ગ્રંથમાળાના ગ્રંથો જોવાથી આવે છે. એમાંના પ્રણા-ખરા ગ્રંથો પાટણમાંના જૈન લંડારોમાંથી સ્વર્ગસ્થ ચીમનલાલ દલાલે મેળવ્યા હતા; તેમનાં નામો માત્ર અગાઉ જણાવ્યામાં હતાં પણ ખરેખરી લાજ મળતી નહિ. એ પ્રતો સદરહુ જૈન લંડારોમાંથી હાલ મળી આવી છે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સાહિત્ય પરિષદની શરૂઆતની બેઠકોમાં જૈન સાહિત્યનો પ્રશ્ન ચર્ચાતાં, જૈન સાહિત્યના પ્રકાશન માટે ઘટતાં પગલાં લેવાનાં મોડયાં, તે સાહિત્યની મદદતા, વિવિધતા અને પ્રગટ કરવાની જરૂર ઉપર સ્વ. પોપટલાલ કેવળચંદ, સ્વ. મનસુખલાલ ડિરતચંદ અને સ્વ. મનસુખલાલ

રવજીભાઈ વગેરે ગૃહસ્થોએ ખૂબ જીહાપોહ કર્યો હતો. છેલ્લા ગૃહસ્થે તે જીહાપોહનો ધાટીએ જૈન કાવ્યદોહન ભા. ૧ છપાવ્યો પણ હતો.

વળી જૈન કોન્ફરન્સોએ જૈન ભંડારોની સુવ્યવસ્થા અને સંરક્ષણ માટે તેમ તેમાંની હાયપ્રતોની ફેરિસ્ત કરવાના ઠરાવો પસાર કર્યા હતા.

આ બધાનું પરિણામ એ આવ્યું કે જૈન સાહિત્ય સારા પ્રમાણમાં પ્રકટ થવા માંડ્યું; તેમાં રા. જીવણચંદ સાકરચંદ અંબેરીના સ્તુત્ય પ્રયાસથી આનંદકાવ્ય મહોદધિના આઠ ભાગો-જૈન કાવ્ય સાહિત્યના-બહાર પડેલ છે; તે ઉપયોગી નિવડી વિશેષ ધ્યાન ખેંચે છે.

અદ્યાપિ અન્યત્ર વિરાળ સાહિત્ય જૈન ભંડારોમાં સુરક્ષિત પડેલું હશે. તે કેટલું સમૃદ્ધ, વિસ્તૃત, જહોળું ખેડાયેલું, અને એવું વિવિધ જાતનું છે, કે જોનો કંઈક ખ્યાલ આવવા અમે વાચકબંધુને શ્રીયુત મોહન-લાલ દલીયંદ દેસાઈ સંપાદિત 'જૈન ગુર્જર કવિઓ-ભા. ૧' એ નામની હાયપ્રતોની યાદી જોવાની ભલામણ કરીશું.

જૈન સાહિત્ય અને ધ્વાજીય સાહિત્ય, એ સંજોગવશાત્ પડેલા કૃત્રિમ બેદો છે. ભાષા અને સાહિત્યની દૃષ્ટિએ, એ બંને સાહિત્યોનો પદ્ધતિસર અને ઐતિહાસિક રીતે અભ્યાસ થવાની જરૂર છે; તે પરથી બને સાહિત્યની વિવિધતા અને સમૃદ્ધિનો, પરસ્પર સંબંધ, એક બીજા ઉપર થયેલી અસર, દરેકની વિશિષ્ટતા અને પ્રજના ઉત્કર્ષમાં દરેકે શો દિસે આપેલો છે, તે બધાની સરખામણી અને તુલના કરવાનું અને તપાસવાનું, બની આવશે. તેથી એ કૃત્રિમ બેદને હવે વિશેષ અવકાશ કે ઉત્તેજન ન આપતાં, સઘળું સાહિત્ય એક જ ભાષા સાહિત્યની દૃષ્ટિએ અવલોકાય અને તેને યોજનાપૂર્વક અભ્યાસ થાય, એ ઇચ્છવાંયોગ્ય અને ઈષ્ટ છે.

(૬)

પ્રાચીન કાવ્ય ગ્રંથો—કાવ્યદોહન, પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક, જીહાપોહ-દોહન વગેરે-પ્રસિદ્ધ થયાં ત્યારે તેમના સંપાદક અને પ્રકાશકોના મુખ્ય હેતુ જુના કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો પ્રજાને પરિચય કરાવવો અને તે લખાણ, વાચન અને અભ્યાસ માટે સર્વોપયોગ્ય થાય, એ હતો.

તે સમયે જનસમૂહ એટલો બધો અજ્ઞાન અને શંકાશીલ હતો કે તેમની પાસેની હાયપ્રતો તે કોઈને બતાવતો નહિ, તો પછી તે બહાર આપવાની વા તેની નકલ કોઈને કરવા દેવાની હા પાડવાની તો વાતજ સી કરવી ? જુની

હાથપ્રતો જુના કાગળની પસ્તીમાં જાય અગર જળમાં પધરાવી દેવામાં આવે, પણ તેનો બહોળો ઉપયોગ થવા માટે પ્રકટ કરવા બહાર અપાય એવી લોકમતિ તે વખતે નહોતી. આ સંજોગોમાં એકાદ કાવ્યગ્રંથની એકથી વધુ પ્રતો મેળવવી એ કેટલું જાંધું મુશ્કેલ અને વિષમ કાર્ય હતું, તેનો ખ્યાલ, જેવો એ સંપ્રાપ્તિના ક્ષેત્રના અનુભવીને આવશે તેવો બહારનાને નહિ આવે.

આ જાતની જનતાની મનોદશાના સ્પષ્ટીકરણમાં એક તાલેજ દાખલો અહિં તોંધીશું :

“ બાપી વિલાસ ” નામનું એક જણીતું ઐતિહાસિક હિંદી પુસ્તક છે. તેની બહુ ઘોડી પ્રતો બહાર મળી આવે છે. ગુજરાતના ઇતિહાસ માટે તે એક ઉપયોગી ગ્રંથ છે; તેના લેખક અમદાવાદના વતની અને જાતે વિસનગરા નાગર હતા. મૂળ લેખકના વંશજ પાસે સદરહુ બાપી વિલાસની એક પ્રત હતી; શ્રીયુત કાશ્માભાઈ પી. દેરાસરીએ તે મેળવવાને ધણો શ્રમ લીધેલો—અને તે લાંબી મુદતથી; તે માટે તેમણે તેમને સારું ધનમાં અપાવવાની આશા પણ આપેલી—પરંતુ તે ગ્રંથની પ્રત તેઓ મેળવી શકેલા નહિ. સુભાગ્યે એ પુસ્તક લગભગ આખું અમદાવાદની ગુજરીમાંથી, મૂળ લેખકની વારસ એક બાઈએ જુના કાગળોની પસ્તીમાં કાઢી નાખ્યાથી હાલ હાથ આવ્યું છે. આ બનાવ સન ૧૯૩૦ ના જુલાઈ માસમાં બને છે, તે ઉપરથી સન ૧૮૧૨ માં કાબ્જોહન, પ્રથમ કવિ દલપતરામે પ્રકટ કર્યું ત્યારે હાથપ્રતો મેળવતાં શું શું વિતતું હશે, તે સ્થિતિ કંઈક સમજાશે. સ્વ. ઇચ્છારામે તેને ધૂળધોવાનો ધંધો કર્યો છે, એ રાખ્દસઃ યથાર્થ છે.

જ્યાં કાવ્યની એક પ્રત આખી મેળવવાના વાંધાસાંસા હોય—ત્યાં એકથી વધારે પ્રતો મેળવી તે કાવ્યની શુદ્ધિ, સંજગતા અને ચોકસાઈ નક્કી કરવાનું બાગેજ બની આવે, એ સ્પષ્ટ છે.

તે કાળે પ્રાચીન સાહિત્ય તો શું પણ સામાન્ય જ્ઞાનનો પ્રચાર અને વિસ્તાર પણ, અમુક વર્તુળમાં જ મર્યાદિત હતો. તેનો ચાલુ અભ્યાસ રાખનાર ગણતરીના જ પડિતો અને કયાકરો મળતા હતા.

અત્યારની જેમ જાપાનાનો અભાવ તેથી કેાઈ કાવ્યની નકલો મહા મુશીબતે થતી. લહીઆ પાસે નકલ કરાવતા તેને સારું મહેનતાવું આપવું પડતું. લહીઆઓ અલણ, માત્ર ચરોડદાર અક્ષરે નકલ કરી જાણનારા, એટલે પ્રતમાં અશુદ્ધિઓ પણ વિશેષ આવી જતી; અને ઘણી પ્રતો

દોષવાળી થતી. કેટલીક વાર કવિ વા દયાકાર, પ્રસંગોપાત્ પોતાની કૃતિમાં ફેરફાર, સુધારા કે ઉમેરા કરતા રહેતા; તેમજ કેટલાંક કાવ્યો મુખપાકથી ઉતારી લેવામાં પણ આવતાં. આ બધાં કારણો બેમાં થતાં, જે કાવ્યો આપણને અત્યારે મળી આવે છે તેમાં, પુરતાં સાધનોના અભાવે, તેમ સમયાનુસાર અને સંલોગવશાત્ બહોળી અશુદ્ધિ, અપૂર્ણતા, પાકફેર, કાવ્યની પંક્તિઓમાં વધારો-ઘટાડો, ક્ષેપક ભાગ, વિષયાંતર અને એવા એવા બીજા ઘણા દોષ મળી આવે છે.

આ રીતિ પ્રતિ અભ્યાસીવર્ગનું લક્ષ લાંબી મુદતથી ગયું છે. યુનિવર્સિટીના અભ્યાસક્રમમાં ગુજરાતીને સ્થાન મળ્યા પછી, સદરહુ કાવ્યગ્રંથોના પદ્ધતિસર અભ્યાસ અને વિવેચના માટે તેની શુદ્ધ રેકૅટ, મૂળ ભાષાના શબ્દો માટે અગત્ય દર્શાવી, સારા કાવ્ય માટે વસ્તુની સળંગતા અને ચોક્કસાઇ ઉપર ખાસ ભાર મુકાય છે, અને તે માટે તેના પ્રકટ કરનારાઓને આગ્રહ કરવામાં આવે છે.

આ સિવાય સદરહુ કાવ્યગ્રંથોના તુલનાત્મક અભ્યાસ અને સરખામણી થવાની અગત્ય છે. એક જ વિષય વા પ્રસંગ પર એકથી વધુ કવિઓએ પોતાની શક્તિ અજમાવેલી-ત્રયત્ન કરેલો ધણીવાર જોવામાં આવે છે, એટલું જ નહિ, પણ સમયસમયના કવિઓએ એક સરખી વસ્તુ ને વિષયપર લખેલાં કાવ્યો ઉપશબ્ધ થયાં છે: જેમકે, નળાખ્યાન, ઓખાહરણ, સગાળશા આખ્યાન વગેરે. પાછળ ઉલ્લેખ કર્યાં પ્રમાણે તુલનાત્મક દષ્ટિએ જૈન સાહિત્ય ખાસ વંચાવાની જરૂર છે. એ રીતિએ કાર્ય કરવાથી પ્રાચીન કાવ્ય સાહિત્યને બરાબર સમજવામાં અને તેમાંની ગુણો ઉકેલવામાં ધણી સુગમતા થશે. દાખલા તરીકે રા. રામલાલ મોદીએ બલધર આખ્યાન. ભાલણ, શિવદાસ અને વિષ્ણુદાસ કૃત બેગુ એડિટ કર્યું છે, તેમાં શિવદાસના કાવ્યમાંથી કેટલીક પંક્તિઓ-જેમાં અમુક ત્રણ વૃક્ષોમાં-આંબળીનો ઉલ્લેખ મળે છે, તે પરથી તેમણે એમ ખતાવવાનો યત્ન કર્યો છે કે, તે મરાઠીપરથી લેવાયું હોય. શિવદાસ દક્ષિણમાં ઔરંગાબાદમાં રહી આવ્યો હતો, એ બહુ બહુતી બીના છે. રા. મજમુદારે પણ પ્રેમાનંદના એક કાવ્યમાં મહારાષ્ટ્ર કવિ વામનની અસર ખતાવી છે. બહુતી સગાળશાના આખ્યાનમાં જૈન અને પ્લાલણ સંસ્કૃતિઓનું સંમિશ્રણ થયેલું છે. આ ઉપરાંત સ્વર્ગસ્થ દલાલે, ચંદ્રદાસ આખ્યાન, માધવ કામકુંડલા વગેરે આખ્યાનોમાં અને લોકકથામાં એ બંનેમાંથી પ્રાચીન અંશે પરંપરાએ કેવી રીતે ઉતરી આવ્યા છે,

તે ખંતાબું છે. વાસ્તવિક રીતે આપણા પ્રાચીન સાહિત્યનો આ વિવેચનાત્મક ટીકાના ધોરણે અભ્યાસ થાય, તે આદરણીય અને ઉપકારક છે.

અભ્યાસ માટે જે તે કાવ્યોની પ્રતો—શુદ્ધ, સળંગ અને ક્ષેપક-ભાગ રહિત, હોવાની જરૂરિયાત દર્શાવી તે સાથે બીજી એક દૃષ્ટિએ તે પ્રતોની પાઠ શુદ્ધિ નક્કી થવાની પણ અગત્ય છે.

આપણે સારો અને સંપૂર્ણ કેપ તૈયાર કરવો હોય તો, જુનાં કાવ્યોની શુદ્ધ હાથપ્રતો મેળવી તેમાં જે શબ્દો વપરાયા હોય, તે તેના અર્થ તોંધી ઉતારાસહિત જૂદા સંધરવાની આવશ્યકતા છે. તેમજ તે કાવ્યોમાં, વ્યાકરણનાં જે જુનાં રૂપો, શબ્દ પ્રયોગો અને વિભક્તિ પ્રત્યયો આભ્યા હોય તે પરથી ગુજરાતી ભાષાનું એક સ્વતંત્ર વ્યાકરણ, તેની હિતપત્તિ *grammar* લક્ષમાં લઇને તૈયાર થાય તો, તે બહુ ઉપયોગી અને મદદગાર થઈ પડે. જુનાં કાવ્યના પદ્ધતિસર અને ટુલનાત્મક અભ્યાસ માટે, ગુજરાતી કેપનો શબ્દસંગ્રહ, સંપૂર્ણ અને ચોક્કસ કરવા સાથે અને ગુજરાતી ભાષાનું વ્યાકરણ તેના પ્રાકૃતિક સ્વરૂપમાં આલેખાય, તે અર્થે પ્રાચીન કાવ્ય સાહિત્ય જે દાક્ષમાં ઉપલબ્ધ છે, તેનું નવેસર સંસ્કરણ થતું જોઈએ, એમ અચાઈ મંતવ્ય છે.

આના સમર્થનમાં બીજી એક દલીલ પણ રજુ થઇ શકે.

પૂર્વે જે કાવ્ય ગ્રંથો—સંગ્રહો પ્રકટ થયેલા છે, તેમાં કાંઇ ધોરણ, વ્યવસ્થા કે ક્રમ નજરે પડતો નથી. નથી તે સૈકાવાર કે કવિવાર, કે વિાવવાર. પરંતુ જેમ કાવ્ય ગ્રંથો મળતા ગયા તેમ તેનો સંગ્રહ અને પ્રકાશનનું કાર્ય થયેલું છે.

આ પરિસ્થિતિમાં પ્રત્યેક સૈકાવાર અથવા તો જૂદા જૂદા કવિવાર તેમનો સંપૂર્ણ કાવ્યસંગ્રહ ટુલનાત્મક અભ્યાસની નજરે, એક જ વિષય કે પ્રસંગપર લખાયેલાં જૂદા જૂદા કવિઓનાં કાવ્યોનો એકસાથે સંગ્રહ, જેમ રા. મંજુલાલે ‘સુદામા ચરિત્ર’ માં કરી બતાવ્યો છે તેમ, થવાની જરૂર છે.

આને માટે પહેલાંની પેઠે આપણને સાધનની મુશ્કેલી ઝાઝી નહિ નડે; જો કે કેટલીક અડચણ તો હજીએ રહેવાની.

સારા નસીબે અત્યારે આપણી પાસે જ્યોત્સના હાથપ્રતોના સંગ્રહ સુરક્ષિત મળી આવે છે,—ઠેન લંડોરો મિત્રાવના,—ફાર્જસ સભાના સંગ્રહની યાદી ભા. ૨ જો. હમણાં જ બહાર પડી છે. ડાહીલક્ષ્મી લાઇબ્રેરી

—નડિયાદ અને સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી—વડોદરા, એ સ્થળોના સંગ્રહો પણ સારા અને મોટા છે. ગુજરાતી ગ્રેસનો સંગ્રહ પણ કિંમતી લેખાય; મહેતાજી હજનલાલનો સંગ્રહ, શેઠ પુરુષોત્તમ વિશ્વામ માવજીને ત્યાં છે તે.

આ બધા સંગ્રહોમાંથી અગાડી છપાઇ ગયલાં ઘણાંખરાં કાવ્યો—ગ્રંથોની એકથી વધુ પ્રતો અચૂક મળી આવશે. કેટલીક તો તેમાંની નવી તેમ અપ્રસિદ્ધ પણ હશે. આપણા પ્રાચીન કાવ્યોનું નવેસર સંસ્કરણ, શાસ્ત્રીય અને ઐતિહાસિક રીતે સંશોધન અને એડિટ થવાની જેમ જરૂર છે, તેમ અપ્રસિદ્ધ કાવ્યો—જેનું પુર ચણું મોટું છે, તે જે તે કવિને, પૂરો સમજવાની સાથે તેને ન્યાય આપવાની ખાતર, તેના બધા ગ્રંથો ભેગા છપાવવાની જરૂર સૌ કોમ સ્વીકારશે.

આ ક્ષેત્રમાં કાર્યકર્તાઓ પણ સારી સંખ્યામાં, અનુભવી, ઉંડા અભ્યાસી તેમ સંસ્કારી મળી આવશે. મંજુલાલ મજમુદાર, અંબાલાલ જાની, રામલાલ મોદી વગેરે સિદ્ધહસ્તો છે. એમણે સુદામા ચરિત્ર, સુભદ્રા હરણ, અને બે નળાખ્યાન એડિટ કરીને સારી આખર મેળવેલી છે; તેમ નટવરલાલ ઈચ્છારામ, શંકરપ્રસાદ રાવળ, ગજેન્દ્રસંકર પંડ્યા, હિંમતલાલ અંબારિયા, બાનુસુખરામ મહેતા, રામનારાયણ પાઠક, પ્રો. બળવંતરાય હકોર, રસિકલાલ મોહનલાલ દલીયંદ દેસાઇ, લાલચંદ ગાંધી, ડોહરરાય માંકડ, ભરતરામ મહેતા, જેઠાલાલ શાહ, નવલરામ ત્રિવેદી, જ્યોતીન્દ્ર દવે, વગેરે અનેક જણીતા પ્રાચીન સાહિત્યના અભ્યાસીઓનાં નામો આગળ ધરી શકાય એમ છે.

પરંતુ સદરકુ કાર્ય એટલું વિશાળ, શ્રમસાધ્ય, ખર્ચાળ અને પંડિતાઇનું કે કોઇ એક વ્યક્તિ વા સંસ્થાથી એકલું તે ઉપાડી લઇ શકાય એમ નથી.

ખરી રીતે જૂદી જૂદી સંસ્થાઓ અને આગેવાન વિદ્વાનો એકત્ર થઇને, સાથે મળીને—જે એકાદ ચોક્કસ ઉપક્રમ યોજે તો તેમાં સફળતા મળે, સંયુક્ત શ્રદ્ધ બળ, એકત્રિત સાધન અને સહકાર વિના આ જમાનામાં આવાં મોટાં કાર્યો સાધ્ય થાય નહિ. નવીન શાસ્ત્રીય અને ઐતિહાસિક પદ્ધતિએ સંશોધન કરવાનું કામ પરસ્પર સહકાર અને મદદ માગી લે છે. જીવનમાં તેમ જ્ઞાનમાં સહકાર એજ પ્રગતિનો મંત્ર છે.

ઉપલી દૃષ્ટિએ સોનાઘડીનો દલપતરામ સંગ્રહ કેવી અને શી શી સાધન સામગ્રી ધરાવે છે, તે હવે તપાસીએ.

ગુજરાતી સાહિત્યનો આરંભ એક સીમા ચિહ્ન તરીકે નરસિંહ મહેતાથી થાય છે અને તેમને આદિ ભક્ત કવિ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

આપણે જોઈ ગયા છીએ કે ગુજરાતી ભાષાનું મૂળ છેક વિક્રમના બારમા સેકા સુધી ગયેલું છે, અને તેરમા સેકાની ફેટલીકે જૈન કૃતિઓ મોજુદ છે, એમ રા. મોહનલાલ સંપાદિત જૈન ગુર્જર કવિઓ - ભાગ ૧ માંની યાદી વાંચતાં જણાય છે.

પ્રસ્તુત સંગ્રહમાંની હાથપ્રતોમાં પણ નરસિંહ મહેતા પૂર્વેના જૈન ગ્રંથો નોંધાયલા જણાશે. ચં. ૧૪૧૨નો વિજયમદસૂરિ રચિત 'ગૌતમ રાસ' એક પ્રસિદ્ધ કાવ્યગ્રંથ છે અને તેની સંખ્યાબંધ પ્રતો મળી આવે છે.

સુધાવબોધ ઔકિતિક તો સ્વ. હરિલાલ દ્રુવે સંપાદિત કરી, 'પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય રત્નમાળા'ના પહેલા રત્ન તરીકે પ્રગટ પણ કર્યું હતું, અને તે પર દી. બા. કેશવલાલભાઈનું વિવેચન અત્યારે પણ મુની ગુજરાતીનો અભ્યાસ કરનારને માર્ગદર્શક થાય એમ છે. એ જાતના વ્યાકરણ ગ્રંથો તે પછી બીજા પણ મળી આવેલા છે.

આ સંગ્રહમાં નવી જૈન કૃતિઓ સંખ્યામાં જૂજ છે અને તેમાંથી બે ત્રણ તો સંસ્કૃતના અનુવાદરૂપે છે. પણ એ આખોય વિષય સ્વતંત્ર ચર્ચા-વિવેચન માગી લે છે.

જૈન ગ્રંથકારોની પેઠે નરસૈના પુરોગામિ કવિઓ, લેખકો હોવા જોઈએજ. જુદા જુદા સંગ્રહોની હાથપ્રતોની યાદી તપાસતાં એવાં નામો સંખ્યાબંધ મળી આવે છે, જેમાં અનેકવિધ વિષયોનું: જેમકે, સાહિત્ય, ઇતિહાસ, કથાવાર્તા, શૃંગારાદિરસના ગ્રંથો, રામાયણ, મહાભારત, ભાગવત વગેરેનું નિરૂપણ થયેલું છે.* ખસુસ કરીને નરસૈએ જે વિષય ભક્તિનું પ્રતિપાદન કરેલું છે તે વિચાર અને ભાવના તેમને નવીન સ્વતઃ સ્ફૂરી આવેલા નથી; તેને સિંચન અને પોષણ ક્યાંથી અને કેવી રીતે મળ્યાં, એ પ્રશ્ન હજી વિવાદસ્પત છે. પણ એ તો ચોક્કસ છે કે તે વસ્તુ

* જુઓ ભુદિપ્રકાશ વર્ષ ૩૮ મું, અંક ૮ મો પૃ. ૧૬૯

* જુઓ હરિશીલાનો ઉપોદ્ધાત, શ્રીયુત અંબલાલ મનીનેા, પૃ. ૧૦-૧૧.

હાની પેઠે એકદમ ફૂલે ફૂલે નહિ. બાપા સાહિત્યનો વિકાસ અને પ્રચાર
મે ક્રમે જ સંભવે, અને કોઈ ચોક્કસ ભાવના અને વિચારની જડ બંધાતાં
મધુક સમય જરૂર પીતે.

તેથી એ વિષે વધુ ચર્ચામાં નહિ ઉતરતાં સવડ ખાતર નરસે
પહેતાને અગ્રેજ કવિ ચોસરની પેઠે, પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યના આદિ
વિ ગણીને પ્રસ્તુત ચાદીનું વિવેચન તેમનાથી શરૂ કર્યું છે.

નરસેના પુરોગામિ અને સમકાલીન કવિઓ અને લેખકોની
વે. સં. પંદરમા અને સોળમા સૈકામાં લખાયેલી હાથપ્રતો ઠીક ઠીક મળી
આવે છે; પણ આશ્ચર્યજનક એ છે કે તેમાં નરસેના કાવ્યપ્રથોની એક
પથ પ્રત હજી સુધી વિ. સં. સત્તરમા સૈકાના ઉત્તરાર્ધ પહેલાં કિતારેલી
પલબ્ધ થઈ નથી.

✓ તેનું એક કારણ એ હોય કે સં. ૧૫૧૨ માં જુનાગઢના મોડલિક
ખાન સાથે નરસેને દાર. સંબંધી વાદ થયેલો; તે પછી થોડા સમયમાં તે
જ મોડલિક ગુજરાતના સુલતાન મહમદ બેગડાના હાથે દાર પામી,
જુનાગઢ-ગીરનો મૂઠક સુરિભ-ધરભામી સત્તા નીચે આવ્યો. હતો અને
તેના પરિણામે તે વખતે જે ભય, ત્રાસ, મારફાડ, હુલ્લટ અને બંધાધુની
ચાપી રહેલાં, તેમાં હસ્તલિખિત ગ્રંથ-સાહિત્યનો-નરસે અને ખીજા લેખ-
કોનો-નાશ થયો હોય એ સંભવિત છે.

ખીજું કારણ એ પણ સંભવે છે કે નરસે જે નવા ભંકિત વિચારનો
વર્તક હતો તે નવાસવા હોઈ, પ્રચલિત ધર્મ-વિચાર-સંપ્રદાયમાં એમનું
ખાણ વખતે ઝાઝું પ્રસર્યું ન હોય; દારમાળામાં જૂદા જૂદા ધર્મ સંપ્ર-
દાયના અનુયાયીઓ સ્વપક્ષનું સમર્થન કરી, નરસેને કિતારી પાડવા જે
પ્રતિ એમને નિર્દે છે, તે પરથી જોઈ શકાય છે કે આજુ પ્રવાહના સામાજીક
વિચાર-ભાવનાને આગળ વધવાનું હતું.

વસ્તુતઃ એમ બન્નું જણાય છે કે ગુજરાતમાં સંતરમા સૈકામાં શ્રીમદ્
વલ્લભાચાર્યનો પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવ સંપ્રદાય પગભર થયા પછી નરસેની
વૈષ્ણુભક્તિ-વિચાર તેમાં આમેજ થઈ જઈ, સંપ્રદાય કવિ તરીકે એમને
મહત્વ અપાઈ, એમનાં પદ, કાવ્ય વગેરે પ્રતિ વિશેષ લક્ષ અપાવા લાગ્યું;
અને એ અનુમાનના સમર્થનમાં એવી દલીલ રજૂ કરી શકાય કે વૈષ્ણવ
પદિરોમાં એમના દારનાં પદો, કીર્તનો વગેરે અઘાપિ ગવાય છે.

તે પછી એમની ખ્યાતિ વધતાં, એમનાં પદો, કીર્તન, કાવ્ય વગેરે જનતામાં વિશેષ આદર અને પ્રચાર પામતાં ગયાં; અને તેથી મૂળ પદ-કાવ્યની ભાષા અને શબ્દોમાં અનેક રૂપાંતર ચતાં ચાલ્યાં, અને તે એટલેથી અટક્યું નહિ પણ અન્ય લક્ષ્ય કવચોએ તેમનાં રચેલાં પદો નરસૈને નામે ચલાવી દીધાં છે. તેનો પુરાવો એમની હારમાળાની સંખ્યાબંધ પ્રતો હેરફેર અને ઓછાંવત્તાં પદોની મળી આવે છે, તે જોવાથી મળશે.

(૭)

આનું પરિણામ એ ચ્યું કે, જેમને ગુજરાતી સાહિત્યના આદિ કવિનું સ્થાન અને માન અપાય છે, એમના કાવ્યચરિત્રની મૂળ અને શુદ્ધ પ્રત-ટેક્સ્ટ મળી આવતી નથી. પણ બીજા સમકાલીન લેખકો, બીમ અને ભાલજીના ગ્રંથોની પ્રતો મળેલી છે, જેની સરખામણી નરસૈના ગ્રંથો સાથે કરીશું તો બંનેની ભાષામાં મોટું અંતર નજરે પડશે. તે પુરવાર કરે છે કે, નરસૈના ઉપલબ્ધ ગ્રંથો આધુનિક છે; કંઈક જે કાંઈ પ્રત પંદરમા સોળમા સદ્કામાં ઉતારેલી મળી આવે તેજ વિશ્વસનીય થઈ પડે.

પરવૃત્ત સંગ્રહમાં નરસૈના પદની એકજ પ્રત છે (નં. ૧૮૯) જે સં. ૧૬૭૫ માં લખાયેલી છે. તેમાં હારનાં માત્ર ૭ પદો મળી આવે છે. બીજી પ્રતો સં. ૧૭૬૨ (નં. ૧૬૮), સં. ૧૭૬૪ (નં. ૧૬૭), સં. ૧૭૬૫ (નં. ૧૭૬), સં. ૧૭૯૭ (નં. ૧૮૪) માં લખાયેલી છે. તેમાં હારમાળાનાં પદો ૬૫ થી ૯૦ ની ફરતી સંખ્યામાં લખેલાં મળે છે. વળી એક પ્રત (નં. ૧૬૫) વૃદ્ધ મળેલી છે; તેમાં હારનાં પદોની સંખ્યા પચાસ શબ્દોમાં જણાવેલી છે. પણ અરાદમા સૈકામાં પ્રેમાનંદ કે અન્ય કોઈ સંપાદકે ગુથેલી હારમાળામાં ૧૪૦ પદો બહુધા મળી આવે છે.

આ હકીકત પરથી એમ તો સ્પષ્ટ થાય છે કે નરસૈએ જાતે ૫૦ કે ૬૫ પદોમાં મૂળ હારનો પ્રસંગ વર્ણવેલો; પણ પાછળથી એ પ્રસંગ આકર્ષક અને લોકપ્રિય થઈ પડતાં, જેમ એમના જીવન પ્રસંગો પર લિખિત કાવ્યો-હુડી, મોસાળ, શ્રાદ્ધ, વિવાહ-જૂદા જૂદા કવિઓએ-કૃષ્ણદાસ, વિશ્વનાથ જાતી, પ્રેમાનંદ, જોવિંદ, હરિદાસ, મૂળજી, વગેરેએ-રચેલાં મળી આવે છે, તેમ તેમાં જૂદા જૂદા હાથે ઉમેરા, સુધારા વધારા અને ફેરફાર થયેલા, એ વાસ્તવિક લાગે છે.

એમણે એમના જીવન પ્રસંગો જાતે આત્મકથન રૂપે વર્ણવેલા છે, તેનું પ્રમાણ એમનું કાવ્ય સામંજસાનો વિવાહ-પૂર્વ-પાડે-છે; અને થોડાક સમય

પર એમના “ હુડી ” કાવ્યની જૂદી-જૂદી પાંચ પ્રતો : પ્રાપ્ત થતાં : (જુઓ,
“ ગુજરાતી ” નો દિવાળી અંક, સન ૧૯૨૨) એ. માન્યતા, ૬૬ માપ છે;
સં. ૧૭૬૬ માં ઉતારેલી, એમનાં પદોની એક પ્રતમાં (નં. ૪૨૨)
“ મોસાણું ” એ પ્રસંગના એ છટક પદ મળી આવેલાં છે, તે ઉપલી દલીલનું
વધુ સમર્થન કરે છે; અને હારમાળા વિષે અગાડી ઉદ્દેશ્ય કરેલા છે. જ.
આમ એમનું જીવન પ્રસંગ વર્ણવતા છટક-છટક કાવ્યગ્રંથો એમના
મળી આવે છે; તે જેમ કવિના જીવન પર પ્રકાશ પાડે છે તેમ આત્મકથન
રૂપે, તેનું મૂલ્ય વધે છે.

તેથી એ ભક્ત કવિના ગ્રંથોનું નવેસર સંસ્કરણ મૂળ ટેક્સ્ટ અને તે
શુદ્ધ-અને તેટલી-મેળવવાને, અને તેને ચર્ચાર્થ રીતે સમજવા સાથે તેમ
ભાષા સાહિત્યના અભ્યાસની દૃષ્ટિએ, આવશ્યક છે.

તેજ પ્રમાણે એવો ખીન્ને મહત્વનો પ્રશ્ન, જે પ્રથમ સ્વ. ગોવર્ધનરામે
પહેલી સાહિત્ય પરિષદમાં પ્રમુખસ્થાનેથી આપેલાં ભાષણમાં ઉપસ્થિત કર્યો
હતો, અને તે પર પછી પુષ્કળ ચર્ચા થયેલી છે, તે, ભક્ત કવિ નરસિંહ મીરાંમાં
વિષ્ણુભક્તિની જગાળા ક્યાંથી પ્રકટી ? તે સ્વયંજૂ સ્ફુરી હતી કે તેમાં
અહારની અસર હતી, તે ગુજરાતમાં ક્યારે અને કેવા સંજોગમાં ઉદ્ભવી ?
એ સર્વ ઐતિહાસિક રીતે વિચારાવું અને ચર્ચાવું ધટે છે. કેમકે તે અરસામાં
લખાયેલાં વિષ્ણુ ભક્તિને પોષક અને તેના પરિણામ-ફળરૂપ પુસ્તકો-કાવ્યો
સારી સંખ્યામાં ગુજરાતીમાં મળી આવે છે.

ભાલજીનો દશમ સ્કંધ (નં. ૧૫૭), બીમની હરિલીલા-સં. ૧૫૪૧
(નં. ૭૪૬), કેશવરામનો દશમ-સં. ૧૫૨૯ (ફોર્જિસ સભા સંગ્રહ) વગેરે
પ્રસ્તુત પ્રવાહના પાકરૂપ ગ્રંથો છે. એ ભક્તિ પ્રવાહ જેમ સમગ્ર દેશમાં ફરી
વળતો અને પ્રસરતો જણાય છે તેમ તેને અનુરૂપ, તે પ્રવૃત્તિને વેગ, બળ
અને પોષણ અર્પનાર સાહિત્ય, રામાયણ, મહાભારત અને પુરાણ ગ્રંથો-આર્ય
સંસ્કૃતિનો જવક્ત સમુચ્ચય-નાં ભાષાંતર, એ અરસામાં લગભગ બધી પ્રાંતિક
ભાષાઓમાં થયેલાં જણાય છે, અને તેમાંથી લીધેલી વસ્તુ, પ્રસંગો પર લખાયેલાં
આખ્યાનો અને કાવ્યો, પદો વગેરે અનેક અને મોટી સંખ્યામાં મળે છે.

જનાર્દનનું ઉપાહરણ સં. ૧૫૪૮ (નં. ૨૯૧અ) ઉદ્ભવકૃત બહુવાહન
આખ્યાન, (નં. ૨૦), શ્રીધરનું સપ્તશતિ કાવ્ય સં. ૧૫૬૫ (નં. ૪૮૮
અને ૫૮૩અ), માંડલુની રૂઝમાંગદ કથા-સં. ૧૫૭૪ (નં. ૫૫૨અ),
ભાલજીસુત-વિષ્ણુદાસનું આખાહરણ-સં. ૧૫૮૦ (નં. ૨૭૬), ભગવદ્ગીતા

(ગઘમાં ટીકા) સં. ૧૫૮૩ (નં. ૪૨૧), ધસરદાસનું હરિરસ સં. ૧૬૦૦ (નં. ૪૪૨), યેહેદેવની બ્રમરગીતા સં. ૧૬૦૬ (નં. ૧૬૭ વ), સુરદાસનું પ્રહ્લાદ આખ્યાન-સં. ૧૬૧૧ (નં. ૧૮૬ અ), શુકદેવ આખ્યાન વસ્તો સં. ૧૬૨૪ (નં. ૧૭૬ અ), સં. ૧૬૩૪ નું વિષ્ણુદાસકૃત રૂકમાંગદ આખ્યાન (નં. ૩૭૭ અ), સં. ૧૬૩૭ મેગલનું દ્રુવાખ્યાન, (નં. ૨૦૦ અ), સં. ૧૬૩૯ લક્ષ્મીદાસનો ગજેન્દ્ર મોક્ષ (નં. ૩૩૬),-જેમનો દશમ પછુ ઉપસબ્ધ છે; (નં. ૪૭૦), હનુમાન ચરિત્ર કાસીમુતનું-સં. ૧૬૪૭ (નં. ૫૩), વાસલુદાસનો રાધાવિદ્યાસ-સં. ૧૬૫૮ (નં. ૭૩૮ અ), સં. ૧૬૪૯ રામદાસમુત મન્યનું અંબરિય આખ્યાન (નં. ૬૯), સં. ૧૬૫૭ વિષ્ણુદાસનું હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન (નં. ૨૦૦), સં. ૧૬૬૦ દેવીદાસનું રૂકિમણી હરણુ (નં. ૧૬૬) અને રામલક્ષ્મીની ભગવદ્ગીતા સં. ૧૬૬૭; (નં. ૬૨) એકાદશી મહાત્મ્ય સં. ૧૬૭૦ અને ડાંગવ આખ્યાન સં. ૧૬૭૨ શિવદાસનું (નં. ૨૭ અને નં. ૩૮), સં. ૧૬૭૨ નરહરિની ભગવદ્ગીતા (નં. ૬૧૦), સં. ૧૬૭૩ કૃષ્ણદાસનો સુદામો (નં. ૩૨), અને મન્થવેધ શિવદાસનો (નં. ૬૦૨), સં. ૧૬૭૭ રાજધરનું ચંદ્રહાસ આખ્યાન (નં. ૧૮૬ વ), ને ચંડી આખ્યાન શિવદાસનું (નં. ૪૭૮); સં. ૧૬૮૮ અવિચલદાસનું ભાગવત-છટ્ટો રકંધ (નં. ૪૭૭), સં. ૧૬૮૯ પરમાનંદદાસનો હરિરસ (નં. ૪૫૪); સં. ૧૬૯૪ વૈકુંઠનું દ્રુવાખ્યાન (નં. ૪૩૦); સં. ૧૬૯૬ હરિરામકૃત બ્રહ્મવાહન આખ્યાન (નં. ૨૦૬ ઘ); સં. ૧૭૦૪ કલિયુગનો મહિમા અને સ્વર્ગારોહિણી સુરભટ્ટ (નં. ૩૯૫ વ અને નં. ૨૧૧) વગેરે.

આ યાદી હજુ બહુ લાંબી વધારી શકાય એમ છે; અને ખીજા સંગ્રહોમાંથી નામો હિતારી લેતાં તેની સંખ્યા બહુ મોટી થવા જાય છે.

પત્રિશિષ્ટ નં. ૧ માંના ગ્રંથોની કક્ષાવારી પરથી માલુમ પડશે કે રત્નેશ્વરના ભાગવતના ૧, ૨, ૧૧, ૧૨ એમ ચાર રકંધો; અવિચળદાસકૃત છટ્ટો રકંધ, સંત મહારાજ અને વલ્લભનાં ભાગવત સમગ્ર અને એક ગઘમાં મળેલાં છે; તેમજ દરામ રકંધ ભાવલુ, લક્ષ્મીદાસ, સંત, રઘુનાથ, પ્રેમાનંદ-સુંદર, મુંદર, તુલજીરામ, માધવદાસનો અને એક ગઘમાં પણ પ્રાપ્ત થયેલો છે.

તેના પરથી એની વિવિધતાનો તેમ જે ભક્તિ ગ્રંથની લોકપ્રિયતાનો અને તેની ચાલુ માગણીનો ખ્યાલ આવશે. વળી દરેક પ્રત અને લેખકનું નામકામ બરાબર મેળવાય અને તપાસાય તો તેનો પ્રચાર અને વિસ્તાર, ક્યાં ક્યાં અને કેટલો હતો, તેની રેખા-મર્યાદા પણ દોરી શકાય.

પ્રેમાનંદનું દશમ અને ભાલણનું દશમ એ બે ગ્રંથો ખીલ કરતાં વધુ અચલિત છે. પણ તેનાં નવાં સંસ્કરણ, જૂદી જૂદી પ્રતો પરથી, ખાસ કરીને ભાષા અને સાહિત્યની દૃષ્ટિએ થવા જરૂરનાં છે; અને તેના પરિશિષ્ટરૂપે, તુલના અને સરખામણી થવા અન્ય ગ્રંથોમાંથી partial passages સમાન ભાગનાં ઉતારા અપાય તે વધુ ઉપયોગી થઇ પડશે.

(C)

ભાલણ સુતે ઉદ્ભવે રામાયણનો અનુવાદ સં. ૧૫૫૫ના અરસામાં કરેલો અને તેનો અધુરો રહેલો ભાગ-ઉત્તર રામાયણ એમના ન્હાના ભાષા વિષ્ણુદાસે સં. ૧૫૭૫માં પૂરો કર્યો હતો. સદરહુ કાવ્ય સૌસામ્રી તરફથી પ્રકટ થયલું છે. માંડણ રચિત રામાયણની (સં. ૧૫૭૪) તુટક પ્રત મળેલી છે, તેની સંપૂર્ણ પ્રત મેળવવા તજવીજ થવી જોઇએ છીએ, તે પછી સં. ૧૬૫૬માં રચાયલું અંભાતના કવિ વિષ્ણુદાસનું મળે છે; ત્રીજું એક લિખણનું આરંભ અને અંત વિતાવું જડ્યું છે; પણ તેના વિષે કોઈ જાતની માહિતી મળતી નથી.

આ સિવાય રાધોદાસનું અધ્યાત્મ રામાયણ સં. ૧૭૭૦માં લખાયલું, તેની બે પ્રતો છે.

મહાભારતની સરખામણીમાં રામાયણનું વાચન અને અભ્યાસ ઝાઝો થતો હોય એમ જણાતું નથી; પણ પ્રાચીન સાહિત્યનો પદ્ધતિસર અભ્યાસ થવા સાથે ઉદ્ભવકૃત રામાયણની પેઠે માંડણના રામાયણની આખી પ્રત મેળવીને તેમ વિષ્ણુદાસનું રામાયણ એ બંનેનું સારી રીતે સંશોધન અને પ્રગટન થાય તે ઇચ્છવાયોગ્ય છે.

મહાભારત પાંચ છ કવિઓનું, છૂટક છૂટક પર્વોમાં, લખેલું મળે છે. નાકર, વિષ્ણુદાસ, કાશીસુત મેઘજી, દરિદાસ, ભાલિ, અવિચલદાસ, માધવદાસ અને અગાત કવિ; પણ કોઈ એકનું તે સંપૂર્ણ મળતું નથી. વળી જૂદા જૂદા કવિઓનાં પર્વો એકઠાં કરીએ તોપણ આખું મહાભારત સંકલિત થાય કે કેમ એ પણ સંશયપણું છે.

એક માન્યતા એવી છે કે સંપૂર્ણ મહાભારતનો અનુવાદ કરનાર મૃત્યુ પામે છે, તેથી કોઈ તે પૂરું કરતું નથી. ખીજી મુશ્કેલી એ છે કે એ ગ્રંથોમાંનાં ઘણાંખરાં છપાવણાં ન હોવાથી તે જલ્દી જાણવામાં નથી અને તે કારણે તેનું વાચન, પ્રચાર અને અભ્યાસ નહિ જોવાં હોય છે.

જંગાળીમાં કૃતિદાસ અને કાશીદાસનાં રામાયણ, અને મહાભારત, મહા-રાષ્ટ્રમાં મુકતેશ્વરનું મહાભારત, એ ગ્રંથો નેટલી લોકપ્રિયતા અને પ્રસિદ્ધિ

પાખ્યાં છે, તેટલાં આપણે અહિં એ કાવ્યો પ્રચાર કે ખ્યાતિ પાખ્યાં જણાતાં નથી.

અત્યારે જનતામાં વલ્લભરામ અને રેવાશંકરના ગ્રંથો—મહાભારત મોટે ભાગે વંચાય છે; અને રા. રામદાસ મોદીએ વિષ્ણુદાસનું અને રેવાશંકરનું જાતકંધર આખ્યાન એ બંને સરખાવી જોવાં તો જણાયું કે રેવાશંકર વિષ્ણુદાસને ધણે ભાગે અનુસરે છે; એટલે આધુનિક કર્તાઓએ પાછળના કવિઓમાંથી શું શું અને કેટકેટલું ગ્રહણ કર્યું છે, તે જણવા સમજવા સાર પ્રાચીન કૃતિઓનું પ્રકાશન તેમજ મૂળ લેખકની ખૂબીઓ પિછાનવાને અને પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યનો શાસ્ત્રીય રીતે અભ્યાસ કરવાને અગત્ય ધરાવે છે.

આની સાથે અશ્વમેધનો વિચાર કરી લઈશું. તે જ લેખકોનાં મળેલાં છે; રત્નેશ્વરનું, તુલસીનું અને રઘુરામનું, એ ત્રણે જપાયલાં છે; માત્ર વિષ્ણુદાસ અને ધીરાનાં અપ્રસિદ્ધ છે. છેલ્લું કાઈ અગાત લેખકનું છે; ધીરાનું અધુરું છે; અને તે પ્રત પછુ જોઈએ તેવી સારી અને સંપૂર્ણ નથી. ખાસ કરીને વિષ્ણુદાસનું અશ્વમેધ જપાય તો જે જૂદા જૂદા આખ્યાનો તે પરથી પાછળથી અન્ય લેખક—કવિઓએ લખ્યાં છે, તે મેળવવા તપાસવામાં તેમ તેની ભાષાશૈલી અને છંદ રચનાની દૃષ્ટિએ કસોટી કરવામાં મદદગાર થાય.

(૯)

વિષ્ણુભક્તિ પ્રવાહે શૈવ—અદ્વૈતવાદને તાત્કાલિક કાંઈક પછાત પાડ્યો, તેનું પ્રાબલ્ય શિથિલ કર્યું પણ તે ઝરણું સતત વહેતું રહ્યું હતું એમ તેને લગતું સાહિત્ય તે પછીના સૈકામાં લખાયેલું મળી આવે છે, તે પરથી કહી શકાય. દાખલા તરીકે નરહરિની યાનગીતા સં. ૧૬૭૨ (નં. ૩૯) વસિષ્ઠ સારંગીતા સં. ૧૬૭૭ (નં. ૪૨અ), અમેગીતા સં. ૧૭૦૫ (નં. ૭૫૩) યાનપ્રકાશ ગોપાળદાસનો સં. ૧૭૦૫ (નં. ૭૨૨), શિવપુરાણ, મહાદેવસુત હરદેવકૃત સં. ૧૭૪૦ (નં. ૪૪૭) હસ્તામકક બાણદાસનું સં. ૧૭૬૬ અને જગદીશનું (નં. ૭૩૬, અને નં. ૧૩૪), જગજીવનની મહિરતનમાળા સં. ૧૭૭૨ માં (નં. ૧૯૩), યાનગીતા અને નરબોધ, જગજીવનકૃત સં. ૧૭૭૩ (નં. ૫૯૯), અખ્યાત્ર રામાયણ, રાધોદાસ સં. ૧૭૭૮ (નં. ૫૩) અને અનુભવાનંદની શિવગીતા સં. ૧૭૭૦ (નં. ૭૩૧) વગેરે ગ્રંથો ઉપલબ્ધ છે.

ભક્તિ સાહિત્ય પોષક ગ્રંથો ભાગવત, રામાયણ અને મહાભારતના પ્રચારમાં, જે કવિઓ અને લેખકોએ જે સ્તુત્ય કાવ્ય કર્યું છે, તેમાં જણવા જેવું.

અને મહત્વનું એ છે કે જેમ ભકતોમાં બધી જાતિનાં ભકતો મળી આવે છે તેમ લેખકો-કવિઓમાં બધારો (કાસીસુત), વૈશ્ય (નાદર), બ્રહ્મક્ષત્રિય (પરમાનંદદાસ), મોઢા બ્રાહ્મણ (ભાવણ), નાળંદ (હરિદાસ), લુણીનો અડાપતો (કૃષ્ણદાસ, મુદામાનો કર્તા), કાવચ્ય (માધવદાસ), ઔદિચ્ય (ભાઈ), નાગર (વિશ્ણુદાસ), રાયકવાળ (હરિદાસ) ચારણ (ધરદાસ), ગાંધર્વ (દ્વીપદાસ) અને સોની (અખો). વગેરે નામો આપી શકાય. અને તે સિદ્ધ કરે છે કે જ્ઞાનનો ઇન્કાર એકદંત્ય ન હતો પણ સૌ કોઈ સંસ્કાર અને આવડ પ્રમાણે પોતાની બુદ્ધિશક્તિનો લાભ-જ્ઞાન જનતાને આપતા હતા.

અહિં એક બિનાનો ઉલ્લેખ કરવો ઘટે છે કે આ સંગ્રહમાં ચારણી સાહિત્યનો અંશ એક જ છે અને તે હરિરસ, ધરદાસ રચિત સં. ૧૬૦૦ ના આશરે (નં. ૪૪૨), જે લીંબડી રાજ્ય તરફથી ત્રીજે વર્ષે છપાયો છે.

મધ્ય યુગમાં બ્રાહ્મણ સંસ્કૃતિનું પ્રાણત્વ કંઈક નરમ પડેલું જણાય છે અને રાજદરબારમાં અને પ્રજામાં ભાટચારણોનો આદરસત્કાર અને માન વિશેષ હતાં. તેમનું વેણ કોઈ ઉઠાવી શકતું નહિ અને તેમની બાહિષ્કારી જેમ પાકી ખાત્રીભરી તેમ પવિત્ર લેખાતી. દરબાર અને કાકારો તેમની અવગણના કરતાં બહીતા. શ્રીયુત મેધાણી રચિત 'રસધાર'ના પાંચ ભાગ અને 'કચ્છળે' નર એ પુરતકા પાંચનાર જોઈ શકશે કે એ સમયે એક ભાટચારણનો શો મોટો મોભો, દરબળે અને ગૌરવ હતાં.

ચારણી સાહિત્ય પુષ્કળ અપ્રસિદ્ધ પડેલું છે; એટલું જ નહિ પણ તે પ્રતિ અત્યંત ખેદરહીત અને અભાવ સાહિત્યના અભ્યાસીઓમાં નજરે પડે છે, એ ખેદજનક છે.

જુનું ગુજરાત પ્રથમ રાજસ્થાનમાં ગણાતું અને તેનું પાલતખત શ્રીમાળ, જ્યોત્ષી શ્રીમાળી, ઓસવાળ, પોરવાડ વગેરે જાતિઓ નીચે સંકટ ને હાડમારોના સમયમાં દક્ષિણમાં ઉતરી આવીને વેરણખેરણ વસેલી છે.

આપણું પ્રાચીન સાહિત્ય પદ્ધતિસર અવલોકતું-વિચારતું હોય તો એ રાજસ્થાની અને ચારણી બંને ભાષા સાહિત્યનો ખાસ અભ્યાસ થવો જરૂરનો છે. રાજસ્થાનીમાં લખાયેલો એક અંશ પાણુજના દુહા (નં. ૨૪૭) સાંપડેલો છે; પણ એવા અધીનો ટોટો નથી. જોધપુર અને મિઠાનેર દરબારના સંગ્રહોમાં જે ચારણી-રાજસ્થાની-દિંદી સાહિત્ય સંગ્રહો રાખેલું છે, તેની યાદી ૨૨. ટેસિટારીએ કરેલી છે, તે પાંચતાં આપણને

જણાય છે કે તે કેટલું બધું સમૃદ્ધ અને આપણા પ્રાચીન ઇતિહાસ અને પ્રજા જીવન પર પ્રકાશ પાડનારું છે.

(૧૦)

વળી આપણું સાહિત્ય, કથા વાર્તા અને આખ્યાનોનું મૂળ-વસ્તુ, સંકલના વગેરેનો કંઈક આધાર-સાર એ ભાષામાંના સાહિત્યમાંથી મળી આવવા સંભવ છે, ઉપરાંત આપણા કેટલાક રીતરિવાજો, આચાર વિચાર, રીતિ, પ્રત, તહેવાર વગેરે સમજવાને અને તેની શુદ્ધિ ઉકેલવાને એ સાહિત્ય, —અનેનું ઉગમ સ્થાન એક હોવાથી,—વધુ ઉપયોગી થવા વધી છે.

પ્રસ્તુત મુદ્દા વિષે વધુ વિચાર કરતાં આપણી કથા વાર્તાનું સાહિત્ય ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે. સામાન્ય રીતે કથાવાર્તાનું સાહિત્ય એવું મળે છે કે મૂળ વસ્તુમાં સમવાનુસાર, પ્રસંગાનુસાર અથવા કોઈ હેતુ નિમિત્ત, પુષ્કળ ફેરફાર કે સુધારાવધારા પાછળથી થયેલા માલુમ પડશે. મૂળની સદૃશ વસ્તુ પરથી તેને મોટું રૂપક આપી દીધેલું અથવા તેમાં કોઈ સિદ્ધાંત પ્રતિ-પાદન કરેલો મળી આવશે, એટલુંજ નહિ પણ એક બીજામાંથી અનુકરણ થયેલું, નહિ તો મૂળ વાર્તાની સુધારાવર્ધિત આવૃત્તિ જ, ફક્ત નામોનાં ફેરફારવાળી તે થયેલી હશે.

તેનું સ્પષ્ટીકરણ થવા શિવદાસ રચિત કામાવતીની વાર્તા વિચારોશું. એ વાર્તાની એક પ્રત એવી મળી આવેલી છે (નં. ૮ અ), જેમાં એના પ્રથમ બે ભવની કથા આપેલી છે. બીજી બધી પ્રતોમાં માત્ર ત્રીજા ભવની કથા આપેલી છે; જ્યારે પહેલા ભવની વાર્તા તેની જ રચેલી હંસાવતીના નામે પ્રસિદ્ધ થયેલી છે. પણ તે વાર્તાને એ જ નામની બીજી સં. ૧૭૨૫ માં મધુસૂદને રચેલી (નં. ૧૯૦ હ) વચ્ચે એ વાર્તામાંના કરવતના પ્રસંગ વિના બીજું કશું સામ્ય નથી. પ્રેમાનંદના શિષ્ય વીરજીએ કામાવતીનું આખ્યાન લખ્યું છે, તે તો શિવદાસનું માત્ર અનુકરણ કરે છે. શરૂઆતમાં પહેલા બે ભવનો સંક્ષેપમાં સાર આપી, ત્રીજા ભવની આખી વાર્તા તે ઉતારી લે છે.

વળી શિવદાસની વાર્તામાં કામાવતી પુરુષવેશ ધરી, સ્થળે સ્થળે પરાક્રમ કરી અનેક કુંવરીને પરણે છે અને અંતમાં, ચિત્રપટની યોગના કરી અથવા જેમકે, સદાનંદ માંડી, પોતાના ખરા સ્વામિને શોધી કાઢવા યુક્તિ રચે છે, એનું સામ્ય બીજી ઘણી લોકવાર્તાઓમાં-સામળનો મદનમોહ-

નામાં, સેવંતીબાઈની કથામાં (Old Deccan Tales) વગેરેમાં મળી આવશે.

એવું મળતાપણું સામળની વિદ્યાવિલાસિની અને એ જૈન બંધુઓ રચિત વિનેયટની વાર્તા વચ્ચે (નં. ૪૫૭) મળી આવશે.

એ જ પ્રમાણે બીજું એવું અતુકરણ રાજધર રચિત વિક્રમ પ્રબંધ પરથી થયેલું, સામળની-પંચડંકની વાર્તામાં દષ્ટિગોચર થાય છે, વળી નરપત રચિત પંચડંકનું કાવ્ય ઉપલબ્ધ છે (નં. ૪૮૬ અ), પણ તે સરખાવી જોવાનું બની શક્યું નથી. એ જ પ્રમાણે નંદગરીસીની જુની પ્રતો સુપાઈમાં લખાયેલી મળી આવે છે (નં. ૨૯૭), એ પણ સામળના કાવ્ય સાથે સરખાવી જોઈએ.

(૧૨)

સામાન્ય માન્યતા એવી છે કે સામળ એના સિંહાસન બનીસી નામક ગ્રંથમાં મૂળ સંસ્કૃત ગ્રંથનો અનુવાદ કર્યો છે; પણ ક્ષેમકરે રચિત સિંહાસન બનીસીમાંની ૩૨ વાર્તાઓ સાથે સામળની બનીસ વાર્તાઓ સરખાવી જોતાં, લગભગ અડધા ઉપરની વાર્તાઓની વસ્તુ જૂદી પડી જાય છે; અને તે અભ્યાસપૂર્વક તપાસતાં તેનાં મૂળ-બીજ લોકકથામાંથી જ લીધેલાં મળી આવશે. સદરહુ ક્ષેમકરના ગ્રંથનું જૈન સંસ્કરણ રામચદ્રનું હાથેનું ગુજરાતીમાં ‘વિક્રમ પ્રબંધ’ નામથી વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતા તરફથી પ્રકટ થયેલું છે, તેની સાથે એ સરખાવી જોવાથી બંને વચ્ચે ફેરફારો બધાં તફાવત છે, તે તુરત હક્ષમાં આવશે.

તા. ૧૦ મી ઓગસ્ટ ૧૯૩૦ ના રોજ મુ. વ. સોસાઈટી તરફથી ‘ચંદ્રહાસ આખ્યાન’ વિષે જાહેર આખ્યાન આપતાં દી. બા. કેશવલાલ ભાઈએ, દાખલા દલીલો રજૂ કરી સમજાવ્યું હતું કે, સદરહુ કાવ્યમાં વિષ્ણુભક્તિનું માહાત્મ્ય છે; અને તેને અનુસરતું બીજું એક આખ્યાન “કુમારપાલ પ્રતિબોધ”માં નોંધેલું છે, તેમાં અહિંસા તત્ત્વ પ્રતિપાદન કરેલું છે. આ ભક્તિ અને અહિંસાનાં તત્ત્વો પાછળથી એ કાવ્યમાં તે પક્ષના વિચાર-સિદ્ધાંતનું સમર્થન કરવાને જૂદી જૂદી રીતે ઉમેરાયેલાં જણાય છે; પણ તે પૂર્વે એ આખ્યાન કેવળ ભક્તિના માહાત્મ્યનું એક મહા રૂપક જ હતું; તે તેમાંના પાત્રોના નામો-જેવા કે, સુધાર્મિક, ધૃષ્ટદ્યુમ્નિ, મદન (કામ, લગવદિ) પરથી સ્પષ્ટ થાય છે; અને તેથી પણ પાછળ જઈ

પ્રાકૃત-સાહિત્યમાં તેને તપાસીએ છીએ. તો એ કથાનો મુદ્દો દૈવચાપર અવલંબી રહેલો મળે છે. મૂળ વાત એમ છે કે એક રજાનો, નિરાધાર-અનાથ બાળક એક ગોવાળને સાં દહીંમાં ઉછરે છે. એ ગોવાળની દહીંએ તેના ધણુનો માસિક એકવાર તપાસ અર્થે આવે છે. વાતચિતમાં એક નવો સાંઢ ખરીદેલો છે તેને લઈ આવવા શેઠ ઉત્સુકતા દર્શાવે છે. તે પરથી ગોવાળીઓ 'તે કામ-સાંઢ લઈ આવવાનું-પોતાના પાલક બાળકને સોંપવાનું શેઠને કહી તેની પાસે ચિઠ્ઠી લખાવે છે. શેઠ ચિઠ્ઠીમાં સાંઢ (પ્રા. વિસ, સં, વૃષ) આપવાનું લખે છે; પણ તેનો અર્થ શેઠાણી (પ્રા. વિસ, સં. વિસ) દીકરી દેવી એમ સમજે છે. આમ દૈવયોગે અનાથનું ભાગ્ય ઉઘડી જાય છે. આ વાર્તા દેવી સત્તા બળવાન છે એજ લૌકિક તત્ત્વજ્ઞાન રજુ કરે છે. તે પછી એ પ્રસંગને ભક્તિ માહાત્મ્યના સ્વરૂપમાં એક મહાશ્વેતક તરીકે આલેખી વર્ણવવામાં આવે છે; અને તેમાં ઉપર કહ્યું તેમ વિષ્ણુ-શાસત્રામ ભક્તિનું તત્ત્વ અને જૈન કથામાં અહિંસાનું તત્ત્વ દાખલ થાય છે. એ પાછળની કથાઓમાં ઉપર ઉલ્લેખેલ પ્રા. વિસં દેહિને રથાને સં. વિષં દેહિ (ઝેર આપવું) લખાવે છે અને તેમાં પછી ફેરફાર—ઉમેરો થતાં સં. વિષાં દેહિ અને વિષયાં દેહિ (વિષા કે વિષયા) નામની પુત્રી દેવી એમ ખેસાડી દેવામાં આવે છે. સ્વર્ગસ્થ ચીમનલાલ દલાલે એ વિષય પર-ચંદ્રહાસ આખ્યાનનું પદ્યોત્તર કરતાં (જુઓ. શુદ્ધિપ્રકાશ-વર્ષ ૫૮; અંક ૧૦ મો, પૃ. ૩૧૦) બતાવ્યું હતું તેમ એ લોકકથામાંનું તત્ત્વ-અંશ અન્ય દેશોનાં વાર્તા સાહિત્યમાં પણ મળી આવે છે.

ખરી રીતે લોકકથા અને વાર્તાના અંશો દેશ પરદેશમાં પ્રસરતા અને વિસ્તાર પામતા રહે છે અને તેમાં જનતાના સ્વભાવાનુસાર અને રૂઢિ અને રથાન ખરતે ફેરફાર અને ઉમેરા થયા કરે છે જ; અને તે દ્વારા કાંઈ નીતિનો—અર્થના બોધ કરવા અથવા તો ધર્મોપદેશ કરવા એ વાર્તાનું મૂળ સ્વરૂપ જાણીશુછને ફેરવવામાં આવે છે અને તે નવું રૂપાંતર પામે છે.

આવી વાર્તાઓ—જેમકે, કથાસરિત્સાગર, પંચોપાખ્યાન, સિંહાસન ખત્રીસી, જૈન લોકકથાઓ વગેરેમાં પુષ્કળ મળી આવશે.

આપણું એ સાહિત્ય કેવી જાતનું છે, એમાં શું શું આવે છે; એ કેવું વિકસેલું—ખેડાપણું છે, તેના કંઈક પરિચય અને ખ્યાલ, સાહિત્ય સંસદ તરફથી પ્રકટ થયેલ 'મધ્યકાલીન સાહિત્ય પ્રવાહ'—ખંડ ૫ એ નામના પુસ્તકમાંથી શ્રીયુત મંજુલાલનું "લોક વાર્તાનું સાહિત્ય" એ પ્રકરણ વાંચાથી આવશે.

અને તેમાં હંડા ઉતરવું હોય તો તો મી. પેન્ડરે કથાસરિત્સાગરનું પુસ્તક મોટા દશ વોલ્યુમમાં નોટ્સ, ટીપ્પણ, પરિશિષ્ટો અને જૂદા જૂદા વિદ્વાનોએ લખેલી દિગ્ગતી પ્રસ્તાવનાઓ સહિત બહાર પાડ્યું છે, એવા શાસ્ત્રીય ધોરણે આપણી કથાવાર્તા સાહિત્યનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો ઘટે છે.

(૧૨)

આપણે હવે સમગ્ર વાદીમાંથી નવીન, અપ્રસિદ્ધ અને અપ્રાપ્ય કૃતિઓ તપાસીશું; પણ તેમ કરવામાં એકેક કવિ છૂટો લઈ, તેનાં કાવ્યોનો સળંગપણે વિચાર કરવાનું વધારે અતુકૂળ તેમ સહાયકતા થશે.

નરસૈં વિષે અગાડી કહી ચૂક્યા છીએ કે તેનાં કાવ્યોની જેમ બને તેમ પ્રાચીન, સોળમા સત્તરમા સૈકાની અંદર લખાયેલી સારી પ્રતો મેળવવાની ખાસ અગત્ય છે; ત્યારે જ તેના અંશોમાં—પદો અને કાવ્યોમાં જે સેજમેજ ખીમડો માણુમ પડે છે, તે આળી—સાફ કરાઈ, મૂળ શુદ્ધ પ્રત પ્રાપ્ત થવાની સાથે તેનું કૃત્વ પણ પારખી કાઢી શકાયો.

લાલજીની દાદબરી અને દશમ પ્રકટ થયેલાં છે. લાલજીની દૃષ્ટિએ દશમની નવી આવૃત્તિ તૈયાર થવાની જરૂર જણાય છે; પણ તે પહેલાં એનાં બધાં કાવ્યો અપ્રકટ, એકસામટાં પુસ્તકરૂપે છપાય તે એનો અભ્યાસ થવા સાથે વધુ ઇચ્છનીય છે; અને તેનું કદ પણ બહુ મોટું નહિ થાય.

ભીમનું દરિકીલા* પોઝશ કાવ્ય ગ્ર. વ. સોસાયટી તરફથી હમણાં જ સારી રીતે એડિટ થઈને બહાર પડેલું છે; પણ તેનું અગ્રેષ્ઠ અંદોદય (નં. ૫૫૨) નાટક, સત્તર પ્રકટ થવાની જરૂર છે. પ્રસ્તુત પ્રત તૃક છે; પણ સ્વ. તનુસુખરામભાઈ પાસે તેની બીજી પ્રત હતી તે અને આ પ્રત બે પરથી આખો અંશ તૈયાર થઈ શકે એમ છે, એવું સાંભળવામાં છે.

લાલજીમુત ઉદવનું રામાયણ ધણું વર્ષો પર સોસાયટીએ રા. બા. કાંટાનાળા પાસે સંશોધન કરાવી છપાવ્યું હતું; તેનું બહુવાહન આખ્યાન (નં. ૨૦), એના જ ન્હાના લાઘ વિબ્લુદાસનું જોખાહરણ, જેણે એનું અધુરું રહેલું ઉત્તર રામાયણ—પૂર્વે કર્યું છે (નં. ૪૮૫) અને તે તેનું છે એમ માનવાનું દારણ એ છે કે સદરહુ આખ્યાનમાં એક પદ વચ્ચે લાલજીનું ને તે બધી

પ્રતમા મળી આવે છે-અને શ્રીધરનું (સં. ૧૫૬૫;) સપ્તશતિ (નં. ૫૮૩ અ). માંડણનું રૂઢિમાંગદ આખ્યાન (નં. ૫૫૨ અ) (એનું પ્રબોધ બનીસી હુંક સમયમાં ફાર્જસ સલા તરફથી રા. સંકરપ્રસાદે સંપાદિત કરેલું બહાર પડનાર છે)-એહેદેવની બ્રમર ગીતા (નં. ૧૬૭ અ), નાકરનું નળાખ્યાન અને ગોપાલદરણું (નં. ૬૩૪, ૧૬૪); વસ્તાનું શુક્રેવ આખ્યાન (નં. ૧૭૬ અ); સુરદાસનું પ્રહ્લાદ આખ્યાન (નં. ૧૮૯ અ), મેગવનું દ્રુવાખ્યાન (નં. ૩૬૨ અ), ભીમની રસિક ગીતા (ન. ૧૮૪ અ), વાસણદાસનું રાધા વિલાસ (નં. ૭૩૮ એફ) રામદાસમુત મન્યનું અંબરિષ આખ્યાન (નં. ૬૬), એ સઘળાં ' સોગમા સૈકાનાં ગુજર કાવ્ય સંગ્રહ ' નામે એકત્ર પ્રકટ થાય તો એ સૈકાની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ બંધાવાની સાથે, તે કાવ્યોની વિવિધતા, નવિનતા અને દરેક કવિની વિશિષ્ટતા શેમાં રહેલી છે, તે સમજવાનું સુગમ થઈ પડે. સોસાઈટી તરફથી પંદરમા સૈકાનો સં. ૧૪૫૬ થી સં. ૧૫૫૬ સુધીનો એક typical-નમુનારૂપ સંગ્રહ દી. બા. દેશવલાલભાઈએ એડિટ કરેલો થોડાક સમયપર પ્રકટ થયેલો છે; અને સોગમા સૈકાનાં કાવ્ય સંગ્રહની એજ ધોરણે મંકલના થાય તો ગુજરાતી સાહિત્યનો ક્રમસર અને વિવેચનાત્મક અભ્યાસ કરવામાં વિશેષ સવડ અને તક સાંપડે.

પાછળ ઉલ્લેખ કર્યા પ્રમાણે આપણી પાસે મહાભારત અને રામાયણ આખું એકકે કવિનું નથી; પણ વિષ્ણુદાસ (નં. ૨૪૮ અ), કાશીસુત (નં. ૧૮, ૨૬), હરિદાસ (નં. ૩૪૫), અવિચળદાસ (નં. ૪૭૭ ક), માધવદાસ (નં. ૩૦), ભાઈ (નં. ૬૫૫, નં. ૨૭૮ અ) અને નાકરનાં પર્વો (નં. ૨૫, ૧૯) છૂટા છૂટાં મળી આવે છે, તેને વ્યવસ્થિત રીતે ગ્રંથવામાં આવે તો આખું મહાભારત તૈયાર થાય એમ છે. ઉપરોક્ત ખંભાત-નિવાસી વિષ્ણુદાસનું રામાયણ પણ ઉપલબ્ધ છે (નં. ૨૫૭, ૨૭૬); તેની પ્રસિદ્ધિ પણ પ્રાચીન સાહિત્યની દૃષ્ટિએ, એટલીજ ઉપકારક નિવડે.

ઉપર સૂચવ્યા પ્રમાણે સત્તરમા સૈકાનો સંગ્રહ પણ એવી રીતે ગોઠવી શકાય એમ છે. તેમાં નીચેનાં કાવ્યો, અને આખ્યાનોનો સમાવેશ થઈ શકે: દેવીદાસનું રૂઢિમણી હરણું (નં. ૧૮ બ), શિવદાસનું બાળલીલા, એકાદશી માહાત્મ્ય અને ચંડી આખ્યાન (નં. ૩૬, ૩૭, ૪૭૮), કૃષ્ણદાસનો સુદામો (નં. ૩૨), રાણાસુતનું મહેરામણ આખ્યાન (નં. ૫૮), વૈકુંઠનું દ્રુવાખ્યાન (નં. ૪૩૦), રાજધરનું ચંદ્રદાસ આખ્યાન (નં. ૧૮૯ બ), હરિદાસનું બલુવાહન આખ્યાન (નં. ૧૭૬ બ), વિશ્વનાથનું મામેરું (નં. ૬૩૯) અને એમ પચીસી

(નં. ૧૦૯), સુરભટ્ટનો કલિયુગ મહિમા અને સ્વર્ગારોહણ (નં. ૩૯૫ થ, ૨૧૨), સુરદાસનું કૃષ્ણઆન (નં. ૧૮૯ અ), ગોવિંદસુતનું સુધન્વા આખ્યાન (નં. ૭૦૯), વલ્લભાનું સીતાવેશ (નં. ૧૯૪ થ), વિશ્વનાથનું રસિકરાજ, (નં. ૨૦૯), કૃષ્ણદાસની દુહી અને મામેરૂં (નં. ૨૬૭, ૩૪૪ અ), મુખાર્નદનો વહાલ વિનોદ (નં ૬૬૯), જગન્નાથનો મુદામો (નં. ૨૮૮) હીમાનો કલિયુગ મહિમા (નં. ૩૨૮), રત્નેશ્વરનું સ્વર્ગારોહણ (નં. ૩૩૯), કાદાનનું એકાદશી માહાત્મ્ય (નં. ૩૨૮ અ) ગોવિંદનું મામેરૂં (નં. ૩૨૮ થ), અને નરસિંહનું ઓખાદરણ (નં. ૬૫૫ ફ) વગેરે કાવ્યો સંપાદિત થાય તો સત્તરમા સૈકાનાં કાવ્યોનો એક representative-જૂદા જૂદા કવિઓની કૃતિઓ મુકાબલારૂપે રચી કરતો તે સંગ્રહ યહ પડે.

એ બે સૈકામાં વાર્તા સાહિત્ય પણ કવિતારૂપે સારૂ લખાયતું મળી આવે છે, તેનો જૂદો સંગ્રહ પણ આખ્યાનો અને કાવ્યોની પેઠે ઉપયોગી નિવડે. એ સંગ્રહમાં નરપતનું પંચડંડ (નં. ૪૮૯ અ), સુંદર ચૈકની વાર્તા (નં. ૬૫૦), કામાવતીની વાર્તા (નં. ૮ અ), ચંપકસેનની ચલિપદ (નં. ૭૨૧), મધુસૂદન રચિત હંસાવતીની વાર્તા (નં. ૧૯૦ જ), માધવાનજની કથા (નં. ૭૬૪ જ), વિનેચટની વાર્તા નં. ૬૧) અને પંચડંડ -ગદ્યમાં-સંવત ૧૭૩૮ (નં. ૩૦૦) વગેરે લઘુ શકાય એવાં છે.

કુશળલાભનું માધવ કામકુંડલા (નં. ૭૭૭), શાનાચાર્યનું બિહુલણ પંચાશિકા કાવ્ય (નં. ૪૮૮ અ), અને જ્યવિજ્યનો શકુન ચોપાઇ ગ્રંથ (નં. ૬૦૬) વગેરે ચારી રીતે સંપાદિત થયલા ગ્રંથો છે; એટલે તેનો જુદો ઉદ્દેશ્ય કયો નથી.

(૧૩)

અરાદમા સૈકાને લગભગ આખો ભરી દેતી વ્યક્તિ તે મહાકવિ પ્રેમાનંદ છે. એમનું પ્રથમ કાવ્ય સં. ૧૭૨૦ માં લક્ષ્મણાદરણ લખાયું હતું; અને એમનું આયુષ્ય પણ બહુ લાંબું, છેક અરાદમાં શતકના અંત સુધી, સં. ૧૭૯૦ ની આસપાસ મનાય છે. એમના ગ્રંથો પણ અનેક, ન્હાનાં મોટાં ત્રીસેક ચલા જાય છે; અને તેનો પ્રચાર અને વિસ્તાર બહોળો જણાય છે. ન્હાના મોટા ગામડામાં તેમજ શહેરોમાં, સીઓમાં અને અને પુરોમાં, અભણ અને શિક્ષિતમાં, સાળા અને પાઠશાળામાં એમનું કાષ્ઠને કાષ્ઠ કાવ્ય જવાતું-વંચાતું કે સંભળાતું માલુમ પડશે. ઓખાદરણ

અને મોસાળું સ્ત્રીઓમાં, દશમ, હૂડી અને શાદ લાવિકર્મનોમાં, સુદામા-
ચરિત્ર અને નળાખ્યાન વિદ્યાધીઓમાં હોશે. હોંશે જિજ્ઞાસાપૂર્વક વંચાતું
જણાશે. તેથી તેની હાથપ્રતો પણ પુષ્કળ મળે છે. એમના જેટલી કીર્તિ
અને લોકપ્રિયતા બીજા ચોડા જ ગુજરાતી કવિઓએ પ્રાપ્ત કરેલી હશે.
ગુજરાતી ભાષાનાં ગૌરવ અને અભિવૃદ્ધિ અર્થે એમના અભિસાપ અને
મહત્વાકાંક્ષા અને તદ્દર્થ પ્રયાસ, જેમ પ્રશસ્ય અને અનુકરણ્ય છે, તેમ
તે એમની નામના, પ્રતિષ્ઠા અને કીર્તિને વધારનારાં છે.

આવા એક મહાન કવિની કૃતિઓનો સંગ્રહ એમના નામ અને
મહત્તાને જેમ આપે એવો શુદ્ધ અને સંપૂર્ણ સારી રીતે છપાવો ઘટે છે;
જે અભ્યાસીને ઉપયોગી થઈ પડે; લાઘવેરીને ઝૂંગારૂપ થાય અને જનતા
તે મેળવવાને ઉત્સુક રહે. તે માટે સાધન સામગ્રી અત્યારે પહેલાં કરતાં પુષ્કળ
ચોટા પ્રમાણમાં પ્રાપ્ત થયેલાં છે અને તેના બારીક અભ્યાસકોની સંખ્યા
પણ હવે ન્હાની નથી.

એ કવિના ખાસ અભ્યાસી, તેમાં જીજ્ઞા અને હંડા ઉતરેલા, ગુજરાતી
સાહિત્યના પ્રખર વિદ્વાન દિ. બા. કેશવલાલભાઈ અન્ય કાર્યકર્તાઓનો
સહકાર મેળવી, સદરહુ કાર્ય હાથ ધરે તો તે જેમ એમને તેમ કવિને અને
ગુજરાતી વિદ્વાતાને ખરે જ શોભારૂપ થઈ પડે.

એમના ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરવામાં પ્રેમાનંદ એમના પુરોગામિને કેટલે
અંશે અનુસરેલા છે અને ડાનામાંથી શું શું, કેટકેટલું લીધું છે અને તેને
વિકસાવી ને ખીલવીને કેવું બહેલાગ્યું-દિપાગ્યું છે, અને તે પર પોતાના
વ્યક્તિત્વની મહોર પાડી છે, એ જાણવાની જરૂર છે; અને તે અગાડી
સૂચ્યાં પ્રમાણે સોળમા સત્તરમા સૈકાનાં કાવ્યોનો સંગ્રહ એકત્ર પ્રકટ થાય
તો તે બહુ ઉપયોગી અને મદદગાર થઈ પડે.

એવો ખીલો લોકાદર પામેલો વાર્તાલેખક કવિ સામળ છે. એમની
'સિંહાસન બગીચી, નંદબગીચી, મદન મોહના, પદ્માવતી, શુડા બહોતેરી
ચગેરે વાર્તાઓ ગુજરાતી જનતાના છેક છેવટના નીચેના થર સુધી પહોંચેલી-
પ્રસરેલી મળી આવશે. એમનાંમાં કવિ પ્રેમાનંદ જેવી બહોળી વિદ્વતા કે
હિંચુ કળાકોશલ્ય માલુમ નહિ પડે; પણ લોકના મનરંજનાર્થે જે તત્ત્વો,
વાર્તામાં આવવાં એકાએક, તેનાથી તે પૂરેપૂરા પરિચિત છે, અને તેની શુદ્ધ-
સ્થિતિમાં હથોટી પણ એમના હાથે એવી બેસી ગઈ છે કે જાણ કે એ બધી

કૃતિઓ. સ્વતંત્ર રચાયેલી ન હોય. પણ આપણે અગાડી જોઈ ગયાં છીએ કે એમના પુરાગામિ લેખકોમાંથી, અને પ્રચલિત લોકસાહિત્યમાંથી ઘણું ઘણું એમણે લીધું છે; પણ તેમની જુદી-તેજ વડે, અને કલ્પના અને તર્કલક્ષી ચાતુર્યથી તેને શણગારી, તેની ખૂબી અને સુંદરતા ઝોર વધારી છે અને ખીલ્યા છે.

એ કવિ એટલો બધો વંચાતો અને લોકપ્રિય હતો કે એમના મૃત્યુ બાદ ઘણા વર્ષે કોઈ અક્ષાત લેખકે સિંહાસન ખત્રીસીની નકલ કરી 'ભોજ-કથા' એ નામની એક વાતો સામળના જ નામે લખેલી મળી આવેલી છે (નં. ૧૯૬); પણ તે વાંચતાં જ પકડાઈ આવે છે કે એ સામળની કૃતિ જ હોય નહિ; કેમકે તેમાં સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સ્થાપક સહેજાનંદ વિષે ઉલ્લેખ છે, જેઓ સામળ પછી કેટલેક વર્ષે યુગરાતમાં પહેલવહેલા આગ્યા હતા.

આ તો બે સૈકાના મુખ્ય કવિઓનાં નામો ગણાવ્યાં; પણ ખીજાં નોંધવા જેવા કવિઓ ઘણાં છે. તેમાં પ્રથમ સ્થાન અમદાવાદના વતની અખાને અપાવું ઘટે છે. વેદાન્ત વિચાર, મત પ્રતિપાદક અને પ્રવર્તક યુગરાતી લેખકોમાં એમના જેવું વિચારશીલ, ગંભીર અને ગૂઢ તાર્કિક લખાણુ-સમગ્ર વિષયને ઉંડાણથી ચર્ચતું અને તેની સાથે તે વિષયને પૂરો ન્યાય આપતું, ખીજું આણું જ મળી આવશે. વેદાન્તી કવિઓમાં અખો માળાના મેરૂપ સર્વોપરિ શોભે છે.

ગોપાળદાસ, જ્ઞાનપ્રકાશ અને ગોપાળગીતાનો કર્તા (નં. ૫૬૧, નં. ૭૨૨) જાતે અંકલજને મોઢ હતો અને જ્ઞાનપ્રકાશ ગ્રંથ એમણે સં. ૧૭૦૫ માં અમદાવાદમાં ફરવાન વાડીમાં રચ્યો હતો, અનુભવાનંદ, જેમની શિવગીતા (નં. ૭૩૧) અને બ્રહ્મગીતા, જે છપાયેલી છે : એમનો અજાણનો ગરબો અને રાધાકૃષ્ણનો ગરબો (નં. ૭૩૧ ઘ), ચાતુરીઓ (નં. ૫૫૮), વિષ્ણુપંદ (નં. ૫૭૨) અને ભગવદ્ગીતા મજલ્યાં છે; તેમાંનો છેલ્લો ગ્રંથ આ જુલાઈ માસથી 'સાહિત્ય'માં પ્રકટ થવા માંડ્યો છે અને એ કવિ વિષે કેટલીક માહિતી એમના વંશજ રા. મોતીલાલ રવિશંકર ઘોડા વડીલે 'જુદ્ધિપ્રકાશ'માં હમણાં જ લખી મોકલી હતી (જુઓ, જુદ્ધિપ્રકાશ વર્ષ ૭૭ મું, અંક ૬ હો; ૫, ૧૭૨). જગજીવન કવિ એકજ નામના બે મળી આવે છે; અને સગકાલીન હતા. એકનું અણિરત્નમાળા પુસ્તક (નં. ૧૩૧) છે, જે છપાયું છે; ખીજાનાં કાવ્યો જ્ઞાનમણ, નરબોધ, જ્ઞાનગીતા, શિવવિવાદ વગેરે છે. (નં. ૫૬૯), જે 'સાહિત્ય'માં આગળ આવી ગયાં છે; આ જ વિચાર ૫૨૫૨-

પ્રણાલિકા પછીના લેખકો-ભાણુદાસ (નં. ૭૩૬), ધીરો (નં. ૭૧૪ થ), (નં. ૬૪), છોટમ, પ્રીતમ (નં. ૭૫૬), હરજીવન (નં. ૧૩૨), નિરાત, બાપુસાહેબ વગેરેમાં જૂદી જૂદી રીતે વર્ણવાતી અને ઉપદેશ કરતી નજરે ચઢે છે.

ઉપરના વિવેચનમાં અંબાની આરાધના વિષે-શાકત મત વિષે કયું દહેવાયું નથી, પણ વલ્લભના ગરબા (નં. ૪૧૮, નં. ૬૦૦) સુધી આવી પહોંચતાં તે પ્રતિધ્યાન ખેંચાય છે. ' વિમલ પ્રગ્ધ ' માં અંબાજીની સ્તુતિનો ઉલ્લેખ મળે છે અને તે પૂર્વે તારંગા પાસે જુદા કાળની તારાદેવીની મૂર્તિ મળી આવે છે. શાકતમત અહિં દ્વારે સ્થાપિત થયો એ ચોક્કસ કહી શકાતું નથી, પણ તે નાગરો સાથે આ તરફ આવ્યો હોય એ સંભવિત છે. પણ એ ઐતિહાસિક ચર્ચામાં અહિં નહિ પડતાં, બારમા સૈકાથી તેનો ઉલ્લેખ-ભાગ મળી આવે છે. શ્રીધરની સમશતિ (નં. ૪૩૮ અ) અને ભાણુની સમશતિ (નં. ૪૭૮), આપણી ખાત્રી કરી આપે છે કે અન્ય ભકિત સંપ્રદાયની પેઠે આલેખી-શક્તિના પણ પૂજકો હતા; નહિ તો આ જાતનું સાહિત્ય ગુજરાતીમાં શા માટે ઉતારવામાં આવે ? પછીથી વલ્લભે જીજ્ઞો, આરામુરિનો, ધનુષધારીનો વગેરે પુષ્કળ ગરબાઓ રચી ગુજરાતમાં માતાજીની ભકિતપ્રતિ આસ્થા અને પ્રેમ વધાર્યા છે.

સામાન્ય કવિઓમાં રતનેશ્વર, જેનો એકાદશ અને દ્વાદશ રકંધ મળી આવેલાં છે (નં. ૭૪૧) અને તે ભાણુની પેઠે ઉંચકાદિ-પંક્તિનો કવિ છે. ભાણુદાસના ગરબા (નં. ૨૪૦), વિશ્વનાથ-રસિકરાજનો કર્તા-(નં. ૨૦૬), રાજેનાં પદો, ગરબા (નં. ૭૫૦), વલ્લભ, ભાગવત (નં. ૨૧) અને અનાવિલ પુરાણનો કર્તા (નં. ૨૨૯), મહાદેવ સુત હરદેવ, શિવ પુરાણનો લેખક (નં. ૪૪૭), તુલસી, અશ્વમેધવાળો, હરિદાસ શામળશાનો વિવાહ રચનાર વગેરે બહુતા નામો અત્ર નિર્દેશ પુરતા નોંધ્યા છે, નહિ તો એવા એકેક બખ્ખે કૃતિઓનાં લેખકોની યાદો અતિશય સાંખી થાય.

ઐગણીસમા સૈકામાં દ્વારામ અગ્રસ્થાન લે છે; અને તે નામ બેમાં રણુછોડજી દિવાન (નં. ૬૭), કાલિદાસ વસાવડનો (નં. ૪૯૩), કેવળપુરી ઉમરેઠનો (નં. ૯), રઘુનાથ ઓલપાડનો (નં. ૭૧૮), રામકૃષ્ણ (નં. ૪૨૯), લલ્લજીરામ (નં. ૬૬), અને કૃષ્ણારામ (નં. ૬૨૪), બંને અમદાવાદના, શાસ્ત્રી પ્રજલાલ મલાતજીના, (નં. ૩૫૭), નિષ્કુલાનંદ (નં. ૬૫), મુક્તાનંદ (નં. ૭૫૬), રઘુનાથ ગોમતીપુરનો (નં. ૭૬૯), નરભોરામ પીળનો (નં. ૩૪) વગેરે મુખ્ય અને બહુતાં નામેનો ઉલ્લેખ કરી સંતોષ માનીશું.

શ્રી કવિઓમાં જેની જ કૃતિઓ મળેલી છે; એક બાબ નાની, જેનો વલુજારો પંચાયલો છે; તે મોતાળા પાઠાણુ જ્ઞાતિની અને ઓલપાડની વતની હતી; અને ખીચ ગવરીયાઇ, જેમનાં પદો મળેલાં છે, (નં. ૪૭) તે અહિંના જાણીતા માણ હજુર ડેપુટી કલેક્ટર શ્રીયુત ગોપાળશંકર વેણીશંકર ભચેચના કુટુંબના છે.

જુનાં ગદ્ય લેખોમાં ધણીખરી ટીકાઓ અથવા મૂળ સંસ્કૃતના સાર-રૂપ અર્થ લખેલા મળે છે; અને તે બહુધા જાણીતા ધાર્મિક ગ્રંથો ભગવદ્ ગીતા-સં. ૧૫૮૩ (નં. ૪૨૧), દશમ સં. ૧૬૦૫ (નં. ૪૪૪), આદિકર્મ (નં. ૪૪૪), ભાગવત (નં. ૭૩૯), ભારત (નં. ૬૩૨), પાંડવગીતા (નં. ૬૮૭), યોગ વાસિષ્ઠ સાર (નં. ૪૫૮), ગીત ગોવિંદ-મં. ૧૬૬૫ (નં. ૨૧૯) તેમ નીતિ અને બોધના કથા ગ્રંથો, વૃદ્ધ ચાણક્ય નીતિ (નં. ૬૨૨૪) પંચાખ્યાન વાર્તિક (નં. ૬૮૧), પંચડંડ (નં. ૩૦૦), પંચડંડની કથા-નરપતની (નં. ૫૮૯) વગેરે છે.

પાછળ આપણે વિચાર્યું છે કે નરસિંંના સમયમાં વિજયભક્તિનો પ્રવાહ સમગ્ર દેશમાં પ્રસરી વળ્યો હતો અને તેને બગ-પોપણુ આપનારાં હિપરોક્તા પુસ્તકો છે. ખાસ સ્વયંક પુસ્તક ગીત ગોવિંદની ટીકા ગણાશે. એ બગાળાનો વતની હતો પણ એનું જીત ગોવિંદ બહુ જલ્દી આ તરફ પ્રચાર પામ્યું હતું. એ કાવ્યમાંની એક કડી ચૌદમા સૈકામાં સારંગદેવના એક શિક્ષાલેખમાં કાતરેલી મળી આવે છે અને નરસિંં પર એની અસર થઇ હતી, એ હકીકત એમના 'સુરત સંગ્રામ' પરથી સમજાય છે.

પરંતુ એક નવા વિષય તરીકે તેમ જુના ગુજરાતી ગદ્યના નમુના તરીકે 'રત્ન પરીક્ષા' અને 'રત્નપરીક્ષા સમુચ્ચય' (નં. ૭૪૭ અને ૭૪૭ અ) સં. ૧૫૯૮ માં લખાયેલાં એ બે ગદ્ય ગ્રંથો ખાસ વિચારવા લાયક છે અને તે વળી કિંમતી જણાશે. દિલ્હીનો પાદશાહ ખરે જ કહેતો હતો કે ગુજરાતમાં-વેપાર અને દરિયાકાંઠો હોઇને ત્યાં મોતી અને રત્નો પડે છે, તે કથનની પુષ્ટિમાં સદરહુ' પુસ્તક એક પ્રમાણુ તરીકે આગળ ધરી શકાશે.

પ્રકાશ્ય હાથપતોમાં મહીના-ગ્રેમાનંદ (નં. ૨૫૨), થોભણુ (નં. ૪૫૨ વ). જીવણુ (નં. ૮૨૭ અ), રામીયા (નં. ૬૩૭ અ) અને પ્રીતમ (નં. ૭૫૬) વગેરેનાં; તીથીઓ, ખીમો (નં. ૫૬૩), પ્રાગજી (નં. ૭૫૬ પલ) વગેરેની છે અને એ આખોય સંગ્રહ, બારમાસી, કકડો (જુઓ

પ્રીતમ, નં. ૭૫૬ પો, અખો, નં. ૭૫૬ આદિ), વાર, તીથીઓ, ઋતુ વર્ણન વગેરેનો સમાવેશ કરીને જૂદાં ૭૫૫૫વાની જરૂર સાહિત્યના અભ્યાસની દૃષ્ટિએ વિશેષ છે.

એવી જરૂર પ્રસ્તુત સંગ્રહમાં લગભગ પચીસેક હાથપ્રતો પ્રકીર્ણ-ગરબા, પદ, ભજન, ગીત, કીર્તન વગેરેની છે; તેમાંથી જેમ જૂદા જૂદા કાવ્ય સમુચ્ચય અત્યારે પ્રકટ થાય છે, તેમ કિંમતી કાવ્ય રત્નો તારવી કાઢીને અને પસંદ કરીને, તેનો એક સ્વતંત્ર સંગ્રહ તૈયાર થાય તે ઉપયોગી થઈ પડે.

છેક પ્રાચીન સમયથી આ પ્રમાણે સુભાષિતો, મુક્તાવલિ, પદ સંગ્રહ વગેરે સંગ્રહાતું અને લખાતું ચાલ્યું આવે છે, તેને અનુસરતાં આધુનિક કાવ્ય માધુર્ય, કાવ્ય સમુચ્ચય વગેરે પુસ્તકો છે; ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે જુની હાથપ્રતોમાંથી પદ, ગરબા, કીર્તનોનો સ્વતંત્ર સંગ્રહ યોગ્ય તો તે ભાવિકોને તેમ સાહિત્યના વાચકોને ખચિત આવકારદાયક થશે.

(૧૪)

અમદાવાદ હાઇસ્કૂલમાં સાતમા ધોરણમાં શિખતો હતો તે વખતે હેડમાસ્તર સ્વ. એલફ્રા દોરાબજી તથાડીએ ઉપદેશ કરેલો કે, દરેકે ચાલુ વ્યવસાય-અભ્યાસની સાથે ખીન્ને એકાદ શોખનો વિષય પસંદ-ચઢણ કરવો, તેને ખીલવવો; અને તેમાંથી આનંદ અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાં. એ સૂચનાથી પ્રેરાઈને મેં જુના શિક્ષાઓનો સંગ્રહ કરવા માંડ્યો હતો. એ કાર્યમાં સદ્ગત સ્વ. ડૉ. જ્યોર્જ પી. ટેલરે મને જહુ પ્રોત્સાહન આપ્યું હતું, પણ ગુજરાત સંસ્તનતના શિક્ષાઓનો મોટો સંગ્રહ અને તે ધણોખરો સંપૂર્ણ એમની પાસે એકઠો થયેલો હતો, એટલે શુક્રવારની ગુજરીમાં જતાં, કોઈ નવો શિક્ષો અને તે પણ તાંજાનો કોઈ કોઈ વખત, ક્વચિત્ મળી આવતો. પણ તે પછી સોસાઇટીની નોકરીમાં જોડાતાં, જુના શિક્ષાની તપાસ બેગું જુની લખેલી હાથપ્રતો (manuscripts) અતિ લક્ષ જવા માંડ્યું; અને ચાર પાંચ હાથપ્રતો, લાલણુ બીમના અંથોની ત્રણસે ચારસે વર્ષપર લખાયેલી, પ્રાચીન, સંસ્કૃતમાં મળી આવતાં, મને અત્યંત આનંદ થયો અને એ કાર્યમાં મારો હિત્સાહ પણ ખૂબ વધ્યો. સોસાઇટીના માણ પ્રમુખ સ્વ. દિ. બ. અંબાલાલભાઈ તે સમયમાં ઑંશીસમાં સાંજે કલાક-અડધો કલાક ગુજરાતી કેળવણી મંડળના કામ સારૂ આવીને બેસતા, તેમને એ

પ્રતો જતાવતાં અને તે વિશે 'વાત' કરતાં, એએએ મને તેનો સારો સંગ્રહ થવા દ્ય, પછી તે આખો સોસાઈટીને સોંપવાનું સૂચવ્યું. તે સૂચના પ્રમાણે વર્તતાં સન ૧૯૨૪ સુધીમાં લગભગ ૪૫૦ પ્રતો ભેગી કરવાને હું શક્તિ માન થયો; પછી તે સાચવવા સંગ્રહવાનું પણ અર્થ રહ્યું થઈ પડતું. તેથી એ વર્ષમાં સોસાઈટીને સદરહુ હાથપ્રતનો આખો સંગ્રહ સોંપી દેવાની વ્યવસ્થા કરી. તે સંબંધી કમિટીને 'પત્ર લખ્યો તેમાં એક મરત એ મૂકી હતી કે તે સંગ્રહની સાથે કવીશ્વર દલપતરામનું નામ જોડવું. એ મહાપુરુષના સ્થાને બેસવાનું સદલાગ્ય મને પ્રાપ્ત થયેલું છે, એ મારા માટે ગૌરવનું કારણ છે; પણ એમના જેવું 'બુદ્ધિસામર્થ્ય' અને એમના જેવી કાર્ય-શક્તિ મારામાં નથી એનું મને સતત જાન રહે છે જ. તેથી જે કાર્યની-હસ્તલિખિત પુસ્તકસંગ્રહની-શરૂઆત એમના હસ્તક થઈ હતી તેની સાથે એમનું નામ કાયમ અંકિત થઈ રહે એ સર્વથા ઉચિત અને માનાસ્પદ છે; તેમ તે મને સંતોષ અને આશ્વાસન આપનારું છે.

સન ૧૯૨૧ માં ડિ. બ. કેશવલાલ કુવ સોસાઈટીના પ્રમુખ નિમાયા ત્યારથી એ સંગ્રહનો ઉપયોગ વધુને વધુ કેમ થઈ શકે, તેની તજ્જવીજ ચાલુ થતી રહી છે, અને પ્રાચીન કાવ્યનાં જે પાંચ સાત પુસ્તકો હમણાં હમણાં પ્રસિદ્ધ થયાં છે, તે એમના જાતપરિશ્રમ, યોગ્ય નિયમન અને સુવ્યવસ્થાનું સંગીન પરિણામ છે.

પ્રવ્રુત્ત યાદીનાં શરૂઆતના ત્રણ ચાર દારમો એએએ, તેની સંકલના, જોડવણી અને લખાણ જેવા, કામના ભારે રોડાણમાંથી સમય કાઢી, તપાસી આપ્યા હતા અને તે સંબંધી કેટલીક વ્યવહાર અને મહત્વની સૂચનાઓ પણ કરી હતી. એ રીતે એમના મારા ઉપરના અનેક ઉપકારોમાં ઉમેરો કરી એએએ મને વિશેષ ઋણી કહ્યો છે.

આશરે પોણી પાંચસે હાથપ્રતોની ઉપલક નોંધ 'બુદ્ધિપ્રકાશ'માં કટકે કટકે પ્રથમ પ્રકટ થઈ હતી. પાછળથી સાહિત્ય પરિષદ મંડળ માટે આ સંગ્રહની યાદી રા. શંકરપ્રસાદ જમનલાલ તાવજ પાસે તૈયાર કરાવવામાં આવી હતી, એ કાગળી નોંધમાંથી છેવટની બસે અઢીસો પ્રતોની તપાસણી અને નોંધ કરવામાં તેમણે ઉતારેલા જે તે કાવ્યના આદિ અને અંત ભાગનો 'મે' ઉપયોગ કર્યો છે, તેની હું અહિં ઉપકારસહ નોંધ લઉં છું.

ગમે વર્ગે સોસાષ્ટીએ શુભરાતી સાહિત્યનો પ્રાચીન ઇતિહાસ, આપણા આગેવાન અને જાણીતા અભ્યાસકા અને વિદ્વાનોની મદદ અને સહકાર મેળવીને તૈયાર કરાવવાનો નિર્ણય કર્યો હતો; તે કાર્યમાં આ યાદીનું પ્રકાશન કંપક અંશે મદદગાર-માર્ગદર્શક થાય, એ આશયથી તે લખાઈયું હતું; આવા મહત્વના અને કિંમતી કાર્યમાં થોડે અંશે પણ આ યાદી ઉપકારક થાય એથી વિશેષ સંતોષ લેખકને બીજે શો હોઈ શકે ! એજ તેની સાચી સાર્થકતા છે.

અમદાવાદ
તા. ૧૯-૮-૧૯૩૦

}

હીરાલાલ ત્રિ. પારેખ.

કચેશ્વર દલપતરામ ડાહ્યાભાઈ હસ્તલિખિત પુસ્તક સંગ્રહ.

નંબર. પુસ્તકનું નામ. કતારી. રમ્યા સાલ. ઉતાર્યા સાલ પૃ. સંખ્યા.

૧ દશમ સ્કંધ પ્રેમાનંદ } સં. ૧૭૮૬ ૪૦૬
અને
સુંદર }

ન્યાયી પ્રેમાનંદનું કાવ્ય અધુરું રહ્યું તે કડવાં ૧૬૧ ની અંતની લીટીઓ—

વસણ.

ભીમક કહે હો મુખ, યઈ શું દુરમતી
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરબલ, હું તેને જાણ્યો નથી.

× × × × × ×

અધુરો રહેલો ભાગ સુંદરે પૂરો કર્યો તેની ઉવટની કડીઓ:—

“ સંવત ૧૭૮૬ છનેઉ, વસંત પંચમી દીન;
અધ્યાય બાવનથી અધુરો તે, હરી કૃપાથી થયો સંપૂર્ણ
રાઅપોર પ્રગણાં મધે, ધાએતામાં વાસ;
સુંદર હરીનો દાસ કહે, પ્રભુ ચર્ચુ નીવાસ;

× × × × × ×

ભજીએ શ્રી અવીનાશ એ, મુકે કહે સાંભળ રાએરે
ધનદાસના મુત કહે, સુંદર નેવુઓ અધ્યાય ૨.

× × × × × ×

સોસાઈટીના સંગ્રહમાંની લખેલી બંને પ્રતોમાં સુંદરના મામતું નામ રાઅપોર પ્રગણામાં ધાએતા આપેલું છે. પણ જાપેલી બંને પ્રતો, —ગુજરાતી પ્રેસની અને કવિ નર્મદાસંકરની—માં તે લીટી નીચે મુજબ આપી છે, જે અગ્રુદ લખાણનું પરિણામ છે.

“ દશમસ્કંધ પૂરણ થયો છે, ધાએ તમે હરિજન.”

ગમે વર્ગે સોસાઇટીએ ગુજરાતી સાહિત્યનો પ્રાચીન ઇતિહાસ, આપણા આગેવાન અને જનપ્રિય અભ્યાસકેા અને વિદ્વાનોની મદદ અને સહકાર મેળવીને તૈયાર કરાવવાનો નિર્ણય કર્યો હતો; તે કાર્યમાં આ યાદીનું પ્રકાશન કંઇક અંશે મદદગાર-માર્ગદર્શક થાય, એ આશયથી તે લખાવ્યું હતું; આવા મહત્વના અને કિંમતી કાર્યમાં થોડે અંશે પણ આ યાદી ઉપકારક થાય એવી વિશેષ સતોષ લેખકને બીજો શો હોઇ શકે ! એજ તેની સાચી સાર્થકતા છે.

અમદાવાદ

તા. ૧૯-૮-૧૯૩૦

}

હીરાલાલ ત્રિ. પારેખ.

કવેશ્વર દલપતરામ ડાહ્યાભાઈ હસ્તલિખિત પુસ્તક સંગ્રહ.

નંબર. પુસ્તકનું નામ. કર્તા. રચ્યા સાલ. ઉતાર્યા સાલ પૃ. સંખ્યા.

૧ દશમ સ્કંધ પ્રેમાનંદ } સં. ૧૭૮૬ ૪૦૬
અને
સુંદર }

ન્યાયી પ્રેમાનંદનું દાન્ય અધુરું રહ્યું તે કાવાં ૧૧૧ ની અંતની
લીટીઓ—

‘વસાણુ.

ભીમક કેહે હો મુખ, ચર્ષ સું દુરમતી
પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરબલ, છું તેને જાણતો નથી.

x x x x x x

અધુરો રહેલો ભાગ સુંદરે પૂરો કર્યો તેની છેવટની કડીઓ:—

“ સંવત ૧૭૮૬ હનેઉ, વસંત પંચમી દીન;
અધ્યાય બાવનથી અધુરો તે, હરી કૃપાથી થયો સંપૂર્ણ
રાઅપોર પ્રગણાં મધે, ધાએતામાં વાસ;
સુંદર હરીતો દાન્ય કેહે, પ્રભુ ચર્ષુ નીવાસ;

x x x x x x

બજીએ શ્રી અવીનાશ એ, સુક કેહે સાંભળ રાએરે
ધનદાસના સુત કેહે, સુંદર નેવુએ અધ્યાય રે.

x x x x x x

સોસાઈટીના સંગ્રહમાંની લખેલી બંને પ્રતોમાં સુંદરના ગામનું
નામ રાઅપોર પ્રગણામાં ધાએતા આપેલું છે. પણ જાપેલી બંને પ્રતો,
—યુજરાતી પ્રેસની અને કવિ નર્મદાશંકરની—માં તે લીટી નીચે મુજબ આપી
છે, જે અશુદ્ધ લખાણનું પરિણામ છે.

“ દસમસ્કંધ પૂરણ થયો છે, ધાએ તમો હરિજન.”

[નોંધ:—ગુજરાતી ભાષામાં પ્રેમાનંદ રચેલું દશમ સ્કંધ એક ઉંચી પંક્તિનું સુંદર કાવ્ય છે; પણ દુર્ભાગ્યે તે પૂરું રચાયલું નહિ. તેથી આવન અધ્યાય પછીનો અધુરો રહેલો ભાગ તેમના શિષ્ય સુંદરે પૂરો કરેલો.

પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્રથમ કવિ નર્મદાશંકરે સારી રીતે એડિટ કરીને બહાર પાડેલું; તે પછી રવ. ઇચ્છારામ સૂર્યરામ દેસાઈએ વધુ પ્રતો મેળવી તે છપાવેલું. જેની દાલમાં ચોથી આવૃત્તિ નિકળી છે. એ ચોથી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવનામાં રા. નટવરલાલે. એક મુદ્દા એવો ઉપરિચિત કર્યો છે કે પ્રેમાનંદે એ કાવ્ય પ્રથમ લખેલું તેની એક તુટક પ્રત તેમને ઉપલબ્ધ થઇ છે અને બીજી એક લિખિત પ્રત સોસાઇટીના સંમદમાં છે, તેમાં પ્રસ્તુત કાવ્યની રચ્યા સાલ સં. ૧૭૭૩ આપેલી છે. (જુઓ, જુહિ-પ્રકાશ, પૃ. ૩૪૪, વર્ષ ૧૯૨૭.) વળી એ કાવ્યની ઉતાર્યા સાલ સં. ૧૯૦૫ છે, જ્યારે આ પ્રતમાં ઉતાર્યા સાલ આપી નથી. માત્ર એટલી નોંધ મળી આવે છે કે એ હસ્તલિખિત પુસ્તક રાવ સાહેબ મજારામ શંભુનાથની મારફતે ધોલેરાના મહેતાજી મોહનલાલ નયુરામ તરફથી જલ્દે સુરત, તાલુકે બારડોલી, કરખે મોતાથી આવ્યું, તા. ૧ નવેમ્બર ૧૮૭૧.

વળી પ્રેમાનંદે એ કાવ્ય ક્યાંથી અધુરું મૂક્યું એ પણ એક વિચારવા જેવો પ્રશ્ન છે; એ બધી મુશ્કેલીના નિવારણ અર્થે, એ કાવ્યની જેમ બને તેમ જુની ઉતારેલી પ્રત મળે એ જરૂરનું છે. તે પરથી કોઇ ચોક્કસ અનુમાન પર આવવું વધારે સુગમ થશે; તેમજ એ કાવ્ય સારી રીતે સંશોધિત થઇ તેની નવી આવૃત્તિ બહાર પડે, એ પણ ઇચ્છવાયેમ છે.]

૨ વામનકથા પ્રેમાનંદ

૨૧

શરૂઆત

શ્રી શુર ગણપતી સારદા, સમરતાં સુખ દે સરવદા
છે મનહરી કથા વીસ્તારવા, બાંધુ પ્રબંધ વીચીત્ર.

૪ X X X
વરજુલુ કથા વામનજી તણી, અષ્ટમે સ્કંદે જેલુ
પરીક્ષતને કહે શુકજી, ચઉદમે (૧૫ ?) અધ્યાયે.
છવટ.

પ્રેમાનંદ પ્રભુ ભક્તિ આપો, મુખે લળે શ્રી ભગવાન;

શુર ગોવિંદનું રદેમાં રાખું ધ્યાન, વામનજી ભાખું આશાન.

[નોંધ:—નૃસિંહ કાવ્ય દોહન ભા. ૨માં, ‘ અપ્રસિદ્ધ ગુજરાતી પુસ્તક’
વર્ષ ૧ હું (નડિયાદ) અને પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક (વર્ષ ૧ હું અંક

૧ લો. સન. ૧૮૮૭) માં આ કાવ્ય પ્રકેટ થયેલું છે. પ્રાચીન કાવ્ય વિભાસિકમાંની પ્રત તૈયાર કરવામાં આ પ્રત પણ જોવામાં આવી હતી, એવી નોંધ તેની પ્રસ્તાવનામાં છે.—મૃદત્ કાવ્ય દોહન ભા. ૨ માં છાપેલા કાવ્યમાં જે સરઆતનું કડતું મળી આવે છે તે આ લખેલી પ્રતમાં નથી. એવા ખીજાં પાદોર પણ અનેક છે.

આઠમા રકથની વામનકથા અને છઠ્ઠાં રકથમાંનું પ્રહલાદ ચરિત્ર એ બે આખ્યાનો પ્રેમાનંદના કરેલાં મળી આવે છે, તે પરથી એવું અનુમાન કરવામાં આવે છે કે પ્રેમાનંદે આખું ભાગવત ગુજરાતીમાં ઉતારવા પ્રયત્ન કર્યો હોય. આ બે આખ્યાનોની રચના સાલ મળી આવે તો તે દશમની રચના સાલ નક્કી કરવામાં મદદગાર થાય. રા. અંબાલાલ જુલાખીરામ જ્ઞાનીએ વામનકથાની રચના સાલ સં. ૧૭૩૦ આપી છે, પણ તે શા આધારે તે જણાવ્યું નથી અને પ્રહલાદ આખ્યાનની નોંધ પ્રેમાનંદના સાલ વગરના કાવ્યોમાં કરી છે. સાહિત્યના અભ્યાસીએ આ પ્રશ્ન ચર્ચવા જેવો છે.]

૨ (અ.) પ્રસ્તુત પ્રતના છેલ્લા પાને રઘુનાથ કૃત રૂકિમણુ વિવાહ ઉતારેલો છે.

૩ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૭૬ ૮૧
છેવડ—

આરણ્યિક પર્વની મૂળ કથા મોહિ, નૈસદ લીલા ભાખીછ

મુદુરત કીધું સુરતમાં, થયું પુરણ નંદરબારછ.

સંવત સતર હોતેરના, જેઠ વદ છઠ મંગલવારછ

તે દીવસે પરીપુરણ કીધો, અંધ પુનીત પદમંથછ.

[નોંધ:—મૃદત્ કાવ્યદોહન ભા. ૧ લામાં આ આખ્ય કાવ્ય ઉપાયું છે; તેમાં રચના સાલ નીચે મુજબ આપેલી છે:—

સંવત સતર બેતાજો વર્ષે, પોય શુદ્ધી મુરવારછ;

દ્વિતીયા ચંદ્ર દર્શનની વેળા, થઈ કથા પૂર્ણ વિસ્તારછ.

અને એજ સાલ ખીછ રૂકિમણુ પ્રતોમાં પણ મળી આવે છે. પણ નવાઈ જેવું એ છે કે એ જ નળાખ્યાનની ખીછ બે વણુ તુટક પ્રતો સોસાઈટીના સંગ્રહમાં છે, તેમાં તેની રચના સાલ સં. ૧૭૩૬ આપેલી છે: જેમકે,

“ સંવત ૧૭૩૩ ના વર્ષે ફાગણ વદ ૧૫ મી દીનછ

પરી પુરણ કીધું નળ કથા આખ્યાનછ.

આ બધી પ્રતો તુટક છે પણ તેની રચના સાલવાળો ભાગ સચવાઈ રહેલો છે. વળી એકબીજી પ્રતમાં તેની રચના સાલ સંવત ૧૭૬૨ વરખે, જેક વદ દશમી મંગલવારજી નોંધેલી છે. આ પ્રમાણે નળાખ્યાનની રચના સાલ સં. ૧૭૩૩, સં. ૧૭૪૨, સં. ૧૭૬૨ અને સં. ૧૭૭૬ એમ જુદી જુદી હાથપ્રતોમાં મળી આવે છે. નળાખ્યાન જેવું ઉત્તમ કાવ્ય આખું આવડુ સુધી શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ સંશોધિત થઈ, સડીક છપાયું નથી એ નવાઈ પામવા જેવું છે. ૪ કુંવરખાઈનું મામેરું પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૬ ૨૮

છેવટ:—

“ સંવત સત્તર ઓગણચાલો, આશો શુદ્ધિ નવમી રવીવારજી
પૂરણ અંધ થયો તે દિવસે, યથા બુદ્ધ વોસ્તારજી.

[નોંધ. પ્રેમાનંદનું આ કાવ્ય બહુ પ્રચલિત અને લોકપ્રિય છે અને તેની અનેક પ્રતો મળી આવે છે. પ્રસ્તુત કાવ્ય જૂદા કાવ્યદોહન બા. ૧માં છપાયું છે.]

૫ કુંવરખાઈનું મામેરું. પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૬ ૩૨

[નોંધ:—સોસાઈટી તરફથી શરૂઆતમાં જુના કાવ્યોની નકલ કરાવવામાં આવતી, તેમાંની આ પ્રત છે.]

૬ સુદામા ચરિત્ર. પ્રેમાનંદ. સં. ૧૭૩૮ ૧૪

છેવટ:—

“ છે વીરક્ષેત્ર વડોદર જુજરાત મધ્યે ગામ
ચતુરવંસી ગાત કવિ પ્રેમાનંદ નામ
સંવત ૧૭૩૮ વરખે આવણ શુદ્ધ નીધાન
તથા ત્રીયા બ્રગુવાસરે પદ અંધ કીધુ આક્ષાં
ઉદર, નીમીત્તે પરદેશ કીધો, સેવું નંદદરગાર
વંદપુરમાં ક્યા કરી, જ્યા જુધી વિસ્તાર ”

[નોંધ. રા. મંજુલાલ ર. મજમુદારે આ કાવ્યનું શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ સંશોધન કરી, એક સારી આવૃત્તિ, ‘વિદ્યતાપૂર્ણ’ ઊપોદ્ધાત અને ટીકા સાથે બહાર પાડી છે, જે જુના કાવ્યો સંપાદિત કરનારે જોવા જેવી છે.]

૭ હુડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ ૧૨

છેવટ

“સંવત ૧૭૩૩ વરખે, ઉત્તમ માસ વસાખજી

વદ પ્રતીપદાએ પદ્મજ કીધો, અંતરનો અભિલાખજી

ઉત્તમ નગર ગુજરાત મધ્યે વડોદર વીરક્ષેત્રજી

ન્યાંદાં કવી(તા) મોહોટો ઉપનો, તેહની કૃપાએ ખુલ્યાં નેત્રજ
રંક વીત્ર ચતુરવંશી કૃષ્ણ સુત પ્રેમાનંદજી

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય બૃહત્ કાવ્યદોહન ભા. ૨ માં જાણ્યું છે.

તેમાં તેની રચના સાથ સં. ૧૭૩૦ આપેલી છે:—

“ સંવત સત્તરત્રીસના વરસે, ઉત્તમ માસ વદસાખજી

વદ સાતમે પદ્મપદ કીધો અંતરમાં ઉદાસજી; ”

ન્યારે પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૩ જુનું અંક ૧માં એ વર્ષ નીચે મુજબ છે:—

“ હુડી ભણે તેને દુરિ મળે કહે ભટ્ટ પ્રેમાનંદ.

સંવત સત્તર ચોપન વર્ષે, ઉત્તમ માસ વૈશાખ

પ્રતિપદાએ (આ) પદ બાંધ્યું, પૂર્ણ અંતરના અભિલાખ”

તેની નોંધમાં (૫) ૧-૨ પ્રતમાં સાલના આંકડા ૩૪ અને ૪૪ એમ આપેલા છે.

આમ આ કાવ્યની રચના સાથ ઉપરાંત નરસિંહ મહેતાએ પોતે રચેલાં હુડીના પદો (જુઓ, ગુજરાતીનો દિવાળી અંક, સન ૧૯૨૨ અને કૃષ્ણદાસની હુડી; /સુદિપ્રકાશ, જાન્યુઆરી સન ૧૯૨૧) એ સાહિત્યના અભ્યાસની દૃષ્ટિએ જોવા જેવા છે).

૮ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ. સં. ૧૭૪૨ સં. ૧૮૭૭ ૬૯

[નોંધ. શરૂઆતના ત્રણ પાનાં ફાટી ગયેલાં છે; ત્રીજા કડવાંધી લખાણ મળી આવે છે. અક્ષર વાણીમાયાઈ મરોડ અને દળના પણ વાંચી શકાય એવા છે. આગળ એક પ્રત નોંધાઈ ગઈ છે; જુઓ યાદી નં. ૩]

૮અ કામાવતીનું આખ્યાન (૧) સં. ૧૮૯૦ ૧૮

શરૂઆત:—

પરમમ ગણપતીને પરણ્યું; કરજોડી કડુ વેણુ

સુદમતી આપા દાસને; કરો રચનાએ પક્ષાણુ

માહા પાપીજન હોધારીઆ; લેતાં તાહારું નામ

માટે સમર શરમતી, કીરપા કરી દોઝો હામ

મુજમાં નથી એટલી ગતી, જે વીનતી કરે કરજોડ

દયા કરો દાનેશરી, હરજો.....

સુતા જાણુ સરવણો ધરે, કયા કહઉ એક નેટ

કામાવતી રસ મુલો સત, નહી આવે પાછો માને પેટ

ચીત ધરીને આંભજો; કામવતી આખાણુ

અવીચલ પદ પામી સહિ, સાખી સારંગપાણ
કથા સુણે અધર પરલે, ને દલે કંથ વિભેગ
એક મને જે સાંભળે, ભોગવશે રસ ભોગ.
કામાવતી નારે શું કહિ; કા રસિલજ શા વાદ.

છેવટ:— દાહુરો.

અંગની દેવ તમે સાંભળો; વાયક ધરજો મન
કરજોડી પાએ નમું કહિ છુ મુખ વચન ૩૨૯
તન તનાઆએ નારી બલાં, રહો આરમાં હું એક
તે માટે તમને નમી સખરપુ કાઆ છેક ૩૩૦
મુજ નારી હાં જે બલી; તે જો ધરે અવતાર
પણ ખખી માંસમાં, તે નારી હુ ભરથાર ૩૩૧
નરનારી બેહિ અવતર, જનમ જનમ નીરધાર
હુખ કસુ નહી દેહેને, નવનીધ મળજો દુવાર ૩૩૨
રાહનેરે બહુજો અતી ગણો, કંથ કાંમની માંદાંએ
એવું કહીને જપલાવીહિ: અગની માંદાં એ ખગરાએ ૩૩૩
અગની બલ વાધુ ગણુ બલાં નરને નાર
ગવનપતની એ કથા ઘોડા માંદાં વીસતાર ૩૩૪
નરનારી તો બેહુ બલાં: તેહે તણો વીસતાર
કાણુ જાત એ અવતરાં કાણુ દેશ મોઝાર ૩૩૫
તે કથા માંડી કહિ: જો કરો સુતા આશ
સુખ સૌને ઉત્પત્તિ સુધુતાં, નહી આવે ગરભવાસ ૩૩૬
કથા સુણી સુખ પાંમશો સાંભળો બોલય શામ
વધકુંઠ પદવી પાંમશો સાખી સી મોપાલ ૩૩૭
હવે કથા કહિ રૂડી: સાંભળજો નરનાર
શોભાવતીને વીપરને: ચઓ તીજો અવતાર ૩૩૮
તે તણી કથા કહિ વીસતારીને આજ
એકવાર બોલો તમે ઓતા શ્રી હરી
જે યાઓ કુશળ કલ્યાણ ૩૩૯

ચોપાઈ—આગલ તીજો અવતાર લખો છે. એ અખેર તથા કંનો.
માતર વતોઓહો હોએ 'તે સંભાળીને વાંચજો

[નોંધ. કામાવતીની કથા ખંભાતનો કવિ શિવદાસ અને સુરેખા
હરણનો કર્તા વીરજીએ લખેલી છપાએલી છે. શિવદાસની કથા-કામાવતી-

એક સુંદર પદાત્મક વાર્તા એ નામથી રા. મગનલાલ દલપતરામ જોશીએ; સંવત ૧૯૫૯માં બહાર પાડી હતી અને એ કાવ્યની હસ્તલિખિત પ્રતો પ્રજા મળી આવે છે; તેમાં કામાવતીના માત્ર ત્રીજા અવતારની કથા આપેલી છે; તેના આગલા બે ભવની કથા વિષે કાંઈ ઉલ્લેખ કે વર્ણન તેમાં આપ્યું નથી; ત્યારે વીરજી રચિત કામાવતી કથામાં પહેલા બે ભવનું વર્ણન સંક્ષેપમાં આપ્યું છે અને ત્રીજા ભવ શિવદાસની પેઠે આખો વર્ણવેલો છે. પરંતુ અચાંખો પામવા જેવું એ છે કે પ્રસ્તુત નોંધાએલા દ્રવ્યમાં તેના પ્રથમ બે ભવનું વર્ણન સંવિસ્તર આપ્યું છે. પણ તે ત્રીજા ભવથી અટકે છે અને વળી જે હકીકત આપણને બીરંજીમાં મળતી નથી તે આમાં આપેલી છે; એ રીતે એ કાવ્ય જો કે ખંડિત છે છતાં વાંચવા વિચારવા જેવું છે; અને સાહિત્યના અભ્યાસીને એ કાવ્યનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવા સાર ઉપયોગી યદ્ય પડે એવું છે. દિલ્હીની માત્ર એ છે કે કવિએ તેમાં પોતાનું નામ દર્શાવ્યું નથી.]

૮૯. લીંગમ પર્વ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૨૬ સં. ૧૮૯૦ (?) ૨૬૨ શરૂઆત—

રામ રામગરી

પ્રથમ પરણું શ્રી ગુણધીરાજ, સુરી નર સઉકા નામે શીરાજ
એક દત્તો ગુરૂઓ રાએજ, પ્રેમ ધરીને લાગુ પાએજ

હાલ

પાપે લાગુ પરણુ તાહારે, આપો જુધી વીરાજ
મગનન કરણા કરે, હું મંદમતી છઉ બાલ

x

x

x

છંદઃ—

કડવાં ૯૪ છે વીસ્તાર, પુરણુ કયા એ કીધી સાર;
ચરણા સાત શહેતર ઉપર જાણુ, સાતશેહે બાવન પરમાણુ.
હરીજન ને કવીજનની શાંદાવદા, કરી કથા ચીત માંહાં આનદે;
બાળપણે કીધો અભ્યાસ, સદા કરશન મુને તાહારી આશ.
સાગર તરક તાંબાવેડી વાસ સદા સરવદા લીલા વહલાસ;
કવીજન ગનાત મકર કુલ હોએ, વાસ બાવાના પુતર મધે સોએ.
ગંગાજનો સુત વીશનુદાસ: સદા કરશન તાહારી મુને આશ;
હાવે સંવત (?) તેરના માસ પરમાણુ, આગશર પાવન જાણુ.
શુક્લપક્ષ પંચમી સોમવાર, એ કયાનો મેહે કીધો વીસતાર;
શ્રી કરશન ચરણુની છે મુળને આશ, બેહુ કરજોડી કેહે વીશનુદાશ.

[નોંધ. પ્રાચીન કાવ્યો પ્રસિદ્ધ કરતું એક માસિક આગળ નડિયાદ-માંથી બહાર પડતું હતું. તેના શરૂઆતના અંકમાં આ વિષમપર્વનો થોડોક ભાગ છપાયો છે અને તે આ હાયપ્રતને અનુસરતો માલમ પડે છે. લખેલી પ્રત પેઢે એ જાપેલી પ્રતમાં તેની રચના સાલ સંવત ૧૩ (?) દર્શાવ્યો છે અને તેના આધારે તેના પ્રકાશકે એનો સમય સંવત ૧૩૦૦ નો નોંધ્યો છે પણ એજ કવિના ખીખાં કાવ્યો, જેમકે રૂકમાંગદની કથાની રચના સાલ ૧૬૨૪ સક્ષમાં લેતાં, તે કાવ્ય સં. ૧૬૧૩ માં રચાયું હોય એવી માનવું વધુ યંધ-ખેસતું યથા પડે છે; વળી એજ કવિએ રામાયણ રચ્યું છે, એમ તેની મળી આવેલી પ્રતો પરથી પ્રતીતિ થાય છે; તેની નોંધ કરતી વખતે, આ વિષય ફરી ચર્ચાશું.]

૯ કેવળનાં પદો કેવળપુરી.

૭

આ પ્રતમાં કેવળપુરીનાં માત્ર ૧૧ પદો ઉતારલાં છે; તે ઉપરાંત પ્રેમાનંદનું સુદામાચરિત્ર અને દારકાંના બે ત્રણ પદો લખેલાં છે. પણ એ સમગ્ર લખાણ કાચા અક્ષરનું અને ઘણું અશુદ્ધ છે.

[નોંધ. કેવળપુરીકૃત કવિતાનો સંગ્રહ રા. બ. હરગોવિંદદાસભાષ્યે જુદા પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ કરેલો છે. અને તેનો સમય સં. ૧૮૦૫ થી ૧૮૦૫ નો ગણા બતાવ્યો છે. વધુ માટે એ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના જોવી.]

૧૦ નૌકાની વાર્તા સામળ

સં. ૧૯૮૩

૩૬

શરૂઆત —

કુહો.

સીપતી ગણપતી સરસવતી મતી દે અણુ તું માત;

રીધપતી સીધપતી નીધપતી, વાણી હો વીક્ષાત.

શુધણુધ અરૂની લખ લાલ સૂત્ર, રીધવીધ પુત્રી શુભ પાત્ર;

સાંભી કારતીંગ સાહોદર સ્વએ જેમકલાણુ જતન.

જમીઆ સીવ અંગે ઉતપત હવો પરબુ પેહેલો પૂન્ય,

ગણપત ગુણનીધી શુણુ ધણો, રીધ સક્ષનો રાએ.

કરજોડી કવી સામળ કેહે, મોહોટા હો સીવ માહારાજ;

વીકંભાજીતતણું વરણુન કરે, લખગીવર રાખે લાજ

સૂત્રધારા વસત્રસ પુતલી, વાયુતણે વસ તરણુ.

લખવું બણવું કવી કષપના, એ સરવે અસરણુ સરંણુ

દસદવરની ધૂંઝા વીના, બોલી ના સકે બોલ;

જગત અંબા જશ દેનાર છે, ત્રીલોક માંહે તતત્રં તેમ.

છેવટ:—

ચોપાઈ.—

" રાગ હાથ આપો તો કાલ, નારીઓ ના બોલી સકી બોલ,

છે ગાઝ પથ સંસેષે કહું, વીકરમનું જે પરાક્રમ લહું,

જુદો તો જુદું જાણુરો, મોટા જન મનમાં માણુરો,

રામ કયા રસ પુરણ પરીત જેહેણુ વાર વીક્રમ ચરીત.

કલીજુગમાં ઊતમ એ હાંમ: સાંભલે પુન ગંગોદક અસંનાન,

દાન કરે અંન વસ્ત્રતણું, વાધ પુન તે લક્ષ્મણું.

[નોંધ. પરિપદ બડોળ કમિટી તરફથી સિંહાસન બત્રીસીનું પુસ્તક

રા. અંબાલાલ જુલાખીરામ જાનીએ ખૂબ શ્રમપૂર્વક તૈયાર કર્યું છે, તેના

ખીજ ભાગમાં આ વાર્તા આવી જાય છે. સામળની વાર્તાઓમાં ધણા ફેર-

ફાર અને સુધારાવધારા મળી આવે છે તેમ આ વાર્તામાં પણ ફેરફાર

નજરે પડે છે. રા. જાનીવાળી છાપેલી પ્રતમાં આનો શરૂઆતનો ભાગ નથી

તેમજ છેવટનો ભાગ જે તેમાં છે તે આમાં આપેલો નથી.]

૧૦ અ. સ્ત્રી ચરિત્ર. સામળલક્ષ.

સં. ૧૮૮૩ ૫૩

[નોંધ. આ વાર્તા છાપેલી બત્રીસ પુતળીની વાર્તા-પ્રકાશક-પટેલ

મગનલાલ મનસુખરામ જુલેસલર-અમદાવાદ-સને ૧૯૧૧-સાથે મળતી આવે

છે. છેવટની કડીઓમાં કવિએ પ્રસ્તુત વાર્તાઓ સિંહજીના પટેલ રખીદાસ

મટે લખી હતી એવી નોંધ કરેલી છે.]

૧૦ ઘ. હારમાળા નરસૈં

સં. ૧૮૮૫ ૩૭

[નોંધ. હારમાળાનો આખોય પ્રશ્ન ચર્ચાસ્પદ છે. અને તેની સંખ્યાબંધ

પ્રતો પઢોની ઓછીવતી સંખ્યાવાળી અને ફેરફારવાળી મળી આવે છે; આમાં

શરૂઆતના પદમાં નરસૈંનો મામો તેને સિખ દે છે અને બીજા પદમાં સત્તર

સંખ્યાસીએતે તેડાવી ચર્ચા થાય છે, એ પદ આપેલું છે; તે પછી નરસૈંનું

પદ; " ભાઈ મુને હરી જોઆની ટેવ પડી " એ આવે છે.

" મન સુ. પરસન ચઢને સેવક, મેહેતા કંઠ આરોપે હાર,

તે ચરચા ચાલિ ચાચર માંહાં, મૂણી મામો મન સોચે એહં,

સેવક તેડી શીખ દીધી, આજ પછી ના કરીસ તેહ.

[વળી એ બનાવ સંવત ૧૫૧૨માં બન્યો એવું જે પદ ધણી પ્રતોમાં મળી આવે છે, તે આમાં આપેલું નથી.]

૧૦ ક સુધન્વાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૨૪ (?) સં. ૧૮૮૫ ૨૬
છેવટ:—

ઉદર નીમીત્તે પ્રદેશ કીધો સેવું નાંદરબાર,
નંદીપુરમાં ક્યા કવી, જ્યાં છુધી અનુસાર;
સંવત સતર ચોતીસ વરખે, કારતક સુદી નવમી બ્રહ્મવાર,
આશ્વાન એ પુરણ હવું લીધા તે ભુગદાધાર.

[નોંધ. બૃહત્ કાવ્યદોહન ભા. ૩ અને પ્રાચીન કાવ્યમાળા પુસ્તક ૩૩ માં આ કાવ્ય જણાવેલું છે. તે જાનેમાં તેની રચના સાલ્ સંવત ૧૭૪૦ નોંધેલી છે, જ્યારે આમાં તે સં. ૧૭૨૪ આપી છે; વખતે તે લઘીવાનો દોષ હોય. પણ પ્રાચીન કાવ્યમાળામાં જે ક્ષેપક ભાગ છેવટની કડી ૨૦ થી ૪૪ છે, તે આમાં પણ બૃહત્કાવ્ય દોહનવાળી પ્રતની પેઠે, નથી.]

૧૦ ઢ વિવેક વણુછારો પ્રેમાનંદ સં ૧૮૮૫ (?) ૮

[નોંધ. બૃહત્ કાવ્યદોહન ભા. ૨ માં આ કાવ્ય જણાવેલું છે; તેમાંની છેલ્લી ચાર લીટીઓ આ પ્રતમાં લખેલી નથી. કવિતા નામ સાથે તે કાવ્ય પૂરું થાય છે.]

૧૧ નરસિંહ મહેતાના મૂળજીભાઈ સંવત ૧૭૨૧ (?) ૧૧

પિતાનું શ્રાદ્ધ ભદ્ર

છેવટ:—

સંવત સતર સેહું પરીપુરણ ઉપર તે અગીઆરજી
ચૈત્રવદિ ત્રીયોદસીએ, ચંદ્રસુત બુધવારજી,
ફેકવ જ્ઞાતી અવતરેં, રાભય નગરમાં વાસજી
ભાઈભાઈ ઉચરે, મૂળજી તેહેનો દાસજી.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય બૃહત્ કાવ્યદોહન ભાગ ૮ માં જણાયું છે; તેમાં તેની રચના સાલ્ સં. ૧૮૧૧ આપેલી છે; ખીજી જે પ્રતો સોસાઈટીના સંગ્રહમાં છે, તેમાંની એક પ્રતમાં ૧૭૧૧ છે, જ્યારે ખીજીમાં સં. ૧૮૧૧ લખી છે; આમ સંદેહ પડતી હકીકત મળે છે. એ વિષે આગળ વિવેચન કરીશું. તે સં. ૧૮૧૧ રચાયું હોય એ વધુ સંભવિત છે.]

૧૨ નરસિંહ મહેતાના કેવીદાસસુત સં. ૧૭૨૬ ૨૭

પુત્રનો વિવાહ હરિભક્ત

ଉତ୍ତର:-

૫૬ સાંતસેહે ને ચોવીસ; કડવાં હ બાવીસજી;

+

x

x

x

દેવીદાસ મુત હરિભક્ત કહે હવે હરીજન બોલો શ્રી હરી.

[નોંધ. પ્રાચીન કાવ્યમાળા પુસ્તક ૯ માં આ કાવ્ય છપાયું છે.

તેમાં ૨૨૫૫ સાક્ષ, ૫૬ અને ૬૩વાંતી સંખ્યા નીચે મુજબ છે:

“પદ પાંચસે પંચાણુ” પૂરાં, કડવાં છે બાવીશજી

✕

x

I

*

સંવત સત્તર પંચવીસો પૂરણ, છવીસો તે દિનથી:

આ પ્રમાણે બંને પ્રતમાં ફેર પડે છે. તે ઉપરાંત કર્તા તરીકે દેવીદાસ સુત હરિભક્ત એવું નામ આપ્યું છે; પણ એ કાવ્યની બીજી પ્રતો મળેલી છે, તેમાં જાપેલી પ્રત સુજળ ઉલ્લેખ છે. એટલે અન્ય કાવ્યોની પ્રતોમાં જોવામાં આવે છે તેમ આમાં પણ પાછળથી ફેરફાર અને સુધારા થયા હોય એમ માલુમ પડે છે.]

૧૩ અધ્યમેષ વિજ્ઞાતાસ

192

[નોંધ: જૈમુનિકૃત અશ્વમેધનું જાપાંતર વિષ્ણુદાસે કરેલું તેમાંના કેટલોક ભાગ આમાં આપેલો છે. પ્રથમ યૌવનાશ્વનું આખ્યાન આપ્યું છે પણ તેના શરૂઆતના ૨૨ કડવાં લખેલાં નથી. એ આખ્યાનનો છેવટનો ભાગ નીચે પ્રમાણે છે:-

હરિહર બટે આખો ઉપદેશ, અંતરયાત્રી વશા નરેશ

જૈમુન્ય રૂપિએ વિસ્તર્યુ, તે પદબંધ મે પ્રાકૃત કહ્યું

માતાં મન ઉપજે આનંદ, અવિચલ પદ આપે મોવિંદ

એ અગ્નિને કીધો અભ્યાસ, બેઠું દરબોડી કહે વિષ્ણુદાસ

ખીનું આખ્યાન દારકાં વિશ્વાસ છે; તેની છેલ્લી ક્ષી ત્રીયે પ્રભાસે છે:-

રાગ સાતને નવજ કડવાં, પદ બસેને સોજી

અપ્રમેયનું આક્ષાંન નિજનું, દારદ્રાંવિશ્વાસ ક્ષોભજી

એક મનાયે જાય સાંભળે તેહની પોહાવે મનની આયજી

તેહને કૃપ્યુદેવ કૃપા કરે, કર જોડી કહું વિષ્ણુદાસજી

તે પછી અનુશાસનનું, નિશ્ચયનું, ચંડીનું, લવકુશનું, બ્રહ્મરાહનનું અને મોરધ્વજનું આખ્યાન લખેલું છે; છેલ્લું મોરધ્વજનું આખ્યાન અધૂરું છે અને ચંડી અને લવકુશ આખ્યાનની વચ્ચે સંધા આખ્યાન નાકર દર્શિત.

રમેશું દાખલ કરેશું છે. એ પરથી એવો ભાસ થાય છે કે વિષ્ણુદાસે સુધન્વા આખ્યાન નહિ રચ્યું હોય અને તેણે કે અન્ય કોઈ મંપાદકે એ ઉણપ નાકરની કૃતિ ઉમેરી પૂરી કરી હોય એ સંભવિત છે.

નાકરરચિત સુધન્વા આખ્યાનની છેવટની પંક્તિઓ નીચે મુજબ છે.

વીરક્ષેત્રમાં વાણીયો દીસાવશે એહ
હરિહર ભટની કૃપાએ, પદ્મંધ કાપેા એહ
કડવાં ઓગણત્રીસ પૂરયાં મેં મતીમાન
પદ સાતસેહે પચાસ પૂરયાં સુધનવા આક્ષાંન.
એક મનાયે દેા સાંભળે, તેહ તણી પોચે આસ
કરનેડીને વિનવે, નાકર હરિનો દાસ.

પ્રસ્તુત પ્રતના કાગળો શુર્ણ ચવાથી તેના પાનાં ફેરવતાં તુટી જાય છે; એટલે એ વિષે વિશેષ અને લંબાણથી ઉતારા આપવાનું બની શક્યું નથી; તેમજ વિષ્ણુદાસ અને નાકરના સમય અને કૃતિઓ વિષે વધુ વિવેચન આગળ ઉપર બીજી પ્રતો નોંધતી વખતે કરીશું.]

૧૪ જાલધરનું આખ્યાન વિષ્ણુદાસ સં. ૧૯૨૧ ૧૨૩

શરૂઆત:—

શ્રી શંકર સુતને પ્રણમુ રે, માગુ મતી મનોહર સાર
મુજ મંદને કરેણા કરેા, ગણપતી શુધ દાતાર.
શુધ તણેા દાતાર ગણપતી, સુધ શુધ સ્વામી સુભણુ
લક્ષ લાભ કુમાર બે, મનકામના વધુ પ્રમાણુ
મુપક વાહન આહાર મોદક, વીધનહર વીવેક
ગળનન ગુણુવંત પૂરણુ, દંત ઉજ્જવલ એક
ખલ્લતનયા સરસ્વતી, કરનેડી કરે પ્રણામ
રૂડે તણી જડ કાપ્ય માતા, ગાઈ હરી ગુણુ માંમ
શ્રી ગુરૂ ચરણે પ્રણમું, કરનેડી નામું સીસ
પાકૃતગંધ ઇજા કરે પત રાખેા શ્રી ભુગદીશ.
મતીમંદ મુરખ કાંઈ ન જાણું, ધરં મોહોડી હામ
શક્તિ શીવ કરેણા કરેા તો, ચાચ માહારૂં કમ
કથા પદમ પુરાણુ માંહે, જાલધર આક્ષાંન
શક્તીમાને કહુ કથા, જે હણે થી ભગવાન.

છવટ:-

જાલધર મારો માહદેવે, વીંધ્યુ છલી સતી નારજી

થાપ થઓ કેશવને મુસ્તકે સરવ કહો વીસ્તારજી

એ કયા અંહી યધ પરીપુરજી, જાલધર આક્ષાંનજી

+ + + +

[નોંધ: પ્રતમાંના કેટલાક પૃષ્ઠ ખૂટે છે; એના કર્તા વિષે કાવ્યમાં કંઈ કશો ઉલ્લેખ મળતો નથી; પણ પ્રત પર વિષ્ણુદાસનું નામ નોંધેલું છે, એટલે તેજ નામ કાયમ રાખ્યું છે. લાલજી અને શિવદાસના પણ જાલધર આખ્યાન ઉપલબ્ધ છે અને તેની નોંધ કરતી વખતે આ પ્રસંગે ફરિ વિચારીશું.]

૧૫ રૂકમાંગદનું આખ્યાન વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૩૪ ૨૧

છવટ:-

અપુત્રવંતી પુત્ર પામે, નીરધન પામે ધન

ફત્તી હોય તે સુરને પામે બલ તેજ બાલજી. ”

છતિ શ્રી વિષ્ણુદાસકૃત રૂકમાંગદનું આખ્યાન.

[નોંધ. આ કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં છપાયું છે, તેમાં તેની રચના સાલ નીચે પ્રમાણે આપી છે:-

“ પદ ચારસે ઉપર વીસ, મુણતાં પાપ હરે જીગદીશ

સંવત સોળ ચોત્રીસો સાર, જેટ શુદ્ધ દશમ ગુરવાર

અણુજાણે કીધો અવ્યાસ, બેઠ કરબોડી કહે વિષ્ણુદાસ

લખેલી અને છાપેલી પ્રતમાં બહોળો ફેર છે. બૃહત્ કાવ્યદોહન ભાગ ૮ માં પણ એ કાવ્ય પ્રગટ થયેલું છે.

૧૬ રૂકમાંગદ કથા

} (૧)

૧૦

વા
એકાદશી મહાત્મ્ય

શર્યાન:-

ચોપાદ

સરસ્વતિ ગુણપતિ લાગુ પાપ રે અવિચલ વાણિ આરો માંધરે.

માતંગી તમે મનમાં ધરો, એકાદસિ મહાત્મ પુરૂ કરો.

માત માહરી પુરો આસ, શર્ણુ આબ્યો તાહરો દાસ

સકલ દેવને કરિ નમસ્કાર કીધો કયા તણો વિસ્તાર

મુણિયો રામ નવખંડ નરેશ, અયોધ્યા નગરિને પુરવ દેશ

રાત્ર્ય કરે રૂકમાંગદ રાંચ, એકછત્ર વરતાયે આંધ્ય

તે નગરિ રૂકમાંગદ તણિ, હરી લીલા કૃષ્ણ ચરચા ધણિ

વળી ' મહાકાવ્ય ' નામથી છપાએલા કૃષ્ણરામ મહારાજના કાવ્ય સંગ્રહના પહેલા ખંડમાં કવિનું જીવનચરિત્ર આપેલું છે; તે પરથી માલુમ પડે છે કે મહારાજશ્રીને કવિ દ્વારામ સાથે સારો પરિચય હતો. એટલે સુધી કે તેઓ એકબીજાને પોતાના લખેલા કાવ્યો વાંચવા સાથે મોકલી આપતા હતા.]

૧૮ ચ રૂકિમણિ હરણ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦

૨૩

છવટ:—

સંવત ૧૬ સંવત્સર અદાર, માધવદિ પખવાડેછ;

ગુરુવારે મંથ જ્યો થયો, ત્રયોદશીનો દહાડોછ.

૫૬ પાંચમેહે ચોપન પૂરા, ચૌદ રાગની ગત્યછ

કડવાં આઠાવીસ ધોળ જે, કૃષ્ણચરીત્ર વિશાલછ.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય બૃહત્ કાવ્યદ્રોહન ભા. ૬ માં પ્રસિદ્ધ થયું છે; આ લખેલી પ્રતમાં રચ્યા સાલ સં. ૧૬૧૮ છે, તે સં. ૧૬૬૦ જોઈએ; તે લલિયાની બૃહ જણાય છે; બીજી પ્રતો, જેની નોંધ આગળ કરવામાં આવશે તે બધામાં સં. ૧૬૬૦ નું વર્ષ લખેલું છે. કવિ પ્રેમાનંદે પણ એજ વિષય પર બૃહ્ કાવ્ય રચેલું છે; અને એ લેખો-કાવ્યોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ થાય એ જરૂરનું છે. આ કાવ્ય પૂરું થયો પછી તેમાં કેટલાક છંદક પદો ઉતારેલાં છે,]

૧૯ બ્રહ્મવાહન આખ્યાન (?)

૭૪

શરૂઆત:—

રાગ મારણી.

" જૈમુની કહે સુણ્ય રાજન, અમ કયા હપની પાવન,
વળતો ત્યાંથી આલ્યો તુરી, જૈમ પોતો બ્રહ્મવાહન પુરી
મણીપુર નામે નગરી સાર, પ્રકલ આરસનો આકાર
સાત ભૂમાં માલીઆં, સોના રૂપાના જાલીઆ,

છવટ:—

રણસુંગા વાળે અત્ય ધણા ચાલતે સંચર કરી

ઉગમ તે મણીપુર ચક્રી મુક્યો હેય આદર કરી. "

[નોંધ. જૈમુનિદૃત અશ્વમેધમાંથી બ્રહ્મવાહન આખ્યાનવાળો ભાગ કાંઈ અત્યંત કવિએ ઉતાર્યો છે. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. પ્રેમાનંદરચિત બ્રહ્મવાહન આખ્યાન વધારે જણીતું છે.]

૨૦ બબ્બુવાહનનું આખ્યાન ઉદ્ધવ ભાસણસુત ૨૩

શરૂઆત:—

ઉદ્ધવ જન અતિ અદ્ય મતિ છે કૃપા કરે ગોવિંદ
જનમે જે રા પૂછે છે જોડીને બે પાણ્ય.

છેવટ:—

કરજોડીને કેહે આનંદે ભાસણસુત ઓધવદાસ.

[નોંધ. ભાસણના પુત્ર ઉદ્ધવકૃત રામાયણ સોસાષ્ટી તરફથી બહાર પડેલું છે, એજ કવિનું રચેલું આ કાવ્ય છે. પણ તે અપ્રસિદ્ધ છે. બબ્બુ-વાહન આખ્યાન જૂદા જૂદા કવિઓએ લખેલું, એ બધાની એકસામટી આવૃત્તિ તૈયાર કરવામાં આવે તો તેનો તુલનાત્મક દષ્ટિએ અભ્યાસ કરવાનું બહુ સુગમ થાય.]

૨૧ હરિલીલા લીમ. સં. ૧૫૪૦ સં. ૨૬૮૫. ૯૬

છેવટ:—

લીમ ભણી ભાગવત વિચારી, અનુકરમણી રમણી અપાર
ખાકાણુ તણી પ્રસાદિ કરી, કીધી કથા સંતોખ્યા હરી.

[નોંધ. આ પ્રત સિવાય બીજી ચાર પાંચ પ્રતો સોસાષ્ટીનાં સંગ્રહમાં છે, જેમાંની એક સં. ૧૫૭૪ માં, મૂળકાવ્ય રચાયા પછી ૩૪ વર્ષ ઉતારેલી મજેલી છે અને તે પરથી અને બીજી પ્રતોના આધારે રા. અંખાસાક્ષ ભુ. જાનીએ એ કાવ્યનું સંશોધન કર્યું છે અને તે સોસાષ્ટી તરફથી થોડા સમયમાં પ્રકટ થશે. એ પુસ્તક સ્વતંત્ર કૃતિ હોઈ, ગુજરાતમાં વૈષ્ણવ ધર્મના પ્રચાર અને ઇતિહાસ વિષે નવીન પ્રકાશ પાડે છે. જૂદા કાવ્યદોહન ભા. ૪ માં એ કાવ્ય છપાયું છે.]

૨૨ લીલડી સંવાદ ભાસણ ૬.

છેવટ:—

એક મન્યે સાંભલે તેહેની પોહોએ આશ;

ભાસણની પ્રણ રાખજો, નીત્યે ચર્ચુની આશ.

[નોંધ. જૂદા કાવ્ય દોહન ભા. ૧ માં આ કાવ્ય છપાયું છે.]

૨૩ આદિ પર્વ (?) ૪૩૦

શરૂઆત:—

પ્રથમ તે પ્રણમી શ્રી મણપતને, જોડીને બે પાંચ.

વીધન હરે તમે કૃપા કરિને, આપો અવિચલ વાંચ.

એક દંતજ શોભતો ગજવદન સોભે તેહ
ફુંદલ દેવ દયા કરિ, નીજ બુધ આપો એહ.

x

x

x

x

છવટા:—

આદિ કથા જાલવ કેરી, અંતે પાંડવ વન
એટલે આદિ પરવ પરિપુરણ, જન્મેજય રાજન.
આદિ તણાં વૃત્તાંત કથાં, એ કથા અપુરવ સાર
મુણી કથા તે માદાભારયની, કહેનાં નાવે પાર.

x

x

x

x

[નોંધ. આ કાવ્યના કર્તાનું નામ મળી આવતું નથી. આગળ બહુવાહન આખ્યાન નોંધ્યું છે, તેજ પુરાણીએ આ મહાપર્વ રચ્યું હોય એ સંભવિત છે, કેમકે વિષ્ણુદાસ, નાકર, અને કાસીમુત જેમના મહાભારતના આખ્યાનો જે ઉપજબ્દ છે તેમાં તેઓ પોતાનું નામ આપવાનું ચૂકતા નથી.]

૨૪ દ્રોણપર્વ વિષ્ણુદાસ. સં. ૧૮૬૭. ૩૨૮

શરૂઆત:—

...ને ચરણે નાંમુ શીસ, જેહનો પીતા કાહાવે ધસ.
ગીરી...માતા જેહનિરે, નીરમલ મત્ય મા મુજને દોલે
પ્રોહ.....મતી થાયે
અક્ષર એક કૃપા તુજ પામે માતા કેહે કે...ય
માહાભારથ અણદસ પાવનપૂર્ણ સકામલ જાણી
તેહમાં દ્રોણ તણું બુધ બાંધું, જો આપો મુખ વાંણી

છવટા:—

ખેલુ કરજોડી કહે વિષ્ણુદાસ, સ્વામી રાખજો તમારી પાસ

[નોંધ. આ મતના કામળો એટલા બધા જીર્ણ થઈ ગયા છે કે ઉપલાવતાં તેના કટકા થઈ જાય છે.]

૨૫ આર્ણિક પર્વ નાકર ૧૫૧

શરૂઆત:—

અથ આર્ણિક પર્વ લીખતે.

રામ કેદારો.

પ્રથમ તે પ્રણામી શ્રી ગણપતને જોડિને એ પાંણ
વિધન હરો તમે કૃપા કરિને, આપો અવિચલ વાંણ

એક દંતજ શોભતો, ગજવદન સોબે તેહ !
દુદ્ધ દેવ દઆ કરિ, નીજ સુખ આપો એહ.

છવટ:—

કડવાં એકસત હિપર પંનર, નાંહાંનાં મોટાનું નહિ મન !
પદ સારીસ સહી એકતાલિસ, આરણિ પરવ એ પર મનિ ધ્યાન.
નારદ લોમસે તિરથ કલાં જે, તે સાંભળે નરને નાર
તે માટે એ ત્રીજી પરવ સાંભળે, તે ફરિના આરે દુઃખ સંસાર
ત્રીજી પરવ થકિ તે હિજવત્ત, એમ નિરમલ યારે કાપ
વલિ યોયું વૈરાટા કહુ તે સાંભળતાં સુખ થાય.
સાંભળતાં અથ જાએ, વૈરાંપાયન રાગને કહ્યું,
કરજોડિ નાકરે કહે, પ્રાકૃત એહવૂ મે લહ્યું.

[નોંધ. આ પર્વની રાજઆતની સ્તુતિની લીટીએ. આદિ
પર્વ—અઘાત કવિએ લખેલું—નોંધ્યું છે તેને બરાબર મળતી આવે છે. પણ
અંતમાં નાકરે કવિનું નામ મળી આવે છે. સંભવિત છે કે કોઈ અઘાત
પુરાણીએ જૂદા જૂદા કવિઓના આખ્યાનો, આખું મહાભારત સંપ્રહવાને
એકસામટા સાંકળીને ઉતાર્યા હોય.]

૨૬ સભા પર્વ. કાસીસુત.

૮૩

રાજઆત:—

દંતીપત્યના પદ વદ માહાત્મ્ય માગું આનંદી
અથ રે નીકંદી નકં નીવારીરે, જિય જિય કારિ
જગધારિવંત્યા.....તક રે મહારિ.
આધાર કુમારી-ક.....માડ પેટે.
તુ જન્મ રથજ, ગીર વન્ય વ્યાપી, બાલક હું મેહેલો રાપી
સુધ અમે રાજ સોઇ, પૂરણ કરિરે.

હાલ.

રાજસોઇ પૂરણ કલિયા પૂરણ તુ રસના રહીએ
અક્ષર લધુ દીર્ઘ તક અર્થ અગોચર કલિએ.

ઉથળો.

છવટ:—

સકલ રાણારાય ઉઠ્યા પાંડવ અતિ દુખ ધરતા વન્ય સંચરે
કાસીસુત કહિ એ સમાપર્વ, વૈરાંપાયન રૂપિ ઉચરિ.

ક્રિતિ શ્રી મહાભારતે પ્રાકૃતે સભા પર્વ રાજસોઈ વિસ્તાર-કાસિસુત-
કૃતે સભા પર્વ—

[નોંધ. મૂળ ગ્રંથ ખડુ જીર્ણ થયેલી છે; અને તેના કટકા થઇ ગયના છે. તે પરથી રા. ભાનુસુખરામે ખીજી એક નકલ ઉતારી આપી છે. કાસિસુત કૃત વૈરાટ પર્વની નોંધ પાછળ થઇ ગયેલી છે તે જુઓ. નં. ૧૮.]

૨૭ કૃષ્ણ પર્વ વિંછુદાસ. સં. ૧૬૮૧ ૧૦૭

રાગ્ન્યાતઃ—

શ્રી પારવતીના સુત ગુણપત્ય સ્વામી પૂરો મનોરથ કાજ
ખડુ નામ લખોદર જોહનું નાખુ ગુણ માહારાજ
મોહિક આહાર કરે સુદાજો, તાહારો મહીમા પ્રોઢ
ભારથ કથા માંહી રસ મેલિ હું તો છુ અતી મુઢ.

છેવટઃ—

સંવત ૧૬૮૧ તે શ્રાવણ વદ સોમવાર
દિન પૂરણ થઇ એ કથા, જુદિમાન નમેલો મર્વયા ગાયે.
સુણે તેહને વૈકુંઠવાસ, ખેલુ કરજોડી કહે વિંછુદાસ.

૨૭ અ શૈલ પર્વ (?)

૧૮

રાગ્ન્યાતઃ—

શ્રી શૈલસુતામજનિ સ્તુત્રમે, અરુઓ શ્રી ગુણ રાયરે
પાયને લાગુઅ મેર ધરીરે,
સુખદાતા સુરનાયક, હું સતવન કરુ શીર નામીરે
સ્વામીરે વીમ્ન દરિ વેગ કરીરે.

છેવટઃ—

“શક્ય પર્વ પુરણ થયું, શુભ્ય જનમેજય રાય.”
એટલે એક વજ ઉપરથી ઉજવણ થાય
સંજે કહે ધતરાષ્ટ્રને દરિતનાપુરમાંહી.

૨૭ ઘ ગદા પર્વ નાકર.

સં. ૧૬૨૩

૬૮

રાગ્ન્યાતઃ—

“અર્ધિથી કથા વિસ્તરે, ગદા પર્વ કહેવાય.”

છેવટઃ—

“નરનારીની પહેચિ આણ, કરજોડી કહે નાકર દાસ.”

[નોંધ. પાનાં બહુ જીર્ણ થયેલાં હોવાથી શરૂઆતનો ભાગ આપવાનું બંધુ નથી.]

૨૭ ક સૌમિક પર્વ (?)

૧૯

શરૂઆત:—

વૈશંપાયન ઉચ્ચરે રે, જન્મેજ્ય અવિધારિ
સંજ્ય પ્રત્યે પ્રશ્ન કરે છે, ધૃષ્ટરાષ્ટ્ર બૂપાલ
કોહો સંજ્ય શું થયું પછે, રણાંગણ મુઝારી.
શશ્ય સરખો મુજટ માર્યો, યુધિષ્ઠ્ર બૂપાલ.

છેવટ:—

એમ પાંડવ રાખીયા, આપણા જોણી દાસ
સૌમિક પર્વ પૂરે થયું, કહી કયા અતિદાસ.
ભાઈ પ્રસિદ્ધ નામ માદાર્ક કહુ જો ધરી મન રીસ . .
પદબધ અક્ષર બેદ ન જાણું, 'કલિવરાચ્યુ' શ્રી ભુગદીસ
એક નામ માટે પ્રથમ પાવન, રખે ઉવેજો કામ
કહુ આ મદને કૃપા કર્યો યમ પુનરપિ. જન્મ ન હોય.

[નોંધ. છેલ્લી લીટીમાં મદન નામ આવે છે, તે નાકરના કાવ્યો, જો વૃદ્ધ નાગર ગાઇ સંભળાવતો, તે હોય. એમ માનવું અસ્થાને નથી. વૈરાટ પર્વની અંતે એનુંજ નામ આપેલું છે, તે જુઓ; નં. ૨૮.]

૨૭ દ શ્રી પર્વ (?)

૧૫

શરૂઆત:—

શ્રી સમરૂ વ્યરૂઆ શુભ નિધાન, અવીચક્ષ મુખ્ય આપો જાન
જેણે એ પદ પામું ભગવાન રે.

બ્રહ્મસુતા કૃપા કરે માતા, નીર્ભય મુદ્દે આપો મહી હાથ

આદિને અક્ષર દુતા તથા સામ્યરી.

હોય વાડવ વૈષ્ણવ વ્યાસની કૃપા, તો અક્ષર આગણિ આવે સેમર

ક્ષમાને કરવી મુજ દીન ઉપરિરે.

છેવટ:—

કર્ણ મંગ ત્યાંહાં લીધ એકાંત્ય તેડી પ્રતિજ્ઞાધ દીધ

પાંડવનો તું હો પ્રાત જ્યેષ્ઠ, આવી અપાતું રાજ કરાવું અધિષ્ઠા

છઠે ભાગે અપાતું વૃદ્ધને, પછિ કહું વચન તે સુણી મહાંન

૧૧ વૈકુંઠપતિ કાંઝહિલા ચયા, એ દુર્યોધનને જલે આશ્રયા
એકને પ્રતાપી લીલા.

[નોંધ. આગળ નોંધ્યા પ્રમાણે અત્રાત પુરાણીએ જૂદા જૂદા લેખ-
કાએ લખેલા મહાભારતના ૧૮ પર્વના આખ્યાનો એક સંગ્રહરૂપે ગ્રંથવા
યત્ન કર્યો હોય એમ ભાસે છે. ઉપર કાસીસુતનું સભા પર્વ નોંધ્યું છે.
એજ પર્વ વિષ્ણુદાસે લખેલું પણ મળી આવે છે, અને જે રા. ભાનુસુખ-
રામે જુદા પુસ્તકરૂપે છપાવ્યું છે. એટલે સંગ્રહકે એકજ કવિના બધા
આખ્યાનો ન લેતાં, એને જેમ હાથ આવ્યું વા ગમ્યું તેમ મહાભારતના
જૂદા જૂદા પર્વો સંકલિત કર્યા હોય એમ જણાય છે.]

૨૮ વૈરાટપર્વ નાકર

૧૨૪

શરૂઆત:—

ઉમયા શીવ નંદન ગુણુ વર્ણુવૂ, પ્રણમૂ દુદ્ધ દેવ
જેહનો પરિવાર પનોતો, સુરનર મુનિ કરે સેવ.

છેવટ:—

નિરમલ પ્રંથ મયંક સરખો, કૃષ્ણાર્પણકૃત દાસરે;
ગાઘ પર્વને પુછે સાંભળે, નર સ્ત્રી વર્ણુ અદારરે.
પંથ માઢા પાતકને ત્રાસે, પામે અવિચલ દારરે.
વીરક્ષેત્ર મધ્યવાસ, વાણીઓ દીસાવાલ કુલ સારરે.
વીકાનો સુત નાકર વર્ણુવે, હરિલકત શુભ આચારરે;
કરિ પ્રંથ વાક્ય કરિ સોંખો, વિશ્વ પુણ્ય વિસ્તરવારે.
વૃધ નાગર કુલિ નામ મદનસુત ગાઘ ભવ જલ તરવા રે;
સકલ દાન તીરથ તત જપ તપ અષ્ટાંગ યોગ અભ્યાસરે.
તે કલ લહિ કહિ મુક્ષિ હરિગુણ, નાકર હરિનો દાસ.

૨૯ જ. હિરોગ્રપર્વ (૧)

૧૨૬

શરૂઆત:—

આદિ ગણપતિ પ્રણામ કરીને સરસ્વતિ લાગુ પાય,
કરી આપે મુક્ષ વાંછી તો પ્રથમ ચાલ્યો જાય.....

છેવટ:—

એકમના, જે કેા સાંભળે, છૂટે દુખ ગર્ભવાસજ;
કહે કવિ નામ શું કહુ માહરૂ, મુલિ કરશે સહ હાસજ.
મૂઢ મતિ અજ્ઞાન અર્લાક હું, સંત જનની કૃપાએ ગાપજ;

કો સમે હરિ નામ લેવાને, ઇચ્છા મુજને, થાએછ. (૧)
 અવતાર ઉત્તમ દિવસ તણે ધરે, પણ ન જાણું કાંઈ કર્મછ;
 પણ ભાધ્યાસુત એણી પેરે બોલે હરિ ટાળો પુનરપિ ગર્ભછ.

[નોંધ. આ કોઈ નવોજ કવિ માણુમ પડે છે અને તે પોતાને
 ભાધ્યાસુત (?) કહે છે.]

૨૮ ય લીમપર્વ નાકર સં. ૧૮૬૭ ૮૮
 શરૂઆત:—

પ્રથમ પ્રશ્ન મર્યો મણુપતિ રાય, બેઠું કરજોડી વીનવું રે,
 લાય નરહર પાય, ભજતાં ભાવસું રે, દુર્જીર્ત દુર પલાય.
 સેવે સુખ પાળવારે સુરનર સર્વ કો પાયરે.

છેવટ:—

એક મન થઇ જે સાંભળે તે ચાર પદારથ પામે
 જે જન સીમે સાંભળસે, વિષ્ણુ વેદના વામસે;
 અદાર પરવ એતાં વૃત્તાર્થ, એ કથા ઇતિહાસ.
 કરજોડી નાકર કહે, વૈષ્ણવ જનનો દાસ.

[નોંધ. મહાભારતના જૂદા જૂદા કવિઓએ રમેશ આખ્યાનો વિષે
 કામપુરતું વિવેચન સંગ્રહમાંની બધી પ્રતો નોંધાઇ ગયા બાદ છેવટે પ્રસ્તા-
 વનામાં કરવાનું થોડું વિચારું છે.]

૨૯ શ્રીમદ્ ભાગવત વલ્લભ સં. ૧૭૬૫ સં. ૧૮૧૮ ૪૭૭
 શરૂઆત:—

શ્રી ગુરુ અંબા સરસ્વતી, શુધી આપો, ટાળો દુરમતી;
 સદા રહેવું સ્તવું પુજરે.
 વિમહર લખોદર મનમુદાએરે,
 સ્તવું લક્ષ્મીવર કીધા કરજો મુજ રે.

છેવટ:—

(૮ મો સ્કંધ.)

સંવત ૧૭૬૫ વરષે ઉત્તમ આશાઃ માસછ,
 શુકલપક્ષ નવમી ભોમવારે હુવી કથા પ્રકાશછ;
 શ્રી સુરજપુર તાપી ત્રટે ભોગમપરામાં વાસછ,
 ઔદીચ આતી ટોલકીયા દ્વીજ વલ્લભ નામ પ્રકાશછ.

[નોંધ:—પ્રસ્તુત કાવ્ય સ્વ. ઇચ્છારામ સૂર્યરામે પદ્યબંધ ભાગવત
 બહાર પાડ્યું છે, તેમાં આવી જાય છે. આ પ્રતમાં દશમસ્કંધ આપ્યો

નથી. ઇચ્છારામભાઈને પણ તે મળેલો નહિ. વખતે કવિ પ્રેમાનંદનેા દશમ-
સ્કંધ બધું પ્રચલિત હોઇ કવિએ માત્ર દશમા સિવાયના અગીઆર સ્કંધ
રચ્યા હોવા એ સંભવિત છે.]

૩૦ આદિપર્વ માધવદાસ મુંદરદાસ સં. ૧૬૭૫ સં. ૧૮૧૫ ૪૭૨
શરૂઆત:—

“ પ્રથમે શીવસુતને આરાધું જેમ હરએ હરી ગુણ ગાજી,
અવરાજી આદિ પરવ મહીમા ભધારે. ૧

મનવદન મુખ એક દંત,

શુધ શુધ દાતા જશવંત.

શતવંતા શાહે કરો જોવક જાણીરે. ” ૨

છેવટ:—

જશેને અદાર અધ્યાયે વનના શ્લોક કહુ વિસ્તાર,

આઠ સેહેત્તીને ખટસત ઉપર અંચ પુરાણ નીરધાર. ૧૧

સંવત ૧૬ સોલ પંચોતેર પુરણ ઉત્તમ અસ્તવન માસ,

શુક્લ પક્ષને ચતુરદશી રવીવારે પોહોતી છે તે આશ. ૧૭

x x x x x

ગતી મનની એકસોને અઠાવીસ રાગવાસ તે નીરધાર,

સેહેત્તી ખટખી શત એકાણું પદ માંહે. ૨૧

પુરવે તાત પીતા મહસ્થાનકે, અંકલેશ્વર માંહાં વાસ;

કાએસ્થ કુલને વાલમીક ખાતી વૈષ્ણવ મુત મુંદરદાસ ૨૨

તેહ તણો મુત કાંધઓ ન જાણે બાલક શુદ્ધ આસન,

માધવદાસ કહે કરજોડી કીપા કરો હરીજન. ૨૩

હવડા નાશ અલ્પમત્તીનો મુજરલપુર (સુરત) નીરધાર

સુરજ દેહા ત્રાપી તટ ઉપર તા હોતે વાસ. ૨૪

વૈષ્ણવ જન વેપારી વાર રહે નમ્ર મોહોળર,

અનેક કવીજન પાર નાન્ય જાણું હરિગુણો ભંડાર. ૨૫

રાગતાલ પદ કાંધઓ ન જાણું વલી ગમ જેહ,

સંગીતની મુને માન નહી, આદર કીધો એહ. ૨૬

કાકામેહેમં લેહેર કરી; મનની પોહોતી આશ,

મુંદર મુત કરજોડી કહે માધવદાસ. ૨૭

[નોંધ: આ જ કવિની ઇંગ્લેન્ડી રાસલીલાનો થોડોટ ભાગ વસન્ત સં. ૧૯૬૬ ના આશુ અંકમાં “ સુના-આલમ ” સંજાધારી લેખકે ઉતારી મોકલેલો છપાયેલો છે. “ વાલ્મિકિ કાવ્ય ” જાતિ ત્રિમાસિક પત્રમાં કવિ વિષે કેટલીક માહિતી છપાઈ હતી, એવું સ્મરણમાં છે. છતાં કાવ્યના અંતમાં કવિ પોતા વિષે ઠીક માહિતી આપે છે.]

૩૧ રામાયણ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૫૬ સં. ૧૯૨૩

શરૂઆત:—

રાગ ધનાશ્રી.

પ્રથમે પ્રણમરે ગુરૂઆ શ્રી ગુરૂશ્યે, જેહુ કરનેડી રે લાગુ તારે પામ્યે,
ભજતા ભાવસુરે દુકીત દુર પલામ્યે.

દાસ

ધ્યાય સુર નાર સર્વ કરે હરી ભક્તને જાપદેશ,
તે તણા મનોરથ પુરશે ગૌરી પુત્ર ગણેશ;
હું અલ્પધી આદર કરી પ્રેમે કરે પ્રણામ

છવટ:—

પદ શત એકતાલીશ દાદશ હોએ, કડવાં એસી જાપર ગણુ સોએ;
ભટ બાલકૃષ્ણે કરેણા કરી, જાણુ લુધ આપી શીશ મુકો પાણુ.
તેહ તણી દીપાએ કરી ઉત્તર કાંડ કહુ વીસ્તારી,
સંવત સોલ છપન વીસ્તાર આસો માસ ત્રીતીઆ ચંદ્રવાર
તે દીન પુરણ હવું આજ્ઞાન, સાહે કરો મુને શ્રી ભગવાન,
વાસે સ્થંભતીર્થ છે જાહે કવીતા જાતિ મકર કુજ માહે.
આનખોર મધે છે વાસ, વૈશ્નવ જનનો કાઢાવું દાસ.

× નામ નીરમે યમ ગુણુ ગાસે; વહે વીસણુદાસ તે ×

પરિપ્લવ પાંચશે શ્રી રામરામ જપતાં વૈકુંઠ જાશે. ”

“ એ ચોપડો સંવત ૧૯૨૩ ના માહા સુદ ૭ ને ચંદ્રવારે શુભ
નક્ષત્રે શુભ થોએ સંપૂર્ણ થયો છે. × × તાલુકે ઝોરપાડનું ગામ માસ-
માનો વાસી પટેલ કાલી હાંશજી દેવાનો સુત કુંવરજીભાઈએ વાચવા
લખાવ્યો છે. ”

[નોંધ:—પ્રસ્તુત કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે અને તે એજ નામધારી
ભાલણસુત વિષ્ણુદાસ, જેમણે ઉદ્ભવે અધુરો મુકેલો ઉત્તર કાંડ-રામાયણનો
ભાગ-પૂરો કરેલો, તેની સાથે સરખાવી જોવા જેવું છે. ઉદ્ભવજી રામાયણ

સોસાઈટી તરફથી બહાર પડેલું છે; અને તે સં. ૧૫૭૫ માં રચાયેલું છે.]

૩૨ સુદામો કૃષ્ણદાસ સં. ૧૬૭૩ સં. ૧૬૮૫ ૧૨

શરૂઆત:—

સાહ કરો ન સરસ્વતી, પ્રણમ ગરૂઆ ગૃણવતી;
સોધિ મતી દેને દેવ દયા કરી કૃષ્ણ સદામું ગાધયિ.
ગોતાં નીરમલ યાધયિ, ટાળીયિ કાસલ કાયાતયી.

x x x x x

છંદ:—

દશમતા આધારથી મેં કર્યો અભ્યાસ,
ખોડ મ દેસુ ખરી ખોટી મત્ય માહારી હીન;
વૈષ્ણવ જનનું દાસનું તે દાસનું હું હીન,
સંવત સોલસ ત્રોહોતરો, વરય ભાદરવા માસ.
શુકલ પક્ષ દીન નવમી, શનિવાર કીધુ રાસ
વાસ હુણમાંહી ખડાયતા કુલી;
જનમીયુ શીવદાસનું સુત ત્યાંહાં.
પદવિસિ પનર પુરાં કડવાં તેર.

ત્રણ રાગી રાસ કીધું ગયો હું આંખાનેર,

x x x x x

સાર કરી હરીએ સદામાની, પુરી મનની આસ
કૃપા કસુ કૃપાલજી, એમ કહી કૃષ્ણોદાસ.
એમ કહી કૃષ્ણદાસનિ, વૈષ્ણવનિ ચરણે નમ્ર;
બ્રાહ્મણના ઉપદેશથી, હું રામસું રંગિ રમું રે.

પતિ શ્રી સુદામ સમાપ્ત. સંવત ૧૬૮૫ વર્ષે માધ વદિ ૧૩ ત્રયોદશી
બોમવારે નંદાવતી મધ્યે શ્રી ગૌડ ચાતૌય રાઘવસુત જનાદેન લખીતં.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. તે રચાયા પછી ૧૨ મે વર્ષે ઉત્તારાયું છે. રા. મજસુદારે સુદામાચરિત્ર સ્ટીક જપાવ્યું છે, તે સંગ્રહમાં આ કાવ્ય પણ ઉમેરી લેવા જેવું છે. થોડા સમયમાં તે 'શુદ્ધિપ્રકાશ'માં જાપી દેવા વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.]

૩૩ રૂકિમણી હુરણ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૨૧ ૫૮
શરૂઆતના પાંચ પાના નથી.

છેવટ:—

સંવત સોલ સંવત્ર સાકી, માચ, મુદે પખવાડેજી

શુક્રવારે અંચ સુપાડે, ત્ર્યોદશીનો દાદોજી

હરી કશ્યા ઝોગણીસ કડવાં ચૌદ રાગની જાતજી.

પદ પાંચસે ચોપન પુરા, કૃષ્ણ ચરીત્ર વીક્ષાતજી

સોજીત્રા સીધપુર માહે ગધેવ નાતી પ્રકાશજી

અંચ સંપુણ કરે જોવંદ પ્રણમે જન દેવીદાસજી

પ્રણમે જન દેવીદાસ, પ્રણજનું સેવક સુખદાયજી

કર જોડીને કરે વીનતી, જયજય વૈકુંઠ રાયજી.

[નોંધ. એક પ્રત પાછળ નોંધાઈ ગઈ છે. જુઓ નં. ૧૮ અ.]

૩૪ નરભેરામ કાવ્ય નરભેરામ. ૬૮

[નોંધ. એ પીજનો ચાતુરવેદી મોડ બ્રાહ્મણ હતો; પ્રસ્તુત અંચમાં તેના ન્હાના ન્હાના ૨૪ કાવ્યો નીચે મુજબ ઉતારેલાં છે:—૧. કંસવધ. ૨. રાસ કીકા. ૩. સણુગાર. ૪. ગન્ધેન્દ્રમોક્ષ. ૫. વામનાખ્યાન. ૬. બીષ્મસ્તુતિ. ૭. પરિક્ષિત ગર્ભરક્ષણ. ૮. સતલામાનું રુસણ. ૯. કૃષ્ણવિનોદ. ૧૦. ગણિરાગ. ૧૧. ખોડણી ચરિત્ર. ૧૨. નાગદમણ. ૧૩. ખોડણીની મુજ. ૧૪. જ્યવિજય આપની વાત. ૧૫. જ્યવિજયને આપ થવાનું કારણ. ૧૬. પ્રભુ ભજવા વિધે. ૧૭. રાગ વસંત. ૧૮. મનને શિખામણ. ૧૯. જીવને શિખામણ. ૨૦. „ ૨૧. મનને ઉપદેશ. ૨૨. પડેલી ટેવ ન ટળે તે વિશે મનને ઉપદેશ. ૨૪. હરિ ભજવા વિધે.]

૩૫ સુરેખાહરણ વીરજી સં. ૧૭૨૦ ૬૮

[નોંધ. શરૂઆતના પાનામાં વલ્લભ ભટ્ટનું નામ લખેલું મળી આવે છે; પરંતુ ખરી રીતે એ આખું કાવ્ય વીરજીનું રચેલું છે. છેવટના પાના તેમજ કેટલાક વચલા પાના તુટક છે. તે પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં ૧૫ પ અંક ૩ જામાં છપાયું છે.]

૩૬ બાળલીલા શિવદાસ ૨૪

શરૂઆત:—

પ્રથમે ગજમુખ વીનતું રે સરસ્વતી યાઓ રે સહાય

હરિ હેતને હરખે નયુ રે ગાવો જોવર્ધન રાય

રાય પરિક્ષત શુક પ્રત્યે એમ કહે નાંખી સીસ

સ્વાંખી નોખા રકધે લગિસેં પ્રીછ્યો રૂપિધીર

સોમ આદિત્ય વંશ બેદનો પ્રીછવો વિસ્તાર

સંક્ષેપ માત્રે કહી કયા માહે કથ્યુ નિર્ધાર.

દેવકીના ગર્ભ તદા બલદેવ તેહેમાં હોય

રોહિણી સુત તે કથમ ચયો કહો કયા મુજને સોય.

x

x

x

x

છવટ:—

એ હરી વર્ણવાનો કમ કર વિવેક નો મુખ નિહા આપી એક

શેષ નાગ પુરણુ નવ્ય યાય તો મુખથી મ્જે કથમ કેહેવાય

શુકેશ કેહે સાંભલ્ય રાજન, ધન ધન પાંક તણે કુળ...

ધન્ય ધન્ય ને દે સાંભલે કાવ્ય, ધન્ય શિવદાસ કેહે મુખ વાણ

[નોંધ. આ જ કવિના દ્રૌપદી સ્વયંવર, એકાદશી મહાત્મ્ય, પાંચરામ આખ્યાન અને ડાંગવાખ્યાન પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં છપાએલ છે. તે વિષ્ણુદાસનો સમકાલિન અને ખંભાતનો જ વતની હતો. કામાવત અને હંસાવળી વાર્તાઓનો લેખક આજ શિવદાસ કે અન્ય કોઈ એ નામધારી એ વિચારવા જેવો પ્રશ્ન છે.]

૩૭ એકાદશી મહાત્મ્ય. શિવદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૮૬૪

છવટ:—

સંવત ૧૬૭૦ વરખે માસ માગસર ધનંત

સુકલ પખ પુરણમાં પાવન, શુર વાસરનો દનંત

પદ પંચાસ એકસો ઉપર, કડવાં પાવન આદંત

શ્રી શુરવાસ બુધર પદ વંદી, કયા મુખપાકંત

કવિકૃત શોભા નાત નાગરની, સ્થંભતીરથ માંહે વાસંત

સદા ભક્તિ આપે હરિ તાહારી, કેહે સેવક શીવદાસંત

[નોંધ. પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૪ અંક ૩ નામાં આ કાવ્ય છપાયું છે.]

૩૮ ડાંગવળું આખ્યાન શિવદાસ સં. ૧૬૭૨

છવટ:—

સંવત ૧૬ બોહોત્વરે, કીધો કયા એ વિસ્તાર;

વૈશાખ માસ શુદ્ધિ એકાદશી, શુભ મહર્ત્ત મંગળવાર.

શ્રી દક્ષણ વીળપોર કીધો એ કયા પદખંધ,

શિવદાસ કહે મુને રાખજો, ચર્જો સ્વામી શ્રી ગોવિંદ.

[નોંધ. ગ્રામીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૪ અંક ૭ માં એ 'છપાયું' છે.]
૩૯ જ્ઞાનગીતા નરહરિ ૭૨.

શરૂઆત:—

પ્રથમે પ્રણવુ નિરંજન દેવજી, મૂળ પ્રકૃતિ કરે જેની શેવજી
તાંહાંથી ઉપનુ પુરૂષ અહમેવજી, સરજે સંચરે તે અવશ્યમેવજી

છેવડ:—

અજ્ઞાન અંધારી રતિ, જ્ઞાન ગીતા સૂર ઉગીયો એ
રમતાં હરીસુ રાસ, માસ ગર્ભ સધળો ગયો એ
પાંમ્, પાંમ્, શીર્ષુ શ્રી કાંત સદ્ગુરુ સતે કૃપા કરીએ
નર હરિ નામિ શાસ તજો રહિયો હરી એ.
વસી વસી કરું પ્રણમ સ્વામી વીનતી દાખીએ એ
એમ કહિ નરહરિ દાસ વાસ તે ચર્ણે આપીછ એ...

[નોંધ. એની રચેલી ભગવદ્ગીતા ગ્રામીન કાવ્યમાળા પુસ્તક
૩૨ માં છપાઇ છે; આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે.]

૪૦ વસિષ્ઠસાર ગીતા નરહરિ સં. ૧૬૭૭ સં. ૧૮૬૧ ૮૦

છેવડ:—

સંવત સોળ શત્યોતરો, માધ માસે પદ્મપદ એક ધર્મો;
શુક્લ પક્ષ દશમી રવિવાર, પૂરણ પ્રથમ હવો નિરધાર.

x x x x

વસિષ્ઠસાર ગીતાએ સુણો, વસિષ્ઠસાર ગીતાએ ભણો;
વળી વળી કીજો એ અભ્યાસ, કરબેડી કહે નરહરિદાસ."

[નોંધ. રા. જગન્નાથ કે. મહેતાએ જૂદા પુસ્તકરૂપે પ્રસ્તુત કાવ્ય
છપાવ્યું છે. આપણને નરહરિના ત્રણ કાવ્યો, ભગવદ્ગીતા, જ્ઞાનગીતા અને
વસિષ્ઠસાર ગીતા ઉપલબ્ધ છે, જેમાંનું એક જ્ઞાનગીતા ઉપર જણાવ્યું.
તેમ અપ્રસિદ્ધ છે, ખેદ માત્ર એ છે કે કવિ વિશે કાંઈ જાણવા જેવી
માહિતી મળી આવતી નથી.]

૪૧ વસિષ્ઠસાર ગીતા નરહરિ સં. ૧૬૭૭ સં. ૧૮૦૭ ૫૩

[નોંધ. ઉપરની પહેલી પ્રત પ્રેસમાં આપવા માટે તૈયાર કરેલી છે,
ન્યારે ખીજી પ્રત જુની, દોઢસો વર્ષ પહેલાંની લખેલી છે.]

૪૨ અખેગીતા અખે સં. ૧૯૦૫ સં. ૧૮૮૭ ૪૯

[નોંધ. સરતું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય—અમદાવાદ તરફથી અખાનું . પુસ્તક છપાયું છે તેમાં તેમજ બૃહત્કાવ્ય દોહન ભા. ૨ માં આ ગીતા છપાએલી છે. સોસાઈટીએ પણ ચા. નર્મદાશંકર દેવશંકર મહેતા પાસે એપ્રિટ કરાવી તે છપાવવાની વ્યવસ્થા કરેલી છે.]

૪૨ અ વસિષ્ઠસાર ગીતા. નરહરિ સ. ૧૬૭૭ સં. ૧૮૮૭ ૮૮

[નોંધ. આ ત્રીજી પ્રત છે અને બીજી પ્રત કરતાં ૮૦ વર્ષ પાછળથી લખાયેલી છે.]

૪૩ શિવરાત્રીની કથા (?)

૨૧

શરૂઆત:—

એક સમે કૈલાસ બુવન બેઠા છે સીવરાય રે
નાટારંભ તાંહાં થઈ રહો ને શુભ આંત્રવ બહુ ગાય
કપુર ગીર સોભા ધરી ઉમયા તે બેઠાં પાસ
રાજે જટા માંહે જાંઘાંનવી લીલવટ ચંદ્ર પ્રકાશ.
પર વકતને દશબુજ ત્રીનેત્ર શીવને અંગ
સર્પના આબુયલ પેહેરાં ને બલ કપાલને સંગ.
x x x x

છવટ:—

હતો માહા ધાતકી દેહે પામ્યો અવીચલ પદવી તેહ
માટે સાંભળ્યુ તુ ઉમયાય, એહવો શીવરાત્રી મહીમાય
અનજો કીધુ છે વર્ત, મુક્તિ પામે તે તો તર્ત
‘એહેનું જાણી કરસે જેહ કુલ સહીત તો તરસે તેહ
અપુત્રવંતી પુત્ર પામે નીરધનીયો પામે ધન
ક્ષત્રી હોય તે સુરને પામે વ્રહ્મ તેજ વ્રાહ્મણુ.

દાનિ શ્રી શીવરાત્રીની કથા સંપૂર્ણ.

[નોંધ. લેખકનું નામ મળતું નથી. બીજી એક પ્રત સોસાઈટીના સંગ્રહમાં છે તે નામ વિનાની પણ આનાથી જુદી પડે છે.]

૪૪ સરસગીતા પ્રીતમ

૬૬

છવટ:—

“તીલક જાપ તુલસી અંગે, મુખે હરિ મુલુ ગાય;
પ્રીતમ પ્રાણી પનીત હોએ, પ્રેમ પુનીત તે થાય.”

[નોંધ. સસ્તું સાહિત્ય વર્ષક કાર્પાસિય—અમદાવાદ તરફથી “ પ્રીતમ વાણી” નામનું પુસ્તક છપાયું છે, તેમાં આ કાવ્ય પૃ. ૭૦ થી ૯૭ માં આપેલું છે; પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૬ અંક ૨ માં પણ તે પ્રકટ થયું હતું.]

૪૫ ભગવદ્ગીતા પ્રીતમ સં. ૧૮૫૨

૫૦

છેવટ:—

સંવત અઠારએ ખાવનો, કૃષ્ણ પક્ષ બાદરવો માસ;
ત્રતીયા સોમવારે કાઠી, ગીતા અંથ પ્રકાશ.
ધન્ય સંગત ધન્ય રામજી ધન સીવદત ગોવિંદરામ;
ધન્ય સ્વામી જ્ઞાનરાજ કકિર, ધન્ય સદેસર ગામ.
શુર ખાપુજ કરી કૃપા, સ્વામી આત્મારામ;
સંત સમાગમ પ્રીતમ પામ્યો દરીયરંજુ કમલ મુખ ધામ.

વસણ.

અધ્યાય અષ્ટાદશ થયા પુરણ, પ્રગટ્યો પ્રેમ આનંદરે;
કહે પ્રીતમ પ્રેમે કરી, સૌ બોલો જે ગોવિંદરે,

[નોંધ. જુઓ “પ્રીતમવાણી” પૃ. ૨૬૦ થી ૩૫૦]

૪૬ ગોપાળગીતા ગોપાળ સં. ૧૭૦૫ (?) સં. ૧૯૩૮

૮૬

છેવટ:—

“સત શુર સ્વામી શ્રી સોમરાજ, કૃપા થકી હતું અંથ કાજ,
રાજહંસ શુર કરી દયા, રાબદ સકળ અંથ માંહે કલા;
શુર પ્રતાપે પોહોંતી આશ, અંથ હવો ત્યારે જ્ઞાન પ્રકાશ;
સંવત ૧૭ પાંચ સાર, માસ વૈશાખ અષ્ટમી સોમવાર.

x x x x
જનમ ભોમ નંદાવતી ગામ, પીતા ખીમજી નાગજીરામ નામ;
તેનો મુત તે દાસ ગોપાળ, સંત સકળ તણું તે આળ.

x x x x

[નોંધ. આ અંથ જૂદાકાવ્ય દોહન ભા. ૩ માં છપાયો છે. તેમજ કતારગામના રા. રા. લાલભાઈ રંજુગોડજી તરફથી જુદા પુસ્તકકર્તા પ્રસિદ્ધ થયેલું છે. તેમાં રચ્યા સાથે “સંવત સત્તર પચાસો સાર” આપી છે.]

૪૭ કીર્તનમાળા ગવરીબાઇ સં. ૧૯૩૮ ૧૧૪

છેવટ:—

“ભુરકી નાંખી સખ ભરમાયા, રૂપ દેખી કલ્યારે;
દાસ ગવરી ચેત બડલાગી, પ્રભુને લજ્યા સો તરવારે.”

x x x x

છતિ ગવરીબાઇ કૃત કીર્તનમાળા.

[નોંધ. આ બાઇ રા. ગોપાળશંકર વેણીશંકર ભચેચના કુટુંબના છે. તેમના છુટક પદો બૃહતકાવ્ય દોહન ભા ૧ માં પ્રસિદ્ધ થયાં છે. આ પદ સંગ્રહ અપ્રસિદ્ધ છે.]

૪૮ ચાતુરી જીવજીરામ ૧૦

[નોંધ. બૃહતકાવ્યદોહન ભા. ૪ થા માં આ જીવજી ચાતુરી છપાઈ છે; કેટલોક પાઠફેર છે.]

૪૮ અ. પંચીકરણ અખે. ૮

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય અખેર્ષીતા સાથે રા. નર્મદાશંકર દેવશંકર મહેતાએ સોસાધરી સાર એડિટ કરી આપવાનું સ્વીકાર્યું છે.]

૪૮ ઘ અમરકેળની વાર્તા સામળભટ્ટ ૪૩

[નોંધ. સિંહાસન બત્રીસીમાંની આ સત્તરમી, પંખીની વાર્તા છે અને તે છપાએલી છે. એ આખુંય પુસ્તક રા. અંબાલાલ શુક્લાખીરામ જાની પરિપદ ભડોળ કમિટી સાર એડિટ કરે છે, જેના પ્રથમ બે ભાગ બહાર પડી ચૂક્યા છે. તે માટે જીએ માદી નં. ૧૦]

૪૮ ક વૃજશૃંગાર રણછોડ ૯

શણગાર વૃજુઓ વૃજનો, દશ સાત પદ પુરાં થયાં;

આઠ ચોપાઇ એક પદનિ, દે નારે એવાં ક્યાં.

જે ગાએ જે સાંભળે તેની, આસ પુરે એ ધણી;

દાસ રણછોડ ચરણ સેવક, માગે મોજ ધણી ધણી.

“ છતિત્રી રણછોડકૃત વૃજશણગાર સંપૂર્ણ. ”

[નોંધ. રણછોડ ભક્તના કેટલાક પદો બૃહતકાવ્ય દોહનના જૂદા જૂદા પ્રંથોમાં છપાએલા છે તેમ ‘રણછોડ ભક્તની વાણી’ એ નામનું

પુસ્તક સ્વ. હરિવલ્લભદાસ મોરલીધર ભગતે જાણવેલું જાણવામાં છે. પણ તેજ આ રણછોડ ભક્ત કે કેમ એ નક્કી કરવાનું કશું સાધન નથી. પ્રસ્તુત કાવ્ય જૃહતકાવ્યદોહન ભા. ૩ માં 'રાધાજીવું રસણું' એ નામથી જાણ્યું છે.]

૪૬ ચાતુરી જીવજીરામ

૨૫

[જુઓ યાદી નં. ૪૮.]

૪૬અ વલ્લભજી પ્રેમાનંદ

૧૦

છેવટ:-

ગુજરાત દેશ સોદામણો, વ. વિરક્ષેત્ર વડોદર ગામ. સ.
વિપ્ર ચાતુરવેદી જાતમાં, વ. દૃષ્યુ સૂત પ્રેમાનંદ નામ. સ.
એ વીવેક વલ્લભજી આત્મા, વ. અધ્યાત્મ ઉપદેશ. સ.
જે વલ્લભજી ગાયને સાંભળે, વ. તેના દળે કરમના દોષ. સ.

x x x x

[જુઓ યાદી નં. ૧૦, વધુ માહિતી માટે.]

૪૬બ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૫૧૨ ૧૦૮

[નોંધ. હારમાળાની કેટલીક પ્રતોમાં તેમજ જાપેક્ષી પ્રતોમાં ૧૪૬

પદ મળી આવે છે તેજ સંખ્યા આમાં માણુમ પડે છે. વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૧૦. હારમાળાની પહેલાં 'સંતોષ સુરતર' નામનું એક હિંદી કાવ્ય ઉતારેલું છે.]

૫૦ હનુમાનચરિત્ર. કાસીમુત સં ૧૬૪૭. ૧૪

શ (મિ)ધજી.

શરૂઆત:-

પ્રથમ શ્રી ગુરુને ચરણ નાંમુ શીશ, ઇચ્છા શરણ દહન કરે
સ્વામિ દેહતું રે
સુરના એક તું વીર, રાખે મન માઈ ધીર, રઘુવીર કહેવા
જલ મન આપજો રે.
ધર્મગુતા સમરી સુંધ, જશ પદ કરવા સુધ, માહાનીધ
ઓવધી કેમ દનમંને રે.

છેવટ:-

સંવત શોળ સડતાળા સોય, માગસર દીતીયા (૨) દોય;
નક્ષત્ર હસ્ત હતો રવિવાર, તેમાં કીધો વીસ્તાર.

૭

પક્ષવદ કુલ બધારા સાર, રામચંદ્ર દ્વિધો આધાર,
તે એ. ગ્રંથ કીધો પ્રતિબંધ, કાસીમુત શેધછ મતીમંદ.

x x x x

[નોંધ. કર્તાનું નામ કાસીમુત મેવછ કે શેધછ એ સ્પષ્ટ થતું નથી. પૂર્વે કાસીમુત મહાભારતના પર્વોની નોંધ કરી છે, તેજ આ કાસીમુત કે કેમ એ પ્રશ્ન વિચારવા જેવો છે. પણ સાધનના અભાવે કંઈ નિશ્ચય પર આવી શકાય એમ નથી. અમે સાંભળ્યું છે કે રા. જગનન્નાથ વિદ્યારામ રાવળ પાસે પ્રસ્તુત કાવ્યની ખીજ એક પ્રત છે.]

પર. હરિશ્ચંદ્રની કથા. સુખરામદાસ { (?) સં. ૧૬૫૭ ૩૬
વિષ્ણુદાસ. }

શરૂઆત:—

એક નામ મુજને સાંભડું, શ્રી ગૌરિ પુત્ર ગણેશ
પારવતિના અંગથિ ઉપજો, તે તાતનો ઉપદેશ
માતા જેદેની પારવતી ને પિતા શંકર દેવ
નવ ખડે જેદેની સ્થાપના, જન કરે જાતસ સેવ.

છેવટ:—

ક્ષત્રિ હોય તે સુરને પામે, બ્રહ્મ તે જ બ્રાહ્મણ
નરને વળી નારનિ સહુ કાની પોણેએ આસ
વણીક બેહેવારે વધે, એમ કહે સુખરામદાસ.

ઇતિ શ્રી રામાયણે રઘુનાથ અગસ્ત સંવાદે હરીશ્ચંદ્ર વ્યાસાંન સમાપ્તઃ

[નોંધ. કાવ્ય તો વિષ્ણુદાસનું જ રચેલું છે પણ સુખરામદાસ નામના દ્વાઇ કથાભટ્ટે તેમાં ઉમેરા. અને ફરફાર કરેલા માત્રુમ પડે છે. વિષ્ણુદાસનું હરિશ્ચંદ્રપુરી પ્રાચીન કાવ્યમાળા ત્રિમાસિક વર્ષ ૭ અંક ૩ માં છપાયું છે, તેમાં તેની રચના: સાલ: સં. ૧૬૫૭ આપેલી છે.]

પર સગાળશાની: વાર્તા. સુખરામસુત { સં. ૧૮૪૩ ૧૭
સુલભારામ: }

શરૂઆતનું પાનું ચોંટી ગયું છે; છેવટની કડીઓ નીચે પ્રમાણે છે:—

છેવટ:—

સંવત-૧૮૪૩; ના. આશ્વિન સુદ દશમી સ્વીવાર;
સગાળપુરી સંપૂર્ણ-કીધી, તે દીન હરખ. અપાર.

હિદય આઘણ મહત્ત્વ ઝાતી, અમદાવાદ મધ્યે વાસ;
સુખરામ મુત તુળામરામ કાહાવે વેગે હરીનો દાસ;

x

x

x

x

[નોંધ: બોમ્બેનું શિક્ષણ આખ્યાન પ્રસિદ્ધ છે—(જુઓ, પ્રાચીન કાવ્ય-
માળા પુ. ૫ મું); સુખરામ માણસદ્દે હોય એમ માનુમ પરે છે; અને તે
ગયા સેકામાં થઇ ગયો છે.]

૫૩ અધ્યાત્મ રામાયણ. રાધોદાસ સં ૧૭૭૮.
હરિદાસ.

૫૧૬

શરૂઆત —

શ્રી ગુરૂચરણ કમળને પ્રણામી પદ પૂર્વે વંદુ
અધ્યાત્મ રામાયણ પ્રાદન, મંદેષ માત્ર 'હરી બંધુ'
મંદનનો અક્ષર નવ્ય આરે, પ્રાદત્ત લેહ ને બાણું
અદ્વૈત શુદ્ધિ મુદ્ધ મનિ માદારી, પ્રેરક પૂર્વ વખાણું.

છેવટ:—

હરનેદી કહે રાધવદાસે, ગુપતિ ગણો ચર્ણુ નિવાસ;
રાધોદાસનો પુત્ર જ બેહુ. હરિદાસ નામ તાં તેહુ.
તણ વાર નિરખી રણુહોડ, ગોમતિ સદુક બંધ છોડ.
સિંધુ સાગરે હરિ સનાન હરિ રામ ચર્ણુનું ધ્યાન
ગંગા જમુના હરિ સનાન, નાથજિનિ, રણિ વજ્ર મહુ માન
પ્રાગ નિવેણી નાહિ હરિ પાન કાશી શિવ વંદી સદુ સ્થાન
ગયા આદ્ય તે પૂર્ણુ હરિ, કાસિ આઘ્યો ને ફિરિ;
અવધિ પુરિ નીરખી શ્રી રામ મગ્ધુ સ્નાન હરિ માહા ધામ
નિમિત્તારણ મિશ્રકતે હરિ, નિરખી નાથ આઘ્યો બૂજ ફરિ.
રામચર્ણુ આલિ હરિદાસ, રામાયણનો કર્યો અભ્યાસ;
સદ ભીમજ્યો સાંભળિ, અંધ ઉપરથી બેધ વળી.
વિચે તુટીનં થઇ હુતિ કયા, બેધ અને શુધિ કરી તથા
સર્વ અંબધ બેધ શુદ્ધ કરિ, હરિદાસ રમણુ કરી.

સંવત સતર અઠોતરે, માગશર સુદ પુનમ વાસરે;
શર પ્રસાદે શોધણ કરી, પુર્ણ પ્રત લિખિ શિર ધરી.

x x x x

[નોંધ: આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. કવિ બહુ ફરેલો માણુમ પડે છે; ભગવતગીતા પણ એણે લખી દશે એમ, નીચેની પ્રત પરથી અનુમાન થાય છે. તે જૂજનો વતની હોય એમ, ઉપર છેવટનો ભાગ ઉતાર્યો છે, એમાંની એક ક્ષીટી પરથી સહજ માણુમ પડે છે.]

૫૪ ભગવદગીતા રાધોદાસ સં. ૧૭૮૫ ૧૮૭
હરિદાસ

છેવટ:—

સંવત સતર પંચાસીઆ, અઠાદ શુક્લપક્ષે ત્રિતિયા;
શ્રી રામ આઠા રવિવાર, ગીતા ગ્રંથું પુરણ સાર.

x x x x

રામ ભક્ત શ્રી રાધોદાસ, તે સુત હૃદયે કરી પ્રકાશ;
હરીદાસને કરણ કરી, જ્ઞાનપ્રકાશ કર્યો શ્રી હરિ.

x x x x

[નોંધ: અધ્યાત્મ રામાયણના લેખક રાધોદાસે જ ભગવદગીતાનો અનુવાદ કર્યો હોય, એમ તેની રચના સાદા પરથી અને નામના સરખાપણા પરથી અનુમાન થાય છે. રામભક્તના અનુવાદ જોટલો આ અનુવાદ જાણીતો નથી. વખતે જુજ તરફ એ વધારે પ્રચલિત હોય. ઉપરની બંને પ્રતો—અધ્યાત્મ રામાયણ અને ભગવદગીતાના કાગળો એટલા છૂર્ણ છે કે તે ફેરવતાં તેના કટકા મળી જાય છે. તેથી તે તપાસવામાં મુશ્કેલી નડે છે.]

૫૫ અધ્યમેય તુલસી સં. ૧૭૩૨ સં. ૧૬૨૪ ૪૬૫-

શરઆત:—

શ્રી ગુરુચરણે નાંમુ શીસ, કૃપા કરો મુજને જુગદીશ
ગણપત કેરે લાય પાયે, ત્રણ લોક ગુણ ગાય
એક દંત મોદિકનો હાર, ગુણ કેહેતાં નવ પાંમુ પાર.
નાગ નગોદર સોભે, ગમે શ્વેત વરણુ, તેજે જળહળે.

x x x x

મોપાઇ ભેદ અનેક અપાર, જાણે પંડીત વીરલા સાર
શોષ કરે મોપાઇનું ગાન, મોપાઇયે વશ કીધા ભગવાન

ચોપાઇ વાણીનો સંગાર, મુની જન મોહ પમાણુદાર
તે માટે ચોપાઇ આદરી, સંસ્કૃત અરથે બાંધી ખરી
રાગ તાન તંત્ર મદંગ, ચોપાઇ કેરાં એતાં અંગ.

છેવટ:—

સંવત સતર ખત્રીસશામાં પૂર્ણ કીધો પ્રજ્ઞેજી
વ્યક્ત કરી તે લેખન કિંધુ પ્રાકૃત ભાષા સંધજી
ગુર્જર દેશ અનોપમ રચના, બ્રાહ્મણ વેદ વખાણેજી
ગાથા રૂપક છંદ અનોપમ, વેદ કલાને જાણેજી.
ખેચર વિદ્યા ચંદ્રકલા ગત્ય, અગમ મારગ ચાલેજી
પર ધન પરદારાની સેવા, તેને દીઠે ટાળેજી
અમદાવાદ તણી દશકોશી, ત્યાંહા જન પાલે ધર્મજી
સાખરમતિની દાસિ સરિતા, તેનાં ઉત્તમ કર્મજી
કૌરવે ગાયો હરી વૈરાટે, સાંહા ચક્રી અવતારજી
ગોક્ષુરથી સરીતા યઈ મોટી, ઉતારે ભવ પારજી
લીલાવતી મા વાડવ વાર, મંગલ ગણપત્ય તંનજી
વેદ પુરાણ ભણાવે દીજને, જોહેનું ઉત્તમ મનજી
સંધ્યા તરપણ પુજન હરિનું, દરજન કારણ દેવજી
મંગલનાથ સદાસીવ કેરા, નિયે કરે હરિની સેવાજી.
તે તણા મુત તુલસી કીંકર, જાણે દીજનો ભેદજી
તેણે અંથ અનોપમ કીધા, નાંણે મનમાં ખેદજી
સંવત સતર ખત્રીસામાં વૈશાકે શુભ વારજી
ત્રયોદશી રવિવારના દીવસે, પુરણ મયો વીરતારજી

+ + + +

[નોંધ: રત્નેશ્વર, ગુપ્તનાથ વગેરે કવિઓએ અથમેધનું આખ્યાન
રચેલું છે, તે સાથે તુલસીનું તપાસનું જોઈએ. કવિ અમદાવાદનો પતની હતો.
પણ તેને વિષે વિશેષ માહિતી મળતી નથી. સદરદુ ગ્રંથ અમદાવાદમાં
સમશેર બહાદુર પ્રેસમાં છપાયો છે.]

પ્રથમ મુદ્રણ આખ્યાન. ભુગણવન : ૧૬

શરૂઆત:—

શ્રી ગુરૂચરણે શીસ નાંમુ, મનવછીત રૂળ પાંમુજી
વેગે અંસારનિ વેદના વામુજી, વાણી પાંમુજી

ઢાળ.

પીપ વેદના વાંમુ પાંમુ વાણી પ્રેમ રસાલ
 શીલમુતા મુત સરસ્વતી, સમરૂ શ્રીગોપાલ
 કથા મહારથની, અશ્વમેધ પાવન,
 વ્યાસ મુત જૈમીની કંવી લાલા જુગજીવન,
 હંસધ્વજ ભક્ત શ્રીરામણી વાહાલા શ્રીભગવાન.
 પ્રાદૃત જુધી કહુ કથા, મુધનવાનું આહ્વાન.

છેવટ:—

અમનપાદુક, જનકી જીવન, ધનુષધારી ધીર
 મરજદા પુરૂષોત્તમ સ્વામી, કેવલ રાત સરીર
 રાજિવસોચન, અહલ્યા મોચન, રામચંદ રઘુવીર રે.

હીમચડી—અમે તાત, અમે ગોવિંદ.

માધવ માન પીતા પુરૂષોત્તમ.....

[નોંધ. શરૂઆતમાં કંવી લાલા જુગજીવન અને છેવટની લીટીમાં
 માધવ માત પીતા પુરૂષોત્તમ, એ પ્રમાણે લખેલું છે પણ એટલા પરથી.
 કવિ વિષે કંઈ ખાતરીપૂર્વક કહી શકાય નહિ.]

૫૬ કામાવતીની વાર્તા શિવદાસ સંવત ૧૮૪૨ ૪૩

(વધુ હકીકત માટે જુઓ યાદી નં. ૮અ)

૫૭ હારમાલા નરસં ૪૮

[નોંધ: આમાં ૫૬ સંખ્યા ૧૫૧ છે; નરસં મહેતા કાવ્ય સંગ્રહમાં
 ૨૧. મણિલાલ ઇન્દિરાને ક્રિષ્ણદાસમાં આ પ્રતનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. વધુ
 વિવેચન માટે જુઓ એ ક્રિષ્ણદાસ.]

૫૮ મેહરેરાવજીનું આખ્યાન. રાણામુત સં. ૧૬૮૭ સં. ૧૮૨૧ ૩૮.

શરૂઆત:—

રાગ કેદારો.

પ્રથમે સ્તવુ મુધ જુધ કંથ, અધ દુશમનનો કરે અંત;
 માહંત ઊગિયા માત જોહનેરે, કર ફરસી ને મોહીક દાર.
 સીર સેવંત્રાનો ભાર, હિર દાર મુક્તાકળ છે જોહનેરે.

છેવટ:—

અંગદ નાટકતણી એ કથા, સંજેષ માત્રે કથવા;
 ૫૬ પાંસેહે ઉપર આક, શુભ કથા કહી મુખ પાડ.

સંવત ૨૬ સતાસી હિદુત, તવ એ જ્ઞાન કરે અદ્ભુત;
કહે રાણામુત હરિનો દાસ, ગાગપણે પ્રીતો અભ્યાસ.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. વિષય રામાયણમાંથી લીધેલો છે.]

૫૮ મહાદેવનો વિવાહ કુટુંબ

૨૪

શરૂઆત:—

કપુર ગૌર કીપા કરે ગીરજા માત તે વિધન હરે;
દુષ્ટ તરે તે તમે સવણે શુભારે, શ્રી મહાદેવનો કહુ મહીમાય.
જેણે અધ નામે ને આનંદ યાચ, વિહિવાય કહેશ શ્રી ગૌરી તણો.

છેવટ:—

દ્વારામતી રહે ખટમાસ, સદા નીરંતર કાસીમાં વાસ;
ગંગાસાગર સંમમ સ્નાન, તે રૂળ મુણતાં એ આશ્વાન.
જેહને મન શીવનો વીશ્વાસ, નીરબેથી પામે કૈલાસ;
કુટુંબ કહે અવસ્ય છે, લવોલવ લક્તી કરે મહાદેવ.

ઈતિ ઇશ્વર વીહીવા સંપૂર્ણમ.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે; લેખકનું નામ પણ નહું છે.]

૬૦ શિવપુરાણ મહાદેવમુત ૧ સં. ૧૭૪૦

૧૭૮

શરૂઆત:— હરદય

રામ રામખી.

એક દશન ગજકરણુ વીરાજે, શોભીતી અરણ્ય રંગ અતી ધાજે
એક કમલ કરજે સંવત્રાનો હાર, એક કરે મોહીક હાર.
x x x x x

છેવટ:—

પાંચ અંક ખટસ શાકે, સંવત ૧૭૪૦ ચાલીસેછ;
કારતક વદી ૧૩ બોમવારે, થયા અધ્યાય બારીસછ.

x x x x x

સ્વસ્થાંન સીવપુરે અમામે, જન્મ ભોમી ખંભાતછ;
વજસ ગોત્રપદ પર છે બણો, સહુમે યૌદિવ્ય ગુજરાતછ.
દેવની પોણ સોમેશ્વર ફલીએ, તાંહા પુરવે ધરવાસછ;
દારિદ્ર ભંજન સીવ કરણા પુરણ, પ્રીતો એ અભ્યાસછ.
તાપીપુર મુરજપુર પાવન બેગમપરામાં વાસછ.

સોહાગ્રસંગ રહું હવડાં, માલીલીઆની પાસછ;
 મુજલભાહુત સેહેદેવ જગનેશ્વર, જોગેશ્વર શુભ નામછ.
 માતા નામ શ્રીદ્રષ્ટુ જનુની, જે થઈ ગોકુલ ગામછ;
 મુશીલ શ્રીદેવ ગુરૂચરણ પ્રતાપે, પામ્યો અલીધ્યાનછ.
 મહાદેવ મુત હરદેવ પ્રભુસીવ શક્તિ પરમ નિધાનછ;
 પરમનિધાન સીવ શક્તિ દેરી, પ્રીત કરી જે ચીત ધરે.
 મહાદેવ મુત હરદેવ સ્વામી સદાશીવને અનુસરે.

[નોંધ. સામળના શિવપુરાણ જેટલું આ કાવ્ય જણીતું નથી; જો કે તેની પહેલાં તે રચાએલું છે.]

૬૨ વિનેશ્વરની વાર્તા શ્રીમાળી વણિક } સં. ૧૭૨૨ ૩૧
 મુરતનો }

શરૂઆત:-

ચોપાછ.

જે જુદી પામે જે સાર, ભરતખંડનો નવ લલુ પાર;
 સામપુરી તે સોહામણી, વીવીધ પેરની શોભા ભમી.
 વશે લોક તે તાંહાં પુનવંત, રૂઢીયામાં રાખે ભગવંત,
 નહીંકા પરની નીંદા કરે, એ હેતે ગ્રેહેજ કામ અધીક આચરે.
 સોમપાળ તે રાએનું નામ, તેહ તણું થું કંઈ વીખાણુ,
 નાએક વન વડેરા લોક, પરથવીપતી તે પુનશલોક;
 વેપારી વેપારજ કરે, ચોર ચાખર કોહોને નહી નડે,
 તે નગરીનો વેવારીઓ, શેક રીખવદન જણીઓ.
 તેહને ધનતણો નહી પાર, પુત્ર પાંચ પ્રગ્ન વા અપાર,
 રૂપમાંદન સીનું નામ, રૂપ કળા તે નીધાન.

x x x x x

ઉવર:-

“મુરત શહેર સોહામણું આણંદચુરે, મહીધરપરામાં વાસ, મન;
 નાતે ચોરાશી વાણીયા , તેણે કીધો અથ એ સાર,
 તેહ તણો શણગાર, , શ્રીમાળીકુળમાં ઉપનો, લીધું મુખ નીરધાર,

x x x x x

સત્તરસોહિ બાવીસમાં, આણંદ, દીવાળીનો દીન, મન

x x x x x

કારતગે પુરણ કીધું, , દેવ દીવાળીનો દન,
ભાઈ બેહુની બુદ્ધિ થકી, , કીધો એ પ્રતિબોધ.

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ, બુદ્ધિપ્રકાશ નવેમ્બર ૧૯૨૭, પૃ. ૩૪૩.]

૬૨ ભગવદ્ગીતા રામભક્ત. સં. ૧૬૬૦

૩૭

શરૂઆત:—

આદિ શી ગુરૂને નમું ને આછ પુરૂષનું ધ્યાન,
શ્રી ભગવદ્ગીતા બોલ્યું, કેવળ બ્રહ્મ જ્ઞાન.
શ્રી નાદાના નીસે કરી, અક્ષરે અક્ષરે સાર,
શ્રી રામભક્ત ભાવે કરી, ચોપાઈ બધ વિસ્તાર.

છેવટ:—

સંવત સોલ્લ સાઠેતરે, આસો માસ પક્ષ ઉજ્જલે,
દીન દ્વાદશીને રવિવાર, કયા હવિ પૂરણ વિસ્તાર.

x x x x x

[નોંધ. આ ગીતાની ચાર પાંચ પ્રતો મળેલી છે અને તે વળી છૂટી
છપાએલી છે. ગીતાના જૂદા જૂદા અનુવાદ સરખાવવા માટે આ પ્રત મેવા
જેવી છે. તે છેક સં. ૧૬૬૦ માં રચાએલી છે.]

૬૩ શિવવિવાહ છાંદમ સં. ૧૬૨૨

૯૩

શરૂઆત:—

અખીલ જગતનો કરતા એકજ, એ ધૃતિરનાં નામ અતેકજ;
તે ગુણપતીને પાપે સાગુજ, નીરમલ વાંછી શુધજુધ માગુજ.

x x x x x

છેવટ:—

સંવત આગણીસે એકવીસમાં, આસો

શુદ્ધિ દિતિયા ગુરૂવાર કરો એ વિચાર.

વસણ.

વિચાર કર્યો વિવાહનો, ઇશે પૂરી આશરે;

ગામ મંડાતજમાં રહી, કેહે છાંદમ પ્રબુનો દાસરે.

૬૪ પદસંગ્રહ છાંદમ

૯૬

[નોંધ. છાંદમદ્વત કાવ્યસંગ્રહ ભા. ૧ છપાયો છે. તેમાં પ્રસ્તુત એ
પુસ્તકો, શિવવિવાહ અને પદો આપેલાં જણાતા નથી; વખતે તે ખીજા

ભાગમાં આપવાનાં હોય. પુસ્તકની શરૂઆતમાં છોટામ કવિ વિશે બહુવા
જેવી હકીકત આપેલી છે.]

૬૫ યમદંડ નિષ્કુળાનંદ સં. ૧૯૨૦

૯૯

છેવટ:—

સોરઠો.

અગીઆર સો અગીઆર, ચરણ ગણિ ચોક્કસ ક્યોં;
યમદંડ વિસ્તાર ક્યોં, એટલા માંય કથી.

દનિ યમદંડ ત્રંચ નિષ્કુળાનંદ સ્વામિકૃત સમાપ્ત. સં. ૧૯૨૦

[નોંધ. નિષ્કુળાનંદ કાવ્યસંગ્રહ છપાયો છે, તેમાં છેવટે પ્રસ્તુત કાવ્ય
આપેલું છે. મુરન દેશી મિત્રવાળી આદિતિ, પૃ. ૬૪૬ થી ૭૪૭.]

૬૬ અભિમન્યુનું આખ્યાન. લગ્નરામ

૫૨

છેવટ:—

શ્રી સરસ્વતી દીપા થકી, મેહે ધાલી મોહોટી હામ;
કાકા યુદ્ધ મેં પ્રેમે ગાયું, કંઈ ન ઉત્તમ હામ.
ઉદ્ધિચ્છ આહાણુ સહુઆ, જ્ઞાતિ અમહાવાદ મધ્યેવાસ;
સુખરામ સુત લગ્નરામ, કાલાવે વેગે હરિતો દાસ.

[નોંધ.—સરકારી કાવ્યકોલન સરકાર માટે કવેશ્વર દક્ષપતરામે તૈયાર
કરેલું તેમાં આ આખ્યાનમાંથી કેટલોક ભાગ આપવામાં આવ્યો છે અને
તે લોકપ્રિય નિવરણો છે. આખું કાવ્ય છૂટું છપાવવા જેવું છે.]

૬૭ કાવ્યક્રંચી. રણછોડજી દિવાન. સં. ૧૮૮૨ ૧૧૭

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રતમાં રણછોડજી દિવાન રચિત નીચે મુજબ ક્રંચી
ઉતારવામાં આવ્યા છે—

(૧) કામદહન પૃ. ૮ (૨) શિવવિવાહ તથા યજ્ઞસંગ પૃ. ૨૮
(૩) શંખચુડ પૃ. ૪૨ (૪) ત્રીપુરાખ્યાન પૃ. ૨૫ (૫) કાલખજ પૃ.
૩ (૬) મોહુની છળ પૃ. ૮ (૭) આહાણુના ચોરાશી નામ પૃ. ૨
(૮) અધેકાખ્યાન પૃ. ૩ (૯) નાગરવિવાહ પૃ. ૧ (૧૦) શ્રી બુદેશ્વર
બાવની પૃ. ૫.

[પ્રસ્તુત પ્રત મણિચંદર નરભેરામે કવેશ્વર દક્ષપતરામને ભેટ
આપી હતી.]

૬૮ ભડગી વાક્યો ભડગી

૭.

[નોંધ:—લક્ષ્મી વચનો જનતામાં બહુ પ્રચલિત છે અને વત્તાઓના ફેરફાર સાથે તેની અનેક પ્રતો લખેલી છાપેલી મળી આવે છે. પ્રસ્તુત કથનોની કસોટી વાયુ-ચક્ર શાસ્ત્રના આધારે ચોક્કસ થવાની જરૂર કોઈપણ સ્વીકારશે. તે પરથી એમાં કેટલું તર્ક્યાસ છે તે માત્ર મ પડશે. બંગાળામાં આવા કથનો “ ખન્નાવચન ” નામે પ્રસિદ્ધ છે.]

૬૬ અંબરીપ આખ્યાન રામદાસમૃત સં. ૧૬૪૬ સં. ૧૬૮૮ ૨૬

× × × ×

શરૂઆત:—

પદ સુમલ કોમલ કમલ ધવ નિજ જન મન શ્રી મુખદાય
પરિતાપ પાપ સંતાપ હરિ વર ઉગ્રતર મહીમાય
શ્રીનખ શ્રેષ્ઠ ઉત્તમ, જલહલહરે, ધ્રુવનિદન કાંતિ
પરમ પાવન રેણુ કણિકા, અપદિ દાતા શાંતિ.

છેવટ:—

સ્વસ્તિ સંવત ગણિત દશ રસ એક વિષુ પંચાસ,
ઉદુરાજ વાસર સ્વેત દશમી મુખદ આવણ માસ.
મહિમાય શ્રી શુર પાયરજથી પૂર્ણ એ આક્ષાંન.
રામદાસમૃતમન્ય આ સર્વ માહુરિ કહિ ભક્તિ પ્રદાન.

છતિ શ્રી ભક્તરાજ અંબરીપ આક્ષાંન સંપૂર્ણ સંવત ૧૬૬૮ વરશે
આવણ શુદ્ધિ ૧૩ વાર ગરબિ.

[નોંધ:— આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે અને તે બહુ પ્રાચીન છે. રચાયા પછી આશરે વીસ વર્ષમાં ઉતારવામાં આવ્યું છે. કવિએ નર્મદા કિનારે લક્ષ્યમાં તે લખ્યું હતું એમ કાવ્યમાંની છેવટની પંક્તિઓ વાંચતાં જણાય છે.

કાવ્ય પૂર્વે થયા પછી નરસ મહેતાના સાતેક પદો ઉતારવામાં આવેલા છે, અને શરૂઆતમાં જયદેવનું ગીત ગોવિંદ-સંસ્કૃત-લખેલું છે.

૭૦ નારીનો ગરબો કૃષ્ણરામ.

૫

[નોંધ:—વધુ હકીકત માટે જુઓ પાદી નં. ૧૮ અ.)

૭૧ સોરઠા અખો.

૫૫

[નોંધ:—પ્રત બહુ હર્ષ છે, તેથી તેના પાનાં ફેરવી તપાસાય થતિમાં નથી.]

૭૨ સોમવારનું વ્રત મહાદેવમુત
હરદેવ

સં. ૧૮૯૩

૩૪.

છેવર—

“ મહાદેવમુત હરદેવ જે કહે શીવ ભજને ચીત ધીર કરી.

“ ઇતિ શ્રી હિલોતર ખંડમાં સોમવારવ્રત મહાત્મ્યનું આખ્યાન સંપૂર્ણ.

[નોંધ:—મહાદેવમુત હરદેવ રચિત શિવપુરાણની પાછળ નોંધ કરેલી છે, જુઓ યાદી નં. ૬૦.]

૭૩ દશમસાગવત માધવદાસ } સં. ૧૭૦૫ સં. ૧૯૧૮ ૨૦૮.
સુંદરમુત }

શરૂઆત:—

ચરણ સરણ ગોવરધનધારી, જે ચરણાંબુજ વાંછત મુરી નર મુની
પદ પદ રૂપ સદા મુખકારી

ખજા નર્મકુશ જ્ય ખની સોભા, સેવે સદા તે સિદ્ધ કુમારી
લકત હેત પ્રગટયા જુતલ માંદાં, વંદાવન મધ્ય ગૌ ચારી.

ચરણાંકીત કીધી વ્રજ ભોમી, અતી વલ્લભ વ્રજ નારી
સદા સરવદા સેવક વાહાલા, સુંદરમુત જ્ય ખસીદારી.

x x x x x

છેવર:—

“ સંવત સતર પાંચોતરે, આંકનો સંખ્યા કહ્યું
ખંનર સતને એકોતેરને, દક્ષણાયણ રવીને લાડુ
ભાદરવા કૃષ્ણ પક્ષ કીતીયા, ચંદ્ર મુખ વાસર વસી,
ધ્રુવ બેગ તૈલ કહ્યું, નખેત્ર તેરે વતી મગી
તેએ દિવસે એ ગ્રંથ પુરણ કૃપા હરી સાધુ તણી
જે આસ પોતી દાસની, નીત્ય ઇચ્છા મન્ય ધરતો ધણી.
હવે ગ્રંથની સંખ્યા વિશે, પદ ચાર સહેજ પુરણ સહી
વળી ચણું સતને બોહોતર લોકે, કરી પુરણતા કહી,
બેદ પીંગળ કવિત છદનો, જુગત અર્થ જ્ઞાનુ નહિ
મંત જનની કીપાથી એ, કથા મંશેષે કહી.
રખે કવિજન ખોડ દેતા, નીરમલ જુદ મહારી નથી.
અન્ય કવિનો લઈ આસે, કથા પદબધે કહી.
સુરત બંદર તાપી વઠ સહી, તે મધ્યે વાસો રહું

વાદમીક કાયસ્થ જ્ઞાત મહારી, હવ્ય કવ્ય કાંઈ નવ્ય લહુ
 સુંદર સુત બેહુ પાણુ જોડી, સંત મહંતની વીનતી કરે
 માંવવાસને ચરણે રખો, ભવ સાગરમાંથી જમ તરે

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે એજ કવિનો આદિપર્વ ભુઓ-યાદી
 નં. ૩૦.]

૭૧ દશમસ્કંધ તુલ્સીજીરામ સં. ૧૭૬૫ સં. ૧૮૪૧ ૪૩૬

શરૂઆત:—

રાગ બેહાગડો.

સ્વામિ એ પ્રથમે લંબોદર કરે, નિ પરણામ એ
 માગુએ મુખમુખ સારદાએ, સ્વામિએ સિદ્ધરે સોહો શણુગાર
 મોદિક આહાર તુજને અરપિએ મન વાંછિએ તે આપ
 સેવક તાહારો સીધ છુ ને સ્થાનીક સ્થિર કરિ સ્થાપ.

છવટ:—

કૃપા ગુરુ પરમાત્મા કરિ, તો દશમ ચરિત્ર કહુ વિસ્તરી
 શંવત ૧૭ શુભ કલ્યાણુ, ઉત્તમ વર્ષ પાંસેટ જાણુ,
 માસ અસાડ ગુરુવાર ત્રયોદશિ, ગુરુક્ષ પક્ષ પુનેમ ચંદ્રશ્રી
 ઉગતે દિન ઘટકા ચાર, પૂરણ પ્રમંથ કરે દેવ મુરાર
 જ્ઞાત નામર અમદાવાદ નિજ સ્થાનક રહેતા ઉદ્ધવાદ
 જ્ઞાત નાગર વડોદર ગામ, દિન આધિન લલો તુલ્સીજીરામ
 શુદ્ધમાને કથા એ કહી, આશા એક સ્વામિની ગ્રહી
 શ્રોતા વક્તા મિષ્ટક જોહ, આણે ભાવ લહે હરિ પદ તેહ.

[નોંધ. આ કવિનો દશમ સ્કંધ બહુ જાણીતો નથી. પણ પ્રેમાનંદના
 દશમ પૂર્વે તે વડોદરામાંજ રચાયો છે.]

૭૫ સ્ત્રી ચરિત્ર સામળભટ્ટ ૫૦

૭૫અ.

(વાર્તા રદ્દ મી શીશવંતી પુતળીએ કહેલી.)

૭૬ હરણુની વાર્તા સામળભટ્ટ ૧૫

(વાર્તા ૧ લી નંદા પુતળીએ કહેલી.)

૭૭ હંસની વાર્તા સામળભટ્ટ ૧૪

(વાર્તા ૬ મી કામાક્ષી પુતળીએ કહેલી.)

૭૮ સાગરની વાર્તા સામળસદ	૯
(વાર્તા ૧૩ મી માલગી પુતળીએ કહેલી.)	
૭૯ સિંહલદ્વીપની વાર્તા સામળસદ	૨૫
(વાર્તા ૪ થી માનવંતી પુતળીએ કહેલી.)	
૮૦ ચિત્રની વાર્તા સામળસદ	૨૬
(વાર્તા ૨ છ મુલગા પુતળીએ કહેલી.)	
૮૧ ચૈતાળની વાર્તા સામળસદ	૩૫
(વાર્તા ૨૦ મી સમારંજની પુતળીએ કહેલી.)	
૮૨ વહાણની વાર્તા સામળસદ	૭૦
(વાર્તા ૧૮ મી હંદુમતિ પુતળીએ કહેલી.)	
૮૩ લક્ષ્મણીની વાર્તા સામળસદ	૩૧
(વાર્તા ૨૭ મી નરણી પુતળીએ કહેલી.)	
૮૪ કળશની વાર્તા સામળસદ	૩૦
(વાર્તા ૧૧ મી બાળા પુતળીએ કહેલી.)	
૮૫ વિદ્યમ રાગની વાર્તા સામળસદ	૩૩
(વાર્તા ૧૨ મી સિદ્ધિ પુતળીએ કહેલી.)	
૮૬ સરથરાની વાર્તા સામળસદ	૩૨
(વાર્તા ૩૦ મી સરસ્વતી પુતળીએ કહેલી.)	
૮૭ માધવાનગની વાર્તા સામળસદ	૨૦
(વાર્તા ૨૬ મી અધનાંસના પુતળીએ કહેલી.)	
૮૮ ભાભારામની વાર્તા સામળસદ	૨૮
(વાર્તા ૧૬ મી પ્રણમના પુતળીએ કહેલી.)	
૮૯ મેના પોપટની વાર્તા સામળસદ	૧૬
(વાર્તા ૧૫ મી વંદા પુતળીએ કહેલી.)	
૯૦ મેના પોપટની વાર્તા સામળસદ	૧૬
(આ બીજી પ્રત છે.)	
૯૧ રણસ્યલગદની વાર્તા સામળસદ	૧૧
(વાર્તા ૩૨ મી મોહના પુતળીએ કહેલી.)	
૯૨ કામધેનુની વાર્તા સામળસદ	૨૨
(વાર્તા મુલગા પુતળીએ કહેલી.)	

- ૬૩ કાંછનાં ઘોડાની વાર્તા સામળભટ્ટ ૩૮
(વાર્તા ૧૬ મી અમૃતસ્વાદ પુતળીએ કહેલી.)
- ૬૪ પાનની વાર્તા સામળભટ્ટ ૨૯
(વાર્તા ૨૧ મી કંપૂરગૌરી પુતળીએ કહેલી.)
- ૬૫ ગર્ધવસેનની વાર્તા સામળભટ્ટ ૪૩
(વાર્તા ૧૦ મી વનિતા પુતળીએ કહેલી.)
- ૬૬ જોગણની વાર્તા સામળભટ્ટ ૨૨
(વાર્તા ૨૫ મી મુગધેના પુતળીએ કહેલી.)
- ૬૭ ધનવંતરીકંઠી વાર્તા સામળભટ્ટ ૧૩
(વાર્તા ૮ મી લક્ષ્મણ પુતળીએ કહેલી.)
- ૬૮ તાવિલ્લી વાર્તા સામળભટ્ટ ૧૬
(વાર્તા ૭ મી શંભા પુતળીએ કહેલી.)
- ૬૯ રૂપાવત્સની વાર્તા સામળભટ્ટ ૫૨
(વાર્તા ૩૨ મી રેણુકા પુતળીએ કહેલી.)
- ૧૦૦ અયોધ્યા રાણીની વાર્તા સામળભટ્ટ ૨૪
(વાર્તા ૬ થી ચિત્રાંગદા પુતળીએ કહેલી.)
- ૧૦૧ અયોધ્યા રાણીની વાર્તા સામળભટ્ટ સં. ૧૮૭૯ ૨૩
(આ બીજી પ્રત છે; તે નવી ઉતારેલી નથી પણ ને મળી આવેલી તે સંગ્રહી છે.)
- ૧૦૨ લદ્દાની વાર્તા સામળભટ્ટ ૪૩
(વાર્તા ૨૩ મી સંકટહરણ પુતળીએ કહેલી.)
- ૧૦૩ લદ્દાની વાર્તા સામળભટ્ટ ૪૭
(આ બીજી પ્રત છે; તે ઉતારેલી નથી પણ ને મળી આવેલી તે રાખી લે.)
- ૧૦૪ હંમળની સામળભટ્ટ ૨૫
(વાર્તા ૩ થી ધનદા પુતળીએ કહેલી.)
- ૧૦૫ નૌકાની વાર્તા સામળભટ્ટ ૭૩ થી ૧૩૩
(વાર્તા ૧૪ મી કાન્તા પુતળીએ કહેલી.)
- ૧૦૬ પંચડંબી વાર્તા સામળભટ્ટ ૩૦
(વાર્તા ૫ મી હંસા પુતળીએ કહેલી.)

[નોંધ. સિદ્ધાસન અત્રીસીમાંની ઘણીખરી વાર્તાઓ નં. ૭૫ થી ૧૦૫ સુધીમાં આવી જાય છે. ૫૫મી, ગોટકા, મુકસારિકા, અને મહાપત્નીસીની વાર્તા, એ ચારની પ્રત આ સંગ્રહમાં ઉતારેલી જણાતી નથી. પ્રસ્તુત વાર્તા અથવા બહુ લોકપ્રિય હોઈને તેની એ ત્રણ જૂદી જૂદી છાપેલી પ્રતો મળી આવે છે; પણ પરિપક્વ ભંડોળ કમિટી તરફથી એ જૂનો વાર્તા મારી રીતે એડિટ કરી આપવાનું કાર્ય રા. અંબાલાલ જુલાખીરામ જનીએ હાથ ધર્યું છે, અને તેના એ ભાગ, જેમાં પ્રથમની સોળ વાર્તા આવેલી છે તે બહાર પડી ચૂક્યા છે અને એજ પ્રત હવે પછી સામાન્ય રીતે પ્રમાણભૂત લેખાશે.

૨. ૫૨૩૩ની વાર્તા સામળ સર્વ નરપત નામના કવિએ રચેલી મળી આવે છે. અને રાજધર પ્રણિત ચિકમ પ્રબંધ જે સન ૧૬૦૯ ના 'બુદ્ધિપ્રકાશ' માં પ્રસિદ્ધ થયો છે તે તેમજ વિનેયની વાર્તા 'વગેરે સામળની વાર્તાના મળ શોધવામાં બહુ કિમતી પ્રકાશ નાપે છે.

૧૦૬ પદ્માવતીની વાર્તા સામળ સહ સં. ૧૮૨૧ ૪૮

[નોંધ. પ્રસ્તુત વાર્તા જાણીતી છે અને તે સાળામાં વસ્યા છે; જુહત્કાવ્ય દોહન ભા. ૨ માં તે છાપાયેલી છે.]

૧૦૭ મુકાબહોતેરીની વાર્તા સામળ સહ સં. ૧૮૨૧ ૪૯

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રતમાં વાર્તા નં. ૧, ૨ અને ૧૫ થી ૨૦ એમ એકંદર ૧૮ વાર્તા ઉતારેલી છે. બહોતેરે વાર્તાનું આખું પુસ્તક છાપેલું મળે છે. મુંબાઈમાં જગદીશ્વર પ્રેસમાં બાલકૃષ્ણ લક્ષ્મણ પાંકે ૧૧૫૯ થી તે પ્રત સોસાઈટીના સંગ્રહમાં છે.]

૧૦૮ મુકાબહોતેરીની વાર્તા સામળ સહ સં. ૧૮૨૧ સં. ૧૮૨૮ ૩૦૫

[નોંધ. આમાં ૩૨ થી ૬૦ સુધીની વાર્તા લખેલી છે; તેમાં ૫૩મી દોહરા ૧૧૦ થી અધુરી છે અને ચોપનમી મુદ્દલ નથી. સદરહુ પ્રત સોસાઈટી સારૂ ભાવનગરની સરકારી નિશાળના મહેતાજી વલ્લભદાસ ગોપાળજીએ લખાની મોકલી હતી. (૨૦ મી એપ્રિલ ૧૮૭૨.)]

૧૦૯ શુક બહોતેરી સામળ સહ ૨૦૦

૬૦ મી અને તે પછીની વાર્તાઓ. ૭૩ મી વાર્તાનો છેવટનો ભાગ;

પુનવંત માતર પરગણું; સિદ્ધુજ ગુણવંતુ ગામ

વસે શિવ વીરશ્વર, નવે ખંડમાં નામ

લેવા કણખી લાવક કહુ, કાઢિજ કુળના દીપ

મ

x

x

x

બરે બલો ભરતખંડમાં, જરા તો જાંબુ દોપ
વાસણ વસે એ સંપત્તિ મનજી સુત મેરાણ
રંખીઆળા સુત રાજવી, સડગ વાત સુખણ
ચાર ચૌદ ને બોતેર છુધ, છ સોળ ને છત્રીસ
જગત તણો જરા ઝીલીયા, છુધવાર બત્રીસ
દૃષ્ટુ કયા કીરતન કરે, શિવ પુજે સાંઝ સવેર
પાળે લાડ ગ્રજ તણાં, જરા ઝીતણુ ઝવેર
ગુણવંત દેશ ગુર્જર ધરા, અમદાવાદ અનુપ
સાખરવડ શિરોમણી ભરતખંડમાં બૂપ
સંવત ૧૮૨૧ વીસ, અંધ શુભ પક્ષ શ્રાવણ માસ
પુબ્ય નક્ષત્ર પ્રતીપદા, પૂરણુ અંધ પ્રકાશ.

x x x x
કિંકર સહુ કવિતા તણો, વેગણપુરમાં વાસ
પીતા પરસોતમ તણો કહે કવિ સામળદાસ.

x x x x

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રતમાં સદરહુ અંધ-શુક બોલેતેરી સં. ૧૮૨૧ માં
પૂરો થયાની નોંધ છે; તે સાલ સામળનો સમય નક્કી કરવામાં જરૂર
હિપયોગી થાય એમ છે.]

૧૧૦ અંગદવિષ્ટિ સામળભટ્ટ સં. ૧૮૦૮ સં. ૧૮૩૧

૧૧૧ અંગદવિષ્ટિ સામળભટ્ટ સં. ૧૮૦૮ સં.

અથોદય પ્રેસમાં છપાએલી અંગદવિષ્ટિમાંથી:

હેવટ:—

“ શ્રી ગુર્જર ગુણ દેશ, પત્રીત્ર પુર સાખર તીરે;
જાત ખંડ જાંબુદીપ, નીરમળ સુભ ગંગા નીરે;
શીગડ માળવિ વિપ્ર, વિરેશ્વર શુભ ધામે;
લાધાજીનો બંધુ, સામળજી નીરમળ નામે;

(વળી) પીતા પુરસોતમ તણો, સેવક શ્રી ભક્ત રામનો;
કરતા (તો) શ્રી રામજી, હુંતો કિંકર કવિ કામનો.
સંવત ૧૮૦૮, આસો સુદ દસમી દીસે,
રૂડો વાર રવીવાર, અમલ આપી શ્રી ધર્મે;

ભરે ભલો ભરતખંડમાં, જશ તો જાંબુ દ્રોપ
વાસણુ વસે એ સપત્ત મનજી સુત મેરાણુ
રંખીઆળા સુત રાજવી, સકળ વ્રાત સુખણુ
ચાર ચૌદ ને બોતેર છુધ, છ સોળ ને છત્રીસ
જમત તણો જશ ઝીલીયા, છુધવાર બત્રીસ
કૃષ્ણ ક્યા કીરતન કરે, શિવ પુજે સાંઝ સવેર
પાળે લાડ પ્રભ તણાં, જશ ઝીતણુ ઝવેર
ગુણવંત દેશ ગુર્જર ધરા, અમદાવાદ અનુપ
સાગરત્રક શિરોમણી ભરતખંડમાં જૂપ
સંવત્ ૧૮૨૨ વીસ, અધ શુભ પક્ષ શ્રાવણ માસ
પુષ્ય નક્ષત્ર પ્રતીપદા, પૂરણુ અથે પ્રકાશ.

x x x x
કિંકર સહુ કવિતા તણો, વેગણપુરમાં વાસ
પીતા પરસોતમ તણો કહે કવિ સામળદાસ.

x x x x

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રતમાં સંદર્હુ અંચ-શુક જોહેતેરી સં. ૧૮૨૧ માં
પૂરો થયાંતી નોંધ છે; તે સાલ સામળનો સમય નક્કી કરવામાં જરૂર
ઉપયોગી થાય એમ છે.]

૧૧૦ અંગદવિદિ સામળભટ્ટ સં. ૧૮૦૮ સં. ૧૮૩૧ ૩૫

૧૧૧ અંગદવિદિ સામળભટ્ટ સં. ૧૮૦૮ સં. ૫૬

અથાદય પ્રેસમાં છપાએલી અંગદવિદિમાંથી:

ઉવટ:—

“ શ્રી ગુર્જર ગુણ દેશ, પવીત્ર પુર સાગર તીર;
બ્રત ખંડ જંબુદીપ, નીરમળ સુભાગંગા નીર;
શીંગોડ માળવિ વિપ્ર, વિરધર શુભ ધામે;
લાધાજનો બંધુ સામળજી નીરમળ નામે;
(વળા) પીતા પરસોતમ તણો, સેવક શ્રી ભક્ત રામનો;
કરતાં (તો) શ્રી રામજી, હુંતો કિંકર કવિ કામનો.
સંવત ૧૮૦૮, આસો સુદ દસમી દીસે,
રૂડો વાર રવીવાર, અક્ષય આપી શ્રી ઇસે;

રામ ચરિત રસ રૂપ, મોક્ષ તથા એ મહિમા;
ચોદ વિદ્યા ચાર વેદ, શાસ્ત્રો તથા એ સીમા;
ત્રણસે ચોરાસી કવિત રસ, કહે સામળભટ્ટ કવિ.
રામ ચરિત રૂઢે ધરે, નવ નિદ્ધ પામે નવી નવી.

(અંગદ વિદિ છાપેલી પ્રત.)

[નોંધ. બને પ્રતમાં કાવ્યની રચના સાલ આપેલી નથી પણ સં. ૬૪૨ માં અમદાવાદ અધ્યાત્મ છાપખાનામાં છપાએલી અંગદવિદિની એક પ્રત મળેલી છે, તેમાં તેની રચના સાલ ઉપર મુજબ નોંધેલી છે; અને વળી મુકા બહોતેરીની રચના સાલ સં. ૧૮૨૧ છે. એ બને વર્ગો સામળનો સમય નક્કી કરવામાં મદદગાર થાય એમ છે. પ્રસ્તુત કાવ્ય બૃહદકાવ્ય દોહન મા. ૧ માં તેમજ પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક સન. ૧૮૮૫, અંક ૨ માં છપાએલું છે.]

૧૧૨ સિંહાસન બત્રીસી

૧૮૮

ધમ શ્રી વિક્રમ કરતો રાજ, પરઉપગારી જે મહારાજ,
એહવે લખણુ શર જેહ, ઇણિ સિંધાસણિ બેસઈ તેહ;
સતરમી બોલી પૂતલી, સાંભલિ ભોજ વિક્રમ ગુણાવલી,
આગલિ પ્રસિદ્ધ કહિસિ જૂજૂછ, એતલઈ સતર સમાપત હુછ.

ઇતિ શ્રી સિંધાસન દ્વાત્રિસ કથામાં સમ્પદસ સમાપ્ત.

[નોંધ. સિંહાસન બત્રીસીનો અંકુત અંથ જૈન, બંગાળી અને દક્ષિણનો એમ ત્રણ પાઠ ભેદવાળો જૂદો જૂદો મળી આવે છે અને તે પ્રો. એગરટને દાવડાં અંથમાળામાં બે ભાગમાં, મૂળ અને અનુવાદ સાથે, બહાર પાડેલો છે.

પ્રસ્તુત પ્રત મુળ અંથનો ગુજરાતી અનુવાદ છે; વખતે તે જૈન કૃતિ હોય. અક્ષરોનો મરોડ જોતાં તે પ્રત સતરમા સૈકમાં ઉતારી હોય એ અંભવિત છે.]

૧૧૩ અંદ્રવદ્રાવતીની વાર્તા સામળભટ્ટ

૧૮૦

(ત્રિમાસિક વર્ષ ૭ અંક ૧ માં આ વાર્તા છપાએલી છે.)

૧૧૪ નંદબત્રીસીની વાર્તા સામળભટ્ટ

૫૬

[નોંધ. પ્રસ્તુત વાર્તા પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૧૮૮૬ અંક ૨ માં તેમજ બૃહદકાવ્યદોહન ભા. ૧ માં છપાએલી છે; સામળ પૂર્વે

ખીળ કાઢ કવિએ રચેલી એ વાર્તા-ચોપાઇમા મળી આવે છે, જેની નોંધ આગળ કરવામા આવશે]

૧૧૫ અભરામ કુલીના શ્લોકો.

૧૪

[નોંઠા આ એક ઐતિહાસિક કાવ્ય છે અને તે સન ૧૮૭૩ ના શુદ્ધિ-પ્રકાશમા છપાયુ હતુ કવિ સામળે આ કાવ્ય રચ્યાની સામાન્ય માન્યતા છે]

૧૧૬ અખાની કવિતા અખો સ ૧૭૭૫

૫૦

[આમા પચીકરણ, અખેગીતા, છુટક પદો વગેરેનો સંગ્રહ છે]

અખેગીતાની ગમ્યા સાવ નીચે પ્રમાણે છે—

“ સંવત ૧૭૭૫ પચલોતરે, શુક્લ પક્ષ ચૈત્ર માસ;
સોમ વાસર રામનવમી, પુરણ, અથ પ્રકાસ.

(આ મિવાવ ચોપાઇના પદો, વેદાંત વિવેક, સુક્તમજરી, બ્રહ્મજ્ઞાન વિચાર, એ શુજરાતી અને ગોરખ ગણેશની જ્ઞાનગોષ્ઠ, કપીરનો પદો, કપીરબાવની, કપીર રોહીદાસકી ગોષ્ઠિ વગેરે હિંદી કાવ્યોનો સંગ્રહ કરેલો છે.)

૧૧૬ ભગવદ્ગીતા ગદ્યોદાસ સં ૧૭૮૫

૨૬

સુત હરિદાસ

છેત —

મવત મત્તર પચારીઆ, અસાહ શુક્લ પક્ષે મિતિયા,
શ્રીગમ આત્મા રવિવાર ગીતા અથ ચયુ પુરણ સાર
શ્રીકૃષ્ણને કરે પ્રણામ, શ્રી ભગવદ્ગીતા કેરો ધામ,
ભક્ત અનુગ્રહ દારણુ જેહ, અજ અવિનાશ ધરે છે દેહ
રામભક્ત શ્રી રાધોદાસ, તે સુત હૃદયે કરી પ્રકાસ
હરિદાસને કરેણા કરી, જ્ઞાન પ્રકાશ કર્યો શ્રી હરિ
તે હરિભક્ત સાધુનો સગ, હરિદાસ નિતિ રહો પ્રસગ,
તે હરિદાસ દાસનો દાસ, હરિદાસ રહો ચર્ણુ નિવાસ ।

૧૧૬ વ અધ્યાત્મરામાયણ રાધોદાસ

૧૧૭

સુત હરિદાસ

[નોંઠા ચાલી ન પડ અને ૫૪ મા જે કાવ્યો નોંધ્યા છે તેની જ આ ખીજ પ્રત છે વચમા હરિરસ નામનુ સાત પાત્રાનું એક ભક્તિ કાવ્ય કખેનુ મળી આવે છે]

૧૧૭ 'રણુયજ્ઞ પ્રેમાનંદ' સં ૧૭૪૧ સં ૧૯૨૩ ૬૨

છેવટ:—

કડવાં ચોવીસ પદ સાતસે, બાર રાગ દસ દેસીછ.
કયા ત્રહે વિસ્તારા, લીલા શ્રી રામની ઉત્તમ દેશછ.
સંવત ૧૯૪૧ વરખે ચૈત્ર સુદી બીજીછ,
રવીવારે કયા ચર્ધ સંપુરણુ શ્રીતા પરમ જરીસછ;
દેસર્ધ મહેતા શ્રી શંકરદાસે, મુજને આગન દીધીછ,
સંગેપે કયા પુરવે ઘુતી, તે ઉપર વીસ્તાર કીધોછ.
શુજરાત મધે ગામજ કહીએ, વડોદર વીરક્ષેત્રછ,
ત્યાં વૈષ્ણવજન ઉપજે આંની, વહાલા પંકજનેત્રછ;
ચતુરવંશી આતી ભ્રામણ, કવી પ્રેમાનંદછ.

x x x x
[નોંધ. આ પંક્તિઓ ગ્રામીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં વધારા તરીકે
આપેલી છે.]

૧૧૮ ધોળ સંગ્રહ ૬૫

૧૧૯ નિત્યલીલા ૯૨

૧૨૦ હુઆર ૧૬૫

૧૨૧ પદ સંગ્રહ ૧૧૮

[નોંધ. આ ચારે પુસ્તકોમાં વૈષ્ણવ મંદિરોમાં ગવાતા હિંદી-વજના
પદો, હોરી, ધોળ વગેરેનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે.

૧૨૨ મુકુંદરાયણકી વાર્તાઓ સં ૧૮૮૯ ૫૫.

શરૂઆત:—

સંવત ૧૮૭૯ મેં શ્રીમદ્ સ્વામી શ્રી દાહિજ મહારાજને સાતો
સ્વરૂપકા મનોરથ કીયે, દાર્તિક શુક્લ ૧ કા અનકૂટ અરોગાયે.
સો શ્રીજી પાસ છે ઘરકી પાલખી પધારી. તા સમેં શ્રી
ગિરધરજી મહારાજકે મનમેં વડોઈ વિરહ લયો.....

છેવટ:—

પાછે સંવત ૧૮૮૯ વૈશાખ વદી ૬ હું નયે મંદિરકી
વારતુ સાંતિ ભઈ, આહાણુ ભોજન લયો. વૈશાખ સુદી ૭ મેં
શ્રી મુકુંદરાયણ પધારે, પૂર્વોક્ત રીતસં માર્જન કુંભ
સ્થાપન લયો. મંગલાભોગ નવે મંદિર મેં હી આયો. કીરતન

ઉપન ભોગે ગાયે. સખનકૂ ધોતી ઉપરના, કિનારી કે દાર, કે;
નગદ રૂપેયા ૫ લેખે સવનકું દિયે. યા પ્રકાર ચે વાર્તા ભર્ષ.
વાર્તા ત્ર્યોદસે,

મતિ શ્રી મુકુન્દરાયજીકી વાર્તા સંપૂર્ણમ.

[નોંધ. પ્રસ્તુત વૈષ્ણવ ગ્રંથ ઉપાખેલો, મળે છે.]

૧૨૩ પદસંગ્રહ (૧)

[નોંધ. આમાં પ્રીતમ, કળીર વગેરે ભક્તોના પદો ઉતારેલાં છે.]

૧૨૪ પદસંગ્રહ (૨)

[નોંધ. આમાં રવિદાસ, મૂળદાસ, અખો વગેરેનાં વેદાંત વિધેયક
છટક પદો લખેલાં છે. રાજઆતના ૩૩ પાનામાં 'હસ્તામળક' નામનું કાવ્ય
લખેલું છે; પણ તેનું પહેલું પાનું નંધી તેમજ તે ગ્રંથ અધૂરો છે.]

૧૨૫ પદસંગ્રહ (૩)

[નોંધ. આમાં ત્રીકમ, નિષ્કુળાનંદ, અનુભવાનંદ, સ્વહાનંદ વગેરેના
છટક પદો આપ્યાં છે.]

૧૨૬ પંચીકરણ. હરજીવન વ્યાસ

(દીકા ગદમાં છે.)

૧૨૭ પંચીકરણ.

(પદમાં અનુવાદ કર્યો છે.)

૧૨૮ વિચારમાળા હરજીવન વ્યાસ સં. ૧૯૧૬ ।

છવરઃ— (દોહા.)

હરજીવન દીકા કરી, અતિ સુંદર મુખ સાર;

તાલીકું વિચારતાં જન પામે ભવ પાર. ।

નગર સુંદર સોહામણું ભાવનગર હે નામ; । । ।

વડવાપરું રાજત અતિ તહાં હે તિનકું, ધામ. । ।

આગનીસેં અરૂ શોભમે, માગશિષી શુભ માસ; । ।

પણિ અરૂ શુધવાસરે, દીકા કરી પ્રકાશ. । ।

૧૨૯ વિચારમાળા હરજીવન વ્યાસ સં. ૧૯૧૬ સં. ૧૯૨૮ । ૬૨

[નોંધ. ઉપરના ગ્રંથની આ બીજી પ્રત છે. એજ લેખકના પંચી-
કરણની નોંધ ઉપર યાદી નં. ૧૨૬ માં કરેલી છે.]

૧૩૦ આમખોધ.

૧૨૯

છેવટ:—

હે રાજા જિહાં લગે આત્મજ્ઞાન કરીને એમ વિચાર કરીયે નહિ
ત્યાંહાં લગે જીવંદશા. ધ્વજાની પ્રાપ્તિયે ધ્વજા. જેમ સીંધવ સમુદ્રની પ્રાપ્તિયે
સમુદ્ર. હે ધ્વજશુદ્ધ સનાતન તેહને વિશે સર્વ રહ્યું છે, એમ જાણે તે
જીવન્મુક્ત થાય. x x x x

[નિર્ધ. શંકરાચાર્ય રચિત પ્રસ્તુત ગ્રંથના ખીજાં પાણી ગદ્ય ભાષાંતર
બહાર પડેલાં છે.]

૧૩૧ મણિરત્નમાળા જગજીવન સં. ૧૭૭૩

૧૦૫

છેવટ:—

અર્થ સરસે એટલે, જેહમાં સંશે છેલા સર્વ;
અને અધ્યયન કરવું નહિ પડે, અને ટળશે ત્રિવેધી મર્વ.
સિક્કાંત સદ્ગુણ શાસ્ત્ર તણું, નિર્મળે મતિનો ગ્રંથ;
સેઝ મુલાખ્યે સંભળ્યો, માહા મુક્તિનો પંથ.
કવીપદે કથ્યો નથી, છે અનુભવની વાણ્ય;
શબ્દવાદી જે સાંભળો, તે રખે કરતા તાણ્ય.
અર્થાઅર્થ તોએ ભણે અને ઝાઝાપણુ કાર્યને અન્ય;
મુક્તિનું એ મૂળ છે એમ વદે જુગજીવન.
સ્ત્રી ધન કીરતી ત્યજે, ત્યજે કુટુંબ પોપણુ;
સંન્યાસી સંશે રહિત તે જુગજીવન જુગભૂષણુ.
સંવત ૧૭૭૩ પ્રમાણુ જ્યેષ્ઠ તે માસ;
શુકલ પક્ષને સપ્તમી થયો ગ્રંથ પ્રકાશ.

પ્રતિ શ્રી તુલસીદાસ વિરચિતા મણિરત્નમાળાયાં જુગજીવન
વિરચિતા દીકા સમાપ્ત.

[નિર્ધ. પ્રસ્તુત ગ્રંથ સન ૧૮૬૮માં હરજીવન પુરૂષોત્તમે છપાવેલો
મળી આવે છે.]

૧૩૨ આત્મખેાધ. હરજીવન વ્યાસ. સં. ૧૮૨૬ ૧૬

૧૩૩ તત્ત્વખેાધ. હરજીવન વ્યાસ. ૧૭

છેવટ:—શ્રી શંકરાચાર્ય શુરુયે કૃપા કરીને તત્ત્વખેાધ ગ્રંથ પ્રકાશ્યો
પણુ તે ધણો કઠણુ છે માટે તેની દીકા હરજીવન કવિયે કરી છે. તે
દીક્ષનું નામ મુગમા છે.

૧૩૪ હસ્તામળ. । જગદીશ. । િ. સં. ૧૯૨૪ । ૭૦
શર્યાત—

આદ મણેશને પરણૂં જે ગરવો ગુણભાર ।
પ્રથમ પેલો સમરીયે, વર્તે જય, જયકાર. ।
બહા તનવા સરસ્વતી, લાગુ તેને પાય
નિર્મળ છુદ્ધિ મુજ આપજો, સેવક હરિ ગુણ ગાય.

છેવટ:—

આત્મલાભ હવે ઉત્લાસ. જહાંતિહાં દીકો સર્વાવાસ
ઉમયા પ્રત્યે ખોલા ઇશ, પદ પૂરણ કહે જગદીશ.

આ સિવાય દાનલીલા, સુદામા ખારખડિ, એ હિન્દી કાવ્યો; ધનદાસની
અર્જુન ગીતા, ભાગવત ચતુશ્લોકી અને સત્ત શ્લોકી ગીતા, અર્થ સાથે—
એ સર્વ લખેલાં છે.

[નોંધ. ભાણુદામ રચિત “હસ્તામળક” નામનું પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક,
વર્ષ ૬ અંક ૬ માં છપાયું છે; ઉપર નં. ૧૨૪ માં હસ્તામળની તુલક
પ્રતની નોંધ કરી છે તે આજ કાવ્યની છે. આ લેખક અજ્ઞાત છે.]

૧૩૫ ચંડીપાઠના ગરબા ૩૧

૧૩૬ આનંદનો ગરબો. ૫

(૬૦ કડી સુધી લખેલો છે.)

૧૩૭ પરચુરણ ગરબા (૧) ૪૦

(સ્ત્રી વર્ગમાં ગવાતા ગરબા છે.)

૧૩૮ પરચુરણ ગરબા (૨) ૧૩૫

(ઉમિયાનો, એકાદશીનો, અંબાનો, સક્ષખનપુરીનો, ગણપતિનો
વગેરે વગેરે ગરબા ઉતારેલા છે.)

૧૩૯ રણુછોડાજીના શ્લોકો. સામળભટ્ટ ૬

છેવટ:—

ભાટ ચારણ કવિજન સહુને, પાગે લાગું છું બાહણ મહુને,
સામળભટ્ટ શ્રીગોડ નાત્ય, વાસ વેગનપુર ગામ ગુજરાત.

[નોંધ. સામળભટ્ટ રચિત રણુછોડાજીના શ્લોકો અપ્રસિદ્ધ છે.

જોખાળ નામના કવિએ પણ “ખોડાજો” કાવ્ય લખેલું છે, જે બૃહત્કાવ્ય-
દોહન લા. ■ માં છપાયું છે. આ ઉપરાંત એમાં નીચેના કાવ્યો પણ
લખેલા છે: ધનુષધારીનો ગરબો જાણીતો અને છપાયેલો છે. કૃષ્ણાખાઈની

‘સીતાજીની કાંચળી’ જાણીતી છે; રત્નાના મહિના પંચમ ૭ અને તે બહુ ગવાય છે. તે છાપેલા મળે છે. (જુઓ ‘ગૃહસ્થાધ્યયેહન ભા. ૧’). વળી બીજા બે નિબંધો સંસ્કૃતમાં વાસ્તુશાસ્ત્ર વિષે છે.]

૧૩૯અ રણયજ્ઞ પ્રેમાનંદ સં ૧૭૪૧

૩૦

છેવટ:—

કડવાં ચોવીસ પદ સાતસે, બાર રાગ દ્વ્ય દેસીછ

કયા કવી વંદાવન મધ્યે હરીલીલા ઉપદેશછ

[નોંધ. આમાં રમ્યા સાથ આપી નથી પણ એ કાવ્ય વંદાવનમાં ગાયું એ ઉદ્દેશ મહત્વનો છે.]

૧૪૦ ગરબા સંબહુ (૪)

૧૬૦

[નોંધ. આમાં બાળા ખૈયરાબા, કાળકા દેવી, હરસિદ્ધા, સતભામાતું રૂસાણું, આંખ વિંઆમણી, રાસલીલા, વિમળશા, વગેરે વગેરેના ગરબા લખેલા છે.]

૧૪૧ વીરમગામનો ઇતિહાસ.

૪૨

આરંભ:—

“પ્રગણે વીરમગામ આલીવાડ સુધાંત વિરમગામ પ્રગણના ગામ તે પ્રગણનો વહીવટ જે સુખા આવતા તે વીરમગામ રહી જમાબંધી આંક-કાને સુકાદ કરવા વારતે, પ્રગણમાં ફોજ લેઈ જતા તેની તા. કાલાના તા. પ્રમાર વીગેરે તાએ તાલુકાનાં આખ્યાં તેની હકીકત નીચે પ્રમાણે— પ્રગણે આલાવાડના મજમુદાર મહીપતરાય બાણભાષ.”

[નોંધ, ઐતિહાસિક સાધનપુસ્તક—Source book તરીકે જોવા જેવું છે.]

૧૪૨ ભીલ તથા કોલીની ઉત્પત્તિ.

૭૨

“આ ચોપડી ભીલ તથા કોલીની ઉત્પત્તિની છે. તેમાં કોલી શાથી કેહેવાળા તથા ભીલ શાથી કેહેવાળા તે સરવે વિગતથી સાખો પણ શાથી કેવાણીને ભીલની શાખો કેટલી તે સરવે આ ચોપડીમાં અથ ઇતિ: શાહાસ્ત્ર તથા કેહેવત એ સરવે તે ડેઈનીઅ ગામાં ઉત્તપન ચઆ તે શા પરાકરમથી

શાખો પડી માટે મેહેરબાન આ ચોપડી શાસ્ત્ર આધાર ઉપરથી તથા
જેહેવત તે સરવે વીસ્તારીને કહ્યું છે.”

[નોંધ. ઐતિહાસિક સાધનગ્રંથ—source-book તરીકે ઉપયોગી-
જોવા જોવો-છે.]

૧૪૩ રાસમાળાનું } કવિ દલપતરામ સં. ૧૮૨૨ ૧૮૦
પ્રકરણ

(નોંધ. કવેશ્વરે ફોર્બ્સ સાહેબ માટે રાસમાળા લખવા જે
સાધનો એકઠા કરી, ઉતારેલા તેમાંનું આ એક પ્રકરણ છે. રાસમાળાનું
અસલ પુસ્તક, જેના પરથી ઈંગ્લેશ પુસ્તક લખાયું છે, તે ફોર્બ્સ સભાના
સંગ્રહમાં છે. તે પુસ્તક હાવાવાથી ઇતિહાસના અભ્યાસીને મૂળ સાધનો
તપાસવાની વિશેષ સવડ મળશે. એ સાધનપુસ્તક હાવાવાનો ફોર્બ્સ
સાહેબનો વિચાર હતો એમ કવિની પ્રત્યુત્પત્તિ પ્રતમાં લખેલી પ્રસ્તાવના
પરથી સ્પષ્ટ થાય છે.

તે પ્રસ્તાવના નીચે મુજબ છે:—

“મેહેરબાન આનરએબલ અલેક્સાંડર કિન્લાક ફારબસ સાહેબે
ગુજરાતમાં વહિવટી બાટેની ચોપડી, તથા જૈન લેક્ચરના રાસ વગેરે
જુનાં પુસ્તકોનો શોધ કરીને રાસમાળા નામનું એક પુસ્તક અંગ્રેજી
ભાષામાં રચિને, વિલાપતમાં સન ૧૮૫ ની સાલમાં હાવાનું છે; તેના
ત્રણ ભાગ છે. તેમાં જે અસલ પુસ્તકો ઉપરથી પ્રકરણ દાખલ કરેલાં
છે, તેમાંનાં કેટલાંએક પ્રકરણો અને સોપીને કહ્યું કે આટલાં પ્રકરણોનું
એક પુસ્તક ગુજરાતીમાં હાવાને પ્રગટ કર્યું હોય, તો ગુજરાતી
વાંચનારાઓને ઘણું ઉપયોગી થઈ પડે. એ કામ ગુજરાત વર્ના-
ક્યુલર સોસાયટીની મારફતે થાય તો ઘણું સારું. ખી આ પુસ્તક તૈયાર
કરાવાનું, અને પ્રગટ કરવાનું કામ એ સોસાયટીએ માથે લીધું. અને
સોસાયટીના સેક્રેટરી મેહેરબાન ટી, બી, કરટીસ સાહેબના હુકમથી મેં
એટલે દલપતરામ ડાલાલાઈએ તૈયાર કર્યું.”

આ પુસ્તક વાંચવાથી વાંચનારને ઇતિહાસનું જ્ઞાન થશે. તથા આગ-
ળના ક્ષત્રિયો કેવા બહાદુર હતા, તે જાણી આવશે. આ દેશમાં એવો
ચાલુ હતો કે, કંઈક ઇતિહાસ જાણવા સારું લોકો જુની વાતો સાંભળતા
નહોતા; પણ તેમાં વીરરસ, કે અદ્ભુત રસના ચમત્કારથી સાંભળવાની

મીઠાશ ઉપજે, એવી વાતો સાંભળવા ચ્હાતા હતા. તે કવિયોએ અલંકાર બેળવીને, નવ રસ પાછને ઇતિહાસની વાતોને આજ સુધી જીવંતી રાખી છે. તેમાં સાચી વાત કેટલી છે, અને અસંભવિત અલંકારી વાતો બેળવેલી કેટલી છે, તે શોધક પુરૂષો સમજી શકે છે, કેટલીએક વાતો બે ત્રણ પુસ્તક માંથી જુદી જુદી જગ્યામાં, અને એક જીજ્ઞને મળતી આવે નહિ, એવી રીતની મળી આવી; જ્યારે તેનો તપાસ કરીને પોતાના મનમાં ખાતરી થઈ, તે પ્રમાણે સાહેબ મોસુફે રાસમાળમાં દાખલ કરી છે. પણ આ પુસ્તકમાં તો અસંખ્ય પુસ્તક પ્રમાણે દાખલ કરવાનું સાહેબે ફરમાવેલું છે. તેથી તેમ દાખલ કર્યું છે. કેટલાંએક પ્રકરણો ત્રણ ભાષામાં કે મારવાડી, અથવા ચારણી, શુદ્ધ કે અશુદ્ધ ભાષામાં છે, તે અસંખ્ય પ્રમાણે શાસ્ત્રી અક્ષરોથી લખીને તેનો ગુજરાતીમાં અર્થ તેની જોડે લખેલો છે. મંવત ૮૦૦ ઉપરના સંક્રાંતિમાં ગુજરાતમાં મોટામાં મોટું રાજ્ય અણ્ણહિલવાડ પાટણમાં સ્થપાયું. તે વખતથી ગુજરાતના રજપુત રાજાઓનો ઇતિહાસ આ પુસ્તકમાંથી મળી આવશે.

તે પાટણ વસાવનાર વનરાજ આવડો હતો, તેનો જાપ જયશિખરિ આવડો હતો, તેનું નામ રત્નમાળા નામના ગ્રંથમાંથી, તથા જૈનના જિન હરપકૃત કુમારપાળ રાસમાંથી મળી આવે છે. આ પુસ્તકમાં પ્રથમ તે જયશિખરીનું ચરિત્ર દાખલ કર્યું છે. તે રત્નમાળા ગ્રંથ કૃષ્ણજી નામના કવિએ રચેલો છે. તેની ભાષા પ્રવીણસાગર ગ્રંથના જેવી છે, તેથી જણાય છે કે તે મંવત ૧૮૦૦ ના સંક્રાંતિમાં બનેલો હશે. આમાં લખેલું જે જે પ્રકરણ જેની પાસેથી મળેલું, તે ધણીનું નામકામ તે પ્રકરણને મથાળે લખેલું છે. મેહેરબાન કારબસ સાહેબને સંસ્કૃત ગ્રંથ ચિંતામણી, દ્વાત્રય, શંકુજય મહાત્મ્ય, કુમારપાળ ચરિત્ર, કુમારપાળ ગ્રંથ, ઔદીચ્ય પ્રકાશ, શંકર દિગ્વિજય, નગરખંડ, ભોજગ્રંથ; અને હિંદુસ્તાની ભાષાના પ્રયીરાજ રાસો, રત્નમાળા, પ્રવેણ સાગર, સાહિત્યસિંધુ તથા ગુજરાતીમાં કુમારપાળ રાસો, વસ્તુપાળ તેજપાળનો રાસ, અને મુસલમાનીમાં આદમ અકબરી, તથા મીરાત એહેમદી, અંગરણમાં ટાડ રાજ્યસ્થાન એટલાં પુસ્તકો ધણી મેહેનતથી મળ્યાં હતાં. અને શાસ્ત્રી વ્રજલાલ કાળીદાસે ડાકટર બાહિ દાજને વાસ્તે એથી પણ વધારે, એટલે કીર્તિ કૌમુદી, ભોજ ગ્રંથધરાજ વગેરે મોકલ્યાં છે. અને હું ધારું છું કે, હજી અમદાવાદના, અલાતના, વડવાણના, અને પાટણના જૈનના પુસ્તક ભંડાર કાઢી.

નેવાઈ સકાયા નથી. તેઓ જોનારો ત્યારે ગુજરાતના ઇતિહાસનાં ધણાં પુસ્તકો મળી આવશે.

વહિવંચા ભાટોનુ ગુજરાન, રાજ્યોની જુની વાતો અને વંશાવળી ઉપરથી ચાલે છે. માટે તે વાતો તથા નામો, કોઇને લખવા આપતાં નથી. તેથી ધણી મુશ્કેલીથી સાહેબને મળ્યાં હતાં. અને કેટલાએક ગ્રંથો મેળવતાં પણ ધણી મેહેનત પડી હતી. રત્નમાળાનુ પુસ્તક વડવાણના દેશજ ગદવીએ અધુરું આપ્યું. અને અથમ તે કહેતો હતો કે મારે ઘેર પુરું પુસ્તક છે; પણ તેની આપવાની મરજી જણાતી નહોતી. પાટણમાં હીરજી બારોટે ધણું હતું કે, મારે ઘેર તે પુસ્તક છે. પણ તેણે ધણો લોક જણાવ્યો તેથી સાહેબે તેની દરકાર કરી નહિ.

ભુજના રાવસાહેબના પૂર્વજોના ઇતિહાસનો લખપત સિંધુ નામનો ગ્રંથ છે, એવું સાંભળ્યાથી સાહેબે ત્યાંના રાવસાહેબને બે પત્ર લખ્યા હતા, પણ તે ગ્રંથ આવ્યો નહિ. આ પુસ્તકમાં ભુજના રાવ, અને નવાનગરના જમસાહેબના પૂર્વજોની ખ્યાત વધારે લખાઈ નથી. માટે કાઠિયાવાડમાં આવી રીતે શોધ કરીને ત્યાંના ઇતિહાસનું પુસ્તક કોઈ ખનાવશે, તો ધણું સાફ.

રાજ્ય વાસ્તે આ દેશના કેટલાએક રાજ્યો પોતાના બાપને, બાઇને, તથા વિશ્વાસુ માણસને, વિશ્વાસઘાત કરીને મારી નાંખેલા છે. તેથી કોઇ કોઇનો વિશ્વાસ કરે એવું નહોતું. અને રાજ્યો પણ ધાડ મેળવીને ગામો છુટતા હતા. અને ભાષ્યાતો જીવક વાસ્તે બારવટાં કરતા હતા. રાજ્ય ગુજરી જાય તેની સાથે રાણીઓને બળી મરવું પડતું હતું. રાજ્યો પોતાનુ રાજ્ય રાખવા સાર, પોતાની દીકરી ખુસમગાનને દેતા હતા, ઇત્યાદિ ધણા દુઃખકારક ચાલ હતા. કેવી રીતે ઇન્સાફ ચલાવતા હતા? તે તો વાતો ક્યાંઈ વાંચવામાં આવતીજ નથી. ફક્ત દુગાની અને માંહોમાંહી લડી મુઆની વાતો જોવામાં આવે છે. આ પુસ્તક વાંચીને આજના રાજ્ય સાથે તે વાતો મેળવી જોશો તો, ધણો ફેરફાર જણાશે. આ પુસ્તકમાં મેં મારા વિચાર ગ્રગટ કર્યા નથી, કારણ કે સાહેબની મરજી નહોતી. માટે વાચનારાઓએજ વિચાર કરવો, કે તે વખતના રાજ્યોને, અને રમખાનને કેવાં દુઃખ પડતાં હતાં !!! આ પુસ્તકમાં કિયા કિયા રાજ્યમર્યાદાનો ઇતિહાસ છે, તે આની અનુક્રમણી વાંચવાથી જણાશે.”

૧૪૪ સારોદશાસ્ત્ર સં. ૧૮૯૮

૯૨

(પ્રાણ-શ્વાસની ગતિ પરથી લવિષ્ય ભાખવાનું શાસ્ત્ર તે.)

મૂળ શ્લોક તેના અર્થ સાથે આપ્યો છે. જેમકે, ઉવટના શ્લોકનો અર્થ:-

“ એ જે ચમત્કાર ગ્રંથ છે તે વિવર સ્વરનો કરી દેખાડ્યો છે. જીવના નાથ જે માહાદેવજી તેમણે શ્રી પાર્વતીજીને પ્રત્યે કહ્યું છે. નર જે મનુષ્ય તેને ચમત્કાર ઉપજાવવાને અર્થે કહ્યું છે. આત્મા ચક્રી સ્વરતાને વારને જુત, લવિષ્ય વર્તમાન એ ત્રેન્ન કાળનું જે જ્ઞાન લખવાને અર્થે છે.”

૧૪૫ ઉદ્ધિચ્ય પ્રકાશ

સં. ૧૯૦૫

૩૭

[નોંધ. પ્રત સંસ્કૃતમાં લખેલી છે. એ પુસ્તકનો ગુજરાતી અનુવાદ છપાયેલો મળે છે.]

૧૪૬ યોગસાર

૩૫

૧૪૬અ અમૃતધારા }

[નોંધ.. ઉપરના બંને પુસ્તકો વૈદિકનાં છે, યોગસારમાં સંસ્કૃત શ્લોક અને તેનો અર્થ આપ્યો છે; જ્યારે અમૃતધારામાં જે તે રોગના ઔષ્ઠ ગુજરાતીમાં લખેલાં છે.]

૧૪૭ વૈદ્ય મનોત્સવ કેસરાજ સં. ૧૭૫૪

૨૨

“ ઇતિ શ્રી પંડિત કેસરાજ સુત નેનમુખ વિરચિત વૈદ્ય મનોત્સવ વાત પિત્ત કફ મુખ નાસિકા કરણ શિર રોગ પ્રતીકાર નામ પદ્યોખ્યાયઃ”
* * * ઇતિ શ્રી વૈદ્ય મનોત્સવ સમક્ષમ સંવત ૧૭૫૪ મિતિ માધ શુદ્ધ ૧૫, ક્ષિપીકૃત રધુનાથ. ”

તે પછી પરચુરણ ઔષધનો સંગ્રહ લખેલો છે.

૧૪૮ વૈદ્યક સારોદશાસ્ત્ર

સં. ૧૯૧૨

૬૯

ઉવટ:-

“ શ્રી હૃષીકૃતિ સુરી સંકલિતે શ્રી યોગ ચિંતામણિ વૈદ્યકસાર સંગ્રહે મિત્રાડખ્યાયો સમગ્રોય સંપૂર્ણ. સંવત ૧૯૧૨ ના જેઠ સુદ ૧૪ ભોમવાસરે સમાપ્ત. દેવ વેદજસૂત્ર કૃષ્ણજીયે લીખીકૃત. ”
૧૪૯ વૈદ્યક ગ્રંથ.

(પરચુરણ ઔષ્ઠનો સંગ્રહ છે.)

૧૫૦ ચંદ્રરાજનો શસ. મોહનવિજયજી સં. ૧૦૮૪ ૮૨.
૧૫૧ શ્રીપાલ ચરિત્ર નયવિજયજી સં. ૧૭૩૮ સં. ૧૮૨૮ ૬૬

છેવટ:—

જે ભાવે એ લણસે ગણસે, તસ ઘર મંગલ માલાજી,
ખખ રસિકર સુંદર મંદિર, મણીમય શ્રદ્ધ કમલાજી;
દેહ સખલ સસને હયરિ હંદ (?) રંગ અનંગ રસાલાજી.
અનુક્રમે તેહ મહોદય પદવી, લહર્યે જ્ઞાન વિસાલાજી.
ઇતિ શ્રી શ્રીપાલ ચરિત્ર—

[નોંધ. આ બંને વિષય પર જૂદા જૂદા જૈન કવિઓએ લખેલાં
કાવ્યો મળી આવે છે. જુઓ, રા. મોહનલાલ દક્ષિણદ રચિત જૈન ગુર્જર
કવિઓ—પુસ્તક પ્રથમ ભાગ—]

૧૫૨ ઉપદેશમાળા સોમસુંદરસૂરી સં. ૧૫૨૦ (?) સં. ૧૪૮૫ ૧૬૬
(ખાલાવબોધ)

છેવટ:—

xx પરમયુર ભદારક પ્રજુથી સોમસુંદરસૂરિ કૃત મંવત ૧૫૨૦ ના
સાક્ષતું લખાણ હવું તે ઉપરથી આ નક્ક કરી સંવત ૧૬૪૫ ના આસો
વદ ૪ વાર જુધે. ”

૧૫૩ યોગશાસ્ત્ર સોમસુંદરસૂરી સં. ૧૬૪૪ ૧૮૩
(ખાલાવબોધ)

છેવટ:—

“ ઇતિશ્રી યોગશાસ્ત્ર ખાલાવબોધ ચતુર્થ પ્રકાશ શ્રી સોમસુંદર સૂરિ-
યાદૈ વિરચિત સંપૂર્ણમઃ સંવત ૧૬૪૪ ના આસો સુદિ ૩ વાર
સૂરૈ લીખતંમું. ”

[નોંધ. પ્રસ્તુત ગ્રંથ હેમાચાર્યના યોગશાસ્ત્રનો ગુર્જરાતી અનુવાદ છે.
વધુ માહિતી માટે જુઓ, જૈન ગુર્જર કવિઓ—પ્રથમ ભાગ—કર્તા, રા.
મોહનલાલ દક્ષિણદ દેસાઈ, પૃ. ૩૨.]

૧૫૪ પરચુરણ પદ સંગ્રહ (૪) ૧૧૭

(આમાં ધ્વજાનંદ, દેવાનંદ, જૂમાનંદ, મુક્તાનંદ, કૃષ્ણરામ વગેરેનાં
પદો લખેલાં છે.)

૧૫૫ સોલંકીના ગરબો દયારામ સં. ૧૮૬૨ (?) સં. ૧૮૨૯ ૨૩

છેવટ:—

ગરબો બાંધવાની સાલ મધે કાંઘોરે. મા. બૌ.

પાંન પીધાં વલગી માંની ધાધએ ” ”

ગરબો ક્યો દતો રે મુમાઇએ રે ” ”

આઠ દળર સાતસેને તેર વરમ ” ”

તે દિવસે આપુ પુરસાંતણુ સરસ ” ”

દયારામે માણના ગુણુ ગાયા ” ”

તારા હાયથી હમેશ શીર ધયા રે ” ”

૧૫૬ રૂઢિમણીહરણુ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ ૬૧

[નોંધ. આમાં કાવ્યની રચના સાલ સં. ૧૭૧૪ લલીઆએ ખોરી લખી છે. ખરી રીતે તે સં. ૧૬૬૦ બોધએ, લુઓ, યાદી નં. ૧૮ ક; નં. ૩૩. ખીજા ૬૪ પાનામાં બીમની ' પોડશકળા ઉવારી છે પણ તે અધુરી છે; માત્ર ૭ કળા મળી આવે છે.]

૧૫૭ દશમસ્કંધ ભાલણુ સં. ૧૭૭૫ ૭૨૨

છેવટ:—

“ વૈકુંઠપદ ગાતેહ પામે, હરી ચર્ણુ પામે નિવાસ

બેહુ કરેજોડી કહે ભાલણુ હરીનો દાસ. ”

ઇતિશ્રી ભાગવતે મહા પુરાણે દશમ સ્કંધે બાળલીલા ૫૬મંધ પાટણુ નગરમાં બાલણુ ત્રવાડી ભાલણુકૃત સંપૂર્ણ સંવત ૧૭૫૫ વરષે શાગણુ વદ ૧.

૧૫૮ દશમસ્કંધ. ભાલણુ ૫૫૮

(આ ખીજા પ્રત છે.)

[નોંધ. રા. બા. હરગોવિંદદાસ દ્વારકાંદાસ કાંટાવાળાએ પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્રકટ કર્યું છે. છતાં પ્રેમાનંદની પેઠે ભાલણુનો દશમસ્કંધ સારી રીતે સંશોધન થઈ નવેસર એડિટ થવાની જરૂર રહે છે જ.]

૧૫૯ કાદંબરી. ભાલણુ સં. ૧૬૭૨ ૨૨૬

છેવટ:—

ઇતિ શ્રી કાદંબરી—ઉપાખ્યાન ત્રવાડી ભાલણ કૃત સંપૂર્ણ ॥ શુભ ભવતું કલ્યાણ મસ્તુ ॥ સંવત ૧૬૭૨ વર્ષ પૌષ વદિ ૩ વૃધ-વાસર ॥ લપતં અદીચ્ય જ્ઞાતીય રાતલ વિપ્ર-પ્રાગ્યાત જ્ઞાતીય

લઘુશાપામાં સાદાચીર પટનાર્થ ॥ ચાદશં પુસ્તકો જુદા તાદશં
લિખિતંમયા ॥ યદિ શુદ્ધમશુદ્ધેવા મમ દીપો ન દીયતે ॥

[નોંધ કાદંબરીના પૂર્વાર્ધ દી. બા. કેશવભાવભાષ્યે નોટસ્ સાથે
પૂર્વે બહાર પાડેલો છે અને થોડા સમયમાં ઉત્તરાર્ધ પણ એમના તરફથી
છપાઈ પ્રગટ થવા વધી છે.]

૧૬૦ કાદંબરી ભાસણ ૧૨૬

(ઉપરની પ્રત પરથી ઉતારાવેલી બીજી નકલ.)

૧૬૧ શુદ્ધગીતા પંડિત મંગલરાંકર સં. ૧૮૨૪ ૪૪

સારઆતઃ—

શ્રી ત્રિપુર સુંદરીને પાપ ભાગી
શુદ્ધ ગણેશગિરજની આશા માગી
તુતિ રમ્ભતિ પુરાણાગમે સાર બાણી
હૈં શુદ્ધ ગીતા પ્રાપ્ત મન આણી
જેથી સર્વ સંસારનાં દુઃખ વામે
ધર્મ અર્થ કામ મોક્ષને તર્ત પામે.

x + +

ઉપરઃ—

નિગમાગમ વેદાંતમાં શુદ્ધગીતા જે સાર
તે ગણેશગિર શુદ્ધજે તરવા તે મંસાર
આપી સહકા શિષ્ય તે પરમાર્થ ઉપદ્યાર
સ્કંધ પુરાણે પ્રગટ છે, વ્યાસ વાણિ રસધાર
તેહને પ્રાપ્ત કરિ ગુર્જર ભાષા માંદ
આત્મજ ગોવિંદદેવનો ગાતિ નાગર માંદ
શ્રવત ઓગણીશ ગોવીંદે માર્ગશીર્ષ શુદ્ધ માત્ર
શુદ્ધ પદ્ય પુરણ તીથી, વાર ભાનુ પરકાસ.

x x x

“ ઇતિથ્રી રકેધ પુરાણે ઉત્તરખંડે ઇન્દ્ર પાર્વતી સંવાદે ગુર ગણેશ-
ગિર પ્રતાપ પેડિત મંગલશંકર નાગર વિરચિતે શ્રી ગુરૂગીતા પ્રાકૃત
ટીકા સ્તોત્ર સંપૂર્ણ.

x

x

÷

[નોંધ. આ ધર્મગ્રંથ છે અને તે અપ્રસિદ્ધ છે.]

૧૬૨ મુદ્રાવખોધ મૌકિક

સં. ૧૪૫૦ સં ૧૪૮૦ ૮

[નોંધ. આ સંસ્કૃતમાં વ્યાકરણનો ગ્રંથ ગુજરાતી અર્થ ટીકા સાથે
લખેલો છે અને એ સમયની ગુજરાતી ભાષા બોવા માટે તે ઉપયોગી છે.
સ્વર્ગસ્થ હરિલાલ હર્ષદરાય મુવે ‘ પ્રાચીન સાહિત્ય રત્નમાળા ‘ એ
નામથી તે છપાવ્યો છે.]

૧૬૩ કાવ્યકલ્પલતાવૃત્તિ અમરચંદ્ર

સં. ૧૫૨૦ ૫૨

[નોંધ પ્રસ્તુત ગ્રંથ સંસ્કૃત છે અને તે છપાયેલ છે.]

૧૬૩અ સાધુપ્રતિક્રમણ મુદ્ર

૧૧

(બાલાવખોધ.)

છવટ:—

“ સાવહ સાવહ ! મન વચનં ફાયહ કરી પઢિકંતો પઢિ-
કમલં ઘંદામીં ચોઈસી જિન તીર્યકર નિવાદડં હિતિ શ્રી સાધુ
પ્રતિક્રમ સુત્ર સમાહ.

[અહિં સોસાયટીએ પ્રથમ એકઠો કરેલો હાથપ્રતોનો સંગ્રહ
પૂરો થાય છે. તે પછી આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી હીરાલાલ ત્રી. પારેખે એક
મોટા સંગ્રહને તેને ક્વીથરં દલપતરામજી નામ આપવાની સરતે
સોસાયટીને સોંપ્યા તે પ્રસ્તુત યાદી નં. ૧૬૪ થી શરૂ થાય છે.]

૧૬૪ નરસિંહ મહેતા }
પદસંગ્રહ

નરસિંહ

૧૫૨

[ને ધ. આ પદોની ગોઠવણી જૂદા જૂદા રાગો, જેવા કે, વસંત, આશાવરી, પ્રભાત, સામેરી વગેરે પ્રમાણે કરેલી છે. 'યુજરાતી ગ્રેસ' તરફથી બહાર પડેલા 'નરસિંહ મહેતા કૃત કાવ્યસંગ્રહ'માંના અને આમાંના પદો મેળવતાં તેમાં ઝાઝો ફેર માલુમ પડે છે. વાસ્તવિક રીતે નરસિંહ મહેતાના પદોની છેક જુની અને પ્રમાણભૂત પ્રત પ્રાપ્ત થતાં સુધી આ જાતનો મુંચવાડો ઉભો રહેવાનો જ. નરસિંહ મહેતા કાવ્યસંગ્રહ એડિટ કરવામાં આ પ્રત કેટલેક અંશે સહાયભૂત થાય એમ છે.]

૧૬૪ અ હારશમેના કિર્તન નરસિંહ

૩

[નોંધ. આ પદોની સંખ્યા માત્ર ૯ ની છે અને તેનો ક્રમ હાર-માળાના અન્ય કોઇ સંગ્રહ સાથે મળતો આવતો નથી. પોતાને હાર મળવા માટે નરસિંહ મહેતાએ જે વિનવણી કરેલી તેનાં આ પદો છે.]

૧૬૪ બ ચાતુરી છત્રીસી. નરસિંહ

૧૬

[નોંધ. છપેલી "ચાતુરી છત્રીસી" સાથે આ પ્રત મેળવી જોતાં કેટલોક ફેર માલુમ પડે છે. પકિતઓ વત્તીઓથી જણાય છે અને તેનો ક્રમ પણ એકસરખો નથી. આ પ્રત મંપૂર્ણ નથી તેમજ કેટલેક સ્થળે ઉધાઈએ પાનાં ફેરી ખાધા છે. છતાં સંશોધન માટે આ પ્રત ઉપયોગી છે.

વળી પ્રતની શરૂઆતમાં કવિ નારાયણદાસ રચિત "નવરસ" કાવ્યનો છેવટનો થોડોક ભાગ ઉતારેલો છે તેમજ અંતમાં કોઇ કવિના "બાર માસ" કાવ્યેસા છે પણ તે વચ્ચે વચ્ચે ખવાઈ ગયેલાં હોવાથી તેનો પુરતો ઉપયોગ કરી શકાય એમ નથી. નારાયણદાસ કૃત "નવરસ" કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં પ્રસિદ્ધ થયું છે.]

૧૬૫ હારમાળા નરસિંહ

૫

છેવટનું પદ —

‘ સંમત પનર બારોતરે સખતમી સોમવાર;
વહસાખા અજુઅલી પખ નરસિંહે આપો હાર.

પચાસે પદ નીરમલ ગાયે તે વૈષ્ણવ સુખે સુખાણીએરે;
અગમ અગોચર આઘાત તેહેની પાતક સધળા ન્યારે.
જેહે જન ભાવ ધરીને સાંભળે તે નર નીરમલ યાવરે;
ભણે નરસૈઅમ્મ હરિ પદ પામે તે નીસે વૈકુંઠ ન્યારે.

[નોંધ. નં. ૧૬૪ અમાં હારના માત્ર નવ પદ મળી આવે. છે અને તેનરસિંહ મહેતાએ હાર માટે કરેલી વિનવણીના પદો છે. આ પ્રતમાં હારના પદના પાંચ જ પાનાં તુટક મળેલાં છે; છતાં છેવટના પદમાં હારના પદની સંખ્યા પચાસ નોંધી છે, તેટલા પુરતી આ પ્રત ઉપયોગી છે.

૧૬૫ અ. દાણુલીલા પ્રેમાનંદ. ૪

[નોંધ. આ કાવ્યના માત્ર દસ પદ મળી આવે છે અને તેમાં પચ્ચ વચ્ચું એક પાનું ખૂટે છે; છતાં સંશોધન મારે એ પ્રત ઉપયોગી છે. મુદત કાવ્યદોહન લા. ૧ લામાં કડવાં ૯ ની સરખાત નીચે પ્રમાણે છે—

“મધ્યાં પિંડારિયા પ્રેરી, રાધાને લીધી ઘેરી;

હરેમાં રોશ આણી, બોલ્યા પછે ચક્રપાણી.”

ન્યારે આમાં તે પંક્તિઓ નીચે મુજબ લખેલી છે:—

“મુઝા ગોવાલિયા ફેરીરે, રાધાને લીધી ઘેરી;

રોમાં રોશ આણી, બોલીઆ ચક્રપાણી.”

૧૬૬ હારમાળા નરસૈ સં. ૧૭૮૦ ૩૭

[નોંધ. આમાં પદની સંખ્યા ૬૫ છે. પ્રત સંપૂર્ણ અને વાંચી શકાય એવી ચોક્કસ છે. તેની હિતાયાં સાલ સં. ૧૭૮૦ છે. પ્રથમ સંન્યાસીઓએ જોડે મહેતાને વાદ થાય છે અને તેઓ પછી પ્રપંચ કરીને રાગ પાસે ફરિયાદ લઈ જાય છે. રાગ મુઝાલિક પોતાની પત્નીને, માતાને અને પોળના પંડિતને નરસૈ વિષે પૂછે છે અને તેઓ સર્વ તેની પ્રશંસા કરી તેનો પક્ષ લે છે અને નરસૈને નહિ જોડવાને વારે છે. પણ સંન્યાસીઓના અને નાગરોના દબાણને વશ થઈ રાગ નરસૈને હાર આણી આપવાની હોડ મૂકે છે, જેમાં તે વિજયી નિવડે છે. કાવ્યની સરખાત, “બાઈ મુને હરિ જોવાની ટેવ પડી” એ પદથી યાદ છે.]

૧૬૭ હારમાળા નરસૈ સં. ૧૭૬૪ ૩૦

[નોંધ. આમાં પદની કુલસંખ્યા ૬૬ છે. યાદી નં. ૧૬૬ પ્રતના પદો સાથે આ પ્રતનાં પદો મળતાં આવતાં નથી. પહેલાં સાત પદ ખૂટે છે. આમું

૫૬, “બાહ મુને હરિ જોવાની ટવ પડી”, એ છે. આ ગુટકામાં દેવિદાસ
કૃત રૂકિમણી હરણ ઉતારેલું છે અને તેની ઉતાર્યા સાલ સં. ૧૭૬૪
લખેલી છે. ‘હારમાળા’ અને રૂકમણિ હરણ’ એ બંને કાવ્યોની લિપિ
એકધારી છે, એટલે હારમાળા પણ સં. ૧૭૬૪ ના અરસામાં ઉતારી
હશે એવું અનુમાન થાય છે.]

૨૬૭ અ રૂકિમણીહરણ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦, સં. ૧૭૬૪ ૪૬
છેવટ:—

‘સંવત સોલ વરસે સાઠો, માધ સદ પખવાડોજ;
શુક્રવારે ત્રય સોપડ્યો, ત્રયોદશીનો દાદોજ.
શ્રી હરી કરણાયે કર્યા ત્રીસ કંઠવાં, ચૌદ રાગની જાતજ;
પદ પાંચશે ચોપન પુરા, શ્રીકૃષ્ણચરિત્ર વિકાસજ.
સોજીત્રા રવરયાનક મહિ, ગદેર્વ ન્યાત વિકાસજ;
અંથ સમર્પણ કરી ગોવિંદને, પ્રણમે જન દેવિદાસજ.’

[વધુ માટે જુઓ, વાદી નં. ૧૮ અ]

૨૬૭ બ ભ્રમરગીતા બેહુદેવ સં. ૧૬૦૯ સં. ૧૭૬૪ ૧૮

[નોંધ. આમાં છેલ્લાં ત્રણ કડવાં ખૂટે છે; પ્રત વંચાઈ શકે એવી છે.
આ અને બીજી પ્રતો પરથી આ કાવ્ય સારી રીતે એડિટ થવાની જરૂર છે.
બૃહતકાવ્યદોહન ભા. ૧-૧૧વી આવૃત્તિમાં આ કાવ્ય જપાયું છે.]

૨૬૮ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૭૬૨ ૨૨

[નોંધ. આ પ્રત સં. ૧૭૬૨ માં ઉતારેલી છે. પદ સંખ્યા ૯૦ ની
છે; પણ શરૂઆતના ૨૩ પદો નથી. પ્રત સારી છે.]

૨૬૮ અ ભગવદ્ગીતા રામભક્ત સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૬૨ ૨૭

છેવટ:—

“સંવત સોળ સાઠોતરો કાળ, આસો માસ ને પક્ષ અણુઅલ
દન દ્વાદશીને રવિવાર, તહાં હઉંઓ પૂરણ વરતાર.

x x x x

રામ ભગત એમ વિનવે રે માગીના દાતાર
મોક્ષ પદારથ આપીયેરે તરવાને સસાર.”

[નોંધ છેવટના આઠ પાનામાં કવિ ખીમાફૂન રામ અવતાર અંગ,

કરમ અંગ, વિશ્વાસ અંગ વગેરે ન્હાનાં ન્હાનાં કાવ્યો લખેલાં છે. બીજી
પ્રત માટે લુઓ યાદી નં. ૬૨]
૧૬૯ હારમાળા નરસૈં ૫૯

[નોંધ. આમાં પદની સંખ્યા ૮૯ છે; અને શરૂઆતનાં ૧૬ પાનાં
નથી. નરસૈંએ મામેરૂં કીધેલું, જે હકીકત પડિત રાગને સંભળાવે છે.
તે પદથી બાકીના પાનાં મળી આવે છે. સંભવિત છે કે નરસૈંએ, હાર
અને હુંડીની પેઠે, મામેરાના પદો પણ રચેલાં, જે અત્યારે હારમાળામાં પેસી
ગયેલા, એવું તે વાંચતા અનુમાન થાય છે.]

૧૭૦ હારમાળા નરસૈં ૧૧૮

[નોંધ. આ પ્રતમાં ૫૬ સંખ્યા ૧૪૨ છે; અને તે સુવાચ્ય છે.]

૧૭૧ હારમાળા નરસૈં ૬૭

[નોંધ. આમાં ૫૬ સંખ્યા આશરે ૧૫૬ છે.]

૧૭૨ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૮૪૮ ૫૪

[નોંધ. આમાં ૫૬ સંખ્યા ૧૩૪ છે.]

૧૭૩ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૮૭૬ ૫૨

[નોંધ. આ પ્રત સુરતમાં ઉતારેલી છે. શરૂઆતના પાંચ પાના ખૂટે
છે; ૫૬ સંખ્યા ૧૪૬ છે. હારમાળા પૂરી થયા પછી પરચુરણ ભંજન-૫૬
ઉતારેલાં છે.]

૧૭૪ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૮૭૩ ૬૦

[નોંધ. શરૂઆતના ૧૩ પદ નથી; કુલ ૫૬ સંખ્યા ૧૪૭ છે.]

૧૭૫ હારમાળા નરસૈં ૭૦

[નોંધ. શરૂઆતના ૨૩ પદ નથી; કુલ સંખ્યા ૧૫૦ છે. છેવટનો
ભાગ પણ નથી.]

૧૭૬ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૭૬૫ ૧૨

[નોંધ. માત્ર ૨૪ થી ૬૪ સુધીના પદો છે; આગળ પાછળનો
ભાગ તુટક છે. છેવટના પાના પર એક બાલુએ સં. ૧૭૬૫ ની નોંધ છે
એટલે તે અરસામાં એ પ્રત લખાયેલી હોય એ સંભવિત છે.]

૧૭૭ હારમાળા

નરસે

૩૪

[નોંધ. ૫૬ સંખ્યા ૧૪૦ છે. તે પછી દયારામ રચિત મીરાં ચરિત્ર સં. ૧૮૮૭ નું લખેલું અને કટલાક છુટક પદો ઉતારેલાં છે.]

૧૭૮ હારના પદ

નરસે

૧૨

[નોંધ. ૨૫ પદ પછીનો ભાગ નથી.]

૧૭૯ જ હુડી પ્રેમાનંદ

સં. ૧૭૩૩

સં. ૧૮૧૮ ૩

[નોંધ. આમાં હુડીની જે પ્રત ઉલ્લેખિત ઉતારેલી મળી આવે છે: એક સં. ૧૮૧૮ માં અને બીજી સં. ૧૮૬૭ માં ઉતારેલી છે. ઉપયોગ. બીના એ છે કે તેમાં રચ્યા સાથ મં. ૧૭૩૩ આપી છે અને તે કાલ દસનપુરમાં રચ્યાનું જણાયું છે. બૃહત્ કાવ્યદોહન ભા. ૨ જ માં તેની રચ્યા સાથ મં. ૧૭૩૦ આપી છે. પ્રસ્તુત કાવ્યનો અંત ભાગ નીચે મુજબ છે:—

સંવત સત્તર તેત્રીસા વરખે, ઉત્તમ માસ વૈશાખજી,

વદ પ્રતીપદ બધ કીધો અંતરનો અભિલાષજી.

વરજે પુવર વેશ કી (!) ઉદર ભરવા કામજી

એ હરી કૃપાએ હુડી કરી તે દસનપુરમાંજી

આમાંની બીજી પ્રતમાં છેવટની લીટીઓ નીચે મુજબ છે:—

છે વીરક્ષેત્ર વડોદરા ગુજરાત મધે ગામ

ભુવદાનપુર વિદેશ કીધો ઉદર ભરવા કામ

સંવત ૧૭૩૩ વરખે ઉત્તમ માસ વૈશાખ

વદી પ્રતીપદ બધ કીધો અંતરનો અભિલાષ

ચતુરવંશી માત્ર આઠાણ કૃષ્ણસુત પ્રેમાનંદ

પદ્યબધ એ હુડી નહોતી થયો હુસેનપુર માંહે

ઓતાજન શ્રીકૃષ્ણ બોલો વૈકુંઠ પ્રાપ્તિ થાએ

૧૭૯ હારમાળા

નરસે

સં. ૧૮૨૬ ૫૧

[નોંધ. કુલ ૫૬ સંખ્યા ૧૨૨ છે; જેમાં શર્યાતના ૪૫ પદ નથી.]

૧૭૯ જ શુકદેવ આખ્યાન વરતો સં. ૧૬૨૪ સં. ૧૮૨૬ ૧૦૭

બીજા કડવાંની શર્યાતમાં આ કાવ્યની રચ્યા સાથ નીચે આપી છે —

કરમ અંગ, વિશ્વાસ અંગ વગેરે ન્હાનાં ન્હાનાં કાવ્યો લખેલાં છે. બીજા
પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૬૨]

૧૬૯ હારમાળા

નરસૈં

૫૯

[નોંધ. આમાં પદની સંખ્યા ૮૯ છે; અને શરૂઆતનાં ૧૬ પાનાં
નથી. નરસૈંએ મામેરૂ કીધેલું, જે હકીકત પંડિત રાજને સંભળાવે છે.
તે પદથી બાકીના પાનાં મળી આવે છે. સંભવિત છે કે નરસૈંએ, હાર
અને હુંડીની પેઠે, મામેરાના પદો પણ રચેલાં, જે અત્યારે હારમાળામાં પેસી
ગયેલા, એવું તે વાંચતા અનુમાન થાય છે.]

૧૭૦ હારમાળા

નરસૈં

૧૧૮

[નોંધ. આ પ્રતમાં ૫૬ સંખ્યા ૧૪૨ છે; અને તે સુવાચ્ય છે.]

૧૭૧ હારમાળા

નરસૈં

૬૭

[નોંધ. આમાં ૫૬ સંખ્યા આશરે ૧૫૬ છે.]

૧૭૨ હારમાળા

નરસૈં

સં. ૧૮૪૮

૫૪

[નોંધ. આમાં ૫૬ સંખ્યા ૧૩૪ છે.]

૧૭૩ હારમાળા

નરસૈં

સં. ૧૮૭૬

૫૨

[નોંધ. આ પ્રત સુરતમાં ઉતારેલી છે. શરૂઆતના પાંચ પાના ખૂટે
છે; ૫૬ સંખ્યા ૧૪૬ છે. હારમાળા પૂરી થયા પછી પરચુરણ ભંજન-૫૬
ઉતારેલાં છે.]

૧૭૪ હારમાળા

નરસૈં

સં. ૧૮૭૩

૬૦

[નોંધ. શરૂઆતના ૧૩ પદ નથી; કુલ ૫૬ સંખ્યા ૧૪૩ છે.]

૧૭૫ હારમાળા

નરસૈં

૭૦

[નોંધ. શરૂઆતના ૨૩ પદ નથી; કુલ સંખ્યા ૧૫૦ છે. છેવટનો
ભાગ પણ નથી.]

૧૭૬ હારમાળા

નરસૈં

સં. ૧૭૬૫

૧૨

[નોંધ. માત્ર ૨૪ થી ૬૪ સુધીના પદો છે; આગળ પાછળનો
ભાગ તુટક છે. છેવટના પાના પર એક બાલુએ સં. ૧૭૬૫ ની નોંધ છે
એટલે તે અરસામાં એ પ્રત લખાયેલી હોય એ સંભવિત છે.]

૧૭૭ હારમાળા નરસૈં , , , ૩૪

[નોંધ. ૫૬ સખ્યા ૧૪૦ છે. તે પછી દયારામ રચિત મીરાં ચરિત્ર સં ૧૮૮૭ નું લખેલું અને કેટલાક છુટક પદો ઉતારેલાં છે.]

૧૭૮ હારના પદ નરસૈં , , , ૧૧

[નોંધ. ૨૫ પદ પછીનો ભાગ નથી.]

૧૭૯ અ હુડી પ્રેમાનંદ સં ૧૭૩૩ સં. ૧૮૧૮ ૩

[નોંધ. આમાં હુડીની બે પ્રત ઉદ્વટ્સુલ્લ ઉતારેલી મળી આવે છે: એક સં. ૧૮૧૮ માં અને બીજી સં. ૧૮૬૭ માં ઉતારેલી છે. ઉપયોગી બીજા એ છે કે તેમાં ગચ્છા માધ મં. ૧૭૩૩ આપી છે અને તે કાવ્ય હસનપુરમા રચ્યાનું જણાયું છે. જૃહત્ કાવ્યદોહન ભા. ૧૨ જા માં તેની રચ્યા માલ મં. ૧૭૩૦ આપી છે. પ્રસ્તુત કાવ્યનો અંત ભાગ નીચે મુજબ છે:—

સંવત સત્તર તેત્રીસા વરખે, ઉત્તમ માસ વૈશાખજી,

વદ પ્રતીપદ બધ દીધો અંતરનો અભીવાપજી.

વરજે પુવર વેશ ઠી (૧) ઉદર ભરવા કામજી

એ હરી કૃપાએ હુડી કરી તે હસનપુરમાંજી.

આમાંની બીજી પ્રતમાં ઉવટની લીટીઓ નીચે મુજબ છે:—

છ વીરક્ષેત્ર વડોદરા ગુજરાત મધે ગામ

ચુરહાનપુર વિદેશ કીધો ઉદર ભરવા કામ

સંવત ૧૭૩૩ વરખે ઉત્તમ માસ વૈશાખ

વદી પ્રતીપદ બધ કીધો અંતરનો અભિલાપ

ચતુરવંશી માત વ્રાહ્મણ કૃષ્ણચુત પ્રેમાનંદ

પદખંધ એ હુડી નભો થયો હુસેનપુર માંહે

શ્રોતાજન શ્રીકૃષ્ણ બોલો વૈકુંઠ પ્રાપ્તિ થાયો.

૧૭૮ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૮૨૬ ૫૧

[નોંધ. કુવ પદ સખ્યા ૧૨૨ છે, જેમાં 'શર્યાતના ૪૯ પદ નથી.]

૧૭૯ અ શુકદેવ આખ્યાન વસ્તો સં. ૧૬૨૪ સં. ૧૮૨૬ ૧૦૨

બીજા કડવાંની શર્યાતમાં આ કાવ્યની રચ્યા સાલ નીચે મુજબ આપી છે —

“ સરસ્વતી માતાએ કીધી સાર, કવીજન હૈંડે હરખ અપાર;
સંવત સોળ ચોવીસા સાર, ભાગશર મુદ બારસ ગુરવાર.

છેવટ:-

ચોરે બ્યારે શુક સંજોગ વેદ વ્યાસ, ત્યારે વસ્તે કીધો છે અભ્યાસ
ગાડીઆ કુલ વીરસદ માંહે વાસ, કાલામુત નારાયણનો દાસ

× × × × × ×

કડવાં પીસતાલીસ સંપૂર્ણ સહી, પદ પાંચસે આડત્રીસ કહી.

[નોંધ. જૂહતકાવ્યદોહન ભા. ૪ માં આ કાવ્ય છપાયું છે. છાપેલી
પ્રતમાં તેનું નિવાસસ્થાન બોરસદ લખેલું છે, બ્યારે આ કાવ્યેલી પ્રતમાં
વીરસદ વંચાય છે.]

૧૭૯ વ. બખ્શવાહન
આખ્યાન

હરિરામ
(વિપ્ર.)

૧૩

શરૂઆત:-

રાગ દેશરો.

પ્રથમે પરણું થી ઈશ્વરી મનસા વાચા કરી
અનસરું ચરણ કમલ, ઉમઆ તણા રે
ગુરૂઆ ગુણનીધી સ્તવું બેઠું કરનેડીને વીનવું
અનભવું ચરીત્ર બખ્શવાહન તણું રે
વલણુ.

× × × × હાવે તુરી ધરમનો કાંઠાં જશે,
કરનેડી વીપ્ર હરિરામ કેહે હાવે કયા અતી ઉત્તમ યશે.

[નોંધ. માત્ર શરૂઆતના પાંચ કડવાં મળી આવે છે; આ કથો હરિરામ
તેનકી થતું નથી. રા. ભાલુસુખરામે પ્રેમાનંદ કૃત બખ્શવાહન આખ્યાનના
ઉપોદ્ધાતમાં બોલો, વિષ્ણુદાસ અને કવિ ભવાનીશંકરના બખ્શવાહનની
નોંધ કરેલી છે; પણ તેમાં આ નામ માલુમ પડતું નથી.]

૧૮૦ હારમાળા

નરસૈં

૫૮

[નોંધ. પદ સંખ્યા ૧૭૨ છે; અને તે પછીનાં પાનાં ત્રુટક છે.]

૧૮૦ અ સુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૮ સં. ૧૮૮૭ ૧૭

[નોંધ. શરૂઆતનાં આડ પાનાં નથી. વધુ માહિતી માટે જુઓ.

પા. ૧૬]

૧૮૦૭ હુડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ સં. ૧૮૮૭ ૧૦
 ઉવટ:—

હુડી સુણે, લણે અને અનુભવે, કારપા કરે ગોવંદજી
 હુડી લણે તેને હરી મલે એમ કે ભટ પ્રેમાનંદજી

‘ સંવત ૧૭૩૩ વૈશાક વદી ૧ હુડી કરી છે. સવત ૧૮૮૭ શરવણ
 શુદી ૬ સાંપુરણ. ’

[વધુ માહિતી માટે ભુજો, યાદી નં. ૭ અને ૧૭૮ અ.]

૧૮૦ ક સુરતીબાઈનો નરસેરામ સં. ૧૮૮૯ ૬
 વિવાહ

[નોંધ. આ કાવ્ય ૧૧ પદનું છે. તે પછી પરચુરણ પદો ઉતારેલાં
 છે. નરસેરામના ખીલ કાવ્યો માટે ભુજો, યાદી નં. ૩૪. તે અપ્રસિદ્ધ
 માલુમ પડે છે. તે ‘ ભુદ્ધિમંત્રણ ’ માં હવે પછી પ્રકટ થશે.]

૧૮૧ હારમાળા નરસૈં ૯

[નોંધ. માત્ર ૨૫ પદ લખેલાં છે, તે પછીનો ભાગ ઉતારેલો નથી.
 આમાં પણ “ બાઈ મુને હરિ જોવાની ટેવ પડી ” એ પદથી હારમાળાની
 શરૂઆત થાય છે]

૧૮૧ અ નૃસિંહજીની ગરબી ભાણુદાસ ૨

૧૮૧ બ હનુમાનની ગરબી ભાણુદાસ ૨

[નોંધ. કવિ ભાણુદાસનું “ હરતામલક ” કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્ય
 ત્રિમાસિકમાં હપાએલું છે તેમની આ બે ગરબીઓ અપ્રસિદ્ધ છે. એ જ
 કવિનું રચેલું ‘ પ્રદ્ધાદ આખ્યાન ’ બ્રિટિશ મ્યુઝીઅમમાં છે, નૃસિંહજીની
 ગરબીમાં પણ એજ વસ્તુનું નિરૂપણ છે.]

૧૮૨ હારમાળા નરસૈં ૪૩

[નોંધ. આમાં ૩૬ પદ ઉતારેલા છે, શરૂઆતના ૪ પાનાં નથી.]

૧૮૨ અ હુડી નરસૈં ૨૨

[નોંધ. પ્રસ્તુત હુડી આઠ પદમાં લખેલી છે અને તે નરસૈંની
 ચોતાની લખેલી છે, એમના પુત્રનો વિવાહ પણ જાતે લખેલો મળી આવે
 છે. તે પરથી મોસાળું અને હારના પદ તેણે લખ્યા હોય એવી પ્રતીતિ

ચાય છે. હારમાળામાંના બે ચાર પદ તો મોસાળાની હકીકતના ખાસ મળી આવે છે; તે પરથી મોસાળું જુદું લખાયેલું હશે એમ ચોક્કસ અનુમાન ચાય છે.

પ્રસ્તુત હુડી 'ગુજરાતી' ના દિવાળી-અંક વર્ષ ૧૯૨૩-માં પ્રસિદ્ધ થયેલી છે.]

૧૮૨ ચ થાળ મીઠા ૬

[નોંધ. મીઠાના પદ છટકે જપાએલાં કાબરોહનોમાં મળી આવે છે; એથી વિશેષ હકીકત ઉપલબ્ધ નથી.]

૧૮૩ હારમાળા નરસૈં સં ૧૮૩૬ ૧૪

[નોંધ. પદ સંખ્યા કુલ ૭૭ છે; આમળના ૩૧ પદ નથી. પરંતુ મૂળ હારમાળા ૬૫ પદની હશે; કેમકે ૭૧ માં પદમાં નીચે પ્રમાણે નોંધ કરેલી છે:—

“ સંવત પંનર બારોતરો, માસ માગશર સપ્તમી રવીવાર રે
પાંસેક પદની માળા ગાઈ ને નરશયે ઉતારો પાર રે. ”

[આ પછી કેટલાક પરચુરણ પદો ઉતારેલાં છે.]

૧૮૩ અ દાણલીલા પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૩૬ ૮

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૫અ]

૧૮૪ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૭૯૧ ૨૫

[આમાં પદ સંખ્યા ૬૬ છે.]

૧૮૪ અ દશમસ્કંધ ૧૭૦

[નોંધ. આ પુસ્તક ગદ્યમાં છે. તેમાં ૮૭ અધ્યાય સુધીની લાગ-વતની કથા આપેલી છે. ૧૭૯૦-૧૮૦૦ ના ગુજરાતી ગદ્યના નમુનારૂપે આ પ્રત ઉપયોગી છે.

લાપાનો નમુનો—‘ હવે એકતાલીસમો આધ્યાયની કથા કહીએ. અકુર વસમે પામા ॥ પામીને પાછા રથે આવા ॥ તવારે શ્રી કૃષ્ણજીએ પૂછુ જે તમો જળ માંહે કાષ્ટ નવ દીડુ ॥ પછી અકુરે કહ્યું જે જે મેં દીડુ તે સરવ તૂજ છે ॥ ’

આ સિવાય આમાં બીજાં પરચુરણ પદો પણ લખેલ

૧૮૪ ય રસિકગીતા લીમ ૪

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય ગ્રા. તારાપોરવાળાએ એડિટ કરેલા. " Selections from Classical Gujarati Literature " Vol. I માં તેમજ બહુત કાવ્ય દોહન લા. ૭ માં છપાયું છે. પરંતુ હરિ પોદરા કળાનો કર્તા બીમ અને આ બીમ એ બે બૃહદ્ વ્યક્તિઓ છે.]

૧૮૫ હારમાળા નરસૈં સન ૧૮૬૩ ૬૪

૧૮૫ અ ભ્રમરગીતા બેહુદેવ સં. ૧૬૦૯ સન ૧૮૬૩ ૨૪

[નોંધ. આ પ્રત મુંબાઇમાં, બાપુ સદાશીવ શેઠ લીધામાં છાપેલી છે. તેમાં આ બંને કાવ્યો છે. હારમાળાના પદની સંખ્યા ૧૪૩ છે.]

૧૮૬ હારમાળા નરસૈં સન ૧૮૬૩ ૬૦

[નોંધ. આ પ્રત અમદાવાદમાં રા. હરગોવિનદાસ હરજીવનદાસે લીધામાં છાપેલી છે; તેમાં પણ પદની સંખ્યા ૧૪૩ છે.]

૧૮૭ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૮૬૬ ૭૦

[આમાં પદની સંખ્યા ૧૪૭ છે.]

૧૮૮ હારમાળા નરસૈં ૪૨

[નોંધ. ૬૫ પદવાળી આ પ્રત છે; જેમાં પાછળથી પાંચ સાત પદ વધુ ઉમેરાયાં હોય એમ અનુમાન થાય છે. સરચાતના ચાર પાના ખૂટે છે: " પાંસેક પદની માળા ગાઇ, નરસંઈઓ ઉતારયો પાર રે. "]

૧૮૯ હારના પદ. નરસૈં સં. ૧૬૭૫ ૬

[નોંધ. આમાં હારના છ પદ લખેલાં છે, આ પ્રત સં. ૧૬૭૫ના અરસામાં લખાએલી છે એટલે તે ગ્રેમાન્દ પૂર્વેની છે, અને હારમાળાની અધી પ્રતોમાં સૌથી જુની છે. એ જ્યે પદો નરસિંહ મહેતા કાવ્યસંગ્રહ ગુજરાતી પ્રેસ-માં છપાવ્યા છે. તેનો ક્રમ નીચે મુજબ છે.—

પદ ૧૫, પરિશિષ્ટ પૃ. ૫૪૩; પદ ૯૩, પૃ. ૩૭, પદ ૩૭, પૃ. ૩૫; પદ ૫૩. પૃ. ૨૦; પદ ૯૪, પૃ. ૩૭; પદ ૪૧, પૃ. ૫૫૪.

વળી યાદી નં. ૧૮૪ માં નરસિંહ મહેતાના પદસંગ્રહમાં હારના પદની સંખ્યા નવની મળી આવે છે. ઉપર નોંધેલી પ્રતોમાં ૫૦ પદની તેમજ ૬૫ પદની હારમાળાનો પણ ઉલ્લેખ કરેલો મળી આવ્યો છે. આપરથી

એટલું તો ૨૫૪ થાય છે કે નરસિંહ મહેતાએ આત્મચરિતના અન્ય કાવ્યો-
રમ્યાં છે તેમ હારનાં ૫૬ પદો કરેલાં હોવાં જોઈએ. પાછળથી જુદે
જુદે હાથે તેની ગ્રંથણી થયાથી તેમાં બહોળા ફેરફાર થયાનું સંભવે છે.]

૧૮૯ અ પ્રહલાદ આખ્યાન સુરદાસ સં. ૧૬૧૧ સં. ૧૬૭૪ ૭૩:

છેવટ:—

“ સંવત ૧૬ સોળ અગીયારોતરો ।
પ્રમાણ માસ ભાદરવો ખરો ॥
ગાયિ મુણે હોયિ વૈકુંઠવાસ ॥
જેહી હર જોડી કેહિ સુરદાસ ॥

હાવાં ૩૧—ઇતિશ્રી પ્રહલાદ આક્ષાંન સંપૂર્ણ ॥ ”

[નોંધ. શરૂઆતના અરાદ પાનાં નથી. પ્રત સુવાચ્ય છે.]

૧૮૯ વ. ચંદ્રહાસ } રાજધર સં. ૧૬૭૫ ૭૬:

છેવટ:—

આક્ષાંન એ ચંદ્રહાસનું એ માહાભારત અશ્વમેધ કિ;
કેહિ રાજધર અવણે મુણેએ તે પામિય સકળ શીદિ.

[છેવટના ભાગમાં ગીતગોવિંદ ઉતારેલું છે.]

૧૮૯ ક ધ્રુવાખ્યાન. સુરદાસ સં. ૧૬૭૫ ૪૯:

છેવટ:—

સાંભળતાં ચરીત્ર ધ્રુવજી તણાં રે
આનંદ અંગિ ન માય, લક્ષટ લિખ અતિ ધણાપે;
કરજોડી કેહિ સુરદાસ, એહવું ધ્રુવપદ પાંગીયે એ.

હાવાં ૨૩.

[નોંધ. આ ત્રણે કાવ્યો મહત્વનાં છે અને તે છપાવા જોઈએ. સુરદાસ
અને રાજધર એ બંને અપ્રસિદ્ધ કવિઓ છે અને તેમની કોઈ કૃતિ પ્રસિદ્ધ
થયેલી જાણવામાં નથી.]

૧૯૦ સુરેખાહરણ વીરજી સં. ૧૭૨૦ સં. ૧૭૮૫ ૧૦૪

છેવટ:—

મંવત ૧૭૨૦ માહે અંથ પૂરણુ યાગે;

વૈશાખ સુદ પંચમી પૂરણુ વાર ચુર કહેવાય.

[નોંધ. ગ્રામીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૫, અંક ૩ માં આ કાવ્ય
છપાયું છે.]

૧૬૦ અ અભિમન્યુ આખ્યાન જનતાપી સં. ૧૭૦૮ સં. ૧૭૮૫ ૬૯

છેવટ:—

બાવીસ કડવાં છે વીસ્તાર, તેહના પદ હસેને ચાર;
મંવત ૧૭ તીથી દીપ્તિઆને શુક્રવાર સ્વાતી નક્ષત્રને દીનસાર
સાખે પનર અઢિદોતરે લીધા, અરવન માસ માહી પૂરણુ કીધા.

ગુજર ખંડ માહે છે ધાસ, જગુ સેત્ર નરમદાને પાસ;

જનતાપી કેહે બોલે જેહ, હરી સ્મરણુ કીધું તેહ.

ઇતિશ્રી અભીમન્યુ આક્ષાન સપુરણુ. સંવત ૧૭૮૫ ના કારતક શુદ્ધ ૧૨

[નોંધ. રા. મંજુલાલ રણછોડલાલ મજમુદારે પ્રસ્તુત કાવ્ય સંશો-
ધન હરી સારી રીતે એડિટ કર્યું છે.]

૧૬૦ વ નળાખ્યાન. પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૬૨ સં. ૧૭૮૫ ૧૭૨

છેવટ:—

‘મંવત ૧૭૬૨ વરખે, જેઠ વદ દસમી મંગલવારજી;’

[વધુ માટે જુઓ માહી નં. ૩ એ પ્રેમાનંદના સમવર્ષમાં ઉતારેલી છે.]

૧૬૦ ક વિરાટપર્વ નાકર સં. ૧૬૦૧ સં. ૧૭૮૭ ૫૧

વૈરાટ પર્વ પરીપૂરણુ પદ ઉત્તમ દશ શમશે પચામરે;
રાગ પંદર કડવાં પાંતરીસ પાંસેક ઉત્તમ કથા અતીસાર રે;
સંવત ૫૮ દશશત એક ઉપરે વરખ માસ દશમો દરશારરે;
ઉત્તમ દસમી શુદ્ધ પક્ષરે..... ...ધન સોમવાર રે

x x x x

વીરક્ષીત્ર મધે વસે વાણીઓ, દીશાવલ કુલ સાર રે;
વીકાનો સુત નાકરે મુખ વર્ણવે હરીલગત શુભ આચરણ રે.

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ, યાદી નં. ૨૮—અને પ્રસ્તાવના—
‘બૃહત્કામ્ય દોહન ભા. ૮. અને પ્રતોમાં છેવટનો ભાગ હેરદેરવાળો છે;
છતાં આમાં રમ્યાસાથ નોંધી છે એ મહત્વની બિના છે.]

૧૯૦ હ હંસાવતીની વાર્તા મધુસુદન સં. ૧૭૨૫ સં. ૧૭૮૫ ૬૪
છેવટ:—

સંવત ૧૭૨૫ વરષે માગશીર વદી ૨ દીન,
સરવ વાર માંહાં રવીવાર, કૃષ્ણ પક્ષને પૂરવા સાર;
કથા ઉત્તમ કહીસ તાંહાં, ઘણું વિસ્તારી શું કહીએ આંહાં,
મધ દેશમાં માહારી દીસા, સલતાન ગામ સાહ પાટણ તાંહાં.
કથા કહી મધુસુદન વાસ, વાંચે ભણે તેહને પોહોએ આસ,
જે કા સાંભળે એ કે મન, નરનારી ગંગા દરસન.

છત્રિશ્રી હંસાવતીની કથા સંપૂર્ણ સમાપ્ત.

[નોંધ:—જે થોડી ઘણી પ્રાચીન વાર્તાઓમળી આવે છે,
તેમાં આ વાર્તા પણ જોવા જેવી છે; શિવદાસની હંસાવતીની
પેઠે આમાં પણ કરવત મૂકાવાની વાત આવે છે. પણ અને વાર્તાની
વસ્તુ અને સંકલ્પના જૂદાં માલુમ પડે છે. વળી કાન્હડાં પ્રબંધમાં થોડાની
જાતિઓને જેવું વર્ણન કર્યું છે, તેવું આમાં પણ મળી આવે છે. વાર્તા છૂટી
છપાવવા જેવી અને બીજી વાતો સાથે સરખાવવા જેવી છે]

૧૯૦ રસગીતા લીમ સં. ૧૭૮૭ ૧૫

૬ [વધુ માહિતી માટે જુઓ, યાદી નં. ૧૮૭].

૧૯૦ મુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ ૨૫

૧૬૬. [બીજી પ્રતો માટે જુઓ યાદી નં. ૬]

૧૯૧ અભિમન્યુ આખ્યાન જનતાપી સં. ૧૭૦૮ સં. ૧૮૦૨ ૫૬

છેવટ:—

“ ૫૬ સાતસે સત્તર સાર, કડવાં બાવીસ વિષે વિસ્તાર;
સંવત સત્તરસેહે આડજ વર્ષે, અશ્વન માસ ઉત્તમ શુકલ પક્ષે.

જનતાપી કેહે સુણજો, સર્વ કૃષ્ણ લજીને મૂકજો ગર્વ. ”

[વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૦ અ]

૧૬૧ અ નરસિંહ મહેતાના } હરિદાસ સં. ૧૭૨૫ ૫૩
પુત્રનો વિવાહ.

[વધુ હકીકત માટે જુઓ, યાદી નં. ૧૨.]

૧૬૨ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૪૨ ૧૨૫

છેવટ:—

સંવત સત્તર બેહેતાયો પોસ શુદ્ધ શ્રગુવાર

દ્વીતીયા પોહોર તણી વેળાએ થયો પુરણ વિસ્તાર.

x x x x

ધતિશ્રી આરણીક પરવ મધે નલદમયંતીનું આક્ષાન સંપુરણમ.....

[નોંધ. શરૂઆતનાં ચાર પાનાં ફારેલાં છે પણ રચના સાલ સ. ૧૭૪૨
આપેલી છે. વધુ માટે જુઓ, યાદી નં. ૩.]

૧૬૩ મણિરત્નમાળા જીગજીવન સં. ૧૬૭૨

શરૂઆત—

પરમ પુરુષ પરમાત્માને પ્રથમ કરિ પરણામ;

ક્ષર અક્ષરથિ જે છે અલગો નમો નમો નિજધામ

બ્રહ્મા બ્રહ્મકેન થકિ જે છે અલગો, શબ્દાતિત બાવન બહાર

સત્ય સર્વેશ્વર દોદિત નિત્ય નિરાકાર.

x x x x

છેવટ:—

અરથાઅર્થે તોય ભરો ને ડાપણુ દારજને અન્ય

મુગતિનું મુલ છે એમ વદે જીગજીવન

‘સ્ત્રી’ ધન કીરત જે તમે અને તમે કુકુંભ પોષણુ

સંનાસી સમે રહિત તે જીગજીવન જગજીવણુ.

શુદ્ધ પક્ષને સમગ્રી સંવત સોલ બહોતરો પ્રમાણુ

જેટ તે માસ છે થયો ત્રય પ્રથમ.

ધતિ શ્રી શંકરાચાર્ય વિરચિતા મણિરત્નમાળા સમાપ્ત.....

x x x

બુના ગદ્યના નમુના:—

પ્રથમના મંદ્રૂત શ્લોક અપાર સંસાર ઉપર દીકા તરીકે લખેલું છે.

“સત્ શિષ્ય છે તે ગુરુ પ્રત્યે પુછે છે. હે સ્વામિન! પરમ ગુરુ પરમ કૃપાલુ ! આ સંસાર અપાર સમુદ્ર છે. તે મધે હું છુડતો થકા કાને -સરણે જાઉં ? ત્યારે ચોથે ચરણ ગુરુ બોલ્યા ને તું વિશ્વેશ્વરના ચરણ અહે. ત્યારે શિષ્ય પુછે છે ને હે સ્વામિન! વિશ્વેશ તે કાણુ ? તે વારે ગુરુએ કહ્યું ને સદ્ગુરુ.”

[નોંધ. શ્રી શંકરાચાર્યના મૂળ ગ્રંથ બહુ જાણીતો છે, તેનો આ ગદ્યમાં અનુવાદ છે. તેનો સરજ્ઞાત અને છેવટ ભાગ પદ્યમાં છે, જે ઉપર આપ્યાં છે. બાકીના શ્લોકોનો ગુજરાતીમાં અર્થ કરેલો છે. તે છેક સં. ૧૬૭૨ માં લખાયેલું હોઇ, ગદ્યના નમુના તરીકે ઉપયોગી છે અને ધણે ભાગે એ જ કવિના વેદાન્ત વિપવક કાવ્યો આગળ “ સાહિત્ય ” માં પ્રકટ થયેલાં અમારા જાણવામાં છે.]

૧૬૪ ઓખાહરણ

નાકર

સં. ૧૮૬૨

૪૬

છેવટ:—

એક મને જે સાંભળે જે કથા એ હરિવંશજ
કૃષ્ણજ એમ ઉચરે કાંઈ તેનો વાધે વંશજ
કૃષ્ણ દ્વિપાયન ઉચરે તેહેનો વાધે વંશજ
એક મના જે સાંભળે એ કથા નરને નારજ
ત્રતીયો જ્યાર પિંડે નહિ એમ બોલે દેવ મોરારજ
હરિવંશ માહિ ઓખાહરણ તે હિતમ છે કથાયજ
અડસથ તીરથ તાંહાં કોને પાપી પાવન થાયજ
શીખે સજ્જને માયે સાંભળે તેહ તણાં દુષ્પ વામેજ
ધર્મ અર્થ કામના મુક્તિ ફળ ચાર પદારથ પામેજ
દીસાવાલ કુલ અવતર્યો ને વીરક્ષેત્રમાં વાસજ
કરજોડીને વીનવે તે નાકર હરિના દાસજ.

કડવાં—૪૫.....માં શ્રી ઓખાહરણ સમાપ્ત.

[નોંધ. નાકરની બીજી અનેક કૃતિઓની પેઠે પ્રસ્તુત કાવ્ય પણ અપ્રસિદ્ધ છે. થોડાક સમય પર પ્રેમાનંદ, કદાન અને વિષ્ણુદાસના

આખાદરણ સાથે સદરહુ કાળ એડિટ કરી આપવાનું કામ સોંપાઈથી તરફથી પ્રો. ગજેન્દ્રસંકર લાલશંકર પંડ્યા, એમ. એમ., ને મોંપવામાં આવ્યું છે.],

૧૯૪ અ શિવ ભીલડી ભાલણ
સંવાદ

સં. ૧૮૬૨ ૩

છવર —

ગાએ ગવરાવે ને સાલજે તેહેને પોહોયે આરાજ
ભાલણ પ્રજા મુને રાખજો તે ચરણે વામજ.

[નોંધ. આરંભનો ભાગ ખડિત છે, પ્રતના પૃષ્ઠ ૨૦ થી ૨૨ માં કાવ્યનો ઉત્તર ભાગ છે]

૧૯૪ બ સીતાવેલ વજ્રો - મં. ૧૮૬૩ ૬

આરંભ:—

ધર્મર ચક્રી ઉપન્ય હવો સુધ સુધ નામ નરેશ
ઉમયા અંગથી ઉપન્યો એવો અવરી પુત્ર ગણેશ
સતી સીતા જુગદીશ્વરી વર વદિ મધુનાથ
તજક ત્રોડે બાંધીયુ તારે જુગે જાણી વાત.

x

x

x

અંત:—

રામ સીતા વેલ જોડી દામ કહે વજ્રો કરજોડી
કરજોડી કરે વીનતી કહે એમ વજ્રો દામ
સીતાવેલ ગાય સાંભળે તેને હજો વજ્રક વામ.

હવે—૫ રામ સીતા વેલ ન પૂર્ણ મમાસ.

[નોંધ. લેખકનું નામ પરિચિત છે. પણ તેનું આ કાવ્ય અપ્રમિદ છે. તે જાણેલું જાણવામાં નથી.]

૧૯૪ ક નંદબત્રીસી સામળ ૪૨

[નોંધ. ઉપના કાવ્યો ઉપગત પ્રસ્તુત પ્રતમાં નીચેના પદો, ગરબીઓ વગેરે લખેલાં છે —

(૧) ઓધવજીનો ગરબો-વદલજ (પૃ. ૬); (૨) મથુરાનો ડાગળ-સુકુંદ-સં. ૧૭૭૩-(પૃ. ૬); (૩) કાનુડાનો ગરબો-વિશ્વનાથ (પૃ. ૩); (૪) વાંસળી-રૂપરામ (પૃ. ૩); (૫) દાણુલીલા-રતનો (પૃ. ૩); (કોદાનાની ચાતુરી-નાથ (પૃ. ૬) આ પ્રત સં. ૧૮૬૨ માં ઉતારેલી છે છેવટનો ભાગ તુટક છે.]

૧૬૫ અંગદવિધિ સામળ સં. ૧૮૦૮ સં. ૧૮૫૦ ૮૮

છેવટ:-

સંવત અદાર આઠ આસો શુદ્ધ દસમી દીવસે
રૂડી વાર રવીવાર અક્ષ આપી છે ઇસે.

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ, પાદી નં. ૧૧૧]

૧૬૬ ભોજની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૦૭ ૫૦

શરૂઆત:-

ઓપાઘ.

શ્રી ગણપતના વંદુ ચર્ણ, આરાધુ હું અશરણુ શર્ણ
રાંમકથા રસપુરણુ પવિત્ર, હેવુ વર્ણવુ ભોજ ચરિત્ર
તે સાંભળતાં આતિથ ભવ, નરનારી સહુ પાવન થાય

છેવટ:-

દોહો.

સમજ્યાં માતા મુખથી સૌને જાણ દીધ
રૂડી વારતા જ્યે હતિ તે સાંભળે કીધ
વારતા સાંભળી આપશે, અન્ન પત્ર દક્ષણા દાન
પરલોક તે પાંમશે, આલોકે બહુ માંન
એહ કથા પુરણુ યદ્ય, કરુ શીવનિ શેવ
સામળ ભટ્ટ કહે, બોલજો, બે બે શ્રી મહાદેવ.

૪૭૦

ઈતી શ્રી પરમારથ પુરાણે ઇતિ ભોજ પ્રથમા સંપૂર્ણ. સંવત ૧૯૦૭ના
ચો. વદી ૫ વાર ભોમે લખિતંગ મેહેતા ગંગાશંકર.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે અને વળી અપ્રાપ્ય છે. તે વિશેષ ઉપયોગી અને કિમતી એટલા પુસ્તક છે કે તેમાં સહેજનંદ સ્વામીએ

નવો મંત્રદાય સ્થાપેલો અને તે પરથી તે વખતે જનતામાં એક પ્રકારનો ખળભળાટ ઉભો થયેલો એ હકીકત બે ભાષણો, જેમાંનો એક સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને અને બીજો વૈષ્ણવ મતને માને છે, તે વચ્ચે ઝઘડો ઉભો થતાં તેઓ ભોજ પાસે જઈ તે વિષે તે કેવો ન્યાય આપે છે, તેનું વર્ણન કરેલું છે. એમ જણાય છે કે વિક્રમના પરાક્રમની જેમ સામળે ભોજની કથા લખવાનો વિચાર રાખ્યો હોય અને તેમાંની આ પહેલી વાર્તા હોય. કેમકે પુસ્તકની શરૂઆતમાં તેમજ અંતમાં ભોજની કથા 'પ્રથમા' એવું લખેલું છે. આ કાવ્ય સામળનું જ કરે તો એનું આધુન્ય લગભગ એક સો વર્ષનું થવા જાય.]

૧૮૭ વૈરાટ પર્વ નાકર સં. ૧૬૫૦ સં. ૧૭૮૦ ૧૧૩
છેવટ:—

વૈરાટ પર્વ પરિપૂરણ પદ્ધત દસશત સદ્ધિ પંચાસ રે
રાગ પનર કડવાં બદ પાંસડે, ઉત્તમ કથા અતિ હાસ રે
x x x
વીરક્ષેત્ર મધ્યે વાસિ વાણીઓ, દીસાવલ કુલ સાર રે
વીકાસુત નાગર મૂખિ વર્ણુ, હરિ ભક્તિ શુભ આચાર રે
કરી અંધ વાડવ કરિ સોખો, વિશ્વ પૂજ્ય વિસ્તારવા રે
જૂઠ નાગરકુલ નાત મદનસુત ગાસિ ભવજલ તરવા રે.

કડવાં ૬૬ છતિ શ્રી મહાભારતે રૂત સાહસાં સદ્ધિતાયાં વૈરાટ પર્વ
નાકર કૃત સંપૂર્ણમ—

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ. યાદી નં. ૧૬૦૬.]

૧૮૭ જ હુંડી પ્રમાણે સં. ૧૭૩૩ સં. ૧૭૮૦ ૬

[નોંધ. પ્રત સુવાચ્ય છે; બીજી પ્રતો માટે જુઓ યાદી નં. ૭]

૧૮૮ ગણપતિ અને } હરગોવિંદ સં. ૧૮૭૭ ૮+૧૪
શિવજીની લાવણીઓ

છેવટ:—

સંવત ૧૮૭૭ તરો સાર, માગસર શુદ સાતેમ ગુરવાર
બદ મેવાડાની નાતે, વલ્લભ ગુર મોટા માયે.

[નોંધ. લેખક છેક અર્વાચીન છે; અને શિવજીની લાવણી શ્લોક
૯ થી પુરે છે.]

૧૬૯ શિક્ષાપત્રી સહેજનંદ સ્વામિ

૩૬

[નોંધ. સ્વામિનારાયણ મંદિરાવનું મુખ્ય અને પ્રસિદ્ધ પુસ્તક છે; અને તેની છાપેલી—લખેલી પ્રતો મળે છે.]

૨૦૦ હુરિશ્ચંદ્ર આખ્યાન વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૫૭ સં. ૧૭૬૮ ૨૩

“ ઉત્તમ રાગ વાણી હવીય, એદ તણાં છે કડવાં સતાવીશ
પદ પાંચશે એકત્રીશ સહી, કયા તણી મરજાદા રહી
મંવત સોળ સતાવનો, ઉત્તમવળ પક્ષ માધ માસનો
મગરાર નક્ષત્ર હતો અતિચાર, તીર્થી નવમી ઉત્તમ રવિવાર.

x

x

x

શ્રી નાયણ પાસે સતંત્ર તીરથ, સ્વરચાન શ્રી રતનાગર પરમ નિધાન
રનાને સ્વરગ પમાડે જ્યાંહાં, કવિતા આતિ મહરકુલ પાંદાં
વૈષ્ણવ જનનો દાહાવું દાસ, એકુ દર બેડી રહે વિષ્ણુદાસ.”

x

x

x

[નોંધ. પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક, વર્ષ ૭ મું, અંક ૩ માં આ કાવ્ય
છપાયું છે.]

૨૦૦ અ ધ્રુવાખ્યાન હુરિદાસ સં. ૧૬૩૭ સં. ૧૭૬૮ ૨૧

છેવટ:—

સંવત ૧૬૩૭ વરષે ચૈત્ર માસ તે સાર
ધ્રુવજીનું આખ્યાન જ દીધું એકાદસી ચનીવાર

x

x

x

સ્થંભતીરથ વૈકુંઠ સોલે, કવિનો ત્યાંહાં વાસ
સાંભળતાં વૈકુંઠ પદ પામે, કેહે ભક્ત હુરિદાસ.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય જૂદાકાવ્યોદ્ધન ભા. ૮ માં છપાયું છે. આ
પ્રતમાં કડવાંની સંખ્યા ૨૨ ની છે. આ કવિ હરિદાસ તે સમજાવું નથી.]

૨૦૦ વ. બાહુવાહુન આખ્યાન હુરિદાસ સં. ૧૬૬૬ સં. ૧૭૬૮ ૨૭

છેવટ:—

સંવત ૧૬૬૬ સાર માસ ભાદ્રપદ સાર
મુદી પંચમીએ બ્રહ્મવાર, પૂરણ મંથ ધીઓ પ્રકાશ
સકલ શિરોમણ નગર કહીએ સુરત પુરી અવિધાન
કવિતા વગે હરીપુરા માંહે ઔદિય ન્યાત પ્રકાશ

શ્રી ગુરૂ બાહ્યુ વૈષ્ણવ જન કવિતા કેહે તેહેનો દાસ
વીરમ સુત હરોરામ કેહે હરી રાખે ચરણ નીવાસ.

કડવાં ૨૩ ॥ પ્રતિ શ્રી આખ્યાન બહુવાહનનું પૂરણ ચૌ. જેવી
પ્રત હતી તેવી લખી છે. કાના માનની ખોડ મો દેશો. સંવત ૧૭૬૮ નો
જે ૧૬ ૧૨ શુક્રવાર પૂરણ ચૌ છે.

[નોંધ. આ જ કાવ્યની છુટકા પ્રત, ઉપર નોંધી છે. જુઓ ચાદી
નં. ૧૬ થ. બીજી એક પ્રત બિટિશ મ્યુઝીઅમમાં છે, નં. ૫૦-૨; તેમાં
કવિએ “ સીતા સ્વયંવર ” અને “ શકિમણી હરણ ” રચ્યાની નોંધ છે.
રા. ભાનુસુખરામે પ્રેમાનંદ રચિત બહુવાહન આખ્યાન એડિટ કર્યું છે,
તેની પ્રસ્તાવનામાં આ કાવ્યનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. વધુ માહિતી માટે
જુઓ તે પ્રસ્તાવના.]

૨૦૦ ક ખાંડવવિષ્ટિ કવિ ભાઈ સં. ૧૬૭૬ સં. ૧૭૬૮ : ૬૬
છેવટ:—

સંવત દશે એ હાતરી આનંદ, શકિ પનર ખેતાલ મન
ચૈત્ર માસ સોહામણો આનંદ, મુને દેવે કીધી સાર મન
ફૂલ પખ તાંથી પ્રતીપદા આનંદ, સંજેરે કલો વિસ્તાર મન
સુરત ગામ નીવાસ માંહી આનંદ, ગોપીપરા મધે વાસ મન
ઔદીય સાતિ સાંભળો આનંદ, હું બાળક સુધ અગણ મન

x

x

x

મુરશ સુત ભાઈ કેહે આનંદ, હું કાંઈ ન બાહુ મૂંઠ મન
જુધીમાને મેં અથ કરો આનંદ, રાગ પનર ને કડવાં ત્રીસ મન
૫૬ મંખ્યા કાઠી કહું આનંદ, એક સહસ્ત્ર ને એકવીસ મન.

[નોંધ. ગ્રામીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૬, અંક ૮૫માં આ કાવ્ય
પ્રસિદ્ધ થયેલું છે: આ અને જાપેલી પ્રતમાં બહુ ફેર છે. ઉપર આપેલો
છેવટનો ભાગ જાપેલી પ્રતમાં નથી. એ જ કવિએ રચેલા “ દોણ પર્વ ”ની
નોંધ પાછળ કરી છે. જુઓ ચાદી નં.]

૨૦૦ હ. અભિમન્યુ આખ્યાન જનતાપી સં. ૧૭૬૬ ૨૮

[નોંધ. ૨૧ કડવાં સુધીનો ભાગ છે. તે પછીના પાનાં ખૂટે છે.
એ જ કાવ્યોની બીજી બે પ્રતોની નોંધ ઉપર કરી છે. જુઓ નં. ૧૬૦ઞ
અને ૧૬૧]

૨૦૦ ૬ સુભાષર્વ	(૧)	સં. ૧૭૮૮	૬૬
અને આર્ણિક પર્વ		સં. ૧૭૮૭	૧૦.

સરસ્વતી:—

અથ આરણિક પર્વ લખું છું:—

રાજ રામગ્રી.

પાંડવ પાંચે આત્મા વનજી, ધરમ વીમાંસે સ્થીર મતિ મનજી

હાલ

ધરમ રાજ વીમાંસીને આલ્યા વન જાત
પણ સીખ લેવા આચર્યા જાંઠાં હતાં કુંતા માત
આવી આગલ રહ્યા બિલા માતાને નાખું સીસ
આજ પુત્ર મેં સાંભળ્યું જે દુભાણા જુગદીસ.

છેવટ:—

દિલથી અવર હરિ રાખ્યા નીત નીત નથી કીધી સેવ
ચોડે દાડે રાજ પામશે એમ કહી દારકા પોહોતા દેવ
અરણિક પર્વ સંખેપે સોનું વૈશંપાયેન રહે સુણ રાએ
હવે કયા દેહેનું અતિ સુંદર, સાંભળતાં અધરૂર પમાએ.

કહ્યા ૧૬ અથ આરણિક પર્વ સંપૂર્ણ લખું છે. સંવત ૧૭૮૮ ના:

ભાદ્રપદ ત્રયોદશી શુક્રવાર

[નોંધ. આ કાવ્ય રચનારનું નામ તેમજ રચ્યા સાલ મળી આવતાં નથી. આ જ પર્વની બીજી ચાર પ્રતો છે, તેમાં પણ કવિનું નામ કે કાવ્યની રચ્યા સાલ નથી.]

૨૦૧ સોદધાનો ગરબો નાકર ૬

૨૦૨ અ સતસામાનું રસણું વલ્લભ ૧૧

[નોંધ. ઉપરના બંને કાવ્યો ગરબાના છે, જેમાંનો એક નાકરનો હોષ વિશેષ ધ્યાન ખેંચે છે. વલ્લભના ગરબાના સરસ્વતીના પ્રાંચ પાના તુલક છે.]

૨૦૨ જલધર આખ્યાન સાલણ ૧૮

સરસ્વતી:—

આધાન જલધરનું.

સીતા પત્યને ચરણે કમલ કરી પ્રેમે કરુ પ્રણામ
બુદ્ધિમાની આધાન જોલ ગોવિદના ગુણ આમ.

શ્રી ગુરુ સરસ્વતી પારવતિ સત ચરણે નામુ સીશ ' (
 ૩૬૯ ભાલણુ ઉત્તમ પદ, આપો, ગાઉ ગુણુ યુગદીસ.)

[નોંધ. કડવા ૧૮ થી આગળનો ભાગ ખડિત છે. સદરહુ કાવ્ય, અન્ય કવિઓના એ જ વિષય પરના કાવ્ય સાથે એડિટ કરી આપવાનું કાર્ય સોંપાઈ તરફથી રા રામલાલ યુનીલાલ મોદીને સુપ્રત થયું છે.]
 ૨૦૩ લક્ષ બુદ્ધિની વાર્તા સામળ ૫૫

[નોંધ. હેવટનો ભાગ ખડિત છે, સદરહુ વાર્તા મૃદુલકાવ્યદોહન ભા. ૫ માં છપાએલી છે.]

૨૨૪ મહન મોહનની વાર્તા સામળ ૫૨

[નોંધ. આગળ પાછળના પાના નથી. સદરહુ કાવ્ય છંદ છપાએલું છે.]

૨૦૫ ઓખાહુરણ નાકર ૫૫

[નોંધ પહેલુ પાનું ખુટે છે, બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯૪. સદરહુ પ્રતમાં ભાવજીની દશમલીલાના ૮ પાના છટા મળી આવેલા છે અને તે સં. ૧૮૭૩ માં કિતારેલાં છે.]

૨૦૬ ભ્રમરગીતા બ્રેહેદેવ સં. ૧૬૦૯ સં. ૧૮૬૩ ૨૪

[નોંધ મૃદુલકાવ્યદોહન ભા. ૧ માં આ કાવ્ય પ્રસિદ્ધ થયેલું છે અને બીજી છાપેલી પ્રતો પણ મળી આવે છે, સદરહુ કાવ્ય ભક્તિસાહિત્યની દૃષ્ટિએ મહત્વનું છે અને એ જ પ્રકારના હિન્દી કાવ્યો સાથે તેની સરખામણી અને તુલના થવી ઘટે છે, બીજી પ્રતો માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૭૪, ૧૮૫૪,]

૨૦૬અ ચાતુરી રણછોડ સં. ૧૮૬૩ ૧૫

[નોંધ. મૃદુલકાવ્યદોહન ભા. ૩ નામાં આ કાવ્ય છપાયું છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં ૪૮, ૪૯]

૨૦૬ વ હુડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૬૧ ૧૨

[બીજી પ્રતો માટે જુઓ યાદી નં ૭, ૧૭૮અ, ૧૮૦અ,]

૨૦૬ ક અર્જુન ગીતા ધનદાસ ૭

[નોંધ આ ગીતા જનતામાં બહુ પ્રચલિત છે અને તેની અનેક પ્રતો મળી આવે છે, વળી તે છપાએલી છે. આ સિવાય સદરહુ પ્રતમાં કાવ્યકાનો અને કાકોરજના ડાપડનો એ એ અરમા લખેલા છે.]

૨૦૭ પ્રહલાદ આખ્યાન કાલિદાસ સં. ૧૮૮૬ ૫૬

[નોંધ. પ્રત ઠીક છે પણ તેના સરઆતના અને છેવટના પાનાં નથી. એ કાવ્યની પુષ્કળ પ્રતો મળી આવે છે અને તે છપાએલું છે.]

૨૦૮ નરસૈના પદ નરસૈં સં. ૧૭૭૦ ૪૩

[નોંધ. આશરે સો એક પદ મળી આવે છે અને પ્રત કંઈક જુની સંવત ૧૭૭૦ ની ઉતારેલી છે; અને સંસોધન માટે દિમતી છે; વળી તે પછી નીચે ભ્રમરગીતાનું કાવ્ય નોંધ્યું છે તે પરથી જણાય છે કે એ પ્રત જુરાણપુરમાં લખાઈ છે.]

૨૦૯ અ ભ્રમરગીતા સાર સારથીભારથી સં. ૧૭૭૪ ૧૧

સરઆત:—

સારથીભારથી પ્રણયું વરણયું મદન લુહાર;
દેવ દારાવતી જઈ રહ્યા વિરહ દુવો વ્રજનાર. ૧
ગોપકન્યા કરે વાતડી રાતડી કેમેલ ન જાય;
કૃષ્ણ (?) દેસડે જઈ રહ્યા, અમે મેહેલ્યાં ગોડુલ માંહે. ૨

અંત:—

અડસક તીરથ અવગાહન કરે, હેમનું દાન દે તેહ તોલે;
ગાતાં સાંભળતાં તેહ તોલે, ચતુભુજ દહે એમ વેદ બોલે.

ઇતિ શ્રી સારથીભારથીની ભ્રમરગીતા સમાપ્ત સંવત ૧૭૭૪ વરણે ભાદ્રપદ માસે શીતે પખે ત્રયોદશીને દિવસ સંપુરણ લખી છે. જુરાણપુર મધે આત્મ પદનાર્થ.

[નોંધ. કવિનું નામ અપરિચિત છે; છતાં કાવ્યનો વિષય અગત્યનો હોઈ, એ જ પ્રસંગના અન્ય કાવ્યો સાથે મેળવવા જેવો છે.]

૨૦૯ રસિકરાજ વિશ્વનાથ સં. ૧૭૬૨ સં. ૧૮૬૭ ૫૧

આરંભ:—

રાગ અસાવરી.

શ્રી ગુરુ ગણપતિ સરસ્વતીને પ્રથમ લાગુ પાવરે;
ઢાટપ જનમનાં કીધાં કલ્મીપ પાણિવે (?) માં જાય રે. ૧
મુંદર વર યશોનંદન, રાધા રમણીક રૂપરે;
હેલ જખીલો ને હોંગાલો રસિકનો છે જૂથ રે. ૨

છેવટ:—

સંવત સત્તર બાસઠામાં જેઠ શુદ્ધિ તિથિ બીજ; ।
વાર ગુરુને ઇંદુ વર્ષનો અંથ પુર્ણ રીઝ, ।
વિશ્વનાથ કર જોડી માગે કૃષ્ણ રાધા પાસ; ।
અંધારું અગાનનું તે પ્રમાડોનિ નાથ. ।
કવિ મોદાને નમ્ર હું ને નમ્ર ગુરુને ચર્ણ; ।
નમ્ર રાધાકૃષ્ણને જે રાખ્ય હુંને શર્ણ.

...

...

...

ઇતિ રસિકરાજ વિશ્વનાથ વિરચિતાયાં રાધાકૃષ્ણ પ્રથમ સમાગમ
નામનો અષ્ટમો વિનોદ.

[નોંધ. કાવ્ય સુંદર છે અને કવિ પણ નવો લાસે છે. તે અપ્રસિદ્ધ
હોય છપાવવા જેવું છે.]

૨૦૬અ નરસૈના પુત્રનો વિવાહ હરિદાસ સં. ૧૭૨૫ સં. ૧૮૩૭ ૭૫

[નોંધ. પ્રાચીન કાવ્યમાળા અંથ ૬ માં આ કાવ્ય છપાએલું છે;
બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૧અ.]

૨૧૦ નરસૈના પદ નરસૈં ૫૨

[નોંધ. આમાં નરસૈં મહેતાએ લખેલાં મામેરાના ત્રણ પદો મળી
આવે છે, જે નરસિંહ મહેતાકૃત કાવ્યસંગ્રહમાંના પદો, ૨૩, ૨૪, ૨૫; ૫.
૫૪૭ અને ૫૮૪ ને મળતાં છે. પ્રતના પાનાં બીજાઈ ચોટી જવાથી
ફટલેક રચે કાટી ગયા છે, તેમ તે વાંચવામાં મુશ્કેલી નડે છે. સંશોધન
માટે એ પ્રત ઉપયોગી છે.]

૨૧૧ સ્ત્રીચરિત્રની કથા સામળલદ્ધ ૧૩૮

[નોંધ બત્રીસ પુતળીમાંની આ વાર્તા છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ
યાદી નં. ૧૦અ અને ૭૫]

૨૧૨ સ્વર્ગારોહીણી સુરલદ્ધ સં. ૧૮૬૦ ૨૨

છેવટ:—

બેહુ કરજોડી કરું વિનતિ, કૃષ્ણ રાખો રહે ધીર રે;
એમ સુરલદ્ધ વાણી વહે, એકવાર બોલો શ્રીહરિ રે
કડવાં ૧૬ ઇતિશ્રી સરગા રોહણી સંપૂર્ણ સમાપ્ત.....

[નોંધ. એ જ દવિના પ્રદક્ષાદ આખ્યાન અને ક્રુવાખ્યાનની પાછળ નોંધ કરેલી છે; જુઓ યાદી નં ૧૮૯.]

૨૧૨ જ ભ્રમરપચીસી પ્રેમાનંદ સં ૧૮૯૦ ૧૧

[નોંધ. પ્રેમાનંદની ભ્રમરપચીસી જૂદાકાવ્યોદ્ધન ભાગ ૩ માં છપા-
એલી છે; ખીજી પ્રત માટે જુઓ, ઉપર યાદી નં.]

૨૧૩ રસિકરાજ વિદ્યનાથ સં. ૧૭૬૨ સં. ૧૮૨૫ ૩૧

[નોંધ. ખીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં ૨૦૯]

૨૧૩ ઝ નરસૈના પુત્રનો } હુરિદાસ સં ૧૭૨૫. સં. ૧૮૨૫ ૩૩
વિવાહ

[નોંધ. ખીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં ૨૦૯ અ.]

૨૧૩ ઞ રસગીતા લીમ સં ૧૮૨૫ ૮

[વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮૪ચ]

૨૧૩ ઢ મામેરૂં પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૮ સં. ૧૮૨૦ ૨૭

[ખીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં ૪]

૨૧૩ ડ રૂકિમણી હુરણ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૮૨૦ ૫૨

[ખીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં ૧૮ ઘ.]

૨૧૩ ઢ મુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૮ સં. ૧૮૧૯ ૨૧

[નોંધ. પ્રત સારી છે અને તેમાં સંખ્યાબંધ કાવ્યો ઉતારેલાં છે
અને તે બધાં પ્રચલિત અને પ્રસિદ્ધ છે. છેવટમાં કોઈ દલપતદાસનો અંબા-
જનો ગરબો લખેલો છે. વધુ માટે જુઓ યાદી નં ૬]

૨૧૪ રણયજ્ઞ પ્રેમાનંદ સં ૧૭૪૧ ૨૬ી૩૨

[નોંધ. શરૂઆતનું તેમજ કડવાં ૩૯ પછીના પાના નથી. પ્રસ્તુત
કાવ્ય રા. મંજુલાલ આર. મજમુદારે સારી રીતે એડિટ કર્યું છે, તેમાંથી
એ વિશે વિશેષ માહિતી મળી આવશે.]

૨૧૫ અંગદવિષ્ટિ રામળાલ સં. ૧૮૦૮ સં. ૧૯૪૨ ૬૮

[નોંધ. આ પ્રત છપેલી છે; તેમાં કાવ્યની રચના સાલ સં ૧૮૦૮
આપેલી છે. તે કવિ શામળનો કાળનિર્ણય કરવામાં જલ્દી સહાયજૂત થાય
છે. એનું પદમાવતીનું કાવ્ય છેક સં. ૧૭૭૫ માં રચાયું હતું એ લક્ષમાં
લેવા જેવું છે.]

૨૧૬ રણુયજ્ઞ પ્રેમાનંદ સં ૧૭૪૨ સં ૧૮૪૬ ૨૪

[નોંધ. પહેલાં ૭ કડવાંના પાના નથી. વધુ માહિતી માટે જુઓ,
-૨૧. મજસુદારની મટિક આવૃત્તિ, બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં ૨૧૪]

૨૧૭ લગ્નના જોડકાં સં ૧૮૨૧ ૧૮

રાશ્ત્રઆત

“ પરચમ ગણપતીનું નામ લીજે
હવે જોડકાનું, આરભ કીજે
વેવાઇન રે ચક્રવર્તી રીસ
જોડકાં તો ગાવાની છે રીત
જોડકાં તો ગાઇસું રંગ રસે
સાંભળી સાંજન સરવે હમે. ”

[નોંધ. લગ્ન પ્રસંગે ગવાતાં ગીત અને જોડકાનું બહુ મોટા
મંત્રહ થવા જાય. કેટલીક ઉંચી નાતોમાં ગવાતા ગીત સંત્રહ ચાર પાંચ
પ્રસિદ્ધ થઇ ચૂકેલા છે. જનસમજાણદિ અને આચારવિચાર જાણવા સમજ-
વાને તેમજ સ્ત્રીઓનામનો ભાવ અને મનોરમ પારખવાને તે કિમતી ખજાનો
છે. પ્રસ્તુત જોડકાનું મહત્વ એ છે કે સ્વ. સરદાર ભોજાનાથભાઈને
ત્યાંના લગ્ન પ્રસંગે ગવાયેલાં જોડકાં, સા. રૂપાલીબાઈએ લખેલાં છે.]

૨૧૮ ગીતગોવિંદ જયદેવ ૧૪૧

પ્રસ્તુત પ્રતનો આરંભનો અને અંતનો ભાગ નથી. નમુનારૂપે
થોડોક ભાગ, અત્રે આપીએ છીએ:

‘ હે કેશવ ! ધૃત ધર્મા છે. વામન રૂપ કહેતાં અદ્વિત વામાન પદ
નખથિકે ઉપનૂયે નીર ગગોદક તેણે કરી જનિત ઉપખાંચું છે. જન લોકની
પાવન પવિત્ર ભાવનું પ્રાક્રમે કરી અધિનિ છલતો છાં

[નોંધ. જયદેવના ગીતગોવિંદની મૂળ સંસ્કૃત તેમજ ગુજરાતી અર્થ
માથેની અનેક પ્રતો મળી આવે છે. જુની ભાષાના નમુના માટે ગુજરાતી
અર્થવાગી પ્રતો ઉપયોગી છે.]

૨૧૯ ગીતગોવિંદ જયદેવ સં. ૧૬૬૫ ૨૧

છેવટ —

‘ તે જયદેવનું લખિત કેહવું ।છ. હરિનાં જે ચરણ તેહનું જે સ્મર

લક્ષણ ને અમૃત. તેણિ અમૃતિ કરી કલિયુગનાં પાપનવર નિ ખંડન
એ કરું છું.....'

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ ઉપર નં. ૨૧૮]

૨૨૦ ગીતગોવિંદ જયદેવ સં. ૧૮૬૯ ૧૦૫

[ગુજરાતી અર્થ સાથે.]

૨૨૦ અ ધનુષધારીનો ગરબો વલ્લભ સં. ૧૭૮૨ સં. ૧૮૬૯ ૨૬

[નોંધ. આ ગરબો છપાએલો છે. જુઓ, જૂહતકાવ્યદોહન ભા.]

૨૨૧ અનાવિલ પુરાણ વલ્લભ સં. ૧૭૪૬ સં. ૧૯૦૪ ૩૫

[નોંધ. પ્રસ્તુત ચોપડો વલસાડના વકીલ રા. મણિભાઈ ગોપાલજી દેસાઈએ સોસાઈટી પર મોકલી આપેલો, અને તેમાંનું અનાવિલ કાવ્ય તે વખતે 'શુદ્ધિપ્રકાશ'માં છાપેલું. વધુ માટે જુઓ શુદ્ધિપ્રકાશ, સન ૧૯૨૪ અંક ૧,૨.]

૨૨૧ પ્રહસાદ આખ્યાન કાલિદાસ સં. ૧૯૦૩ ૧૦૨

[નોંધ. આ કાવ્ય જાણીતું છે અને તેની પુષ્કળ પ્રત છાપેલી અને લખેલી મળી આવે છે. જુઓ જૂહતકાવ્યદોહન ભા.]

૨૨૨ અનાવિલપુરાણ વલ્લભ સં. ૧૭૪૬ ૧૫

[નોંધ. ઉપર નોંધેલી પ્રત સાથે આ પ્રત પણ ભેગી આવી હતી.]

૨૨૩ લવકુશઆખ્યાન વિષ્ણુદાસ સં. ૧૭૩૮ ૪૮

(શરૂઆતનો ભાગ ખંડિત છે.)

ઉપર:—

લવકુશ કેરું એ આશાન, કથા અનોપમ પરમ નિધાન;
અનેક ચરિત્ર શ્રી રાધવતણાં, સેવકને સુખ આપે ધણાં.

x

x

x

x

નરનારી ને કો સાંભળે, તેહનાં પંચે પાતક દળે;
ગાતાં અન્ય ઉપજે ઉદાસ, કરબોડીને કહે વિષ્ણુદાસ.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે; અને વિષ્ણુદાસના અન્ય કાવ્યો

ભેગું છપાવવા નેહું છે.]

૨૨૩અ રૂકિમણી વિવાહ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૩૮ ૫૫

[નોંધ. આ કાવ્ય હપાએલું છે અને પાછળ અનેક પ્રતની નોંધ થઈ ગઈ છે. આ સિવાય નરસિંહના પદ, બાર માસ તેમજ સ્થાનદેના બાર માસ લખેલા છે; નરસિંહના બાર માસ જાણવામાં નથી. કોઈ લેખકે તે નરસિંહના નામે ચઢાવી દીધાનું અનુમાન થાય છે. તેનો આદિ અને અંત ભાગ નીચે પ્રમાણે છે:—

આરંભ:—

‘પરથમે ગણપતિ ! આરાધુ વળી વળી સ્થાપિતા ! માયું,
શુભ હું તો ગોવિંદના ગાઉં રે મધુકર ! મોહનને કહેજો,
દેવિજન સૌ પાસે માયું, કરજોડીને પાએ લાયું;
પરસાદ એટલો માયું રે—મધુકર !—’

છેવટ:—

“સાજીવીએ સા બાધી રાખી કુલ જુગમાં શુભ કોહોને નવ લાધી;
વધામણી નરસિંહએ બાધી રે—મધુકર માધવને કહેજો.”]

૨૨૪ અશ્વિન ગીતા ધનદાસ સં. ૧૮૮૦ ૬

[નોંધ. આ ગીતા બહુ પ્રચલિત છે અને તેની છાપેલી અને લખેલી પ્રતો પુષ્કળ મળી આવે છે. જુઓ બૃહત્કાવ્યદોહન ભા.]

૨૨૫ અલિમન્યુ આખ્યાન જનતાપી ૧૨

[નોંધ. પ્રત તદ્દન ખંડિત છે, પણ તે રા. મજુલાલ મજમુદારે સારી રીતે એડિટ કરી, એક કિમતી લેખોદ્ધાત સાથે છપાવી છે, તે વધુ માહિતી માટે જોવી. વળી આમાં મીઠાનો ચાળ ઉતારેલો છે]

૨૨૬ અખોલારાણીની વાર્તા સામળભટ્ટ ૨૪

[ખીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં. ૧૦૦]

૨૨૭ ચિંકમ ચરિત્રની વાર્તા સામળભટ્ટ ૧૭

[ખીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં. ૮૫]

૨૨૮ મામેરૂં પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૬ સં. ૧૮૪૩ ૩૧

[ચરિત્રના પાનાં નથી.]

૨૨૯ મુદામાત્રિય પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૮ ૨૮

૨૨૯અ મામેરૂં પ્રેમાનંદ ૩૦

[શરૂઆતના પાનાં નથી.]

૨૩૦ છટ્ટનો ગરબો વલ્લભ સં. ૧૮૪૩ ૪૫

૨૩૧ નંદપ્રતીસી સામળ ભટ્ટ ૬૯

[નોંધ. ઉવટનો ભાગ તુટક છે. આ કાવ્ય છટ્ટું તેમજ વૃદ્ધકાવ્ય-
દોહન બા. માં જપાએલું છે.]

૨૩૨ હારમાળા નરસેં સં. ૧૯૬૧ ૭૮

[નોંધ. આ પ્રત જાપેલી છે અને તેમાં પદ સંખ્યા ૧૬૨ ની છે.
એમાં હારમાળા પ્રેમાનંદે ગૂંથ્યાનું છેલ્લું પદ નીચે મુજબ છે —

ઉત્પાદ:—

પદ ૧૬૨ રાગ આસાવરી.

‘હારમાળા હરિ હેતે ગાઈ, પદ એક સત અડતાલન રે;
જે કાઈ શીખે ને ગાયે તેની, માત પિતાને ધન રે.
સંવત સતર ચોતરીશ માંહે, ચૈત્ર શુદ્ધ એકાદશી દન રે;
હારમાળા સંપુરણ કીધી, હરિ સાથે રહી એક લગન રે.
વડું રાજ્ય વડોદરું ટહીએ, તે મધ્યે મારો વાસ રે;
કૃષ્ણ સૂત પ્રેમાનંદે કહ્યું, હરિદાસનો દાસ રે.’ હારમાળા.

પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં જપાએલી પ્રતને અનુસરતી આ પ્રત છે;
અને બંનેમાં પદ સંખ્યા સરખી છે.]

૨૩૩ ભમરગીતા પ્રેહ્લેદેવ સં. ૧૬૦૬ સં. ૧૭૧૧ ૯ થી ૩૨

[નોંધ. બીજી પ્રતો મારે જુઓ યાદી નં. ૧૬૭૪, ૧૮૫૪ અને
૨૦૬. ઉવટમાં કોઈ અઘાત કવિના બાર માસ લખેલા છે.]

ઓખાહરણ કાહાન ૨ થી ૯૦

[નોંધ. શરૂઆતના તેમજ ઉવટના પાના નથી. કડવાં ૫૭ મુધીનું
કાવ્ય મળે છે. અન્ય કવિઓના ઓખાહરણ બેથું કાહાનનું કાવ્ય ૫૭
સોસાઈટી તરફથી એડિટ કરવાનું પ્રો. ગજેન્દ્રસંકર પંડ્યાને સોંપાયું છે.]

૨૩૫ પ્રલ્હાદ આખ્યાન ભાણુદાસ સં. ૧૭૬૬ સં. ૧૮૬૫ ૧૦૧
છવટ:

“ સંવત સત્તર યોગોત્તરો માગસર મહીનો તે ખરો,
શુકલ પક્ષ દશમી સોમવાર, પૂરણુ ગ્રંથ મયો અતીસાર.

x x x x

કીધા કરે તેને અવીનાશ, કરજોડીને કહે ભાણુદાસ.

કડવાં-૨૧ ઇતિશ્રી ભાગવતે મહાપુરાણે સામ રકદે પ્રલ્હાદ આખ્યાન સમાપ્ત.

[નોંધ. આજ કવિનું હસ્તામલક કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક
વર્ષ ૬, અંક ૪ માં છપાયું છે; તેમાં તે કાવ્યની રચના સાલ સં. ૧૭૧૫
આપેલી છે, તે પરથી સહજ અનુમાન થાય છે કે વખતે પ્રસ્તુત કાવ્યની
રચના સાલ સં. ૧૭૬૬ ને બદલે સં. ૧૭૧૬ હોય.]

૧૩૫અ વિરાટ પર્વ નાકર સં. ૧૮૬૫ ૯૬

[નોંધ. આ ખીજ પ્રત છે. પહેલી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં ૧૯૦૬]

૨૩૬ કર્ણુ આખ્યાન નાકર ૧૭

છવટ:-

નરનારી જે કા સાંભળે, તિહનિ હોઝિ વૈકુંઠ વાસ
બેઠું કર જોડી વીનવિ, નાકર હરીનો દાસ.

ઇતિ શ્રી કર્ણુ આખ્યાન સમાપ્ત:

૨૩૬અ નાસિકેતાખ્યાન મોગલ ૧૯

છવટ:-

“ થયું મંથ પૂરણુ વીકલક જાણે પૂન્ય તણો એ અંક
નર નારીની પુહયિ આસ, કરજોડી કહે મોગલદાસ. ”

[નોંધ. આ પ્રતનો ઉપરનો ભાગ ખડિત હોવાથી, તે ઉતારી શકાય
તેમ નથી. પરંતુ નાકર અને મોગલે આ કૃતિઓ રચેલી, તેના પુરાવા
પુરતી આ પ્રત કિંમતી છે.]

૨૩૭ ભમરગીતા બ્રેહેંદેવ સં. ૧૬૦૯ સં. ૧૭૨૧ ૪૦

[નોંધ. આ કાવ્ય નવેસર એડિટ કરાવવા જેવું છે અને તુલના સાથે
ત્રેમાનંદની ભ્રમરખંડીસી લેવા જેવી છે. ખીજ પ્રતની ઉપર નોંધ યથા ગઈ
છે. જુઓ યાદી નં. ૧૮૫ અ.]

૨૩૮ હરિલીલા લીમ સં. ૧૫૪૦ ૧૪૬

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય સોસાઈટી તરફથી પ્રકટ થઈ ચૂક્યું છે. આ પ્રતનો શ આતનો તેમજ છેવટનો ભાગ તુટક છે.]

૨૩૯ પદસંગ્રહ ૧૧૬ થી ૧૬૬

[નોંધ. બીજા એવા સંગ્રહોની નોંધ-પાછળ થએલી છે. ભુઓ યાદી નં. ૧૨૩-૨૪-૨૫ વગેરે. આમાં ભાલજીના કેટલાક પદ મળી આવે છે.]

૨૪૦ ગરબા ભાણુદાસ ૧૬૪

[નોંધ. આમાંના ઘણાખરા ગરબા ભાણુદાસના રચેલા છે. હસ્તામલક અને પ્રહસાદ આખ્યાન ભાણુદાસના રચેલાની ઉપર યાદી નં. ૨૩૫માં નોંધ કરેલી છે, તે અને આ લેખક એકજ વ્યક્તિ હોય તેમ સંભવે છે.]

૨૪૧ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ સં. ૧૮૪૬ ૧૩૬ છેવટ:

“ રીતુપરણુ નલ દમઅંતી, યુધીષ્ઠર રૂપી નામજી
એહેને સમરે પ્રાતઃકાલે, તાહાં કહીને નહી પાગજી
સંવત ૧૭૩૩ વરષ ફાલગુન વદ નવમી દીનજી
એ દિવસે પરીપુરણુ કીધું, નલકથા કીરતનજી
લાલજી કાત્રી એષ્ટ જ કહીએ, દરીગુણ ગીત અભાસજી
ચતુરવરેલી કુલ માહા ઉદે, પટપત્રમાં વાસજી
ત્યા ભુષે કવુ છે એહજ, શુરચરણ અનુસારજી
વીપ્ર પ્રેમાનંદ કેહે કરજોડી, શ્રોતાજન બોલો શ્રીહરીજી. ”

[નોંધ—આમાં રચ્યા સાલ સં. ૧૭૪૨, ૧૭૬૫ કે સં. ૧૭૭૬ ની નહિ પણ સં. ૧૭૩૩ ની છે, જે વધુ ખ્યાન ખેચે છે. ખાસ કરીને, બીજી પ્રતોની પેઠે આમાં ગામનો, જેમકે, સુરત, નંદરબાર, ત્યાં એ કાવ્ય રચ્યામાં તેનો ઉલ્લેખ હોય છે, તે મળી આવતો નથી, એ અભ્યાસીએ નોંધવા જેવું છે. બીજી પ્રતો માટે ભુઓ યાદી નં. ૩, ૮ વગેરે.]

૨૪૨ અશ્વિનમહા નિવાહ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૮૫૨ ૪૦

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે ભુઓ યાદી નં. ૧૮ અ.]

૨૪૨ ચ લવકુશ આખ્યાન શંભુરામ સં. ૧૭૬૫ સં. ૧૮૬૬ ૬૪

છેવટ:—

સં. ૧૭૬૫ ના આવણ માસ શુભ દીનજી

ગુદ એકાદશી શનિવાસરે પૂર્ણ રામ કીરતનજી
 વીંગ્લેત્ર વડોદરે ગુજરાત મધે ગામજી
 હાટકેશ્વરને તેજે ઉઘોત નાગર શાંતિ નામજી
 જયાણુધ પદમધ કીધુ લવકુશ પરમ આદ્યાનજી
 શંભુરામ કવિ પ્રેરેવા માત્ર, કરતા સદુ ભગવાનજી

[નોંધ—આ કવિ નવીન અને અપ્રસિદ્ધ છે. એજ વિષય પરના
 ખીજા કાવ્યો માથે તે સરખાવી બોલુ બોધએ]

૨૪૨ સ્વર્ગશિલ્પુ મુરલદ સં. ૧૮૦૧

[નોંધ—શરઆતનું પાતુ નથી, તેમજ પાછવો છેવટનો ભાગ બહુ
 અશુદ્ધ રીતે લખેલો છે આ સુગદ્ય કથોલનો વતની અને જાતે ગાયકવાળ
 પ્લાહણુ હતો આજ કાવ્યની ખીજી એક પ્રતની નોંધ આગળ જતા કર-
 વામા આવશે મળજી કૃત સ્વર્ગશિલ્પુ પણ ઉપનબ્ધ છે, જેની નોંધ હવે
 પછી કરવામા આવશે]

૨૪૩ ચાતુરી રણુછાડ સં. ૧૮૩૪ ૪૨

[નોંધ—આ કવિના મજબિનાસ વા રાધાજીનું રસજી એની નોંધ
 પૂર્વે થઈ ગયલી છે ચાતુરી પણ પ્રસિદ્ધ અને હપાયલી છે તુએ
 બૃ કા દો ભા. ૩]

૨૪૩ અ શનિની કથા સં. ૧૮૩૫ ૨૨

[નોંધ—આ કથા ગદ્યમા છે. નમુના તરીકે થોડોજ ભાગ આહ
 ઉતાર્યો છે —

“શ્રી સનીસગની કાથા લખી છે એક દનને સોમ બેગને વપે રાગ
 વીર વીર કાળજીત રાજ કરે છે ॥ સભા પુરીને બેગ છે ..”

[નોંધ—ભાષા બહુ અશુદ્ધ અને બૂલભરી છે]

૨૪૪ વ મુરતી મહિના સદાનંદ સં. ૧૮૩૮ ૧૬

છવટ —

એ માસ ગાએ ને સાલલે, ગધાજી કેસે વીલાસ
 આમા તે થીહરી પુસે, આપે વર્ષક્રૂક વામ.

દાવ

સદાનંદ કહે જનમ જગમ છૂટે, સાશળતા સસારના બંધ હુટે
 પ્તીપાતકના નામ થાએ, થીહરી હરી પ્રતા પ્રાણુ જાએ.

[નોંધ. ખીજી બારમાસીઓ જેવી આ એક વિશેષ બારમાસી છે. અને એ સર્વ બારમાસીઓનો એક જૂદો સંગ્રહ યોજાય તો તેનો અભ્યાસ કરવાને વિશેષ મુગમતા થાય.]

૨૪૪ ભૂગોળ પુરાણ

સં. ૧૮૮૪

૧૨

શરૂઆત:—

“ પૃથ્વી આકાર લિપ્યતે ॥ જદિ એક બ્રહ્માંડ હે. નીલવર્ણ બ્રહ્માંડ. જદિ દીપ્ત હે. તહાં વિષ્ણુકો શિવકો સ્થાન હે. ॥

૨૪૫ ઇંદ્રજાળ વિદ્યા

સં. ૧૮૮૫

૭

છેવટ:—

“ સેવાલ સોપારી વાડી લેપ પગે લેપ કરીએ. અગ્નિ ઉપર ચાલીયે. રાતી રેતીકું હારઉતી કું રીપારી ભરી લીજી દેધ ગોદ માંહી રાખીએ દિવ્ય સ્થંભ ॥ ઈતિ ઇંદ્રજાળ ક્રોતક. ”

૨૪૬ જ્ઞાતમ રાસ વિજયભદ્ર સં. ૧૪૧૨ સં. ૧૭૨૯ ૨૬થી ૩૬

[નોંધ—જુની ગુજરાતીના અભ્યાસ માટે આ કાવ્ય મહત્વનું છે. વધુ માહિતી માટે જુઓ રા. મોહનલાલ દલીયંદ દેસાઈ રચિત ‘ જૈન યુર્જર કવિઓ ભા. ૧. આ રાસ સિવાય પરસુરમ રતવનો પણ એમાં ઉતારેલાં છે. આ કાવ્ય છત્રું છપાયલું છે.]

૨૪૭ પાશુપત્રા દુહા

૫.

શરૂઆત:

દેવી ઘો વરદાન મુંએ તો મુલ્લ આણીયો
પાશુપત્ર પરધાન ગાઉ તો અંત્રુ તે ગુણે
સુરનાયક સુંડાળ વરદાયક હોઈ જો વલે
તખ પાશુ જૂપાલમલ કહે કીરત ભણુ.

[નોંધ—આ દુહા રાજસ્થાની-મારવાડી બોલીમાં છે.]

૨૪૮ રાધાજનું રસણું રણુછોડ

૨૫.

[નોંધ પ્રજાવિલાસ રાધાજનું રસણું અગાઉ નોંધાયું છે; જુઓ ચાલી નં. ૨૪૩. આમાં સુરતી મહિના લખેલા છે; પણ તે તુટક છે. પણ તેના છેવટના પાને પ્રેમાનંદનું નામ લખેલું છે:—

“ રૂપ ચઢી કૃષ્ણ પોતે પધારા, રાધીકા સુંદરીના વહાલા
પ્રેમની ગતે પ્રેમાનંદ ગાએ, સાંભળો સનેહે કરીને બાંહે સાહે.”
મહીન સુરતી મંપૂરણે લખા છે. માસ ૧૨ રમાપત થી.]

૨૪૯ મુકુંદના પદો મુકુંદ સં. ૧૮૪૩ ૧૯

[નોંધ. સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયના સાધુ કવિ મુકુંદના આ પદો જણાય છે. રાજઆતના ૧૮ પાના નથી.

૨૫૦ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૫૧૨ સં. ૧૮૩૯

(આમાં પદની સંખ્યા ૧૪૫ છે.)

૨૫૦અ મામેરૂં પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૨ સં. ૧૮૩૯

૨૫૧ હુંડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ સં. ૧૮૨૮ ૧૯

૨૫૧અ મામેરૂં પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૨ સં. ૧૮૨૮ ૩૪

૨૫૨ મહિના પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૪૪ ૧૨

[નોંધ—યાદી પ્રત નં. ૨૪૮માં પ્રેમાનંદના મહિના ૧૫૫ ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેની આ સંપૂર્ણ પ્રત છે. એ પરથી સમજાય છે કે પ્રેમાનંદે પણ અન્ય કવિઓ પેઠે " મહિના " લખેલા; પરંતુ વડોદરાનો પ્રેમાનંદ તે જ આ પ્રેમાનંદ એ વિચારવાનું રહે છે.]

૨૫૩ રસગીતા લીમ ૧૯

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮૪ ચ.]

૨૫૩અ ભ્રમરગીતા બેહેદેવ સં. ૧૬૦૯ ૪૪

[જુઓ યાદી નં. ૨૩૭]

૨૫૪ નરસૈંના મૂળજી સં. ૧૮૧૧ સં. ૧૮૭૪ ૬

પિતાનું આરુ

(પહેલું પાનું નથી. જુઓ, યાદી નં. ૧૧)

૨૫૪અ બોડાણાચરિત્ર રવિસુત ૧ સં. ૧૮૨૫ સં. ૧૮૭૪ ૮

નરસિંહ]

છેવટ:—

સંવત અષ્ટાદસ સત પચીસ વીકમે
માર્ગશીર્ષ શુભ માસ એકાદશી કૃષ્ણ લજે
વાસર રવિસુત વીરક્ષેત્ર નરસિંહ તણું
સંપૂર્ણ થયું આખ્યાન ચરિત્ર રસીક ધણું.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે; સામજને નામે ગાલતું બોડાણાનું ખીજું એક કાવ્ય મળી આવે છે. ખીજના નરભેરામે પણ 'બોડાણા ચરિત્ર' લખેલું છે.]

૨૫૪૬ અરબુન ગોતા ધનદાસ સં. ૧૮૭૪ ૨
(જુઓ યાદી નં. ૨૨૪)

૨૫૪૬ સગાળશાનું આખ્યાન રતનદાસ ૨
છેવટ:—

વક્તી બોલાં સતી નારી રે હું તો માગુ ભગતી તમારી
સગાલ સાથે સંગાવતી ચે નામતું શ્રદ્ધ જપ
રતનદાસ કે લાણી પરતાપે તેને છોડીયે કંમ
માયાને મળવા માટે રે જાવુ વધકુંહની વાટે.

[નોંધ. નાકર, બોળો, સુખદાસ મુત તુલજીરામ વગેરેના સગાળશા
આખ્યાન જૂદા જૂદા મળી આવે છે, તે સર્વ એકઠાં, એક જૂદા પુસ્તક-
રૂપે છપાવવાની જરૂર છે. એથી પ્રાચીન કાવ્યના અભ્યાસ અને તુલના
કરવાના કામમાં વિશેષ સુગમતા થવા વડી છે. સદરકુ કાવ્ય સં. ૧૯૪૦
માં લીધામાં છાપેલું તેમજ જૂદાકાવ્યદોહન લા. ૫ મામાં પ્રકટ થયેલું છે.]

૨૫૪૬ હુંડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ સં. ૧૮૭૩ ૪
છેવટ:—

ઉદર નીમીત્ત પરદેસ સેવું, સેવું તે નંદરખાર
જુરાનપુર પરદેસ કીધો, ઉપને શુધિ અનુસાર.

× × ×

૨૫૪૬ શુદ્ધામા અરિત્ર પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૮ સં. ૧૮૭૩ ૯

૨૫૪ એક હારમાળા નરસૈં ૯૨

[નોંધ. આમાં પદની સંખ્યા ૨૧૭ છે.]

૨૫૪ જી મામેરું પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૯ સં. ૧૮૭૩ ૧૦

[નોંધ. આમાં ૨૨૫ સાલ સં. ૧૭૩૨ ને બદલે સં. ૧૭૩૬ લખેલી છે.]

૨૫૪ એચ રસગીતા લીમ ૫

(જુઓ બીજા પ્રત માટે યાદી નં. ૧૮૪)

૨૫૪ આદ્ય સામળશાનો હરિદાસ સં. ૧૭૨૫ સં. ૧૮૭૫ ૩૦
વિવાહ }

(જુઓ યાદી નં. ૧૨.)

૨૫૪ એચ દાણસીલા દયારામ ૨

[નોંધ. આ ઉપરાંત કેટલાક પરચુરજી પદ, ગરબા વગેરે ઉતારેલા
મળી આવે છે.]

૨૫૫ આદિપર્વ હરિદાસ સં. ૧૬૪૪ સં. ૧૯૦૩ ૧૨૮

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. કવિ વારેળનો જ્ઞાતે રીત્વ બાહ્ય છે. કાવ્યનો અંત ભાગ ખીજી પ્રત આગળ નોંધતી વખતે આપાશે.]

૨૫૬ ગદાપર્વ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૮૮૧ ૧૬ થી ૨૫

(સરજાતમાં ૧૬ પૃષ્ઠો નથી.)

છેવટ:—

આધારશે અવિનાશ આસા સ્વામી પુરો મન તણી,

વિષ્ણુદાસ કેહે ને કીરપા કરશે શ્રી કૃષ્ણજી અતિ ધણી.

[નોંધ. કડવાં ૧૫ મંવત ૧૮૮૧ ના અગસ્ટનું શુદ્ધ ૧૫. વાર માની આલપાડ મધે લખાઇ છે. આ કાવ્ય, વિષ્ણુદાસના ખીજા કેટલાક કાવ્યોની પેઠે અપ્રસિદ્ધ છે.]

૨૫૬અ આખ્યાન અભિમન્યુ પ્રેમાનંદ ૪૧

[નોંધ. કડવાં ૨૮ થી કાવ્ય અધુરું છે. પ્રાચીન કાવ્યમાળા પુ. ૩૪ માં એ કાવ્ય હપાયું છે. આ પ્રતમાંના બંને કાવ્યો તુટક છે.]

૨૫૭ પદમાવતીની વાર્તા સામળ સં. ૧૭૭૪ ૨૭

[નોંધ. આ વાર્તાનો છેવટનો ભાગ તુટક છે; અને તે બૃહતકાવ્યોદ્ધન ભા. ૨ ભાગમાં હપાયલી છે.]

૨૫૮ નંદમત્રીસી સામળ સં. ૧૮૯૮

(જુઓ યાદી નં. ૧૧૪ ક)

૨૫૯ રસગીતા ભીમ ૧૦

(જુઓ યાદી નં. ૧૮૪)

૨૫૯અ દાણુલીલા પ્રેમાનંદ ૧૧

(જુઓ યાદી નં. ૧૬૫અ)

૨૫૯વ ભગવદ્ગીતા સમલકત ૩૬

(જુઓ યાદી નં. ૬૨)

૨૫૯ક ઉદ્ધવસંવાદ ૨૨

[નોંધ. ભાગવતના એકાદશ સ્કંધમાંના આ પ્રસિદ્ધ સંવાદનો છેવટનો ભાગ તુટક છે.]

૨૬૦ વિક્રમચરિત્રની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૦૧ ૯૮

(જુઓ બીસ પુતળીમાંની વાર્તા ૧૨ થી.)

૨૬૧ ચંદ્રહાસનું આખ્યાન વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૩૪ સં. ૧૯૦૫ ૩૦
છેવટ:—

પદસે પાંચ ઉપરે જાવન, સંવત ૧૬૩૪ સે ચાર
ચૈત્ર માસ ઉત્તમ ગુરુવાર, કૃષ્ણપક્ષને તિથિ ત્રયોદશી
બેહુ દરબેડી કહે વિષ્ણુદાસ.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. બીજા કવિઓએ એ જ વિષય
પર આખ્યાનો રચેલાં છે, તેની સાથે આની સરખામણી થાય એ
હિચવાયોગ્ય છે.]

૨૬૨ કામાવતીની વાર્તા શિવદાસ ૩૬

[નોંધ. જુઓ પાદી નં. ૮ અ. છેવટના પાનાં ફાટી ગયેલાં છે.
આ વાર્તા જૂદી છપાયેલી છે.]

૨૬૨ કામાવતીની વાર્તા શિવદાસ સં. ૧૮૯૮ ૫૪

[નોંધ. આ બીજી પ્રત છે; તેના શરૂઆતના પાંચ પાનાં નથી.]

૨૬૩ દ્રૌપદી વસ્ત્રાહરણ હેમદાસ ૫૭

શરૂઆત:—

વીરશંભરનાથને વરણું અકલ આપે ઉપદેશ
અલક નરંજણુ આદ હો, જાતે શરૂપ જગેશ
ભગવાન જેણે ભજ્યા, તે ભવસાગર તરીઆ
કો એ કે પરજુ આદ હો, કો એ કે શામ શરૂપ
કો એ કે પ્રીછીઆ, બાળક બધા રૂપ
હરીજન હેતે સાંભળે, રાખી મન વશવાસ.
વશવાશે ન હો વેગલા, જેમ હરી હરીજન પાસ.

x

x

x

છેવટનો ભાગ તુટકે છે. .

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે, તેમ લેખક કવિ પણ અગમ્યો
છે. તે ભાણુના દ્રૌપદી વસ્ત્રાહરણ સાથે સરખાવવું જોઈએ.]

૨૬૪ ઓખાહરણ પ્રેમાનંદ સં. ૧૯૦૭ ૯૦

આરંભ:—

શ્રી શંભુસુતને આરાધુજ, મનવાંછિત સેવા શાધુજ
ચતુર લોક દસ જેને માનેજ, તેહેનાં શુણુ શું લખીએ પતિજ

x

x

x

અર્થ:—

વીરક્ષેત્ર વારી ચતુર્વશી, ભટ્ટ પ્રેમાનંદ નામ
જયા છુધે કરી કથા, શ્રોતાજન ગોસો શ્રી રામ.

[નોંધ. આ કાવ્યની પ્રતો વત્તાઓછા કડવાંની પુષ્કળ મળી આવે છે; એમ કહેવાય છે કે પ્રેમાનંદે પ્રથમ ઓખાહરણ ૨૯ કડવાનું રચેલું અને તેની એક પ્રત દિ. બ. કેસવલાલ ધ્રુવ પાસે છે. બીજા કવિઓના પણ એ જ વિષય પર કાવ્યો મળી આવે છે, તે બધાં સોમાર્ષટી તરફથી એક જૂદા પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ થનાર છે. પ્રસ્તુત કાવ્ય જૂદાકાવ્ય હોહન ભા. ૧ લામાં હપાયું છે.]

૨૬૫ શુક્રદેવ આખ્યાન વસ્તો સં ૧૬૨૪ સં ૧૭૨૬ ૪૬
છવટ:—

અંગ ગંગ ગુણ એક થયા શ્રોતાજનને ગંગા સ્નાન
ગાનારા ગુણ પામશે, કાંમ વૈષ્ણવ જનનો લેવા નામ
વસ્તો વાણી ઉચ્ચરે ડોડા કુલિપિ સદિવાસ કાલા સુત નારાયણદાસ
વસ્તો કાંઈ ત્રિપ્રતો દાસ દાસ, લણે હરિ ચરણે વાસ.

પ્રતિશ્રી શુક્રદેવનું આખ્યાન સંપૂર્ણ.

[નોંધ. લખાણ સુંદર છે; પણ શરૂઆતના ૨૮ પાનાં ગયલાં છે. આ આખ્યાન જૂદાકાવ્યહોહન ભા. ૪ થા માં હપાયું છે. છપેલી અને લખેલી પ્રતમાં ઝાઝો ફેર છે. સંશોધન માટે સદરહુ પ્રત ઉપયોગી થાય એવી છે.]
૨૬૫ અ પ્રહ્લાદ આખ્યાન સુરદાસ સં ૧૬૨૧ સં ૧૭૨૪ ૫૦
છવટ:—

સંવત સોલ અગીઆરો જાણિ માસ ભાદ્રપદ પ્રમાણ
વદિ પખવાડો એકાદશી, હરી વાસરને દ્વાદશી
સિદ્ધ યોગ ને નક્ષત્ર મધ્યા, તેણે દિન પૂરણ ચક્ર કથા.
રાગ ત્રેવીસ અનોપમ હોય પદ છસેહે ને ચૌદ જ હોય
રાન વિરાગ વિવેક વિચાર, અનિ અતિ ભકત ભંડાર
વૈષ્ણવ જનની જીવનકથા, એ આખ્યાન અમૃત સર્વથા
ગાએ સુણે તેહને વૈકુંઠ વાસ, બેહુ કરજોડી કહે સુરદાસ.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ અને જુનું છે. બીજી પ્રતની નોંધ આગળ કરવામાં આવશે.]

૨૬૫ ઘ હુરિલીલા લીમ સં ૧૫૪૦ સં ૧૭૨૪ ૧૩૩

[નોંધ. સદરહ કાવ્ય સોસાષ્ટી તરફથી પ્રકટ થઈ ગયું છે. પ્રતના અંતમાં સંસ્કૃતમાં 'ગીત ગોવિંદ' લખેલું છે.]

૨૬૬ આદિ પર્વ (?) સં ૧૬૪૮ ૫૬.

શરૂઆત:—

રાગ કેદાર.

શ્રી શંકર ગીરીજસુત ગુણનિધિ વિધન વીનાશન ધીર
નાગાનન નવ ગુણ ગણ પંડીત જીવણ સુલગ શરીર
કરિ કંઠજી ધંટારવ મંડન લાડજી મુર તેત્રીસ
શેવે સદા નીરતર શુભ કર્તા હરજી ગર્ભ હરીશ.

x

x

x

[નોંધ. છેવટનો ભાગ ખંડિત છે, તેમજ તેમાંથી કવિનું નામ મળતું નથી. પણ તેમાં 'ગીત ગોવિંદ' લખેલું છે તેની સાલ સં ૧૬૪૮ આપેલી છે, તે પરથી આ કાવ્ય પણ એ સમયે લખાયું હોય એવું અનુમાન કર્યું છે.]

૨૬૬જ ગીત ગોવિંદ સં ૧૬૪૮

ગુજરાતીમાં ટીકા લખેલી છે.

[નોંધ. શરૂઆતનાં પાનાં નથી, અંતનો ભાગ નીચે મુજબ છે:—
ઈષ્ટિ પ્રકારિયે કૃષ્ણજી યમુનાના તટની વ્યપિ રાધા સાથિ સંભોગ કીડા
કરી રાધાનિ સમસ્ત અજણ પિહિરાવી આપોપિ શ્રવ શૃંગાર કરીનિ સમસ્ત
ગોપાંગ તાહિ પરવરયાચિકા પ્રભાતિનિ સમિ ગોકુલપ્રતિ પધારતા હવા.
એહવા શ્રી રાધાકૃષ્ણનું સંભોગ સમસ્તની સુખ હુ. ૧ ઇતિશ્રી જયદેવકૃત
ગીતગોવિંદ x x x સમાપ્ત. સં ૧૬૪૮. માધ શુદ્ધ ૧૩ રવિ જંજુસર.]

૨૬૭ હુંડી કૃષ્ણદાસ

૪

[નોંધ. હુંડી જૂદા જૂદા કવિઓએ લખેલી મળી આવે છે; આ કાવ્ય સન. ૧૯૨૨ ના 'શુદ્ધિપ્રકાશ'માં પ્રકટ થયું છે.]

૨૬૭ બાળલીલા લાલજી

૨૫

[નોંધ. બાલજીના દશસ્કંધમાંથી છુટાં પદ ઉતારી લીધેલાં માત્ર ૫૭ છે, બે ૩ લીટીઓમાં હેરફેર છે.]

૨૬૮ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૨ સં ૧૮૮૪
છેવટ:—

૨૬૫

અરણીક પરવની મુલ કથામાં, નમ્મસદ લીલા ભાંખીજી
મહુરત કીધુ સુરતમાં, પુરણ નંદરજારજી
એ કથા નલ દમઅંતીની સાર માંદ સારજી
સંવત ૧૭૩૨ વરખે વધસાક સુદ બીજી ૯
હીતીઆ અંદ્ર દરશનની વેદા, થમ્મપુરણ કથા વીસતારજી
સાંભળે પદ પાંચસે અંતે વધકુંડ વાસજી
બલહતાહીક પ્રાતીક નાસે, આપે ચરણ નીવાસજી

x

x

■

[નોંધ. આમાં નળાખ્યાનની રચના સાલ સં ૧૭૩૨ લખેલી છે તે
ખાસ વિચારવા જેવી છે; બીજી બે પ્રતો મળી આવેલી છે, તેમાં પણ એજ
સાલ આપેલી છે.]

૨૬૯ રણુછાડજીના શલોકા ગોપાળ

૫

શરૂઆત:—

આજે આરાધું માતા સરસ્વતી
કરો કીરપા ને આપો શુદ્ધ જીવિ
મારા પુરો મનકેરા કોડ
વરણે વખાણું શ્રી રમુકોડ.

x

x

x

અંત — બેસાડયા થાનક થાપા રણુછાડ
નરનારીના પૂર્વા ત્વા કોડ;
નરનારી તો મંગલ ગાય
દાસ ગોપાલ જલીદારી જાય.

[એજ વિષયનું બોડાણા ચરિત્ર પાછળ નોંધું છે તે જુઓ, પાદી
નં ૨૫૪. અ]

૨૬૯ અ મુવાખ્યાન રૂઘનાથ

૧૨

છેવટ:—

શીખે સાંભળે મુવ ચરિત્ર સાંજ સવારે ગાય;
રુઘનાથનો સ્વામી મળે ને પ્રેમભક્તિ થાય.

[નોંધ. રઘુનાથના પદો જનતામાં બહુ પ્રચલિત છે અને અમદાવાદના ગોમતીપુરનો રઘુનાથ તેનું જ આ કાવ્ય હોય એમ જણાય છે; પરંતુ તેના કાવ્યસંગ્રહના અભાવે એ નક્કી કરવાનું બની શક્યું નથી.]

આ હિપરાંત પ્રતમાં રણુકેડજીના પદો, વલ્લભનો આંખ મિંચા-મણીનો ગરબો અને દયારામના મદિના હિતારેલા છે.

૨૭૦ રસગીતા ભીમ ૧૦

(જુઓ યાદી નં ૨૫૩)

૨૬૧ ચંદ્રહાસ આખ્યાન ત્રિપથુદાસ સં ૧૬૩૪ ૧૦

[નોંધ. માત્ર સાત કડવાં મળી આવે છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૬૧.]

૨૭૧જ મુદાભાવરિત્ર પ્રેમાનંદ ૯

૨૭૧ચ હુંડી પ્રેમાનંદ ૧૨

૨૭૧ક મામેરું પ્રેમાનંદ ૯

[આ પ્રત તદ્દન સામાન્ય અને જીર્ણ છે.]

૨૭૨ નાસિકેતાખ્યાન મેગલ ૧૨

[નોંધ. હેવટનું પાનું નથી. સદરહુ કાવ્ય સાહિત્ય સન. ૧૯૨૫ના ઑગષ્ટ-ઓક્ટોબર અંકોમાં જપાઇ ચૂક્યું છે; એ જ કવિના ધ્રુવાખ્યાન વિષે હવે પછી નોંધ કરવામાં આવશે.]

૨૭૨ અ. ઓખાહરણ નાકર ૪૩

[નોંધ—શરૂઆતના દસ પાનાં નથી. બીજી પ્રતો માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯૪]

૨૭૨ ઘ મુદાભાવરિત્ર પ્રેમાનંદ સં. ૧૯૩૮ સં. ૧૮૧૮ ૧૬

૨૭૨ ક મામેરું પ્રેમાનંદ ૨૪

[પ્રત અશુદ્ધ અને તુટક છે.]

૨૭૩ હરિલીલા ભીમ સં. ૧૫૪૦ સં. ૧૭૪૫ ૮૦

[જુઓ યાદી નં. ૨૩૮]

૨૭૩ અ મામેરું પ્રેમાનંદ

[નોંધ. પ્રત અશુદ્ધ છે. વળી ' રામચરિત્ર ' નામના કાવ્યની ૧૫૮ કડીઓ હિતારેલી છે પણ તેના કર્તાનું નામ મળી આવતું નથી.]

૨૭૪ વણુઝારો પ્રેમાનંદ સં. ૧૯૧૬ ૧૧

(જુઓ યાદી નં. ૧૦ ઢ)

૨૭૪ અ રૂકિમણી વિવાહ }
 અને દયારામ ૧૩+૪
 હનુમાન ગરૂડ સંવાદ }

[નોંધ. ગુજરાતી પ્રેસ તરફથી બહાર પડેલા દયારામ કાવ્યસંગ્રહમાં આ બંને કાવ્યો છપાએલાં છે. તેમજ કોષ્ટ મોહનદાસજી સાધુનું રચેલું 'મેહ-લીલા' નામનું હાલ કાવ્ય લખેલું મળી આવે છે.]

૨૭૫ રામાયણ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૫૪ સં. ૧૮૩૭
 આ પ્રતમાં રામાયણના નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે કાંડો લખેલા છે:-

આર્ણિક પર્વ — પૃ. ૧ થી ૫૯

દ્વિક્કિષ્કા કાંડ — પૃ. ૧ થી ૪૮

સુંદર કાંડ — પૃ. ૧ થી ૪૮

સવકુશ આખ્યાન — પૃ. ૧ થી ૪૩

કડવું ૯. છેલ્લી કડી —

ગંગા તટ મેહેલીને ચાલ્યા લક્ષ્મણ સાથે નાર જહે

વિષ્ણુદાસરે બેઠે જણુ આવ્યા મહા ભયંકર વન મોઝાર

[નોંધ આ કાવ્યની ખીજ પ્રત સોસાઈટીના સંગ્રહમાં છે અને તે સુંદર રીતે લખેલી છે.

રામાયણની પ્રત નં. ૨૭૬ સારી રીતે ઉતારેલી છે અને તેનું લખાણ શુદ્ધ છે. આ પ્રતમાંના ઘણા પાનાઓ ચોંટી ગયલા છે અને વળી તેનું લખાણ સામાન્ય પ્રતિનું છે. પરંતુ પાઠ મેળવવા માટે તે પ્રત ગદ્યરૂપ થાય એમ છે. સોસાઈટીના મળ સંગ્રહમાં વિષ્ણુદાસકૃત રામાયણની ઉતારાવેલી નકલ છે, (પાદી નં ૩૧) તે અને આ પ્રત પરથી આખું રામાયણ સંશોધન થઈ નવેસર છપાય એ ઈચ્છવાયેમ છે. વિષ્ણુદાસના કાળ અને રમ્યા સાલ બાબત વિદ્વાનોમાં ભારે મતભેદ અને જૂદા જૂદા અભિપ્રાયો પ્રચલિત છે, તેથી સોસાઈટીમાંની પ્રત પરથી હેવટનો ભાગ નીચે ઉતાર્યો છે, જે વિચાર માટે સાધન પૂરું પાડે છે —

એ ઉત્તર કાંડ પુરણ થયું રે વાલ્મિકિ કૃત જે સાર,

વડે વિષ્ણુદાસ જુદાં કવ્યારે થી રામના ગુણ માર.

કડવાં—૮૨ રાગ પ્રભાવતી.

હેવટ—

કાંદાં રવી દીસે મન દસી ધાયે, તેમ કવી આગળ મમ જુદી કહેવાયે,

તેહ તણે મહી આધાર બુધમાને કીધો વિસ્તાર
 અંત સાહે થયા દરસન તો હું અંચ પામ્યો રતન
 ભગ બાલકૃષ્ણે કરેણા કરી, બાળ બુધ આપી શીશ મૂકો પાણી
 તેહુ તણી કીપાએ કરી, ઉત્તરકાંડ કહું વિસ્તરી
 સંવત ૧૬ ઇપન વીરતાર, આસો માસ ત્રીતીઆ ચંદ્રવાર
 તે દીન પુરણ હવું આશાન, સાહે કરો મુને શ્રી ભગવાન
 વાસે સ્થાનતીર્થ છે બાહિ, કવોના જ્ઞાતિ મકર કુલ માંહે
 ખાનપોર મધે છે વાસ, વૈષ્ણવ જન કાઢાણું દાસ
 એ કથા જે સુણે નર ને નાર કૃપા કરે તેને જીગદાધાર
 વિષ્ણુદાસ વદે રાધવ રાએ, મુજને કરજો પ્રેમ કૃપાએ.

*

*

*

*

૨૭૬ રામાયણ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૫૪ સં. ૧૭૧૪

આ પ્રતમાં રામાયણના નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે કાંડો લખેલા છે.
 અયોધ્યા કાંડ — ૫. ૫ થી ૬૫ (૧ થી ૪ સુધીના પાના નથી)
 આરણ્ય કાંડ — ૫. ૧ થી ૬૨
 કિષ્કિંધા કાંડ — ૫. ૧ થી ૨૨ (પાછગનો ભાગ નથી.)
 સુંદર કાંડ — ૫. ૧ થી ૧૨

છવટ:—

(ઉચ્ચે.)

ચાર પદારથ પામે જે કો, રામ ગુણ શ્રવણે ધરે,
 કર જોડી વિષ્ણુદાસ કહે, નેહને રઘુનાથજી કૃપા કરે
 ઇતિ શ્રી અયોધ્યા કાંડની કથા સંપૂર્ણ.

સંવત ૧૭૧૪ વર્ષે શ્રાવણ વદ દ્વિતીયા શનિવારે;
 લખી તે ગોપાળગીર સંન્યાસી.

કિષ્કિંધા કાંડ.

છવટ:—સંવત ૧૬ ચુપની ચીત્ત ધરી, રામકીર્તિ બોલ્યો વિસ્તરી
 ચૈત્ર માસ શુક્લપક્ષ સાર, ત્રીપોદશી ઉત્તમ રવિવાર
 તેણે દીન હરખ ધણો મન ધર્યો, પદજંઘ એ પુરણ કર્યો

નરનારી જે શ્રવણ ધરે, તે ભવસાગર રહે તરી
રામચંદ્ર તેહની પૂરે આસ, બેહુ કરજોડી કહે વિષ્ણુદાસ.

પ્રતિ શ્રી કિષ્કિંધા કાંડની કથા સમાપ્ત. સંવત ૧૭૧૪ વર્ષે ભાદરવા
વદિ અષ્ટમી.

૨૭૭ કર્ણ પર્વ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૮૪ મં. ૧૮૬૮ ૪૧ થી ૧૧૭
છેવટ —

યશે જુધ દારણ અતિ તાહે, સહ રહી લડશે રણ માંહે
તે સહ પ્રવ માંહે કથા સમધ, કવતા કહે જાંધીસ પ્રતિજ્ઞ.
સંવત સોળ ચોરાસી સાર, જેટ ગુદ ચોથ શનિવાર
તે દીવસે પુરણ થઇ એ કથા, જુધમાને બોલી સરવથા
કડવાં અડત્રીસે કથા કહી, શ્લોકે બે હજારે પુરણ થઈ
ગાએ સુણે તેહને વૈકુંઠ વાસ, બેહુ કરજોડી કહે વિષ્ણુદાસ.

આ જ કાવ્યની ખીજ એક પ્રત (યાદી નં. ૨૭) સોસામટીના અસલ
સંમૂહમાં છે અને તેમાં તેની રચના સાલ સં. ૧૬૮૧ નોંધેલી છે:—

સંવત ૧૬૮૧ આવણ વદ સોમવાર તે દિન પુરણ થઇ એ કથા,
ગાએ સુણે તેહને વૈકુંઠ વાસ, બેહુ કરજોડી કહે વિષ્ણુદાસ.
૨૭૭અ દ્રોણ પર્વ કવિ ભાઉ સં. ૧૮૬૪ ૧ થી ૧૪૦

વલણ:—

કથમ રાજ પામ્યા સુભટ કેમ, હણા કૌરવ અરી
કરજોડી વીખ ભાઉ કહે, તમા સદા સેવો શ્રી હુરી

[નોંધ. કવિ ભાઉ રચિત 'ખાંડવ વિણિ' પ્રસિદ્ધ છે અને તે કાવ્યની
ખીજ એક પ્રત છે, તેમાં કવિ વિષે કેટલીક જાણવા જેવી માહિતી
આપેલી છે અને તે તેની નોંધ કરતી વખતે તે સ્થળે આપવામાં આવશે.
વળા કવિ વિષ્ણુદાસ રચિત 'દ્રોણ પર્વ' સોસામટીના અસલ સંમૂહમાં છે
પરંતુ તેના કાગળ એટલા જીર્ણ અને બરડ છે કે તે ફેરવી શકાય તેમ નથી
અને વળા તેનો છેવટનો ભાગ તુટી ગયેલો છે.]

૨૭૮ મોરધ્વજનું આખ્યાન વિષ્ણુદાસ

૨૬

શરૂઆત —

રામ પરીક્ષત ફેરા તન સાંભળો વાણી મન
સ્વામી કહેલો તે મુજને વાત અઝ કથા હયની વિખ્યાત
કૃષ્ણકથા તેમાં પાવન, સાંભળતે હીમે મુજ મન.

[નોંધ. આખ્યાનની શરૂઆતમાં વિષ્ણુદાસે અશ્વમેધ રમ્યાનું લખેલું છે, તે પરથી ઉપર નોંધેલું નં. ૨૭૮ નું મોરધ્વજ આખ્યાન કદાચ તેમની કૃતિ હોય એમ અનુમાન કયું છે. સદરહ કાવ્ય સને ૧૯૦૪ ના "બુદ્ધિ-પ્રકાશ"માં છપાયું છે.]

૨૯૯ ઝોખાહરણ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૯૧૪ ૨૧

૨૯૦ ઝોખાહરણ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૯૭૬ ૨૭

[નોંધ. આ પ્રત શુદ્ધ અને સારી રીતે લખાએલી છે, અને તે સંપૂર્ણ છે. આ બે પ્રતો પરથી આ અપ્રસિદ્ધ કાવ્ય ટીકા સાથે છાપવા જેવું છે, તે પરથી નાકર અને પ્રેમાનંદના ઝોખાહરણ મંજૂરમાં કેટલુંક નવું જણવાનું પ્રાપ્ત થશે. હારમાળા પેઠે ઝોખાહરણનો પ્રથમ પછી તુલનાત્મક રીતે, સાહિત્યની દૃષ્ટિએ વિચારવાની જરૂર છે; તેથી એક બીજાને કેટલે દરજ્જે અનુસરે છે અને આભારી છે તે તે પરથી સ્પષ્ટ માણુમ પડી આવશે.]

૨૮૧ ચંડીઆખ્યાન વિષ્ણુદાસ ૮

૨૮૧ જ પ્રેમલા રાણીનું હરિદાસ ૧૫

આખ્યાન

શરૂઆત:—

અથ પ્રેમલા રાણીનું આખ્યાન હરિદાસ કૃત અશ્વમેધનું લીખ્યતે
રાગ કેદારો.

જેહુ ઠરજોડી શંભુ સુતને પ્રથમ કરે પરણામ
અંધકાર અથ સરવે નાસે, જપતાં જેહેનું નામ.
તેહ તણા ગુણ મન સંભાળુ, આણી અતી ઉલાસ
વીધન હરણ અવીચલ મતી આપો કેહે સેવક હરોદાસ.

[નોંધ. આ કાવ્ય અધુરું છે, તેથી છેવટનો ભાગ ઉતાર્યો નથી; વળી આ કવો હરિદાસ, તે પછી નક્કી કરી શકાય એમ નથી.]

૨૮૨ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૯૩૯ ૬૦

[નોંધ. આ ચોપડી અમલવાદમાં લીધેલાં છાપેલી છે. પદની સંખ્યા ૧૪૩ છે.]

૨૮૩ નરસૈં મહેતાના પુત્રનો વિવાહ] નરસૈં સં. ૧૯૯૦ ૨૭

[નોંધ. પ્રસ્તુત વિવાહ છંપાએલો છે. તે માટે જુઓ નરસૈં મહેતા કૃત કાવ્ય સંગ્રહ-ચુજરાતી પ્રેસની આજ્ઞા.]

૨૮૪ નરસૈના પદ નરસૈ. ૮

[નોંધ. નરસૈના ચોક્કસ પદો ઉપરાંત બીજાં કેટલાક પદો, હિન્દીમાં લખેલા છે.]

૨૮૫ કામાપતીની વાર્તા શિવદાસ સં. ૧૮૫૨ ૭૧

(જુઓ યાદી નં. ૮૪)

૨૮૫ અ ગજેન્દ્રમોક્ષ રામકૃષ્ણ સં. ૧૮૪૩ ૧૩

છવંદ—

અહ્ય મતિએ આયરે એ બાંધીઓ પદબંધ;
રામકૃષ્ણ જન કહેવા માત્ર ને કરતા શ્રી ગોવિંદ.

[નોંધ. રામકૃષ્ણના પદો, બૃહત્સમ્યદોદનમાં છૂટા છૂટા છપાયા છે; પણ તેમાં આ કાવ્ય મળી આવ્યું નહિ. પણ એક લક્ષ્મીદાસ નામના કવિએ સં. ૧૬૪૮ માં એ જ નામનું કાવ્ય લખેલું મળી આવે છે. જેની નોંધ આગળ કરવામાં આવશે. નરભેરામે પણ એ વિષે એક કાવ્ય લખ્યું છે.]

૨૮૬ ઓખાહરણ ગહાન સં. ૧૮૪૧ ૧૨૭

[નોંધ. આ પ્રતમાંના કાગળ તદ્દન શુદ્ધ થઈ ગયેલા છે તેથી પહેલા ૭૫ પાના ઉપયોગમાં લઈ શકાય એમ નથી. આ પ્રત ઔરંગાબાદમાં ઉતારેલી છે, એ દૃષ્ટિએ તે ઉપયોગી છે.

કામરાજ હીજનો સુત હીરો ઔદિચ આત પ્રકાશ
એક કૃત એની થઈ બીજી કૃત છે તે સહી
દીસાવાળ કુલ અવતરયો ને વીરક્ષેત્રમાં વાસ
કરજોડીને વીનવે નાકર હરીનો દાસ
ઓખાહરણ પુરુ થયું ને જે જે શ્રી ગોપાળ. (કાવાં ૫૪)

શ્રી સંવત ૧૮૪૧ ના માહા શુધી ૯ વાર સુદયે—શ્રી ઓખાહરણ પંચમેળ શ્રી નાકરકૃત તથા ગહાનાકૃત તથા પ્રેમાનંદકૃત લખ્યું છે. લખીતંગ દીક્ષિત જુખણ તાંહાં. આતી મોહોડ ચાતુરવેદી રહેવાસી શ્રી અવરંગાબાદ મધ્યે ફાજલપુરા મધ્યે ક્ષત્રી મહેલમહિ લાલા દક્ષણી રાયજી વલદ માહા-રાયજીના ઘર મધ્યે વાસ કરયો છે.

પ્રેમાનંદ કૃત આમાં ઉતારેલું માલુમ પડતું નથી અને નાકરકૃત ઓખાહરણનો ભાગ પાના શુદ્ધ થઈ જવાથી નકામો થઈ પડ્યો છે.

૨૮૭ સગાળશા આખ્યાન નાકર સં. ૧૮૧૫ ૮

છવટા:—

અબજો માંડો અબ્યાસ, કર્નેડી કહે નાકરદાસ

[નોંધ. જૂદા જૂદા કવિઓ જેમકે, રતનદાસ, લોખે, મુખદેવ વગેરેએ લખેલું સગાળાચાલ આખ્યાન મળી આવે છે, તે બધાનો એકત્ર સંગ્રહ પૂર્વે સૂચવ્યા મુજબ જુદો જાણવાની જરૂર છે.]

૨૮૮ સુદામાચરિત્ર જગન્નાથ સં. ૧૯૬૧ ૩૨

[નોંધ. વધુ માદિતી માટે જુઓ સુદામાચરિત્ર—સંપાદક, રા.રા. મંજુલાલ વણજીડાસ મજમુદાર, જેમાં પ્રસ્તુત કાવ્ય પરિરિચ્છરૂપે છાપ્યું છે.]

૨૮૯ અ સીતાવિવાહ ભાલણ સં. ૧૮૫૦ ૭૧

છવટા:—

નવ રાગ સોહામણા પદબંધ લીલ વિલાસ;

ધન્ય ગુરૂની કીપાએ પૂરણ એહવા સાર.

કરનેડી કહે ભાલણ જન, પદબંધ કરા વીસ્તાર.

[નોંધ. આ કાવ્ય પરથી ભાલણે શ્રી કૃષ્ણની પેઠે રામના ગુણ ગાયાનું માહુમ પડે છે.]

૨૯૦ ય મહાકાલેશ્વરનો કુબેર ૪
ગરબો

છવટા:—

વાસ કુબેરની વિનંતિ, હું તો માથું રે શિવચરણે વાસ.

જેવી ગોપસુતને કૃપા હતી, તેહેવી પુરબે સર્વ જગતની આસ.

૨૯૧ સાયભામાનું રસણું ભાલણ સં. ૧૭૦૬ ૬

[નોંધ. આ પદો કવિના પ્રેમાનંદના નાટકનું સ્મરણ કરાવે છે.]

૨૯૨ અ બોધપ્રદીપિકા શ્રી શંકરાચાર્ય સં. ૧૭૦૬ ૩૮

[નોંધ. ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરેલો છે, જેમકે:—

શર્યાત:—

આ લોક વિષે પરમ કરુણા ભગવાન.....શંકરાચાર્ય તે પરમ કરુણાએ કરીને શાસ્ત્રાર્થ અવગાહન કરવાને અસમર્થ બુદ્ધિ સેહવાયે બ્રહ્મ-વિદ્યાવિદે મંદાધિધરી તિર્થમાં અનુગ્રહને અર્થે સર્વ વેદાંતનો x x x પ્રતિજ્ઞા કરે છે.

છવટા:—

x x x એમ સકલ તીર્થ ચડી ઉતરૂં દિવા દેશકાલ પત્યાદિએ

પરિચ્છેદ તેણે રહિત એહવું જે આત્મતીર્થ તેહને જે બંને શું અન્ય તીર્થ કરીને.]

૨૯૦ ચંદ્રહાસ આખ્યાન નાકર

૧૨૪

છેવટ:—

બેહુ કરજોડી વિનવિ નાકર હરિનો દાસ.

(સરજાતના ૩૦ પાના નથી.)

૨૯૦ અ ક્રિયાખ્યાન સુરદાસ

૩૦

સુરદાસ કવિ કહિ કરજોડી, વૈષ્ણવ જનનો દાસ

ધનજય ભટ્ટની કૃપા કરી, મિ ડીધો ॥ અભ્યાસ

ભૂવેનિ નમસ્કાર કરી, નિ શ્રી સુરચર્ણુનું ખ્યાન

તેહની કૃપા કરી, અંધોક્ત બોલીશ ક્રિયા આદાન

(કાવ્યનો છેવટનો ભાગ નથી. એ કવિના અન્ય કાવ્યો માટે)

જુઓ નં. ૧૮૬ ક.

(આ બંને કાવ્યો અપ્રસિદ્ધ છે.]

૨૯૧ સત્તશતિ ભાલણ

સં. ૧૭૪૮

૩૯

છેવટ:—

માત્રા ભેદ જાણે નહિ, કાંઈ તાલ છંદ પ્રમંથ,

કહે ભાલણ ભુદિમાને, કલો કયા સમંધ.

[નોંધ. પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક, વર્ષ ૩, અંક ૩ માં સદરકુ કાવ્ય છપાયું છે.]

૨૯૨ સત્તશત ભાલણ

સં. ૧૭૪૨

૪૭

[નોંધ. દતિ ભાષાબધ સત્તશતિકા સમાપ્ત. સંવત ૧૭૧૨ વર્ષે ચૈત્ર માસે શુકલ પક્ષે પંચમ્યાં તિથિ સોમવાસરે અથે શ્રી અહલજીપુર પાટણ મધ્યે વારતવ્ય આંતર નાગર શાંતિ સનમાન સપ્તનાર્થ.]

૨૯૩ રૂકિમણી હરણ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦

૪૧

(જુઓ પાદી નં. ૧૮ વ.)

૨૯૪ રૂકિમણી હરણ દેવીદાસ સં ૧૬૬૦ સં. ૧૬૭૪

૬૬

[નોંધ. સરજાતના પાંચ પાનાં નથી. પણ પ્રત બહુ જુની મં. ૧૬૭૪ માં લખાએલી છે, એટલે તે અગત્યની કહેવાય.]

૨૮૪અ. વિરાટ પર્વ } (?) ૬૫
આણ્ણિક પર્વ
સભા પર્વ }

[નોંધ. આ કાવ્યની રચના સાલ તેમજ કવિનું નામ મળતાં નથી. આવી ખીજી ત્રણ પ્રતો છે, તેમાં પણ તે સંગ્રહી કશી માહિતી આપેલી નથી.]

૨૮૫ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૮૯૦ ૪૩

[નોંધ. આ પ્રત વડોદરામાં ઉતારેલી છે અને તેમાં હારના પદની સંખ્યા ૯૪ છે.]

૨૮૫અ નરસિંહ મહેતાના હુરિદાસ સં. ૧૭૨૬ સં. ૧૮૯૦ ૪૬
પુત્રનો વિવાહ.

[નોંધ. આ સિવાય કેટલાક છુટક પદો, આરતી વગેરે ઉતારેલાં છે. વધુ માહિતી માટે જુઓ ગાદી નં ૧૨.]

૨૮૬ ઉદયમકર્મ સંવાદ સામળા સં. ૧૮૬૦ ૩૭

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય ગુજરાતી પ્રેસ તરફથી છૂટું છપાએલું છે.

૨૮૬ અ અખોડા રાણીની સામળા સં. ૧૮૬૨ ૩૩
વાર્તા

(ખીજી પ્રત માટે જુઓ ગાદી નં. ૧૦૦)

૨૮૭ નંદખત્રીસી સં. ૧૭૮૨ ૨૬

છેવટ:—

ભણિ ગણિ નિ જે સંભલિ નરનારી એક મન સાણ,
નવનિધ રતન ચૌદ સંભળિ, શ્રી સંભાળે આણુંદ કરી.

[નોંધ. સામળાની વાર્તા જાણીતી છે; તેની પહેલાંના કોઈ જોન મુનિએ લખેલી આ ચોપાઇઓ અભ્યાસની દૃષ્ટિએ મહત્વની છે.]

૨૮૮ હારનાં પદ નરસૈં સં. ૧૭૬૦ ૨૬

(આમાં પદની સંખ્યા ૧૦૯ છે.)

૨૮૯ હારમાળા નરસૈં ૫૫

(આમાં પદની સંખ્યા ૧૪૭ છે.)

૩૦૦ પંચડંબની વાર્તા સં. ૧૭૩૮ ૬૬

(સંસ્કૃત અને ગુજરાતી ગદ્યમાં ઉતારેલી છે.)

આરંભ:—અથ વિક્રમચરિત્ર કથા. ધારાપુરી નામ નગરી, તેને વિષે ભોજ રાજા રાજ્ય કરે છે. એકદા સમે રાજા ભોજ સીમાર કરવા ચાલ્યો. જાંઘ સરોવર પાલે ઊભો રહ્યો. સરોવર દીકું.

અંત—+ + વાજિત્ર વાગ્ન-દેસ દેસના રાજની વીદા કીધી. આનંદ ઉપનું. ઇતિ પંચડંડ કથા સંપૂર્ણ.

[નોંધ. સદરહુ વાર્તા રા. મંજુલાલ મજમુદાર એડિટ કરનાર છે.]

૩૦૧ કિષ્કિંધા કાંડ } અને } તુલસીદાસ ૧૩ અને ૨૦
મુંદર કાંડ }

[નોંધ —પ્રસ્તુત કાવ્યો હિંદીમાં છે અને તે તુલસીદાસના 'રામચરિત માનસ'માંથી ઉતારેલા જણાય છે.]

૩૦૨ ૫૬ સંમદ્ધ નરભેરામ ૫૨

[નોંધ. આમાં નરભેરામના છૂટક પદો લખેલાં છે. બીજાં કાવ્યો માટે જુઓ યાદી નં. ૩૪. એ કવિના બીજા કટલાક કાવ્યો પ્રાચીન કાવ્યમાળા ગ્રંથ ૨૨ માં છપાએલાં છે.]

૩૦૩ દયારામ કાવ્ય દયારામ સં. ૧૮૬૮ ૧૪૦

[નોંધ. આમાં કવિ દયારામના કાવ્યો-૫૬, ગરબી વગેરે લખેલાં છે. એ કાવ્યોનો એક મોટો સંગ્રહ ગુજરાતી પ્રેસે બહાર પાડેલો છે અને તેના બીજા ગ્રંથો પણ છાપેલાં મળી આવે છે.]

૩૦૩અ ભગવદ્ગીતા રામભક્ત સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૮૬૮ ૨૧

(બીજા પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૬૨)

૩૦૪ અંગદવિદિ સામળ સં. ૧૮૦૮ સં. ૧૯૨૬ ૩૮

(વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૧૧૧)

૩૦૫ મહાપ્રયોગી સામળ ૧૭૩

[નોંધ. જત્રીસ પુતળીમાંની આ છેલ્લી વાર્તા છે; અને તેના પહેલા ત્રણ પાનાં ખૂટે છે.]

૩૦૬ પંચડંડની વાર્તા સામળ સં. ૧૮૪૪ ૨૬

[નોંધ. આ વાર્તા સંસ્કૃત શ્લોક અને ગુજરાતી અનુવાદવાળી પાછળ નોંધાઈ છે—જુઓ યાદી નં. ૩૦૦; અને જત્રીસ પુતળીમાંની વાર્તાની બીજા પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૦૬.]

૦૭ વાર્તા અમોહા રાણીની	સામળ	૨૪
૦૮ વાર્તા મુડાબહોતેરીની	સામળ.	

વાર્તા(જુઓ યાદી નં. ૧૦૦)

[નોંધ. આ સંપૂર્ણ સંગ્રહ નથી; પણ જૂદી જૂદી વાર્તા દ્વિ-
ઉતારેલી તેના પાનાં મળી આવ્યાં છે. સદરહુ વાર્તાસંગ્રહ જૂદો, રા.
આશ્રમજી લક્ષ્મણ પાડકે જાપેલો તેમજ બીજો મળી આવે છે; તેના લખા-
યુના કારણે તેનો પ્રચાર જૂજ જેવો છે. વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૧૦૮.]

૦૯ વીંટની વાર્તા	સામળ	૨૬
------------------	------	----

[નોંધ. બત્રીસ પુતળીમાંની વાર્તા વધુ માટે જુઓ યાદી નં-૮૦.]

૩૧૦ શુક બહોતેરીમાંની વાર્તા	સામળ	૩
-----------------------------	------	---

[નોંધ પહેલું પાનું નથી. બોતેરમાંની એકજ વાર્તા લખેલી છે.]

૩૧૧ સિંહલદ્વીપની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૮૩૪ ૨૨
-------------------------	------	-------------

૩૧૨ હંસની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૮૩૩ ૨૬
------------------	------	-------------

૩૧૩ હરણની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૮૩૬ ૧૯
------------------	------	-------------

૩૧૪ સાગરની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૮૩૪ ૩૫
-------------------	------	-------------

૩૧૫ ધનવંતશેઠની વાર્તા	સામળ	૧૬
-----------------------	------	----

[નોંધ. આ બધી વાર્તાઓ બત્રીસ પુતળીમાંની છે. તેની જાપેલી
પ્રતો, દ્વિ અને એકસામરી મળે છે. વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૧૦૫.]

૩૧૬ સગાળશા	૨ ધી ૯
------------	--------

[નોંધ. સરઆતનાં અને હેવટનાં પાનાં તુટક હોવાથી કર્તાનું નામ
મળતું નથી; પણ જૂદા જૂદા કવિઓએ રમેશાં-જેમકે, નાકર, રતનદાસ,
મુખદાસ, બોલો વગેરે-સગાળશા વિષેના કાવ્યોનો એક સ્વતંત્ર સંગ્રહ
દિ. બા. કેશવલાલભાઈ એડિટ કરનાર છે. તેમાં એ વિશે વિશેષ હકીકત
નોંધવામાં આવશે.]

૩૧૭ મહાપત્નીસીની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૮૬૪ ૧૫
-------------------------	------	-------------

[નોંધ. પ્રત અધુરી છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૩૦૫]

૩૧૮ પંચડંકની વાર્તા	સામળ	૪૦
---------------------	------	----

(હેવટનો ભાગ નથી.)

૩૧૯ પદમાવતીની વાર્તા	સામળ	૩૩
----------------------	------	----

[નોંધ. ખંડિત પ્રત છે; જૂહતકાવ્યદોહન ભા. ૧ માં આ કાવ્ય
જાપેલું છે.]

૩૨૦ પદમાવતીની વાર્તા સામળ સં. ૧૮૫૫ ૮૮

(ચર્યાતનો ભાગ નથી.)

૩૨૦ અ.ભ્રમરગીતા છેહેદેવ સં. ૧૬૦૮ સં. ૧૭૪૮ ૨૮ થી ૫૨

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮૫ અ]

૩૨૦ વ.પાંડવ વિધિ ભાઈ સં. ૧૬૭૬ સં. ૧૭૭૫ ૧૭ થી ૧૧૦

[વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૨૦૦ ક.]

૩૨૦ ક.હુંડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ સં. ૧૭૭૧૧૧ ૫ થી ૧૨૫

[નોંધ. છેવટનું પાનું નથી; પણ પ્રેમાનંદની હયાતીમાં તે ઉતારેલી છે, એટલા પુરતી તે વિરોધ ધ્યાન ખેંચે છે.]

૩૨૧ હશ્મ રકંદ ભાઈજી. ૩૨

[નોંધ. પ્રત સારી રીતે લખેલી છે પરંતુ તેનો મોટો ભાગ તુટક છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૫૭]

૩૨૨ મદન મોહનની વાર્તા સામળ ૨૬ થી ૧૦૨

[નોંધ. ચર્યાતના પાનાં નથી. પ્રસ્તુત કાવ્ય બૃહત્ કાવ્યોદ્ધન ભા. ૫ માં તેમજ છૂટું જપાયું છે.]

૩૨૩ નંદખત્રીસીની વાર્તા સામળ ૩૨

[છેવટનો ભાગ તુટક છે, બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૫ ઘ]

૩૨૪ ઓખાહરણ નાકર ૬ થી ૫

[નોંધ. પહેલાં સાત પાનાં ખુટે છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૪].

૩૨૫ નૌકાની વાર્તા સામળ ૨ થી ૨૭

[પ્રત ખડિત છે.]

૩૨૬ સભાપર્ય
આશુક પર્ય } (?) ૧૨૮
વિરહ પર્ય

[નોંધ. કાવ્યની રચના સાક્ષ તેમજ કવિનું નામ મળતાં નથી. આવી બીજી ત્રણ પ્રતો મળેલી છે (યાદી નં. ૨૦૦ ઙ) તેમાં પણ એ સંબંધી કશી માહિતી આપેલી નથી.]

૩૨૭ ભગવદ્ગીતા પ્રીતમ ૭ થી ૧૪૭

[નોંધ. ચર્યાતનાં ૬ પાનાં નથી. વધુ માહિતી માટે જુઓ, યાદી નં. ૪૫.]

૩૨૮ કલ્પલુગનો મહિમા હીમો સં. ૧૭૧૫ ૯ થી ૧૩
અંતઃ—

“ સંવત ૧૭ પનરોતરેનુમે નારાયણ અવતરે,

પ્રભોધી બધી પૃથ્વી, નરહર ચરણે ન શક્યા નમી.

હીમો હરીજન હરિને કહે, બાંધી હોય તો લાખજ વહે. ”

[નોંધ. શરૂઆતનો ભાગ નથી. વળી લખાણ બહુ અશુદ્ધ છે. એજ અરસામાં સુરભદ્રે લખેલું ક્ષત્રીયુગ નામનું કાવ્ય મળી આવે છે, જેની નોંધ હવે પછી કરવામાં આવશે.]

૩૨૯ અ એકાદશી મહાત્મ્ય હીરામુત કાહાન સં. ૧૭૪૮ ૨૧
છેવટઃ—

“ ગામ અમરાવતી આદે સદા પૂર્વજ દામઃ

કામરાજ તણે તે નંદન પ્રગટ હીરે નામ.

રાજનગર સમીપ તે રાણીપ કીધો વાસ,

હીરામુત કહે કાહાન શ્રી ગોપાલ પુરો આસ. ”

[નોંધ. એજ કવિનું એકાદશી મળી આવે છે. એક દૂર પ્રાંતના અને પ્રેમાનંદ સમયના એક કવિ તરીકે તેના પ્રતિ, વિશેષ લક્ષ આપવાની અને માહિતી મેળવવાની જરૂર છે.]

૩૨૯ બ મામેરૂં ગોવિંદ સં. ૧૭૫૨ ૨૦

[નોંધ. પ્રેમાનંદના મામેરા સાથે એ સરખાવી જોતું જોઈએ; એ જ અરસામાં તે ઉતારેલું છે. અને તે પ્રેમાનંદ પૂર્વે રચાયું હોય એ સંભવિત છે. કવિ વિષે કંઈ જાણવામાં નથી.]

૩૨૯ હસ્તામલક નરહરિ ૪૬

[નોંધ. છેવટનો ભાગ નથી. પાછળ યાદી નં. ૧૩૪ માં જગદીશ નામના લેખકના હસ્તામલક કાવ્યની નોંધ કરેલી છે; અને ભાણુદાસનું કાવ્ય જાણીતું છે. નરહરિ, જેની ગીતા ગ્રામીન કાવ્યમાળામાં ૭૫૫૮ છે, તેનું લખેલું આ કાવ્ય હોય, એવું આંતર પ્રમાણ પરથી અનુમાન થાય છે.]

૩૩૦ ભ્રમરગીતા એહેદેવ સં. ૧૬૦૮ : સં. ૧૮૪૧ ૩૦

[નોંધ. શરૂઆતનાં પાનાં નથી. બીજા પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮૫ અ.]

૩૩૦ અ મહાદેવજીનો ગોપીલાણુ સં. ૧૮૪૧ ૭
વિવાહ

શરૂઆત:—

* * * *
 વીનતી ગોપી ભાણુની સુણુને શ્રીકુંદાળ,
 ધ્રુજ ગુણુ ગાવા તણી કૃપા કરે કૃપાસ,

૩૩૧ ગર્ધવસેનની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૩૩ ૩૦

૩૩૧ અ શુકસારિકા સામળ સં. ૧૯૩૪ ૪૧

[નોંધ. અને વાર્તાઓ ખત્રીસ પુતળીમાંથી ઉતારેલી છે.]

૩૩૧ ઘ જાનકીવિવાહુ તુલસીદાસ સં. ૧૮૫૭ ૨૪

શરૂઆત:—

સ્વસ્ત અવધ્યપુરી ઉત્તમ ગામરે, આનંદ મંગલ દશરથ રાખતું ધામરે,
 પ્રગટ્યા પ્રભુજી મરવેને સુખ દેવા રે, ભવમાં બુલ્યા તે નાથુ લેવા રે.

x

x

x

છેવટ:—

સંવત ૧૮૫૭ વૈશાક માસ દંન મંગલવાર— અવધ
 તે દાડે દયા કરી દાસને, ગાયો રવીવારે રઘુનાથનો સાર.

x

x

x

x

x

સંત તુલસીદાસ નીતમ થયો, નીત રહેજો સ્વામીની પાસ.

[નોંધ. કાવ્ય અર્વાચીન છે, તેમ લેખક પણ અપરિચિત છે.]

૩૩૧ ક વિદુરભાવ નથુ સં. ૧૯૨૬ ૬

છેવટ:—

રદીઆમાં જે કાચે કથા રાખસે તેની ભાવક વિદુરજી ભાગસે
 કર નેહી નથુ વિનતિ કરે, પ્રભુ તમે વિના દુખ કૃષ્ણ હરે.

[નોંધ. લખાણ બહુ અશુદ્ધ છે; અને લેખક પણ અજાણ્યો છે.]

૩૩૨ પદ્માવતીની વાર્તા સામળ સં. ૧૮૮૭ ૧૫થી૬૨

[શરૂઆતનો ભાગ ખડિત છે.]

૩૩૨ અ પંચડંડની વાર્તા સામળ સં. ૧૮૮૭ ૫૨

(બીજી પ્રતોની નોંધ પાછળ ચમ્પ મળેલી છે.)

૩૩૩ ભ્રમરગીતા બ્રેહ્મદેવ સં. ૧૬૦૮ સં. ૧૭૮૫ ૩૬

(પ્રત જીર્ણ અને તુટક છે.)

૩૩૪ ભ્રમરગીતા બ્રેહ્મદેવ સં. ૧૬૦૮ સં. ૧૭૨૮ ૯થી૩૧

(વધુ માટે જુઓ યાદી નં ૧૧૭ વ.)

૩૩૪ અ આંખાનો મહીમા ગીરધર

૨

[નોંધ. કાવ્ય તુટક છે; તેમાંની એક બે કડીઓ નમુનારૂપે નીચે ઉતારી છે:—

આંખા વેચાવે દામણા ને આંખા કઢાવે કર્જ

આંખા વેચાવે લુગડાં જે કરે ખાધાની ગર્જ

દીસાવાલ ગીરધર ભટ કહે છે સાંભળો મુનીજન વાત,
જમે જમાડે ૨૧ર્ગ હોય ને સતોપાય શ્રી ભર્ગ "]

૩૩૫ પદમાવતીની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૭૪

૬૫

(શરૂઆતનો ભાગ તુટક છે.)

૩૩૫ અ ભૂત વિષે નિબંધ દક્ષપતરામ

૧૦

[નોંધ. કવિ દક્ષપતરામને સોસાઇટી તરફથી પ્રમુખ નિબંધ માટે ઇનામ મળેલું. તે ગ્રંથનો આ ગ્રંથ ખરડો હોય એમ અનુમાન છે. વાર્તા ૬ પછીનો ભાગ નથી.]

૩૩૬ ગજેન્દ્ર મોક્ષ લક્ષ્મીદાસ સં. ૧૬૩૬

૨૩.

. છેવટ:—

સમ રાગ તે અતિ લલા, નિ કડવાં નવ પર્માણુ
એક શતનિ નેહ પદ એ ગ્રંથનું બધાણુ
સંવહુ સોલ ને ઓગળ્યાહુ ઉત્તમ તે જેષ્ઠ માસ
શુક્લ ને ગુરૂ સપ્તમીનાં દીન ગ્રંથ હોઈ ઉદાસ
મિહિમદાવાદનિ વેત્રવતિ નદી જીતુથી માંદા વાસ
સમસ્ત વિપ્ર કીપા કરી નિ દાખ્યો ત્યાં ચર્ણુ
વાલમ શાંતિ ઉપનું હું શાંતિની ચર્ણુ
મિહિમદાવાદનિ વેત્રવતિ નદી જીતુથી માંદે વાસ
ચર્ણુરજ સહુ સાયની, ખોખા સુત કિહિ લક્ષ્મીદાસ.
શ્રી ભગવાન જિય. ઇતિશ્રી ગજેન્દ્રનું આદાન-સંપૂર્ણ.

[નોંધ. શરૂઆતના ૯ પાનાં ખુટે છે; કાવ્ય જૂનું અને અપ્રસિદ્ધ છે. બીજા એક ગજેન્દ્ર મોક્ષ કાવ્યનો પાછળ ઉલ્લેખ કરેલો છે, તે માટે જુઓ યાદી નં. ૨૮૫ જ. વળી લક્ષ્મીદાસના થોડાંક છટા પદો પણ ઉતારેલાં છે.]

૩૩૬ અ ભ્રમરગીતા એહેદેવ સં. ૧૬૦૯

[નોંધ. લખાણ અશુદ્ધ છે; તેમજ સરજાતનાં પાનાં ખુટે છે.]

૩૩૬ વ યુદ્ધકાંડ (?)

અંત:—

જાંહાં ભીમસેન દૂતા ત્યાંહાં માંસુ આબ્યા મનિવમતા,
જાહારિ ભીમિ આવતા નિરખ્યા ત્યાહારિ દ્વિયામાંહિ હરખ્યા;
ભીમ ઉપરિ કાધી ડાટ ત્યાંહાં મેહેલ્યા બાણના ગોટ
યોધા સહુકો વેધ્યા, સાર્હાં ભીમસેન આકસા કાધા.

x

x

x

[નોંધ. ક્યા કવિનું લખેલું આ કાવ્ય છે, તે આદિ અને અંતના અભાવે નક્કી કરવું અશક્ય છે. નમુના માટે જે કહી ઉપર નોંધી છે.]

૩૩૭ ભ્રમરગીતા એહેદેવ સં. ૧૬૦૯ સં. ૧૭૫૮ ૨૨
(સરજાતનો ભાગ નથી.)

૩૩૭ અ રૂકિમિણી હરણુ કેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૫૮ ૩૮
(ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮ થ.)

૩૩૮ આદિ પર્વ હરિદાસ સં. ૧૬૪૪ સં. ૧૭૬૧ ૧૬૦

[નોંધ. વિશેષ હકીકત એની ખીજ પ્રત નોંધતી વખતે આગળ આપવામાં આવશે. જુઓ યાદી નં. ૩૪૫.]

૩૩૯ રવગરિહણુ રત્નેધર સં. ૧૭૪૮ સં. ૧૭૮૯ ૬૩ી૨૬
છવટ—

રત્ન કહે યત્ને કરિ કર્યો, યથા શુદ્ધિમાને વિસ્તર્યો.

[નોંધ. પહેલા ૭ પાનાં ખુટે છે. પ્રાચીન કાવ્ય ત્રૈમાસિકમાં એ ૭પાથું છે. મૂળજી ભટ્ટ નામના લેખકે એજ વિષય પર કાવ્ય રચેલું છે, અને સુરજાતના કાવ્યની સૌંદર્ય પાછળ કરી છે; જુઓ યાદી નં. ૨૪૨]

૩૪૦ ચંદી પાકના ગરબા રણછોડજી દીવાન સં. ૧૮૦૮ સં. ૧૮૦૯ ૨૨

[નોંધ. આ ચંદીપાકના ગરબા પ્રસિદ્ધ છે; ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૩૫. વળી એ જ લેખકના અન્ય કાવ્યો માટે જુઓ યાદી નં. ૬૭.]

૩૪૧ વિદુરનીતિ

સં. ૧૮૦૯ ૪૮

આરંભ—

કાઈ એક વખતે સંજય ધૃતરાષ્ટ્ર રાજ પાસે આવીને કૌરવની નિંદા

કરીને બોલો કે હું કાલે રાજસભામાં આવીને ચાર લીધમ દ્રોણાદિક બેઠા
હશે તાંહાં પાંડવોનો સંદેશ કેહેનાર છું પછી જોઈ ચનાર હોય તે યાચ.
એવાં વચન બોલીને તે પોતાને ઘેર ગયો. x x

અંત:—

x x પછી ત્રેલોકનો સ્વામી જે પરમ કૃપાલુ જે સર્વ
મનોરથ પુરણ કરતા તે ઈશ્વર સખા થઈને અંતકાલે તે પોતાના નિજ
ધામે લઈ જશે.

અધ્ય આક્રમો. વિદુરનીતિ સમાપ્ત:

[સં. ૧૬૦૯ ના ભાદરવા સુદ ૧૫ ને રાનિવારે ધોલેરાના મહેતા-
જીની નિશાનેથી પ્રત મંગાવી ઉતારી લીધું છે.]

૩૪૨ હસ્તામલક નરહરિ.

૪૦

છેવડ:—

કવોતા નરહર નામ જોહું, લખત સંત મન ધારી રમેહું
સ્થાનક વડોદરા વાસ, ભક્તિ વૈરાગ્ય યાન અભ્યાસ
સંવત ૧૭૪૦ ચૈત્ર સુદ એકાદશિ, એ કથા માહારે મન વસી.
(ખીજ પ્રત ભાટે જુઓ યાદી નં. ૩૨૬.)

૩૪૩ પ્રબોધ મંજરી નરહરિ સં. ૧૮૦૮ ૧૪

આરંભ:—શ્રી ગુરૂદેવને કરુ પ્રણામ સમર એક નિરંતર રામ;
જે હરિ ભજે સાધ પુરૂષને અલે તેહેની સકલ કલુષિત દલે.

x x x શ્રી પ્રબોધ મંજરી પ્રેમે ભલો;

એ અંચલ મન તો રિચર થાય નરહરિ જો જુધીએ રધુરાય.

અંત:—નિમિત્ત માત્ર તે નરહરિરામ કરતા પુરૂષોત્તમ અવિનાશ.

સં. ૧૮૦૮ ના આષાઢ સુદ ૧૫ ને શુક્રવાર.

[નોંધ. ગીતા અને હસ્તામલક સુદર્શન નરહરિનો આ ત્રીજો ગ્રંથ છે.]

૩૪૪ હમચી કૃષ્ણદાસ સં. ૧૭૨૮ ૫

શરૂઆત:—

શ્રી દામોદરના ગુણ ગાર્હ મનડા માહે હરજે
તન કોમલ સાંમળીઓ સુંદર રૂપ મનોહર નિરખેરે
હમાચંડી હરી રંગરે પાવન કીજે અંગ
ગોર મુગટ પીતાંગર ધારી, કુંડળ કાને લલકે.

૩૪૪ અ માંમેરું કૃષ્ણદાસ સં. ૧૭૨૮ ૧૫
x x x

છેવટ:-

રકમણી કૃષ્ણ મનોહર શોભા જોઈ જોઈને સું પામું
કૃષ્ણદાસ ત્રેમ કૃપા કરીને જોઓ સેવક સામું રે
હરી રંગ—પાવણ કીજે અંગ

[શ્રી સંવત ૧૭૨૮ શક ૧૫૯૩ વરીખે આખાઠ માસ કૃષ્ણ પક્ષ
દ્વીતીઆ અન્યત થઈ રવિ વાસરે.]

x x x

[નોંધ. કૃષ્ણદાસની હુંડી અને માંમેરું સન ૧૬૨૨ ના 'શુદ્ધિપ્રકાશ' માં
છપાયાં છે; હમચી અને બીજો એક ગરબો જે આ પ્રતમાં લખેલો
છે તે અપ્રકટ છે. ગુજરાતી પ્રાચીન સાહિત્યના અભ્યાસીએ આ
કવિની કૃતિઓ તપાસવી ધટે છે. વળી પ્રત પણ જુની છે.]

૩૪૫ આદિપર્વ હરિદાસ સં. ૧૬૪૭ ૧૭૨૭ ૨ ગ થી ૨૨૪
છેવટ:-

સંવત પટ દશ વેદ ઉદ્દત્રી વર્ષાગમ આપાઠ માસ.
ઉત્તમ પક્ષ :શરાંક શંકીત, હરીદીન વૃષત વિશ્વાસ
નંદા તીથી જુથવાર ઉત્તમ સિદ્ધિ યોગ અપાર
વૃષ્યક શી દિવ મધ્ય દિવાકર પૂર્ણ પ્રમંથ વિસ્તાર
દ્વિજવર રૈકવ કુલિ ઉત્પન્ન, પૂર ખારેજ મધ્ય વાસ
આદિ કથા અનુક્રમંધાતિ કહિ કવીશ્રી હરીદાસ
ધતિશ્રી હરીદાસ કૃત પ્રાકૃતિ પ્રબંધ આદિ પર્વ સંપૂર્ણ.

સંવત ૧૭૨૭ વર્ષે શાલિવાહન કૃત શક ૧૫૯૨ પ્રવર્તમાને આપાઠ
શુદ્ધિ ૧૩ સોમે સાણંદ વાસ્તવ્ય રૈકવ સાતિય પંડ્યા રામજી સુત શાળજી
અંચાનુસારે એ સિખિતં.

૩૪૫ અ આદિ પર્વ હરિદાસ સં. ૧૬૪૪ સં. ૧૭૬૧ ૧૬૦

[નોંધ. નં ૩૪૫ અને ૩૪૫ અ એકજ કવિના કાવ્યો છે;
નં. ૩૪૫ અ વિસ્તૃત અને મૂળને અનુસરતું છે; જ્યારે નં. ૩૪૫
આદિ પર્વના સારરૂપ છે. અને કાવ્યને હેડે ધતિશ્રી એક સરખીજ છે.]

૩૪૬ પ્રકીર્ણ કાવ્યો ધનરાજ ૨૯ થી ૮૩
[નોંધ. આમાં ન્હાના ન્હાના પ્રકીર્ણ કાવ્યો જેમકે, ત્રિશ્રી ગણપતિ,

ચતુરવદન લખેલાં છે અને એક બે સ્થળે ધનરાજનું નામ મળી આવે છે, તે પરથી કર્તા તરીકે તેનું નામ આપ્યું છે. કાવ્યના નમુના તરીકે થોડીક પંક્તિઓ નીચે ઉતારી છે:—

“ચતુર વદન સમસ્થ યુગ આદિ, ત્રિપુર હણ્યું શવ ચેહ પ્રસાદિ
...સ્તવુંચ ગણેશ હરિ. ૧

સકલ ભુવનચે વ્યાપિ વાણી, સમરુ તદ્વત્ ચિતિ આણી
જાગી દેવત સારા. ૨

અહનિશિ સમરુ એક નિરંજન, જરા મરણુ દુઃખ ભવ ભય ભંજન
રંજન મુનિજન ચિતે. ૩

પતિત અજમિલ યુગ હકાર નારાયણ નામિ ભવતારક
રથુ પરમ પદે સોએ,

x

x

x

૩૪૭ આખાહરણ નાકર ૪૬

[નોંધ. પહેલાં બે પાનાં નથી. બીજા પ્રત માટે ભુજો પાઠી નં. ૧૯૪.]

૩૪૮ હરિલીલા લીમ સં. ૧૫૪૧ સં. ૧૬૪૪ ૫૧ થી ૧૩૪

[નોંધ. પ્રથમનાં ૫૧ પૃષ્ઠ નથી. વધુ માટે ભુજો પાઠી નં. ૨૩૮]

૩૪૯ જ ભૂગોળ શાસ્ત્ર. ૩૪

[નોંધ. આમાં ૪૫૧નું પુરાણ પ્રમાણે તર્જુન લખેલું છે, તેમ રાગઓની વંશાવળી આપેલી છે, જે નોંધ મેળવવા માટે ઉપયોગી થઈ પડે.]

૩૪૯ હરિલીલા લીમ સં. ૧૫૪૧ સં. ૧૬૮૭ ૧૪૬

[સરખાતનાં દશ પાનાં નથી.]

૩૫૦ ઢાળાભાડની વાર્તા કુરાળ લાલ સં ૧૬૭૭ સં ૧૭૪૧ ૬૫૫૫

[નોંધ. પહેલાં ૭ પાનાં નથી. એ વાર્તા આનંદ કાવ્ય મહોદધિ લા. ૭ માં છપાઈ છે [૫. ૧ થી ૬૬]; એજ લેખકની બીજી કૃતિ માધવ કુંડળા પણ સદરહુ પ્રથમમાં આપેલી છે.]

૩૫૧ ભગવદ ગીતા ૬ થી ૭૫

[નોંધ: સંસ્કૃત મૂળ—ગુજરાતી ટીકા સાથે—પ્રત સારી છે પણ સરખાતમાં ૫ પાનાં નથી તેમજ તે ચોદમા અધ્યાયથી તુટક છે. ટીકાનો નમુનો નીચે આપ્યો છે—

અંતઃ—શમયિ મન વશ રાખવું. દમયે બાહ્ય ઉદ્વિગ્ધ વશ રાખવાં, તપયિ શારીર વાચિક માનસ ત્રિવિધ ક્રોધયે બાહ્યાંતરકરવું. શાંતિયિ ક્ષમા, આર્જવેયિ ક્રામલપણું, શાસ્ત્રજ્ઞ નિતયિ જ્ઞાનયિ આત્માનંદનો અનુભવ આસ્તિકાયિ વેદાર્થને વિધિ શ્રદ્ધા રાખવી. એ તાં બ્રાહ્મણનાં કર્મ,

૩૫૨ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ ૬૮

[નોંધ ૬૩ કડવાં સુધીનો ભાગ છે. છેવટનાં પાનાં નથી.]

૩૫૩ સલાહ વન } (?) ૬૫
અને
વૈરાટ પર્વ }

નોંધ વધુ માટે જુઓ પાઠી નં. ૩૨૬, આદી અને અંત અને પુટક છે, નમુનારૂપે વૈરાટ પર્વમાંથી થોડી લીટીઓ નીચે ઉતારી છે:—

વૈશંપાયન કહિ જનમેજઞ્ઠ । કથા વૈરાટ વિશાલ;
પૂરવિ પુરવ રહ્યા જિમ્મ છના તે સાંભલિ ભૂપાલ !
ધૌમિ પ્રતિ પંચ શ્રાત્રિ કહિ ગુરુશ્ર । કહિ નગરધ જે રહીય
તમ પ્રતાપિ આનંદિ વન કીધાં એ દુઃખ કેહી પરિસહીધ ?
મજ્જવેધ રાદ્રુપદ વરી પંચાક્ષી પરજ્ઞાન્ના
સુલક્ષા દુરર્ધ નષ્ટ રાજસોષ્ઠર્મા શિવ કહિનષ્ટ એ લખાવ્યા

૩૫૪ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં ૧૭૩૩ ૬૮

છેવટા—

“ સંવત ૧૭૩૩ ના વર્ષે શ્રાવણ વદ ૧૧ મી દીનશ
પરીપુરણ કીધું નળ કથા આખ્યાનશ ”

[નોંધ. સામાન્ય રીતે નળાખ્યાનની રચના સાલ સં ૧૭૪૧ જોવામાં આવે છે; પણ ત્રણ પ્રતો નળાખ્યાનની મળી છે, તેમાં તે સાલ સ ૧૭૩૩ મળી આવે છે, જેમાંની એક ઉપર નોંધી છે. પ્રેમાનંદના અભ્યાસીએ આ તેની રચના સાલનો પ્રશ્ન વિચારવા જેવો છે.]

૩૫૫ સુરેખાહરણ વીરશ્ર સં ૧૭૨૦ સં ૧૮૨૯ ૫૫ ૫

છેવટ:—

નરનારી જે સાંભળે એ સુરેખાનું દરણુ, અવળાનું મવળું કરે પ્રભુ અશર્ણુ શર્ણુ

સંવત ૧૮૦૩ વર્ષ શ્રાવણ સુદી ૪ વાર ગુરુ પાવન
તે દહાડે ગ્રંથ પૂરો થયો, છે કન્યા રાસે ચંદ્રમા વળી નૌતમ દીન

x + x

અંચની સંખ્યા વિષે પદ સાતસે ને તેર છતીસ કડવાં બાંધ્યાં જુજવે રાગે ફેર.
મોઢ જાતિ ચતુર્વેદી વીમ્બ ફેરો દાસ તાપી તીરે દેશ દક્ષિણ તાંહાં તેનો વાસ.

x x x

લખીતંગ ઔદિચ્ય જાતિ આચાર્ય મહેશ્વર સુત જોડા, લીંબડી મધે
લખુ' હું. સં. ૧૮૧૬ વર્ષે લખુ' હું.....

[નોંધ. આમાં રચ્યા સાથ સં. ૧૮૦૩ લખેલી છે, પણ ખરી રીતે
તે પ્રેમાનંદના સિધ્ધ વીરજનું કાવ્ય છે, જે પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં
છપાયું છે અને તેમાં તેની રચ્યા સાથ સં. ૧૭૨૦ આપી છે.]

૩૫૫ જ	હુંડી	પ્રેમાનંદ	સં. ૧૭૩૩	૮
૩૫૫ ઘ	સુદામાચરિત્ર	પ્રેમાનંદ	સં. ૧૭૩૮	૯૩ થી ૧૧૦
૨૫૫ ક	શિવરાત્રીની કથા (?)	સં. ૧૮૧૬		૨૬

આરંભ:—હૃદય ભલો મુખરી ભય પાપ જન્મમાં કરી,

એહ ભણતાં તુટે ભવપાસ.....ચંકરનું દાસ;

ગણપતિ સ્વામી સીધ જીવ ધણી, માગુ વિદ્યા પરમ પદ તણી;

પુજે અગર કપુર અતિ મેવ, લક્ષ લાભ આપે અતિ દેવ.

અંત:—ત્રિજીવન કરતાં જે જે કામ હૃદય તુકા દેવદતાર,

એ કથા ■ પુસ્તક પ્રકાશ ભણતાં મુજતાં શિવપુર વાસ.

૩૫૬ ચંદ્રહાસ આખ્યાન (?) સં. ૧૮૧૮ . ૨૭

‘એવર’—

નારદ કહે છે અરજીને તું સાંભળ્યને વચન

એ સાચે કેમ ચાલશે, એને માથે જુગજીવન

વચન સાંભળી રૂપી તણુ ને અરજીન લાગ્યા પાપ

રૂપિણ અમને પાવન કીધા, સંભળાવી કથાવ

એ આજ્ઞાનનો મહીમા મોહોતો, પતીત હોય પાવન

વિધન સરવે તેહનાં દલે ને મલે જુગજીવન.

છતિ શ્રી ચંદ્રહાસની કથા સંપૂર્ણ.

[નોંધ. પ્રત જીર્ણ છે તેમ વચમાંથી પાનાં ગયલાં છે; કર્તાનું નામ મળતું નથી; અને વળી પ્રેમાનંદના ચંદ્રહાસથી તે જુદું પડે છે.]

૩૫૭ ચંદ્રહાસ આખ્યાન શાસ્ત્રી મજલાલ સં. ૧૮૨૪ ૭૬
છેવટ:—

એક મને જે સાંભળે ચંદ્રહાસ આખ્યાન,
ભક્તિભાવ શુભ ઉપજે પ્રસન્ન થાય ભગવાન-
ગાતાં સુચતાં શ્રી હરિ પૂરે મનની આરા,
કહે મજલાલ વિવેકથી ; પરિષદને દાસ.
નાગર પાઠશાળા નાત્વ છે મજલાલ મુજ નામ,
સંસ્કૃતનો અભ્યાસ છે રહુ મધ્યતાજ ગામ;
આગણીશે ને ચૌદમો વિક્રમ સવત જેહ,
ચેતર સુદ અગીઆરશે પૂરણ કીધુ એહ.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય લીથોમાં જાપેલું મળી આવે છે. શાસ્ત્રી મજલાલની કૃતિ તરીકે તે અભ્યાસીનું વિશેષ ખ્યાન ખેંચશે.]

૩૫૮ અભિમન્યુ આખ્યાન (?) સં. ૧૯૦૭ ૪૨
આદિ—

વિધ્ન હરણુ વિધાતા.....પ્રથમે સુરીઅ કરુ નમસ્કાર,
સ્વામી ! તું છે મન્મો દેવ, મન વાંછિત ફલ આપે ખેવ;
આગે કવિજન હેવા બહુ તુજ આરાધે બોલા મહુ.

અંત—

ભાવે ભગતે સાંભલે તેહને વૈકુંઠવાસો થાયરે,
પયદેવની કીરપા વડે તો અથ પુરણ થાયરે.

સંવત ૧૯૦૭.....સોમવાર.

[નોંધ. ૩૩ કડવાનું આ કાવ્ય છે અને તે સંપૂર્ણ છે. કર્તાનું નામ જણાયું નથી.]

૩૫૯ મામેરૂ પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૭૫ ૩૮
છેવટ:—

માહામેરૂ કા ગાએ સાંભળે તેહની ખાચે આસ,
સોળ કડવાં પૂર્ણ થયા તે કહે પરમાનંદદાસ.

[નોંધ. પ્રત બહુ જુની, પ્રેમાનંદની હયાતિમાં ગોધરામા લખાયેલી છે; અને તે પુરતી તે મહત્વની કહેવાય.]

૩૬૦ અલખજીલાખીનાં પદો . . . સં. ૧૮૮૯ ૪૪
[નોંધ. અલખજીલાખી ગયા સંગમાં થઇ ગયા અને તેમના પદોનો સંગ્રહ છૂટો જાપેલો મળે છે.]

૩૬૧ અભિમન્યુ આખ્યાન (?) ૮ થી ૫૦

છેવટ:—

ઉથલો.

થઇ નાસાનાસ હેવો પાર્થ કુમારરે,
રથ આવે અર્જુનો મલરાગ્યા દ્રોણ તજ્યા અવતાર.
દ્રોણ સહુને કહે નાસો નહિ દે જનરે,
નહિ પારથ પ્રથવાપતી એ તો આગ્યો અર્જુન તન.
મોરગછે સારથીને ઝાલો ધનુષ ને બાણ,
અર્જુન સુતને દેખતાં, સહુ નાહા લેઇને પ્રાણ.

[નોંધ. શરૂઆતનાં પાનાં નથી. થોડોક લાગ પ્રત નં. ૩૫૮ પ્રમાણે છે. પ્રેમાનંદ અને લક્ષ્મીરામના આખ્યાન સાથે મળતાપણું નથી. અભિમન્યુ આખ્યાન જૂદા જૂદા કવિઓએ લખેલું એવું કહેવામાં આ પ્રત જરૂર ઉપયોગી નિવડે.]

૩૬૨ મોરચંદ્ર આખ્યાન નાકર સં. ૧૭૩૦ ૭૬

છેવટ:—

અશ્વમેધ તણી એ કથા, સાંભળો રાજા તમે સર્વથા;
એકમનાંતાં જે સાંભળે, તેહેનાં પાતક પરતક્ષ બલે,
જે દે સાંભલિ નર ને નર, મયા કરિ તેહિને દેવ મુરારિ;
સાંભલિ તેહેની પોહાયિ આસ, કેહિ નાકર વિજયનો દાસ.
ધૃતિ શ્રી અશ્વમેધ પરવ તણી જૈમુન્ય લારથ મોરચંદ્રનું આક્ષાન

સમાપ્ત. અંત ૧૭૩૦ વર્ષે કાર્તિક વદી ૯ રાત્રિ, સંખ્યાકાંત સમાપ્ત.

૩૬૩ વિરાટપર્વ (?) ૬૯

આરંભ:—

વૈશંપાય જનમેજે કહે છે, ધૌમ્ય પ્રત્યે ધર્મરાય,
.....અમારા બલીયા, જાણીતા ભુમ માહે.
મહાવેદ્ય રાજા દુપદને ઘેરય, પંચાણી પરજાગ્યા,
રાજસુય યજ્ઞ કરીને સુલદા હરણ, સાંઢા સહુકોને.....

[નોંધ. છેવટનાં પાનાં નથી; તેમજ કર્તાનું નામ મળતું નથી.
ભુઓ યાદી નં. ૩૫૩.]

૩૬૪ સુરેખા હરણુ

વીરજી

૩

[નોંધ. કાવ્ય છંદાઃ ગયત્રું છે; છેવટનો લાગ તુટક છે.]

૩૬૫ કૃષ્ણ વિદિ

ભાસણુ

૪

આરંભ:—

રાગ મારુ.

દુપદીને ભવન આવા ભુગદીયરે કાવ્ય ટાલો રહે મનની 'રીસ,'

આસન આપું અવળે હાથ ઘેર આવા શ્રી જીનુનાય.

૧

હરિનો હાથ મહો પંચાલી, આશ્રમો દે વાલી વાલી,

તમો જીવતાં સારંગપાણિ ! સભામાં હું અતિ વચુઆણી.

અંત:—

કરમજીજી ! માહરે ખપ નથી રાજ અને કામરે;

એમ કરજો જયમ ભાસણુ પ્રજા રાવવ કામરે.

હરિજી ! સાંભળારે. ૨૨

[નોંધ. પ્રત વચ્ચેથી તુટક અને ખવાઈ ગયેલી છે. પ્રસ્તુત કાવ્ય ઉપરાંત રાજે, રામકૃષ્ણ, રજુછોડ વગેરેના પદ તેમ હલમંતના મહીના વગેરે લખેલાં મળી આવે છે.]

૩૬૬ હરિલીલા

લીમ

સં. ૧૫૪૨

સં. ૧૬૮૨

૧૧૩

(વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૨૧)

૩૬૭ ભગવદ્ગીતા

સં. ૧૭૧૨

૨૮૪

[નોંધ. મૂળ શ્લોક ગુજરાતી શ્રીધરની ટીકા સાથે; જુના કાળની ભાષાશૈલીના નમુના માટે તે ઉપયોગી થાય એમ છે. નમુનો:—“ અંથના “ અંથના પ્રારંભ નિ વિપિ ગીતાની ટીકાનું કર્તાયે શ્રીધરાચાર્ય તે ઇશ્વર નિ નમસ્કાર કરિ છે. અહમ્યો તે ઇશ્વરના ચરણાવિંદનિ નમ્રું છું. હું નમ્રું છું હમ શિં ન કહ્યું. યમ અહમ્યો નમ્રું છું કહ્યું તે અહમ્યો કહિતાં શિષ્ય સહિત શ્રીધર ઇશ્વરની નમ્રું છું.]

૩૬૮ ભગવદ્ગીતા

૭૭

[નોંધ. ઉપર મુજબ. ટીકાની ભાષા જૂદી પડી જાય છે. જોમકે:— “ અંથ આરંભને વીષે ગીતાની ટીકાનો કરતા શ્રીધર છે ? તે ઇશ્વરને નમસ્કાર કરે છે. ઇશ્વરના ચરણાવંદને નમ્રું છું]

૩૬૯ ભગવદ્ગીતા

૨ થી ૯૪

નમુનો:—“.....હવેનાં હસ્તિનાપુર નિં વિપિ રજયે ધૃતરાષ્ટ્ર સ્વ-
રિં જન્માંધ તે સારથિયે સંજય તે પ્રતિ પૂછિ છિ, કેહવું છિ તે મંજય. વેદ

વ્યાસની કૃપાથી હું પામ્યું જિ દિવ્ય ચક્ષુ ચેણિ એકિં કામિ ત્રિહુ.....
તે દેખી સમસ્ત લોક બોલિને સાંભલિ.....

[નોંધ. પ્રત ગુટક તેમજ ધસાઈ ગયલો છે.]

૩૭૦ મામેરું પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૬ સં. ૧૮૪૨

[નોંધ. થોડોક લાગ પાના ચોંટી જતાથી રદ ગયો છે.

૩૭૨ લવકુશ આખ્યાન રઘુરામ સં. ૧૭૭૨ સં. ૧૮૩૫ ૫૩

[નોંધ. રઘુનાથકૃત અશ્વમેધ છે. તેમાંથી આ લાગ સંક્ષેપમાં ઉતારી લીધો છે. પ્રસ્તુત અશ્વમેધ કાવ્ય સં. ૧૯૧૪ માં લીધોમાં જાપેક્ષ મળી આવે છે તેમાંથી નીચેની પંક્તિઓ કવિ વિશે માહિતી આપે છે:—

“ દીક્ષત કુલ ઓટક કેહેવાએ, ચલુરવેદી સાક્ષાત જ યાએ.
ઔરપાક મધે વસવો વાસ, કરી શક્તી હવી પ્રકાશ;
સંવત સત્તર બોહોતેરા ચાર, આવણ માસને બીજ છુધવાર,
પુરણ પદબંધ કીપા સરસ્વતી, માતા ભવાની મસ્તક ગાજતી.
કરી કરણા ત્રીકમજી રણુહોડ, જન રઘુરામનાં પૂરયાં કોડ
શ્રોતાજન સહુ સાંભલને શષ્ઠ, જગ કયા તે પૂરણ ચર્ધ.

કડવાં ૧૨૧-છતિ શ્રી મહાભારત મધ્યની અશ્વમેધની કથા સંપૂર્ણ સમાપ્ત...]

૩૭૨ નરસિંહના પુત્રનો હરિદાસ સં. ૧૭૨૫ ૭૬

વિવાહ

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્યમાળા ગ્રંથ નં. ૬ માં જપાયું છે; પ્રતનો આગળ પાછળનો લાગ ફાટી ગયલો છે.]

૩૭૩ ગરબા અને પદો સં. ૧૬૨૪ ૩૮

[નોંધ. આમાં પરચુરણ પદ ગરબા ઉતારેલાં છે; છેવટે લુનું કળા-દેશ લખેલું છે. ઉદાહરણ તરીકે—

સંવત સતરેતરોતરે બોહોત હોસે સુકાળ,
લોક માહાજન સુખ લહે, ઘેર ઘેર મંગલચાર.

... ..

૩૭૪ અંબરિષ આખ્યાન રામલકત

૧૫

આરંભ—

આદે શ્રી મુરતે નમું આદ પુરંપનું ધ્યાન,
વિષ્ણુ વરત એકાદશી, અંજરિપનું આખ્યાન.

x

x

x

x

છેવટ—

રામભક્ત કહે વીનતી, મુને કીરપા કરો જુગદીસ;
તાહારી ભક્તી નિશ્ચય આપીએ, ચરણે નામું યીધ.

[નોંધ. ભગવદગીતાનાં જેણે પદ્યમાં અનુવાદ કર્યો છે તેજ આ રામભક્ત હોય એ સંભવિત છે.]

૩૭૪ મ નરસૈના પુત્રનો, હરિદાસ સં. ૧૭૨૫ ૫૪
વિનાહ /

[નોંધ. પ્રત સંપૂર્ણ છે અને સુવાચ્ય છે. જુઓ યાદી નં. ૩૭૨.]

૩૭૫ એખાહુરણ કાહાનણા સં. ૧૬૦૩ ૯૫

છેવટ —

તાવ એક તને નવ્ય પીડે, વર આધેા ગોષાગજ;
એકમને એક પુન્ય કરે જે નર ને નારિજ;
ધન ધાન્ય સંતાનને આપે, પામે મનતી આશજ;
કરભંડિને વિનરે કાહાનણા હરિનો દાસજ.

[નોંધ. આ પ્રત સારી રીતે લખાયેલી છે અને પુરી છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૮૬]

૩૭૬ મહાલસા આખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૨૮ ૧૮૬૩ ૧૪૬

છેવટ—

સંવત સતર અઢાવીસ વરણે, ચૈત્ર માસ પંચમીને રવે.
વીપ્ર સરવની કૃપાથી આજ્ઞાન એ પુરણ હવું
વીરક્ષેત્ર વડોદર તે મધે કવિનો વાસ,
અતુર્વિંશી ગ્નાતિ આજણુ, પ્રેમાનંદ હરિનો દાસ.

x

x

x

[નોંધ. માર્કડેય પુરાણમાં આ કાવ્યનો સમાવેશ થઈ નય છે; પણ એ આખા ગ્રંથનો અનુવાદ કરતાં પૂર્વે કવિએ આ આખ્યાન પ્રથમ અજમા-

યશ તરીકે લખેલું. વિશેષ દક્ષીણત માટે જુઓ પ્રાચીન કાવ્યમાળા માર્કેડય પુરાણ-ભા. ૨. વળી આ કાવ્ય છૂટું છપાયેલું પણ મેળી આવે છે.]

૩૭૬ અ રામદેના મહીના નરસં (?) સં. ૧૮૭૬ ૯

ઉવટ:-

આપણ અમસુ રંગે રમા કહા તેરજ માસરે
કરનેડી નરસહોઆ પીનવે, તારો કવી છે ભક્તદામરે
ધતિશ્રી રામદેના મહીના સંમુપરણ લખા છે

[નોંધ, નરસૈના નામે કોઈ કવિએ આ મહિના લખેલા માહુમ પડે છે. પ્રતના ઉવટ પ્રેમાનંદનું સુદામાચરિત્ર લખેલું છે પણ તે તુટક છે.]

૩૭૭ મદાસસા આખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૨૮ સં. ૧૮૨૨ ૩૫

[નોંધ, પ્રત સુવાચ્ય અને સદ્ગં છે. ખીજી પ્રત માટે જુઓ પાદી નં. ૩૭૬]

૩૭૮ સુધન્વા આખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૪૦

[નોંધ, પ્રત ફાટી ગયલી તેમજ અશુદ્ધ અને કાચા અક્ષરે લખાયેલી છે. આ કાવ્ય પ્રાચીનકાવ્યમાળા ગ્રંથ નં. ૩૩ માં છપાયેલું છે.]

૩૭૯ હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન (?) ૪ થી ૪૩

[નોંધ, શરૂઆત અને અંતનો ભાગ ખૂટે છે. પ્રેમાનંદના હરિ-
શ્ચંદ્રાખ્યાન સાથે તે મળતું આવતું નથી. વળી તે વિષ્ણુદાસનું કે નાકરનું
લખેલું જણાતું નથી. નમુના માટે થોડીક લીટીઓ ઉવટના ભાગમાંથી
અહિં નોંધી છે. —

❖ વાડી મધ્યે ચાલી આવ્યો રાજા ફેરો બાહરે
હામ હામથી વિદ્યારથી તે આવી મલા તત્કાલરે
નાના વિધનાં પુષ્પ અનોપમ કહેતાં નાવે પારરે
ખોળા વાળી શોખી ફરીને વીણે ભલ કુમારરે
જાય જીવને મોગરો છે સેવંત્રાં ઘણું સારરે
ડમરો મરવો ફેતકી, ચંગેલી અપાગરે.

x x x x

વાડી માહિ નિપ્ર આવ્યો સર્પ યદ તે વારરે.

x x x x

૩૮૦ શિક્ષાપત્રી સહજનનંદ સ્વામી સં. ૧૮૮૨' ૩ થી ૬૪

[નોંધ. સ્વામીનારાયણ મંપ્રદાયનો આ ગ્રંથ અતિ માનનીય અને પૂજ્ય સ્થાન બોગવે છે; તે ગ્રંથ છપાવેલો મળી આવે છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૯.]

૩૮૧ હુંડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૮ ૨૫

[નોંધ. રાજ્યાતનો ભાગ ખંડિત છે. હેવડની કડી નીચે પ્રમાણે છે:—

“ રક વિષ ચતુર્વશી કૃષ્ણસુત પ્રેમાનંદ

હરિ કૃપાએ હુંડી કવી, હસનપરામાં બંધ. ”

૩૮૨ રણછાડજીનો ગરબો ૯

[નોંધ. પ્રત તુટક છે. વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૨૬૯]

૩૮૩ આંખાનું આખ્યાન. ૩

છેવટ—

“ નંદરખાર નગરમાં વસુ નાણાવટાની મહા,
આંખા તાં ઉતમ થાએ છે, નાહાની મોટી જાંતાં ”

+ + + +

મોહનજીનો પહેરો સુ આવે આંખો લેવા
પંચરાત્ર દેવ સુંદરીની પ્રેમ કીધી પુનઃ
પેહેલા કો કનિઆં કીધુ તુ આંખાનું આંધ્યાન,
સુંદરીઆં છુધ સારે આંખાનું આંધ્યાન.

+ + + +

[નોંધ. બીજું એક કાવ્ય છે, તેની ગોંધ પાછળ કરવામાં આવી છે. જુઓ યાદી નં. ૩૩૪ અ]

૩૮૩ અ પ્રેમગીતા સં. ૧૭૬૬ ૨૩

છેવટ:—

મંવત ૧૭૬૬ દાવેરે આવણુ સુદ એકાદસી;

સનેદી સીધાં સધળાં કાજ પ્રેમ ગીતા મન વસી.

+ + + +

[નોંધ. આ બંને કાવ્યો ન્હાનાં છે; અને તે અપ્રસિદ્ધ છે. ત્રીજું એક કાવ્ય ઉમીયા લક્ષ્મીવરનો ગરબો પણ આમાં ઉત્તરેલો છે.]

૩૮૪ આંખાહરણ કાહ્યાન સં. ૧૮૧૮ ૭૨

[નોંધ. આમાં કેટલોક પરચુરણ ગરબીઓ અને પદો ઉતારેલાં છે, વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૩૭૫.]

૩૮૫ ઓખાહરણ (?) ૨૯

[નોંધ. પ્રત તુટક છે; તે ૨૩ કડવાનું કાવ્ય છે; અને કાર્તાનું નામ મળતું નથી.]

૩૮૬ ઓખાહરણ પ્રેમાનંદ

[નોંધ. આમાં કડવાની સંખ્યા ૮૯ છે. વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૨૬૪.]

૩૮૭ પ્રહ્લાદ આખ્યાન કાલિદાસ સં. ૧૮૧૭ સં. ૧૮૬૯ ૬૭ છેવટ—

“ સંવત સંખ્યા પુરાણે શયુગાર ઉપર એક.

ચેત્ર શુદ્ધ એકાદશી, યજ્ઞો અંચ વીરણ વિવેક.

[નોંધ. પ્રસ્તુત ‘કાવ્ય છટ્ટું છપાયલું મળી આવે છે.]

૩૮૭અ દૂપદી પત્રાહરણ ભાસણ ૩

છેવટ—

“ ત્રીકમે તાંતણા ગણીને રાખા, જે નવસે નવાણું ચાપ

દોહલી વેલામાં પુરીશ તે દુસ્થાશનને દાર ”

[નોંધ. ભાસણનું આ કાવ્ય જળણીનું છે; અને તે પ્રસિદ્ધ છે.]

૩૮૮ અભિમન્યુ આખ્યાન પ્રેમાનંદ

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય ગ્રામીન કાવ્યમાળા અંચ નં. ૩૩ માં છપાયલું છે; પ્રત બહુ શુદ્ધ અને તુટક છે.]

૩૮૯ નરસૈના પિતાનું } મૂળજી સં. ૧૭૧૧ (?) ૩૧
આદ્ય. }

[નોંધ. પ્રત સુવાચ્ય છે અને તેમાં રચ્યા સાલ ૧૭૧૧ નોંધી છે. વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૧૧]

૩૯૦ નરસૈના પિતાનું } પ્રેમાનંદ સં ૧૮૧૨
આદ્ય. }

[નોંધ. પ્રત બહુ અશુદ્ધ છે; અને શરૂઆતના ચાર પાનાં નથી. તે જૃહતકાવ્યદોહન ભા. ૬ માં છપાયું છે.]

૩૯૧ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ ૨ થી ૧૦૮

અંત.—

“ સંવત ૧૭૩૩ માં વરષે ફાલ્ગુણી વદી નવમી દીનજી
તે દિવસે પરિપુરણ કીધું નવલકથા કારતનજી. ”

[નોંધ. પ્રત ગુટક છે; વચ્ચમાંનો ભાગ નથી; છતાં કાવ્યની રચના
માત્ર તેમાં સં. ૧૭૩૩ નોંધેલી છે, તેટલા પુરતી એ કિમતી છે. વધુ માટે
જુઓ યાદી નં. ૨૬૮.]

૩૬૨ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૪૨

૬૧

છવટ—

સંવત સત્તર બેહેતાનો પોપ સુદી એકાદશી જુથવાર
દ્વિતીય દર્શનની વેલાયે થયો પુરણ વીસ્તાર.

x x x x

રાધવ વરને પાંચસે સાંભળતાં પદ્મધરે
શ્રોતાજન શ્રી કૃષ્ણ કહો, તે કહે ભટ્ટ પ્રેમાનંદરે.

[નોંધ. ગ્ર. વ. સોસાવડી તરફથી આ કાવ્ય એડિટ કરવાનું કામ
જાણીતા અભ્યાસી રા. મંજુલાલ આર. મજમુદ્દારને સુપ્રત થયું છે.

૩૬૩ પુરુષોત્તમ માસની કથા કેશવરામ સં. ૧૮૨૫ ૭૨

છવટ—

પુરણ પુરુષોત્તમ માસની કથા વિસ્તારી કહી
શ્રોતાજ સાવધાન થઇ બોલો ને ને શ્રી દુરી.

x x x x

વક્તવ્ય.

નરનારી ને સાંભળે પોહોયે મનની આશ;
કરબોડી કેશવ કહે હરિચરણે પામે વાસ.

[નોંધ. પુરુષોત્તમ માસનો કથાનું માહાત્મ્ય ગુજરાતમાં વિશેષ
મહત્ત્વ ધરાવે છે. તેનો પદ્ય અનુવાદ બીજે કોઈ જાણવામાં નથી.

૩૬૪ અંગદવિષ્ટિ સામળ સં. ૧૮૨૬ ૪૮

(વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૧૧૦)

૩૬૫ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં ૧૭૪૨ સં ૧૮૪૭

[નોંધ. પ્રત તદ્દન ગુટક, અપૂર્ણ અને અશુદ્ધ છે.]

૩૬૬ ભગવદ્ગીતા રામભક્ષા સં ૧૭૬૦ સં. ૧૮૩૬ ૩૬

(જુઓ યાદી નં. ૬૨)

૩૬૬	અ. મુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ	સં. ૧૮૩૭	૨૨
૩૬૭	મુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ	સં. ૧૭૩૮ સં. ૧૮૨૨	૨૦

છેવટ:—

સંવત સત્તર અઠ્ઠીસ વર્ષે શ્રાવણ પુરિ નીધાન
તીથી ત્રતીઆ જંમવાસર પદ્મંધ કથું આશાન
ઉદરનીમિત્ત પ્રગંધ કીધો સેવક નંદરખાર
નંદીપુરમાં કયા કરી જયા શુદ્ધ અનુસાર.

x

x

x

x

(જુઓ યાદી નં. ૬)

૩૮૬	મુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ	સં. ૧૮૫૪	૨૨
-----	------------------------	----------	----

૩૮૮	મુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ		૧૬
-----	------------------------	--	----

[આનું પહેલું પાનું નથી.]

૪૦૦	ચંદ્રહાસ આખ્યાન ભોળે		૫૬
-----	----------------------	--	----

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય જલદકાવ્યદોહન ભા. ૮ માં છપાયું છે.]

૪૦૧	મુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ		
	(સરઆતનો ભાગ નથી.)		

૪૦૧	એકાંતરીઆ તાવની		૯
-----	----------------	--	---

કથા :

આરંભ:— પૂરવ છાયો.

શ્રી પાંટણકુંઘ એકાંતગે ચઓ, તાહાં એક રજપુત હતો સાર.

તેને એક છોકરો હતો તેનો કેહેવા લાગો સાર.

દાદાજી આપણે હીઆથી જન્મએ સહી.

તાંથી તે જણુ ૨ આવા બેતાં મંદી.

x

x

x

x

છેવટ:—

ને જાઉં તો ખાલાખાની કુંડીનો કીડો અવતરું. તે કરતાં

તે કરતાં ન જાઉં તો હું ભાટના ધરનો ગધેડો અવતરું.

પ્રતિશ્રી વારતા એકાંતરીઆ તાવની સંપૂર્ણ લખી છે.

૪૦૨	ઓખાહરણ પ્રેમાનંદ		
-----	------------------	--	--

છેવટ:—

પછે ઓખાને પદમા આપી વરતો જેજેકાર;

શ્રી કૃષ્ણ પધારા દવારકાને પરણાવી કુમાર.

વાડી માંહે ઉતરા નાયજી, સ્વજન તેડાવું પ્રીતિ કરી
 ગાજતે વાજતે પુરમાં આવા પુત્રનો વીજી કરી.
 ઓખાહરણ જે સાંભળે તેના તાપ તણે જાણે;
 ભદ્ર પ્રેમાનંદ કહે કથા સાંભળો શ્રી જદુરાએ,
 ભવિ કરીને સાંભળે તેને વર્ષકુંક પ્રાપ્તિ થાએ.
 વધરણુવ જન જે હરી કહે તેને અંગ નીરમળ થાએ

વલણુ

થાએ નીરમળ અંગ જે સાંભળે ધરી લાવ,
 વધરણુવ માત્ર હરી કાહો, પ્રભૂનું ધરજો પ્યાન

કડવાં ૩૧ સંપુરણુ)

[નોંધ. રાજઆતના ૧૯ કડવાં નથી; પણ આમાં કુલ કડવાં ૩૧ છે,
 તે પુરતી પ્રત ઉપયોગી કહેવાય.

૪૦૩ ધનુષધારીનો ગરબો વલણુ ૨૧

[નોંધ. વલણના મુખ્ય અને જાણીતા ગરબાઓ છૂટક તેમજ
 જટલાબદોહનમાં જૂદા જૂદા ભાગોમાં છપાયા છે.]

૪૦૪ ઓખાહરણુ પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૭૬

[નોંધ. નં. ૪૦૨ની પ્રત મુજબ આમાં પણ ૩૨ કડવાં છે; એટલે
 પ્રેમાનંદ મૂળ કાવ્ય ૨૯ કડવાંનું લખ્યાનું મનાય છે, તેને આ પ્રતોથી
 સમર્થન મળે છે; અને ૫૩ કડવાનું કાવ્ય પાછલી અવસ્થામાં વધારવામાં
 આવ્યું હોય એ સંભવિત છે.]

૪૦૫ ઓખાહરણુ. ૨૮

(સદરકુ પ્રતનો રાજઆતનો તેમજ હેવટનો ભાગ તુટક છે.)

૪૦૬ અભિમન્યુ આખ્યાન જનતાપી સં. ૧૭૦૮ ૩૬

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય શ્રીયુત મંજુલાલ આર. મજમુદારે સારી રીતે
 એડિટ કરી પ્હાર પાડ્યું છે.]

૪૦૭ વિક્રમ ચરિત્ર સામળ ૧૩

[નોંધ. પ્રત તુટક છે, બીજી પ્રત માટે જુઓ ચાંદી નં. ૮૫]

૪૦૮ પદસંમહ

[નોંધ આમાં પરચુરણુ, ગુજરાતી, હિંદી પદ, ગરબી વગેરે ઉતા-
 રેલાં છે; પણ તેમાં ઝાઝું મહત્વનું કંઈ નથી.]

૪૦૯ સુરેખાહરણુ વીરજી સં. ૧૭૨૦ સં. ૧૮૪૧ ૫૩

અંત:—

પ્રીત કરીને ગાય સાંભળે તેહની પૂરે આશ;
બેઠે કરબોડીને કહે ભટ્ટ પ્રેમાનંદ દાસ.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્યના અંતે કર્તા તરીકે પ્રેમાનંદનું નામ આપેલું છે તે ખોટું છે. વાસ્તવિક રીતે તે વીરજીનું રચેલું છે. સદરહુ કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્ય ત્રૈમાસિક વર્ષ ૫, અંક ૪ માં છપાયું છે.]

૪૧૦ ભ્રમરગીતા બ્રહ્મેદેવ સં. ૧૬૦૬ સં. ૧૭૫૨

(બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૭ અ.)

૪૧૧ સતી ગીતા મુક્તાનંદ. સં. ૧૮૮૦ ૧૨૦

(પ્રસ્તુત કાવ્ય તૃહતકાવ્ય દોહન ભા. ૨ માં છપાઈ ગયું છે.)

૪૧૨ શિવ વિવાહ રણછોડ ૮૬

આરંભ:— ઢાલ.

શ્રી ગુરુચરણે લાગું પાપજી, આપો વાણી જે નિરમલ થયેજી;
શિવવેવા ગાવા મન છે જી, દાસની હજી હો યાએ પરસનજી.

x x x x

અંત:—

કહે રણછોડ હર્ષ ન માય સૌભાગ્ય બોલેરે,

ગોરવ લેવા ચાલેની ત્રિપુરારીરાય ..

વલણ.

ગોરવ જમવા ચાલીઆ કરી કીરપા દીનાનાથરે;

સુર.....વિષ્ણુવિધિ સદુ પધારોની સાથરે.

[નોંધ. આ કથો રણછોડ તે નક્કી થઈ શક્યું નથી.]

૪૧૩ સોચરિત્રનીવાર્તા સામળ ૧૭

[છેવટનો ભાગ ખંડિત છે.]

૪૧૪ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૮૮૬ ૩૧

(આમાં પદની સંખ્યા ૧૪૬ છે.)

૪૧૫ હારમાળા નરસૈં સં. ૧૯૦૬ ૫૫

[આમાં પદની સંખ્યા ૧૫૫ છે.]

૪૧૬ ચતુર શ્લોકી ટીકા. } શ્રી વિઠ્ઠલેશ્વર ૬૫
યમુનાબદ્ધ. }
શ્રીકૃષ્ણાશ્રય સ્તોત્ર } શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્ય

[નોંધ. શ્રી વલ્લભ સંપ્રદાયના આ ગ્રંથો જાણીતા છે, અને તેની ટીકા હિંદીમાં લખેલી છે.]

૪૧૭ વલ્લભારો નાનીખાધ

૧૫

આરંભ —

રાગ ગાડી.

ગુરુ ગણપતિને ચરણ નમું કરજોડી સાત વાર;
રાધાવર કીરપા કરો, જે પામું ચેલો પાર.
વરણવું આત્મા અનુભવી વિવેક વણનરો નામ;
મતગુરુ સન્મુખ થાય તો અંધ પામે વામ.
ચોખાધ.

પ્રભુમુ ગણપતિ શારદ વણનરા રે !
સતગુરુને લાગું પાવ, સમજ મન ! આરારે.
x x x x

અંત:—

શ્રી સુરત દેશ સોહામણો, વણનરા રે !
આરપાક મર ગામ ગમજ મન ! આરારે.
પીઠી અમળગીક સરજીયા વણનરા રે !
કહેદાસ નાની ગુણનામ સમજ મન ! આરારે.
x x x

દાસ નાની એમ લણે વણનરા રે !
મો સમરો સીતારામ, સમજ મન ! આરારે.
x x x x

[વણનરો મંપૂર્ણ.

[નોંધ. પ્રેમાનંદના વલ્લભારાની પેઠે આ કાવ્ય પણ સુરત તરફ સારી રીતે જાણીતું છે અને એક સ્ત્રી કવિના કાવ્ય તરીકે તે વિશેષ ધ્યાન ખેંચે છે.

૪૧૭ અ દ્રૌપદી વસ્ત્રહરણ. ભાગણ

૮

૪૧૮ વલ્લભના ગરબા, વલ્લભ

૩૬

[નોંધ. આ સિવાય આમાં રૂઢનાથનો ઓધવળતો ગરબો ઉતારેલો છે. વધુ માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૩૮૭ અ.]

૪૧૯ શિવગીતા. (?)

૩૭

[નોંધ. સરસ્વતના જે પાનાં છૂટે છે; અને ઉવટના પાનાં પણ નથી. અનુલવાનંદની શિવગીતા પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં છપાયેલી છે;

તેની સાથે આનું લખાણ મળતું નથી, એટલે તે અન્ય કોઈ કવિની કૃતિ હોય એમ લાગે છે. બધી ગીતાઓ, જેમકે અષ્ટે ગીતા, ઉદ્ધવગીતા, સરસગીતા, શિવગીતા તુલનાત્મક રીતે તપાસાવી જોઈએ છે. નમુના માટે થોડીક પંક્તિઓ અત્રે ટાંકી છે:—

“ત્યમ શાંકરી વિદ્યા હરિ ભજિ અનિ” ચૌદાવઘા નાના દૈવજ ગિં.

શાંકરી વિદ્યા નિર્જુણ કામ સેવિ સદા તે આત્મારામ ૧૮

વેદ પુરાણ પરાક્ષ જે વદિ શાંકરી રામ દેખાડે ઉદિ,

વેદ વિદ્યા તીરથ વ્રત કહિં, શાંકરી ધટમાં ઉનમતી રહિં ” ૧૮

૪૨૦ ઝોખાહરણ વિખ્યુદાસ ૪૧

[નોંધ. વિખ્યુદાસનું ઝોખાહરણ અપ્રસિદ્ધ છે: તેની બીજી પ્રતોની નોંધ આગળ કરવામાં આવશે.]

૪૨૧ ભગવદ્ગીતા સં. ૧૫૮૩ ૧૭૮

લેખક:—

“ ગીતાનું શ્રવણ કીર્તન અથ વિચાર સદા કરવો. બીજા શાસ્ત્ર સંગ્રહે શું કીજે. એક ગીતા આવડિ બીજા શાસ્ત્ર ચૌદ વિદ્યાઆવડિ અનિ ગીતા અણુ આવડે બીજા શાસ્ત્ર અણુઆવડયાં. ગીતા પદ્મનાભના મુખ થકી પ્રગટ થે હિ.....

સંવત ૧૫૮૩ વર્ષ અષાઢ વદિ ૮ ગુરે લખિતં જદ્દ નાગર સાતીય મેઘજી સુન શ્રીધર તથા માંડણજી સ્વયં પકનાયં.....

[નોંધ, પ્રત સુવાચ્ય અને સંપૂર્ણ છે. પ્રતે છેક મં. ૧૫૮૩ માં લખાયેલી છે અને જુના ગુજરાતી અને ગદ્યલખાણના નમુનારૂપે તે કિમતી કહી શકાય. બીજી ગુજરાતી દીક્ષાઓવાળી ગીતાની નોંધ પાછળ કરી છે જુઓ યાદી નં. ૩૬૭-૩૬૮]

૪૨૨ નરસૈંતા પદો } નરસૈં સં ૧૭૮૬ ડેથી ૧૩૭
(રાસ આતુરી વગેરે.)

[નોંધ. પદોના આ સંગ્રહમાં મામેરા વિષે બે પદો નીચે મુજબ મળી આવે છે. તેથી હૂંડીની પેઠે મહેતાએ મામેરું રચ્યું હોય એ સંભવિત છે. કઠોતરી વેહેલી મોકલો લે જાશે પંડયો ખોખલો, કઠોતરી લખી આપો સહી, તેહેને આપો તે જાશે લેઇ; નરસિંહ મહેતાને કલાવતું, સર્ગા ગગન સહુ લે આવવું.

કાગળમાં ચું લખીએ ધણું, શીગંત આવું પુત્રીતણું,
 ને હોએ માહાંભેરાની પેરય, તો તમે આવજો મારે ઘેર,
 આગે મુઠ્ઠને તાલકુટીયાની કહે, એવડાં દુઃખ માહારે, કાણુ સહે.
 વેગે વાંચી કંકાતરી, નારસિંહ મહેતે વેહેલ જોતરી;
 સગાં સજન લેઈ પરવરા, વેગે આવ્યા નમ્ર મોજાર.

x

x

x

x

રાગ સામેરી

માહારા તાતજી ભલે આવ્યા, 'કહો મામેરૂ શ્રી લાવ્યા,
 વલિ નહીં આવે વેશા, એહ, માંમેરૂ કરો માથુ તે
 જે જોઇએ લખી આપો હાય, હું આરાધુ લક્ષ્મીનાથ,
 માંમેરૂ કરશે ગોપાળ, નારસિંહો તહાં વાશે તાલ;
 મન ગમે તો કરે જેસા, તોરા મહુ જણુસા;
 માંહાંમેરૂ હુને, મોટું કરું, એક કાપડું હજી વીસરવું,
 નણુંદ દિકરી નાંહાંની નામ, કાપડું આપ્યાનો માહારે કાંમ
 નારસિંહાએ સ્વામી ઉદાર, આગા વિના ન ઉધડે ભંડાર;
 પછે મેહેતે કીધો વિચાર, સંતોષી પેલી નાંહાંની નાર.

૪૨૩ ગોપાળગીતા ગોપાળદાસ

૫૮

[નોંધ. છેલ્લાં બે કડવાં નથી. સદરહુ કાવ્ય બૃહતકાવ્યદોહન ભા. ૩ માં
 ૭૫૫૫ છે.]

૪૨૪ રૂકિમણી હરણુ કેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૩૨ ૭૬

[નોંધ. રૂકિમણીના દશ પાનાં નથી. ખીજી પ્રત માટે જુઓ પાઠી
 નં. ૧૮ થ.)

૪૨૫ સ્વર્ગારોહિણી સુરભટ્ટ સં. ૧૭૨૪ સં. ૧૮૩૭ ૧૭

આરંભ —

શ્રી મણુપતીને ચરણે નમ્ર લાગું સરસ્વતીને પાથે
 અખીલ જ્ઞાન તુ આપે અંબે, હંસવાહની માએ
 વિણા પુસ્તક ધારીણી, વાણી વેદ વીક્ષાત
 રંકને તે રાએ કીધા, જીભાએ વસી તુ માએ.

ઉવટ:—

સંવત સતર ચોવીસો સાગ, જેઠ માસ ને ૭ઠ ગુરવાર
 સરગારોહિણી કીધો ગ્રંથ, તેહેમાં સકલ ધરમ શુભ પંથ
 ગામ કલેશ વાસે વસે, રાએકવાલ આતી અત્ર વમે

બટ નારાયણુતો મહીમા ધણો, સુરભટ સુત છે તેહ તણો.
તેણે અંચની રચના કરી રૂંદે કલમમે' પ્રગટા હરી.

[નોંધ. આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. એજ વિષય પર મૂળાનું કાવ્ય
મળી આવે છે.]

૪૨૬ અર્થમેધ વિષ્ણુદાસ

૨૩ થી ૧૪૪

[નોંધ પ્રત સુવાચ્ય છે; પણ અક્ષરો ઠટલેક સ્થળે ખવાઈ-ધસાઈ ગયા છે અને તેના આરંભ અને અંતના પાનાં નહિ હોવાથી નમુનારૂપે થોડીક ક્ષીરીઓ અહિં ઉતારી છે:—

આસવાસના કીધી ધણી, કૃષ્ણ સંતોષ્યા મનધણી
જૈમુનિ જનમેજય સંવાદ, અધમેષ કયા અનુવાદ
વિષ્ણુદાસ માંગુ કહે સરગ, એટલિ તરલે પુલુતા મરતા

प्रति श्री जैमुनि प्रादुर्ताये पट सहस्र संहितायां द्वारेश्वर
अनुसरण नांम तृतीय सर्ग समाप्त. "

૪૨૭ સરસગીતા પ્રીતમ સં. ૧૮૩૧ સં. ૧૮૧૭ ૧૪
 ક્રેવટ:-

સંવત અષ્ટાદશ વિશે, વિશિ છે વિષ્ણુની
એકત્રીસ અસાડ શુદ્ધિ, લીલા દેવી કૃષ્ણની.

[નોંધ. પ્રીતમકાવ્ય સંગ્રહ, સર્વું સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય તરફથી
આધાર પડ્યું છે, તેમાં આ કાવ્ય ઇપાયું છે.]

૪૨૮ વિવેક વણઝારો પ્રેમાનંદ

9

(જુઓ પાદી નં. ૧૦૬)

કચ્છના હાથની

મુંદર

8

જીવન:-

“ મુંદર કહે જે પ્રેમ ધરીને એહ લીધાને જે ગાયે
પાપ નાસે સર્વ તેહનાં, અતે મળશે મોહન રાયરે-૫૯
પછે જોપિને જોવંદ મલિયા પોહોતિ મનની આશરે
કહે મુંદર શુદ્ધિમાને કિધિ એક દશ પચાસરે
હમચી રૂઢિયાળીરે, નાચો વાહો તાલિ, ગાતાં મળશે શ્રી વનર

૪૨૬ ગજે-દ્રમોદ્ધ રામકૃષ્ણ

१३

(જુઓ પાટી નં. ૨૮૫ અ.)

૪૩૦ મૂર્ત્યુ આખ્યાન વૈકુંઠ સં. ૧૬૧૪

૫૨

સારઆત—

ગવરીનંદને મુને કીપા કરિ, તો વૈકુંઠ મુખ કયા વિસ્તરી,
વિગ્ર સારસ્વત કુંતલપુર ગામ, સુત દુલસિ ને વૈકુંઠ નામ,

છેવર:—

સંવત નારય તણો શણગાર, આંક એક ને વેદ જ ચાર,
નિર્મલ માસ તાં કિહિ જેહ, રમા-સતયિ વદિ તેહ. ૫૨૧
રવિનંદન હાયા કુમાર પનોતિ ફરો ભરયાર,
તે દિન કયા કિધિ સાર, ગાય મુણે લવસાગરનો પાર. ૫૨૨
ધ્રુવ કયા મુણે જે, ભક્તના દુઃખ બંધન હોડાય,
ભક્તિ મારગ દેખાડિયો બોલો જે રણુહોડ.

છતિ શ્રી મૂર્ત્યુ આધ્યાન—

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે. એનો પિતા દુલસી પણ
એક જાણીતો કવિ છે,

૪૩૧ બત્રીસ પુતલીની વાર્તાઓ સામળ

[નોંધ. આમાં સામળની બત્રીસ પુતળીમાંની નીચેની વાર્તાઓ
લખેલી છે:—(૧) મેના પોપટની વાર્તા. (૨) કાષ્ઠના ઘોડાની વાર્તા.
(૩) સ્ત્રી ચરિત્રની વાર્તા. (૪) પાનની વાર્તા. (૫) કલસની વાર્તા.

[નોંધ. ગ્રંથ સારી અને સુવાચ્ય છે.]

૪૩૨ સુરેખાહરણ વીરજી સં. ૧૭૨૦ ૪૨

[નોંધ. ૧૬૧ પાનું ગણ્યું છે. છેવટનો ભાગ પણ ખંડિત છે. વધુ
માટે જુઓ યાદી નં. ૪૦૯]

૪૩૩ અભિમન્યુ આખ્યાન જનતાપી સં. ૧૭૦૮ સં. ૧૭૫૭ ૭૩

[નોંધ. પહેલાં પાંચ કડવાં ખૂટે છે; બીજી ગ્રંથ માટે જુઓ
યાદી નં. ૪૦૬.]

૪૩૪ અ લવકુશ આખ્યાન નાકર

સં. ૧૭૫૭ ૬૬

છેવટ:—

“ અશ્વમેધ તણી એ કયા સાંભળજે શ્રવણે સ્વયા,
એકમનાં જે સાંભળે ગાય રામ કરે તેને વૈકુંઠ રાય;
સાંભળતાં સુખ હોએ વાસ, કરજોડી કહે નાકર દાસ.

પ્રતિ શ્રી લવકુશનું આજ્ઞાન લખું છે. સંવત ૧૭૫૭ કારતક, શુદ્ધ ૨
ત્રવાનીશકરની ચોપડી.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્રાચીન ત્રૈમાસિક વર્ષ ૮ બ્લક ૨ માં
છપાયું છે.]

૪૩૩ વ રાસપંચાધ્યાયી

૨૧

[નોંધ. પ્રત છુટક છે. નમુના રૂપે થોડીક પંક્તિઓ નીચે આપી છે:—
કડવાં ૯.

મરમ વચન સુણી, સ્મીત ત્રીભોવન ધણી,
રસીક રાસ આરંભે, ચીત્રધા હરી.

૧

વીરહ તાપ સમાન, ગોવંદ ગોપી મગન,
બાહુ બંધન રચના મંડળી કરી.

૨

હરી રાસ ઓછવાઈ પદ, ધરણી મંડાણ કીધ્ય,
ભોજેશ્વરના ઇશ્વરી, અંગના મધ્ય કમલાપતી.

૩

કર્તાનું નામ મળતું નથી.]

૪૩૪ ઓખાહરણ વિષ્ણુદાસ

૩૩

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ પાદી નં. ૪૨૦. વિષ્ણુદાસના ઓખા-
હરણમાં ભોજન વર્ણનનું એક પદ લાલણનું મળી આવે છે.]

૪૩૫ રણયજ્ઞ પ્રેમાનંદ

સં. ૧૯૧૮ ૪૮

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય શ્રીયુત મંજુલાલ આર. મજમુદારે સારી
રીતે એડિટ કરી બહાર પાડેલું છે તે વધુ માહિતી માટે જુઓ.]

૪૩૫ અ નાગદમણ પ્રેમાનંદ

સં. ૧૯૧૬ ૧૨

[નોંધ. પ્રેમાનંદના દશમ સ્કંધમાંથી આ પ્રસંગ જૂરો લખી લીધેલો
છે; જુઓ દશમ સ્કંધ-૫. ૩૦૨; ગુજરાતી પ્રેસની આવૃત્તિ.]

૪૩૫ વ રૂકિમણી હરણ દયારામ

૯

[નોંધ. આ કાવ્ય છપાયેલું છે. જુઓ દયારામ કાવ્ય સંગ્રહ;
ગુજરાતી પ્રેસની આવૃત્તિ.]

૪૩૬ ગદાપર્વ નાકર સં. ૧૭૩૮ ૧૦૧ થી ૧૬૭
 છેવટ:—

કુરોધિન પંડ્યો જોડલે, ગદા પર્વ સુમું તેડલે;

કેહે નાકર માહારી ભુદ્રેખ, માંભળારો વેળા કહુ વશેપ.

ધૃતિથી ગદાપર્વ સંપૂર્ણ મહાભારત, સંવત ૧૭૩૮ વર્ષે આસો વદિ
 ૧૪ વાર ગુરેછે ॥

[નોંધ બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૭ થ].

૪૩૭ અમરગીતા ગ્રેહોદેવ સં. ૧૬૦૬ સં. ૧૭૨૪ ૪૨

[નોંધ. પ્રત જુની છે; પણ પહેલાં ૬ કડવાં ખૂટે છે. વધુ માટે
 જુઓ યાદી નં. ૧૬૭ થ.]

૪૩૭ અ શુક્રદેવ આખ્યાન વસ્તો સં. ૧૬૨૪ સં. ૧૭૨૪ (?) ૩૭

[નોંધ. કડવાં ૩૫ સુધીનો ભાગ વાંચી શકાય એવો છે. તે પછીનાં
 પાનાં ખવાઈ ગયાં છે. વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૪૩૬]

૪૩૮ ભાગવત પ્રથમ સ્કંધ રત્નેશ્વર સં. ૧૭૪૦ ૧૮૦૭ ૭૦

અને દ્વીતિય સ્કંધ. સં. ૧૭૪૯ ૧૮૧૯ ૬૧

[નોંધ. રત્નેશ્વરનું ભાગવત જાણીતું છે; પણ પુત્રોની તકરારમાં
 તેના પાનાં વહેંચાઈ જઈ, તેનો ધણોખરો ભાગ અપ્રાપ્ય થઈ પડ્યો છે.
 પહેલો સ્કંધ પ્રાચીન કાવ્યમાળા નં. ૧૫ માં પ્રકટ થયેલ છે; આ બીજો
 સ્કંધ જૂનો હાવાની જરૂર છે; એટલુંજ નહિ પણ તેના વધુ ભાગો મેળ-
 વવા ખતપૂર્વક તજનીજ થવી ધટે છે.]

૪૩૯ ઓખાહરણ કવિજન (?) સં. ૧૬૦૫ ૧૦૩

છેવટ —

દશમ સ્કંધની કથા જ એ છે, અધ્યા ખાસતમે તેડજી
 પદ મૌલેસે અઠાવત પુરાં, કડવાં અઢાણ સારજી;
 કવિજન તે કરજેડી કેહે છે, કરો ભુધી પ્રમાણે વીસ્તારજી,
 ભટ્ટ પ્રેમાનંદ કૃત ઓખાહરણ, કડવાં ઓગણત્રીસ સારજી.
 કાહાન કવીની આટે બીજાએ, મેલવીયાં નીરધારજી.

x

x

x

x

[નોંધ. પ્રેમાનંદના કાવ્યમાં ફેરફાર અને ભિન્ન કરી કાઢી કવિજન
 નામના માણસે આ સૌધાર કર્યું હોય એમ જણાય છે. તેમાંની છેવટની

પંક્તિ પરથી માલુમ પડે છે કે પ્રેમાનંદે મૂળ ઓખાહરણ ૨૯ ઠગવાનું રચેલું; પણ પાછળથી તેણે તેમજ કાદાન વગેરે કવિઓએ તેમાં સુધારાવધારા કરેલા.]

૪૪૦ ઓગણો ગોપાલ સં. ૧૮૯૦ ૬

[વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૨૬૯.]

૪૪૧ સારપત્ર સં. ૧૬૮૪

[નોંધ. આ ઓળખાના સરઆતનો ભાગ ફારી ગયેલો છે. લેખ કપડાપર લખેલો છે; અને તેમાં ત્રેતાયુગ, દ્વાપરયુગ, કલિયુગ, દેશની સંખ્યા અને રાજ્યો વગેરેની હકીકત, છેક જહાંગીર સુધી નામવાર આપેલી છે. જેમકે:—

“ સંવત ૧૬૬૧ વર્ષે પાતસાહા શ્રી સલેમસાહ, પાટે બિડા. અકબર નિ પાટ વર્ષ ૨૩ દસીઈ રાજ્ય કીધૂ. સલેમસાહે રાજ્ય કીધૂ. ત્યાહાર પૂડિ સંવત ૧૬૮૪ વર્ષે કાર્તિક શુદ્ધિ ૫ રવે પાતસાહા શ્રી સાહાજાહા રાજ્ય પ્રવર્તેતે ॥ ”

અને અંતે ૩૬ રાજકુલના નામો આપ્યાં છે.]

૪૪૨ હરિરસ સં. ૧૮૪૪ ૩૮

ઉવટ:—

હરિરસસુ સખ ઉઠ હવે, હરિરસસુ સખ ધ્યાન,
હરિરસસુ નવનિધ હવે, હરિરસ રૂપ નીધાન;
સખ રસ કરિ કરિ દેખિયા હરિરસ સમો ન કોય,
જે હુક પર શમેડીયે, તો માંહા કંચન હોય.

છતિ શ્રી હરીરસ સંપૂર્ણ.

[નોંધ. લેખકનું નામ મળતું નથી. કાવ્યની બાબા પણ જૂદીજ કંઈક મારવાડીને મળતી જણાય છે.]

૪૪૩ સીતા હનુમાન પ્રસંગ. ૨૩

[નોંધ. કાવ્ય પંક્તિ અને અપૂર્ણ છે. ચોડીક લીટી અહિં નમુના તરીકે ઉતારી છે—

“ જો જો એધાણુ કહાંતા રામે, તે દીકાં સરવે અંગરે,
મનોહરી માહા સુંદર દીશે, તે પેખી રહો પલ્લવંગ;

ચેખી રહો પલવંગ વમસે, રામા દેખી રાવણને પાસે
નોહો જનકી આંસે કામે, જે જે એધાણુ કહાતા રામે.

—તારણુ હરીનું નામ.

આ ઉપરાંત સદેવનં સાવલિંગાના ૯ પાનાં લખેલાં મળી આવે છે.]

૪૪૩ સભાપર્વ } સં. ૧૭૩૦ ૧૮૦
આશ્લિક પર્વ } (?)
વૈરાટ પર્વ }

[નોંધ. કર્તાનું નામ મળતું નથી. આવી બીજી પ્રતો છે, તે માટે જુઓ યાદી નં. ૨૯૪ સ]

સભા પર્વના કુલ પૃષ્ઠ ૪૧ છે, શરૂઆતનાં ૪ પાનાં ફાટી ગયેલાં છે. તેના આદિ અને અંતનો ભાગ નીચે મુજબ છે:—

આરંભ:—(કડવું)

અર્ધ પાઘ પૂજન કરી રૂપી પ્રતિ વાણી ઉચરી,
મન્ય ધરિ રાય જન્મેજય પ્રશ્ન કરિરે,
હાલ.

રાયે જન્મેજય પ્રશ્ન પૂછિ વૈસંપાયન મુન્ય,
અમકુલ અતિ કૃતારથ કીધુ સ્વામિ માહારુ પોતિ પુન્ય
+ + + +

અંત:—

જમ થૈ બિડા રૂપી સાંહામૂ જ્ઞેય, ધર્મ ધુરંધર શું કાં રાય,
નહી ધર્મ હું પાપી રૂપ, ગયો તપ કરવા અર્જુન જૂપ;
હારયુ રાજ્ય મિં છૂત ગી, ઈંમી નારય રહી દોહલા ખમી.

આશ્લિક પર્વનો છેવટનો ભાગ:—

પંચ દીવમ લગિ હરી નાખ્યા નીત્ય નૌતન કીધી સેવ,
થોડિ દાદિ કાલ સખ પામશું, ઇમ કબી દારકાં પોહોતા કૃષ્ણ દેવ;
અશ્લિક પર્વ તણી કયા, વૈસંપાયન કહિ શુણ્ય રાય,
ભારથ કેરી કયા પરીપૂરણુ, સાલજતાં સર્વ પાતીક જાય.
ધાયા હો ધરણીધર શ્રીવર.

[સરખાવો, યાદી નં. ૨૦૦ ઈ. ક. માં નેધિલી લીટીઓ.]

વંશ પર્વની
શરૂઆત:— }

વૈશંપાયન કહિ બૂધત્ય નિ સુપ્ત જન્મેજન રાય,
વાત કહી દ્વાસા પોહોતા, તય કરવા વન ગય,
અતી દુખીઓ દુયોધન એકિ ન સીધું કાજ
ધણે કામે કપટ મિં કીધું રક્ષા શ્રી માદારાજ.
વીય મોદીક સાક્ષાત્ત આલ્યા, દૂર જન વન્ય જો વશીઆ
છૂત રમાડી હરાવી વન્ય કાઠ્યા, ચીર કાઢી તન લીઆ.
+ + + +

[કડવાં ૪૫ પછીનો ભાગ ખંડિત છે.]

૪૪૪ દશમ (?) સં. ૧૬૦૫ ૧૧૮ થી ૧૭૦

ઉતારો:—

જાલવ કુલિ કૃષ્ણ અવતરી નિ સાંસ્યા પ્રાક્રમ કીધ્યા. તે સર્વે મનિ
કહુ. તે રાગ પરીષત પ્રતિ સુક જોગીસ્વર કહનિ મિ પૂછ. પછિ સુક
જોગીસ્વર દસમસ્કંધ કથા વિસ્તર કહ્યું. તે લુપ્ત છે.

+ + + પૃથ્વી કૃષ્ણ આગલિ રાવિ ગર્ભ. દેવતા રૂપીસ્વર સરવ આદિ
દેવ વિજય આગલિ ગયા. પછિ આકાસ વાણી દ્વંધ, પૃથ્વી નિ દ્વંધ, દેહ
દેવતા સમળા મનુષ્યા અવતાર લેસિ.

૪૪૪ અ આશ્વિનકર્મ કૃષ્ણદાસ ૨૧

શરૂઆત:—

બ્રાહ્મ મુહર્તિ નિવિ હિડી, રાત્રિનું વસ્ત્ર મૂકી, ખીજૂં વસ્ત્ર પરિધાન
કરી હાથ પગ ધોઇ આચમન કરી કંપલાસનિ બિશી શ્રીકૃષ્ણજનું સ્મરણ
કીજિ,.....

પછિ અર્ચોદય થિઉ. પછિલું મલમૂત્રાદક સર્ગ કરી નિ ઉદક સુતિકા
વડે વિધિવર શોચ કીજિ. સંધ્યા કાલિ તથા દિવસનિ વિધિ ઉત્તરાભિમુખ
સર્ગ કીજિ.

[નોંધ. જુની ભાપાના અભ્યાસ તેમજ ગદ્ય લખાણના નમુના માટે
પ્રત ઉપયોગમાં લઇ શકાય એમ છે.]

૪૪૫ બ્રહ્મવાહન આખ્યાન વીરો સં. ૧૮૨૧ સં. ૧૮૪૮ ૫૫

છેવટ:—

સંવત ૧૮૨૧ ના આગે, બને બેઠે બાવીસમે પૂરી વંચાયે,
માસ ભાદરવો ને દસમે, કહી કથા તે એકમને.

+ + + +
સેહેસી તે સાત છે જેહ અને કથા તણા સંખેષ છે તેહ
છે પૂરી કાંધ ઓછી નથી, રૂપીએ રાખને કહુ છી કથી
એ કથા તે વીરો કેહે, સરવે કવિતાનો 'દાસછ.

[નોંધ. વીરો એ ભક્ત કવિ ધીરાનો સાથી હતો. વધુ માહિતી
માટે જુઓ પ્રાચીન કાવ્યમાળા ગ્રંથ નં. ૨૩.]

૪૪૫ અ શિવકથા હરજીવન

૪

છેવટ:—

કેહે કવીતા હરજીવન તે શાહી, ઇશ્વર પ્રતાપે વાણી કહી,
માહા રૂપીએ રાખને કહી, ઇશ્વરને વધાવો મહી
વીરુ સીવમાં અંતર નથી, જીવમાને કહુ છુ કથી.

પુરવણાથો.

એકમને જે સાંભળે, મેલી કાટી કામ,
અડશક તીરથ તેહેને, રૂદ્રએ પોયે હામ.
સીવ કથા શ્રવણ સણે, રાખે ચીંત કરળેડ
કવીતા કેહે હરજીવન, જે જે શ્રી રણુછાડ.

૪૪૬ પદ સંગ્રહ

૨૬ થી ૮૨

[નોંધ. આમાં પરચુરણ પદો મુરદાસ, નરસિંહ અને પરમાનંદ
વગેરેનાં લખેલાં છે.]

૪૪૭ શિવપુરાણ માહાદેવ સુત }
હરદેવ

૧૦૯

[નોંધ. છેવટનાં પાનાં નથી. બીજી પ્રત માટે જુઓ પાદી નં. ૬૦]

૪૪૮ બત્રીસ પુતળીની વાર્તા સામળ

૪૬ + ૧૭૬

[નોંધ. આમાં વૈતાળની, લક્ષ્મજીદિની, પાનની, ગેના પોપટની અને
ગોટકાની વગેરે વાર્તાઓ લખેલી છે.]

૪૪૯ ભાગવત સંત મહારાજ

[નોંધ. આમાં બારે સ્કંધ પૂરાં લખેલાં મળી આવે છે. એ સંત દ્વિ. તે ક્યા તે જાણવામાં નથી. પોતા વિષે દ્વિ નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

એકવુ જાણી આણી રીદે, સંત સુદમ એક વાણી વડે
ગુરુ ગણપતિ નિ સરસ્વતી માય, સદાચાર જે સદ સેવાય
કરો દીપા મ દેશો ખોડ, યાચુ મુગ્ધ કરી કર નોડ,
દામ પિતાંજર પેહિરા તણી, કપટ કંબલ નચ્ચ જાણું વણી.
તો હિ અંતરિ ઇચ્છા ધણી, યથા રંક મન લેવા મણી,
રૂપી કરસણુ જમ લીજો મણી, કહીરા કથા કરણામય તણી.]

૪૫૦ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ

૧૧૮

[નોંધ. ઉવટનાં એક બે પાનાં નથી; ફક્ત ૬૨ માં દડવાં સુધીનો ભાગ છે.]

૪૫૧ શિવપુરાણ (?)

૧૩૦

[નોંધ. પ્રત પોથી આકારની છે અને આરંભ તથા ઉવટનાં પૃષ્ઠે જર્જરિત થઇ ગયાં છે. પૃ. ૫ થી ૧૧૧ ની વચ્ચેનાં પૃષ્ઠે ચોટી ગયાં છે, પણ કેટલેક સ્થળેથી વંચાય તેવાં છે:—

રાગ આસાવરી.

સુત પુરાણિક હચરે સાંભલો સૌનક મુન્ય !

કથા સુણવે પાપ નાસે પ્રગટ ચારો પુન્ન. ૧

સ્વયંભૂ વાણી વડે નિજ હૃદે શુદ્ધ પવિત્ર

તેનું તે સંભલાવુ નારદ ! દેવ ચરિત્ર ૨

(અધ્યાય ૪ થાનો આરંભ પૃ. ૬)

૪૫૨ ભગવદ્ગીતા

સં. ૧૬૦૪ ૮૭

[નોંધ. શ્રીધરની દીકા-ગઘમાં છે: બીજી પ્રત માટે જુઓ પાટી નં. ૩૬૭]

૪૫૨ ગ રાધિકાનું રસજનું

અને
કૃષ્ણના મહિના

રણુછોડ સં. ૧૮૬૨ ૮થી ૨૬

[બીજી પ્રત માટે જુઓ પાટી નં. ૪૮ ક.]

૪૫૨ વ મહિના ચોભાજુ

૮

[નોંધ. પ્રસ્તુત મહિના જૂહતકાવ્ય દોહન ભા. ૧ માં છપાવેલા છે.]

૪૫૩ રામાયણ લિખણ

૨૩૫

[નોંધ. આરંભ તથા અંતના પાનાં નથી. કડવાં ૧૦૯ સુધીનો ભાગ મળી આવે છે.]

છેવટની પંક્તિઓ:—

વલણ.

અહું દળ સર્વ ભરતનું, નગરી તણા સર્વ જન
જય રામ યથા શરણામ વાગે ધોપ થયો ઉત્પન્ન
ધોપ થયો ઉત્પન્ન એવા તપસી લોક અતિ ધણા
ભટ લીમણ કેહે વખાણું શું સકલ વસ્તુ નથી મણા

[નોંધ. કર્તા વિષે તેમજ તેના કાળ વિષે કંઈ જાણવામાં નથી. ૪૫૪ હરિરસ કથા પરમાનંદ સ. ૧૬૮૯ ૧૭૦]

આરણ:—

કેટલીક પંક્તિઓ જતી રહી છે તે પછી.

+ + + +
કર બોડી પુળ સુત કહે વાણી દો ભવ તારણી ! ૮
પૂર્વછાપો.

તું તારણ નિજ દાસને આપે ઉત્તમ હામ
અપમતિ હું પ્રણમ પૂરો મનોરથ હામ. ૯

અંત—

અક્ષયનીની શાત્ય કુવદેવા આશાપુરી માતઃ
શાશાગિની પૂરે સહુ આસ દીવનગર કવિતાને વાસ ૧૨૬
સંવત શોભ નવચ્છેસીએ સહિ પનર ચોપને કહીએ
માગસર માસ અષ્ટમી સાર એહુ ગ્રંથ પૂરણુ વિસ્તાર ૧૩૦
કરી કથા સમર્થા અવિનાશ પૂજાસુત પરમાનંદદાસ

[નોંધ. પ્રત સુવાચ્ય અને સારી રીતે લખેલી છે; કવિ જાતે અક્ષય-ક્ષત્રીય, દીવનો વતની છે; અને આ કાવ્ય પ્રેમાનંદ પૂર્વેનું હોય જૂઠું છપાવવા જેવું છે.]

૪૫૪ અ એકાદશીની કથા શિવદાસ સં. ૧૬૭૦.

[નોંધ પ્રત વૃદ્ધ છે; છેવટનો ભાગ ઉપયોગી હોય તે ત્રીયે ઉતાર્યો છે.—

પણ એકાદશી વ્રતના પૂત્યનો કાંઈ કહેતાં નાવે પારજી. ૧૯
 x x x

સંવત ૧૬૭૦ માસ માગશર ધન દિનજી ... ૨૦

શુકલ પક્ષે પૂર્ણિમા પાવન રવિવાસર દિનજી;

પદ પંચાસ એકસો છપરિ કડુવા પાવન આકજી. ૨૧

શ્રી ગુરૂ વ્યાસ ભુદર પદ વંદી કથા કરી મુખ પાઠિજી;

કવિ કુલ પ્રાત ... નાગરની સ્તંભ તીર્થમાં વાસજી. ૨૨

સદા ભક્તિ આપે હરિ તાહકરી કહે સેવક શિવદાસજી.

+ + +]

૪૫૫ મુરેખાહરણ વીરજી ૧૫ થી ૫૧

[નોંધ. સદરહુ કાવ્ય વીરજીનું રચેલું છે પણ કેઈ આધારભટ્ટ નામના માણુભટ્ટે વિસ્તારેલું તેનો ઉદ્દેશ્ય છેલ્લી કડીમાં મળી આવે છે:—

વલ્લભ.

તે માટે કથા પુરણ વિસ્તારી આધારભટ્ટ કહેવાય

શ્રીતાળન સૌ સાંભળીને બોલે રણુહોડરાય.

ખીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૩૫૫]

૪૫૬ નરભોરામનાં પદો નરભોરામ સં. ૧૮૯૬ ૫૨ થી ૯૫.

[નોંધ. નરભોરામનાં પદોનો એક સંગ્રહ પ્રાચીન કાવ્યમાળા ગ્રંથ ૨૨ માં હપાયેલો છે; તેના ખીજા છૂટક કાવ્યોની નોંધ પાછળ કરવામાં આવી છે. જુઓ યાદી નં. ૩૪]

૪૫૬ અર્ધમેધ રત્નેશ્વર ૩૮૦

[નોંધ. પ્રત સક્ષત્ર નથી; વચ્ચે વચ્ચે પાનાં ખુટે છે તેમજ આરંભ અને અંતનો ભાગ પણ નથી. સદરહુ કાવ્ય જૂઠું હપાયેલું છે]

૪૫૭ વિનેયટની વાર્તા જે જૈનભાઈઓ સં. ૧૭૩૨ સં. ૧૮૮૫ ૮૧

આરંભ:—

સરસ વચન દો સરસ્વતી વરદાતી (?) વાણી (?)

કવિ જન કેરી માત તું આપો ભુદિ પ્રદાય.

લક્ષ્મીતનયા ભાવે લજી તજી મમતા હું મુરખ;

પ્રતાપે કરી માતા રહે કહેવા આ ડાહ્યા પુરસ.

અંત:—

સુરત સેહેર સોહામણું, ગોપાલ સરખીર;
 મહિધર પરામાં વાસ મન આનંદ શું રે.
 નાત્યે ચોવીસા વાણીઆ, ગોપાલ.
 તે તણો શણુગાર મન.
 સીમાલી સીયાપના ગોપાલ.
 લધુ સુખ નિરધાર મન.
 માત તાત આરોગ છે ગોપાલ;
 ખાંધવ ચાર સુખણુ મન.
 મસ્તાધર્મ જે આચરે ગોપાલ.
 સાવક કુલ આચાર મન.
 સમત સત્તર બનીસમાં ગોપાલ.
 દીવાલીનો દન મન.

+ + +
 શ્રી ગુરૂદેવ એમ કહે એક વાર બોલ્યો શ્રી હરિ.

સં. ૧૮૮૫ બાદરવા વદ ૧૨ ને ગુરૂવાર.

નિાંધ. વધુ ચર્ચા માટે જુઓ છુદ્ધિપ્રકાશ, સન ૧૯૨૭ પૃ. ૩૪૩]
 ૪૫૮ યોગવાસિષ્ઠ સાર સં. ૧૮૮૦ ૨

આરંભ:—

શ્રી રામ અધિષ્ઠાન જે સાખિ તેહને દ્રમ્ય જે વિશ્વ તે દ્વંદ્વ પ્રતિ જોગ
 નથી કેવલ મિથ્યા. દ્વંદ્વ પ્રતિ જોગ કહેતાં જેનું અને આત્મનિ યાને ટહું
 એમજ નહીં અધ્યસ્ત રજુસરપ વત બેઠા બહુસ્યામી એ તે બ્રાતિની
 હિતપતિ અને બ્રાતિનો લય.

અંત:—

X X સાક્ષાત્કાર થશે તે ક્યમે ના ટલે તે પાછો ન વલ્યો જાણવો.
 પરમ ધામ કહેતાં પરમપદ ધૃતિ સિદ્ધાંત. ધૃતિ જોગ વાસિષ્ઠ વાતલિ સંપૂર્ણ
 સં. ૧૮૮૦ અષાઢ વદ ૩ રવિ. લ. નટપુર જોશી હરિભાઈ વહંભરામ."
 ૪૫૮ ઍ નારાયણ બખતર ૫

આરંભ:—

વિશ્વરૂપ ઇદ્ર પ્રતે કહે છે. હે ઇદ્ર ! જે વારે લય આવે તે વારે
 નારાયણરૂપ બખતર પહેરવું. તે પગથી કરી મસ્તક પરીઝંત નારાયણની

મુરતી અવતારાદીક સમેત તેનાં નામ તે સરવાંગને વીશે ધારણ કરવાં તે કહે છે.

અંતઃ—

× ખીજ દોષ નહીં હોય તો મનમાં મણવો. સ્વામીનારાયણ કામ-કાજ કરતાં કહવું જે પાપ સરવ ભસ્મ હોઇ જાવે. અંપુરણ

[નોંધ. આ ઉપરાંત તેમાં આયતત્વ નામનો વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિધેનો એક લેખ સંસ્કૃતમાં લખેલો મળી આવે છે.]

૪૫૬ ખત્રીસ પુતળીની વાર્તા સં. ૧૬૧૬ ૧૨૬

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રત હિંદીમાં છે અને તેની નકલ જાપેલી પ્રત પરથી કરવામાં આવી છે, એમ પુસ્તકના અંતે ઉતારનારે નોંધેલું છે.]

૪૬૦ રઘુપતિ લીલા ૬૦

[નોંધ. આરંભનાં અને અંતનાં પૃષ્ઠો જીર્ણ થઇ ગયાં છે તે એક ખીજ સાથે ચોટી ગયાં છે. વચમાંનાં પૃષ્ઠો પણ સારી સ્થિતિમાં નથી.

આરંભઃ—

હાલ.

વરણવું લીલા રઘુપતિની વિમલ વાસ્તીક વાંણી રે;
ભાવ ધરી જે સાંભલે જન ધન્ય ધન્ય તે પ્રાણી રે.
હરિકથા રસ પ્રેમે ન પીધો તેણે દેહ ધર્યો શું કરવા ?
એણે જન્મ જોઓ અપરાધીએ આવ્યો માતાનું જોવન હરવા.

ગદ્યનો નમુનોઃ—

વિરાધની કથા. સીતા કે ઉભા રા. કોધે રામ કે મને પાપ વલણ છે. એવું જોઈ આવળ્યો. સુખ સ્વામી સાથે એવું છે, કેતાતાં ફેરેનું સારું થળ્યો. સાથે વલગી હિડવા આવ્યાં. રામે કહિ રીઝાવી પુઃ વાલિ સીતા રાખાં. વિલાપ કર્યાં. દુખનું સરીગત કોઈ નથી. માતા હોય તો યાય. માતા તાત સંભારી રાખાં. કૌસલ્યા દશરથ સંભાર્યાં. પગે રૂધિરે ચલાયું નહિ. × ×

૪૬૧ જહાંઘરશાની } સામગ્ર સં. ૧૬૦૭ ૫૭
વાર્તા

આરંભઃ—

ધરં સરસ્વતિનું જ્ઞાન, માતા આપો શુભ મતિ;
શુદ્ધિનો પરકાશ ખાસ થશે રે સરસ્વતી !

જેહેને તુંથી (!) તું આપ, જાપ જુગમાં યમ તેની;
માતા તમે મેરવાન પછી કીપા કેવું કેની ?

+ + +
સામલલટ લણે એવું માહારે તારું જોર છે.
+ + +

અંત —

હિંટ પાછું આપવું સલાહા કીધી નીરધારા
મોહોરડી રતન જડાવ ને શીર કલગી નિરધાર.

(અહીંથી વાર્તા અધૂરી રહે છે.)

[નોંધ. પ્રસ્તુત વાર્તા છાપેલી મળી આવે છે અને તે એક દારસી પુસ્તકનો અનુવાદ છે.]

૪૬૧ અ વિનેચરની વાર્તા જૈન બાંધુઓ સં ૧૯૦૭ ૨૨
[જુઓ યાદી નં. ૪૫૭.]

૪૬૨ ગર્જવસેનની વાર્તા સામળ સં ૧૯૦૭ ૪૮
[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૮૫]

૪૬૨ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં ૧૭૪૩ સં ૧૯૭૮ ૧૨૯
[નોંધ. આમાં રમ્યા સાલ અને માસ નીચે પ્રમાણે છે:—

“મંવત ૧૭૪૩ વર્ષે વૈશાખ સુદી તૃતીયા વૃશ્ચવારજી.”

બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૩]

૪૬૨ અ મધુમાલતીની કથા ૯૩

આરંભ:—

રસિક મુગટમણી શ્રી મળનાથ પ્રથમ નમ્રુ તોય પદ ધરમાથ
કૌતુક કથા રમુ ચીતસાધ જોજો કાજ પદે ચીતસાધ
સામ, દામ, જુધી ભેદ જો આઈ, બદનુરસ સનગાર બનાઈ.

+ + +
[નોંધ. શરૂઆતમાં નીચે પ્રમાણે લખેલું છે:—

“અથ મધુમાલતીની કથા લીખ્યતે ॥ લાચા પુરવી ॥ દુહા, સોરઠા
શ્લોક, ચોપાઈ.

૧૬૪૧ દોહા ચોપાઈ સુધીનો કાગ વચ્ચાપ એવી સ્થિતિમાં
છે. છેવટનાં પાનાં નથી.]

૪૬૩ આખાહરણ (કવિજન ?) સં ૧૯૨૫

[નોંધ. પહેલું પાનું નથી પણ છેવટના પાનામાં લીટીની સંખ્યા ૧૪૫૮
અને કડવાં ૯૮ નોંખ્યા છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૪૩૯.]

૬૪ ભદ્રાભામિનીની વાર્તા સામળ સં ૧૮૮૮ ૫૨

[નોંધ પહેલું પાત્ર નથી. પ્રત જીર્ણ છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ
[દી નં. ૧૦૩]

૬૫ છપ્પા અખો ૨૨

[નોંધ. સરતુ સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય તરફથી 'અખા'નું પુસ્તક
ખાતું છે, તેમાં આ છપ્પા આવી જાય છે.]

૬૫ છપ્પા સામળ ૫૬

૬૬ છપ્પા સામળ ૮૦

[નોંધ. સામળ સત્તશાષ્ટ માટે કવિ દલપતરામે સામળની વાર્તા-
માંથી છપ્પા જૂદી તારવી કાઢેલા તેની આ નકલ છે.]

૬૭ અશ્વમેધ (?) ૧૩૩

આરંભ—

અશ્વમેધની કથા લખી છે:—

શ્રી ગુરુને નામે નામુ શીસ, કીરપા કરો મુજને જુગદીશ.
ગણપતી કેરે લાગુ પાય, તણુ લોક ગુણુ જેના ગાય
એક દંત મોદિકનો આદાર, ગુણુ કહેતા ના લભે પાર
નાગ મનોહર સોભે ગણે, સવેત વરણુ તેજે જલહળે.

૭૦ મા કડવાનો અંત ભાગ:—

પ્રાતઃકાળે ચાલા હો, ધન સામગ્રી લીધીજી ૧૦૨
ચીત્રાગદ અલુપી હો, ચાલા કુંભ સંગજી ૧૦૩
સેના સાથ લીધી હો, પોતાની ચતુરંગણીજી ૧૦૪
દુદનગારાં વાજે હો, ગાજે ઘોર મૃદંગજી ૧૦૫
દાહાલર ડમરૂ માદળ હો, શરણાધારણુસીંગજી ૧૦૬

વલણુ

રસરંગ તાહા વાળાં ધણુ, ચાલતા રતવર કરી

સુરજ ભીમે મણીપુર યકી, તે મુકો દય આદર કરી.

[નોંધ. ૭૧ મા કડવાથી કાવ્ય તુટક છે; કર્તાનું નામ મળતું નથી.]

૪૬૮ દશમસ્કંધ સુંદર સં ૧૭૮૬ સં ૧૮૮૮ ૧૦૨

[નોંધ પ્રેમાનંદે દશમ અધુરો મૂકેલો તે પછીનો ભાગ સુંદરે
લખેલો તેજ આ છે. વધુ માટે જુઓ દશમસ્કંધ—“ગુજરાતી” પ્રેસની આવૃત્તિ]

૪૬૯ પ્રહ્લાદ આખ્યાન કાલીદાસ ૭૩
[નોંધ. છેવટનાં પાનાં નથી; કાવ્ય છપાએલું છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૩૮૭]

૪૭૦ દશમસ્કંધ લક્ષ્મીદાસ સં. ૧૯૧૮ ૨૧૬
આરંભ:—

રાગ આશાવરી.

શ્રીવર સુંદર સકલ વ્યનંતર પારપુરણ પરમાનંદ;
સકલ સુરપતિ તણો સ્વામી જ્યો શ્રીગોવિંદ. ૧
ધર્મ અર્થને કામ મુક્તિ આપે જેહનું રમણી; .
ભવ વિરંચી શુક સનકાદિક નારદ સેવે ચણી. ૨
+ + + +

અંત:

ઉદાર લીલા મહા તપસા રાજ્ય શ્રી હરિ પાલે;
તેહ અધ્યા થયા પૂરણ સાંભાલ્યને જૂપાલ. ૨૩

[નોંધ. કવિ વિષે કંઈ જાણવામાં નથી. પ્રત સળંગ અને સુવાચ્ય છે.
બીજા દશમસ્કંધો સાથે તેની ગુલના થવાની જરૂર છે.]

૪૭૧ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ ૧૦૩
[છેવટનો ભાગ ગુટક છે.]

૪૭૨ પુરુષોત્તમ માસની કથા ૧૪૦

[નોંધ. શરૂઆત અને અંતનાં પાનાં કાઢી ગયલાં છે. મૂળ સંસ્કૃત
અને તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર લખેલું છે, આ કથાના પછ અનુવાદ માટે જુઓ
યાદી નં ૩૯૨. નમુના તરીકે શરૂઆતનો થોડોક ભાગ અહિં ઉતાર્યો છે:—

આરંભ

+ + અનેક તીર્થમાં નાંહાતા ફરતા નીમીસારણમાં આવ્યા. ત્યાંહાં
જુવે તો અનેક દિગ્ગ જેણે છે તેમને હોમ કરતા દીધા. ૮ મૂર્તિએ કરીને
સૂર્ય સરખા. વેદ ને વેદનાં અંગ તેના પારંગત. કેા દિગ્ગજર. મુક્ત કેસ છે.
જલ પીને કેા રહે છે. કેા સૂર્યનાં કિરણને પીએ છે. ૫ કેટલાક તાપ
પીને રહે છે.

+ + + +

૪૭૩ સ્વર્ગારોહણી સુરભટ સં ૧૭૧૪ સં ૧૯૦૬ ૧૭

આરંભ:—

હસ્તિનાપુરમાં હિપત્ય અતિ પાવન ધર્મધુરંધર ધીરજ;
ધર્મ બીમ અરજુન ને સેહેદેવ નીકુલ તે બલિયા પાંચે વીરજ. ૧

+ + + +

અંત:—

સંવત સતર ચૌદિતર સાર, જ્યેષ્ઠ માસ શુક્લ પક્ષ ગુરુવાર:
સ્વર્ગારોહણી કીધો ગ્રંથ, સકલ શાસ્ત્રમાં છે શુભ પંથ. ૧
આમ કલોડી મધ્યે વાસ રાયકવાલ શાંતિ અભ્યાસ.

+ + + +

ભણ્ણતાં સુણ્ણતાં સુરભટ કહે પણ ફલ દશે સહુને તેહ. ૬

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૧૨; ૪૨૫; તેમાં તેની
રમ્યા સાલ સં. ૧૭૨૪ છે, જ્યારે આમાં તે સં. ૧૭૧૪ આપેલી છે. વળી
મૂલજી અને રત્નેશ્વરના સ્વર્ગારોહણ કાવ્યની પાછળ નોંધ ચપલી છે.]

૩૭૩ ઐ શીતળાદેવીનું } જોધારામ સં. ૧૮૯૬ ૫
આખ્યાન }

અંત:—

સંવત અષ્ટાદશ અઢાણું કૃષ્ણ પક્ષને આવણ માસ;
શુભ્ય છકે શનિવાર દોષ દેશો નહીં લગાર.

+ + +

ગામ અમદાવાદ નિવાસ શાંતિ અવદિય અભ્યાસ
વ્યાસ મુલજીનો છે સુત જેહ દેરાણીની જાપ છે તેહ.

+ + +

ભણે સુણ્ણતાં ભટ જેઠા કહે ફલ દશે સહુને તેહ.

૭૪૪ દશમસ્કંધે લાલણ ૨૯૪

[નોંધ. શર્યાતમાં પાંચ પાનાં છુટે છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ
યાદી નં. ૧૫૭]

૪૭૫ હારસમાનાં કીર્તન નરસિંહ સં. ૧૮૩૮ ૭૭

[નોંધ. આમાં પૃષ્ઠી સંખ્યા ૧૧૨ છે; અને “ભાષ હુને હરિ જીવાની
ટવ પડી. ” એ પદવી તેની શર્યાત ચાલ છે.]

૪૭૫ અ શામળશાનો { નરસિંહ } સં. ૧૮૩૯ ૩૩
વિવાહ }

[નોંધ. આમાં પદની સંખ્યા પાંત્રીસ છે; નરસિંહ મહેતાકૃત કાવ્ય સંગ્રહમાં આ કાવ્ય છપાયેલું છે.]

૪૭૫ બ હુંડી નરસિંહ ૮

[નોંધ. સન ૧૯૨૨ના 'ગુજરાતી' ના દિવાળી અંકમાં પ્રસ્તુત કાવ્ય છપાયું છે; તેની ખીજ પ્રતોની નોંધ આગળ કરવામાં આવશે.]

૪૭૬ ઉદયમકર્મ સંવાદ સામળ

[નોંધ. પ્રત તુટક છે; પણ તે કાવ્ય છૂટું તેમજ બૃહત્કાવ્ય દોહનમાં છાપેલું મળી આવે છે.]

૪૭૭ શ્રીમદ્ ભાગવત અવિચલદાસ } સં. ૧૬૮૮ ૫૬
(૭૬૦ સ્કંધ) (વિષ્ણુદાસ સુત) }

ઉવટ:—

એ અધ્યા ઉગણીસમું સ્કંધ પદ્યમ દ્વરિ રાજ;
શ્રી નારાયણ પદ પ્રતિ સોપ્પે સીધુ કાજ.
સંવત સોલ ચોરાસીઉ, પૌપ અસ્તિત શુભ એહ;
શ્રી ભાગવત યશ કવિ ચાર્તા નિર્મળ દેહ.
વાડવ નાગર વિષ્ણુસુત અવિચળ ગાવા હામ;
દસમીને દિન સોપીઉ ગાતે રીઝે રામ.
નગર વડુ નટપદમાં શ્રી નારાયણ વાસ;
શ્રી મૃણુકથા પ્રાકૃત કરી ગાશે અવિચલદાસ.
(છતિ પદ્યમ મપૂર્ણ.)

[નોંધ.—ત્રેમાનંદ પૂર્વેના આ અપ્રસિદ્ધ કવિનો શ્રીમદ્ ભાગવતના છઠ્ઠા સ્કંધનો અનુવાદ ખાસ જોવા વિચારવા જોવો છે.]

૪૭૭ અ રૂકમાંગદપુરી વિષ્ણુદાસ સં. ૧૬૨૪ ૧૬

ઉવટ:—કથા

ઉત્તમ વાણી રાગ ઉગણીસ, સંદોષ કડવા ચોવીસ;
પદ ચાર સત ઉપરે સાત, રૂકમાંગદ કથા સમાસ.
સંવત સોલ ચોવીસો સાર, જોષ્ટ મુદ દશમી ગુરુવાર;
કાલાવાલા કીલા સહી, એહ કથા પરીપૂરણ યધ.

ગાએ સાંભળે પોણેએ દામ, મનવાંછીત રૂપ આપે રામ;
વરણ આશ્રમ ગાએ સાંભળે, સાચે ભાવે કેશવ મળે.
બુદ્ધ બણી મ દેશે ખોડ, કરૂં વિનતિ બે કર્મોડ;
રામ કૃપાએ કીધો રાસ, કર્મોડીને કેહે વિષ્ણુદાસ.

[નોંધ બૃહત્કાવ્યદોહન ભા. ૮ માં તેમજ પ્રાચીન કાવ્ય
ત્રિમાસિકમાં આ કાવ્ય પ્રકટ થયું છે. આની ખીછ પ્રત અગાઉ
નોંધાયેલી છે; જુઓ યાદી નં. ૧૫]

૪૪૭ વ ઉપાદુરણ જનાર્દન સં. ૧૫૪૮ ૧૩
શરૂઆત:

+ + +
બસે બહાશી પદ લલાં, રાગ બત્રીસે વાણ;
અમરાવતી એ ઉપનો ગ્રંથ ગુણ સદૃશ નિધાન.
સંવત પંનર અડતાલો માસ દામોદર સાર;
કારત્યગિ જનાર્દન ભણે એકાદશી ગુરૂવાર.

[નોંધ વડોદરા લાઇબ્રેરી મિસેલની, વર્ષ ૨; અંક ૩-૪ માં
પ્રસ્તુત કાવ્ય રા. ભાષા ચીમનલાલ ડાહ્યાભાષા દલાલ, એમ, એ. એમને
બહુ સારી રીતે સંશોધન કરી, પ્રકટ કર્યું હતું તે, ફરી 'પંદરમા સૈકાના
પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્ય સંગ્રહ'માં લેવામાં આવ્યું છે, તે જુઓ.]

૪૪૭ ક આર્ષિક પર્વ અવિચલદાસ સં. ૧૬૮૫ ૩૮૧

છેવટ:—

ભારત પર્વ અખ્યા એક સ્લોક બણતે ભણતે ઉત્તમ લોક;
તે માટે એ પ્રાકૃત કથા અંતરયામી પ્રેરક મથા.
ગુર્જર ખંડે નટપદ્ર નિવાસ નાગર નારાયણના દાસ;
સંવત ૧૬ પંચાણ્વ્યો ધન્ય, આવણ વદિ એકાદશી દિન.
રવિ સુતવારે પૂરણ કથા ભણતાં મુણતાં વામે વૃથા;
અથ સંખ્યા પ્રાકૃત યસગાન સાત સહસ્ત્ર શિત્તર બંધાન.

+ + +
પીંગળ શાસ્ત્રે ન બાણું કંઈ, વ્યાકરણ કવિતા ન લડુ ખોડ;
શુદ્ધ અશુદ્ધ માત્રા વરણ જોડય, કવિજન કોય મા દેશે ખોડ.

દીન બાળ અઘાની લહી, નારાયણ શુદ્ધિ દાતા કહી;
વિષ્ણુદાસ સુત અવિચલ વાણે સકળ સભાને દે કહ્યાણે !

ઇતિશ્રી મહાભારતે શત સહસ્ર આહિતાયાં આરણીક પર્વ મંપૂર્ણ
સમાપ્તિ શ્રીરામ પ્રસાદાતુ.

સંવત ૧૬૯૫ વરષે શ્રાવણ શુદ્ધિ ૧૨ રવેઉ અરેહ નટપૂર વાસ્તવંય
આબ્યંદર નાગર યાત્રીમહં વિષ્ણુસુત અવિચલદાસ સ્વયંશુદ્ધિદાતા શ્રી
નારાયણે પ્રસાદે પ્રાકૃત ગાન આરણીક પર્વ સંકેત કવિ શ્રી નાગાયણને
ચરણે સોંપ્યું.)

[નોંધ : આ કાવ્ય " વન પર્વ " એ નામથી નડિયાદના માસ્તર
બળદેવરામ કૃષ્ણરામ ભટ્ટે ફેરફારવાળું છપાવેલું છે.]

૪૭૮ ચંડી આખ્યાન શિવદાસ ૩૭

[નોંધ : શરૂઆતના ૧૯ પાનાં નથી.]

૪૭૯ ચંડી આખ્યાન શિવદાસ ૪૩

[નોંધ : છેવટના પાનાં નથી.]

૪૮૦ ચંડી આખ્યાન શિવદાસ સં. ૧૬૭૭ ૪૮

છવટનો ભાગ :—

" પદ નવસેને અડતાલીસ, ઝોગણીસ કવચે રાગ ઝોગણીસ
ચંડી પાઠ કરે આશાનં, પ્રથમ સમર્પા શ્રી ભગવાન
એ ગુણ બ્રહ્માદેવ નવ જાણે. તે શીવદાસ કંઈ પેરચે વખાણે,
શ્રી ગુરુ વ્યાસ ભુદર પદ વંદી અંબાચરિત્ર કહું આનંદી.

+

+

+

સંવત સોળસેં સીતાતેર જાણુ, ઉત્તમ કથા કહી મન આણુ
આશો સુદ ૮ પાવન, પ્રથમ પ્રારંભ કરો રવી દીન,
સંપૂર્ણ કીધો ચંડી પાઠ, મુક્તિ કેરો રચિયો ઠાઠ;
સુણી કથા મન નીરમળ થાય, એકવાર બોલો જુગતબાય,
સૌકા જનની પહેાંચે આરા, શ્રી રામભક્ત વરણુવે શિવદાસ

[નોંધ : આ કાવ્ય અમદાવાદના શુક્સેસર હરગોવિન હરજીવને મન
૧૮૭૫ માં લીધામાં છપાવ્યું હતું.]

૪૮૦ અ અવસર્યંડી આખ્યાન

૬

છેવટ :—

નર્ક નીવારણ ચંડી કયા, સેલલાની તુજને સર્વયા
હવે ઉત્તમ કયા કહું સાંભળ રાય, હંસધ્વજનો કહું મદીમાય,
ધર્મ ખ્યાન ભક્તિ ભાવે કરી, એકવાર બોલો ને ને શ્રીદરી.

કડવાં ૩. શુભ ભવણું. પ્રતિશ્રી અસ્વમેધે આજ્ઞાન ચંડી અવસર્ય મંપૂરણ.

૪૮૧ ઓખાહુરણ નાકર સં. ૧૭૮૯

અંત :

દીસાવાસ કુલ ઉપનો રવીરક્ષેત્રમાં વાસ;
કવિ વીક્રાનો સુત પીનવે નાકર હરિનો દાસ.

કડવાં ૩૨, ૫૬ ૫૬૦; વૈશાખ સુદ ૯ બુધવાર

[નિંધ: બીજી પ્રત માટે જુઓ પાઠી નં. ૧૬૪]

૪૮૨ ઓખાહુરણ નાકર સં. ૧૮૨૦ ૩૦

[નિંધ: પ્રત આખી છે.]

૪૮૩ હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન [વધ્યુદાસ ૩૧

[નિંધ: છેવટનાં પાનાં નથી. વધુ માટે જુઓ પાઠી નં. ૫૧]

૪૮૪ વૈરાટ પર્વ નાકર સં. ૧૬૦૧ સં. ૧૬૧૨ ૧૧૨

અંત :

સંવત ૫૮ દશ શત એક ઉપર વર્ષ માસ દામોદર સારરે;
દશમિ દિને શુધ્ધ પક્ષમાં સુભ લગ્ન સોમવારરે. ૧૪

+

+

+

વિક્રાનો સુત નાગર વર્ણવે હરિ ભક્ત શુભ આચારરે. ૧૩

+

+

+

શ્રીપતિ શ્રી મોરાર રે વૈરાટ પર્વ કયા પરિપૂર્ણવી;
કહે કવિ નાકર દાસ ચે એકવાર બોલજો મૃણુ સહી. ૧૭

કાર્તિક વદ સોમવાર

[નિંધ બીજી પ્રત માટે જુઓ પાઠી નં. ૨૮]

૪૮૫ ઉત્તરકાંડ } વિષ્ણુદાસ } સં ૧૫૭૫ સં. ૧૮૩૬
રામાયણ } લાલણુસુત }

અંત:

સંવત પનર ૧૫૭૫ પચોતેર શુક્લ પક્ષ દ્વાર્તક માસ;

પંચમી તિથિ બુધવાસરે પૂર્ણ અંચ અતિ દાસ. ૨૧

ઉત્તરકાંડ મપૂર્ણ મુણતાં ઉપજે મન ઉલ્લામ

કર નેડી લાલણુ મુત વીનવે નિજ સેવક વિષ્ણુદાસ.

કડવાં ૫૭. ઇતિશ્રી ઉત્તરકાંડ વિષ્ણુદાસ કૃત સપૂર્ણ. પાટણ

સં. ૧૮૩૯ વૈશાખ વદી ૬. ગુરવાર.

[નોંધ: સોસાઈટી તરફથી દિહકૃત રામાયણ છપાયુ છે, તેમાં આ

ભાગ આવી બધ છે. એજ નામધાની વિષ્ણુદાસનું રામાયણ સં. ૧૬૫૪

માં લખેલું મળી આવેલું છે; તેની વિગત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૭૬]

૪૮૬ જાલધર આખ્યાન શિવદાસ સં. ૧૮૭૪ ૨૮

છેવટ :

કચીકુલ શુદ્ધ જાત નાગરની, વાસ ત્રંબાવટી તટ નગરની

માહારો શ્રી ગુર બ્યાસ જુધર શુભ જાત,

એહ કથા ગુર મુખથી લીધી, દીવસ ત્રણ માંઢાં પુરી કાધી.

કહે શિવદાસ કું તાહારો બાલ, સદા ભક્તિ આરો જોપાળ.

ઇતિશ્રી કડવાં ૧૫.

[નોંધ : કવિના ગુરબાઈ કવિ વિષ્ણુદાસે પણ જાલધર આખ્યાન

રચેલું છે, તેની પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૪]

૪૮૭ ચંડી આખ્યાન શિવદાસ ૨૦

[નોંધ : પહેલાં નવ કડવાં જ છે, પછીનો ભાગ મળેલો નથી.]

૪૮૮ રાવજીમદાદરી સંવાદ બીધર સં. ૧૫૬૫ સં. ૧૬૯૯ ૧૪-૨૯

આરંભનો ભાગ અડિત છે. ૬૧ મી કડીથી પ્રતમા કાવ્ય છે:—

અંત:

સંવત ૧૫૬૫ પનર પ્રતિ પાસઠિ જીર્ણુર્ગ નિવાસ;

પૂરિ રચાય ચોપાઈ બિસઈ બાધી શુદ્ધિપ્રકાશ.

+

+

+

સોદ મંત્રી સહમા (મા ?) સુતન કવિતા શ્રીધર નામ;

ઉત્પત્તિ મોઢ અગલગ તર તુડા શ્રી રામ.

૧૨

છતિશ્રી મંદોદરી સંવાદ સમાપ્ત. સં. ૧૬૭૮ વર્ષે અશાઢ પ્રમાણુ
વદિ ૫ ભોમે શ્રી અમરેલી વાસ્તવ્યે શ્રી કલ્યાણમસ્તુ. કડી ૪૦૫ છે.

૪૮૮અ બિદલણ પંગાશિકા જ્ઞાનાચાર્ય સં. ૧૬૭૬

આરંભનો ભાગ અંકિત છે. ૧૨ મી કડીથી પ્રતમાં કાવ્ય છે:—

અર્પત :

કામી કાજિ કાધી ચોપાઈ ખાતે કરી નિરખો ધિર થઇ;

ભણિ બિદલણની વાણી જેહ આંન ભણિ રસિ રાતા તેહ,

છતિશ્રી બિદલણ પંગાશિકાયાં સમાપ્ત. સં. ૧૬૭૬. કાર્તિક વદ ૬,
ભોમવાર.

[નોંધ : આ ગ્રંથે કાવ્યો અપ્રસિદ્ધ છે; અને તે છૂટાં છપાવાની જરૂર
છે. વધુ માહિતી માટે જુઓ “ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભા.-૧ ”
પૃ. ૧૭૪ થી ૧૮૦]

૪૮૯ જાલંધર આખ્યાન શિવદાસ

સં. ૧૭૩૮ ૨૮

આરંભ:

પ્રથમિ પ્રણમુ આદ અનંત કૃપા કરે સ્વામી કમલાકંથ !

જન્મ આપો ગણપતિ ! ગુણરાય પ્રેમ ધરીનિ લાગુ પાપ.

+ + + +

પદ સો તણને એંસી સાર કડવાં અદાર વિષિ વિરતાર

કવિ નામર અંબતીરથ વાસ રામ નામ જન કહિ શિવદાસ.

[ને ધ. સદરહુ કાવ્ય, અન્ય કવિઓ જેમ કે, ભાલણ, વિધ્યાદાસના
એજ વિષય પર કાવ્ય સાથે એડિટ કરવાનું રા. રા. રામલાલ સુનીલાલ
મોદીને સોસાઈટી તરફથી સોંપાયું છે.]

૪૮૯ અ પંચડંડની કથા નરપત સં. ૧૫૬૦ સં. ૧૭૧૫ ૫૧

આરંભ:

પૂરવ છાગો.

લખોદર ! તુજ વીનવૂ સુદાલા સમરથ:

સુધખૂધ પર ચરશે નમ્ર રીઝવે સરવ અરથ

સંદરીઓ સંદર સર સેવંત્રાં ભાર

મોપક વાહન વીનવૂ અને મોદક કેરો આહાર.

+ + + +

અંત:

સાંભલતાં ડહાપણ આવતાં દુર્ગ, નરપત કર જોડી કહેતા,

અંત ૧૫ સાક પત્રીત ચિક્રગચરિત્ર નીપાઉ પત્રીત.

સં. ૧૭૧૫ અસાક સુદિ ૯ ભોમે, પંચડંડની વાર્તા સમાપ્ત.

[નોંધ. સામળલટની 'પંચડંડ'ની વાર્તા જાણીતી છે; તે સાથે આ કાવ્ય સરખાવતું જોઈએ. આની રચના, સાલ સં. ૧૫૬૦ આપી છે, એ દૃષ્ટિએ પણ આ કાવ્ય વિચારવા જેવું છે.]

૪૯૦ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૭૬ ૧૩૨

[નોંધ. પ્રત શિક્ષાજાપથી જાપેલી છે; તેમાં કાવ્યની રચનામાત્ર સં. ૧૭૭૬ આપેલી છે.]

૪૯૧ જોખાહુરણ કાહાનલકૃ ૭ થી ૨૨૨

[નોંધ પ્રત શિક્ષાજાપથી જાપેલી છે; પહેલાં સાત પાના ખુટે છે.]

૪૯૨ વિવેક વણુઓરો પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૪૬ ૨૩

[નોંધ પ્રત શિક્ષાપર જાપેલી છે; વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૧૦૬]

૪૯૩ દુવાખ્યાન કાલિદાસ સં. ૧૮૪૦ ૧૬

[નોંધ પ્રત શિક્ષાપર જાપેલી છે.]

૪૯૪ મામેરૂં પ્રેમાનંદ ૩૮

[નોંધ પ્રત શિક્ષાપર જાપેલી છે, પહેલાં ચાર પાનાં ખુટે છે.]

૪૯૫ મામેરૂં પ્રેમાનંદ ૪૪

[નોંધ પ્રત શિક્ષાપર જાપેલી છે; પહેલાં ચાર પાનાં ખુટે છે.]

૪૯૬ મામેરૂં પ્રેમાનંદ ૫૧

[નોંધ. શરૂઆતનો ભાગ ખંડિત છે; પ્રત શિક્ષાજાપથી જાપેલી છે.]

૪૯૭ મામેરૂં પ્રેમાનંદ ૮૨

[નોંધ પ્રત શિક્ષાજાપથી જાપેલી છે]

૪૯૮ જોખાહુરણ પ્રેમાનંદ ૯૭

[નોંધ શરૂઆતનાં ૧૩ પાનાં નથી. પ્રત શિક્ષાજાપથી જાપેલી છે.]

૪૯૯ જોખાહુરણ પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૩૫ ૯૪

૪૯૯ અ સામ્રાજ્ય માહુરમ્ય ૬૨

[નોંધ પ્રત શિક્ષા જાપથી જાપેલી છે; તેનો છેવટનો ભાગ તુટક છે.]

૫૦૦	ઝોખાહરણ	ત્રેમાનંદ	૬૨
[નોંધ. આમાં કડવાની સંખ્યા ૫૩ છે. પ્રત શિલાપર છાપેલી છે.]			
૫૦૧	મુદામાચરિત્ર	ત્રેમાનંદ	સં. ૧૬૪૪ ૩૧
૫૦૨	સ્વર્ગની નીસરણી	ત્રેમાનંદ	સં. ૧૬૪૫ ૧૨
૫૦૩	નળાખ્યાન	ત્રેમાનંદ	૧૦૨
૫૦૪	મામેરું	ત્રેમાનંદ	૩૮
૫૦૫	લદાગી વાર્તા	સામળ	સં. ૧૬૧૫ ૮૧
૫૦૬	બોડાણાનું આખ્યાન	સામળ	૪૦.
૫૦૭	મેતા પોપરની વાર્તા	સામળ	૪૪
૫૦૮	કાબરના ઘોડાની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૬૩૫ ૫૪:
૫૦૯	ધનવંત શેઠની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૬૧૫ ૨૫
૫૧૦	સ્રી ચરિત્રની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૬૨૩ ૪૭
૫૧૧	સિંહલદ્વીપની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૬૧૬ ૪૬
૫૧૨	નળાખ્યાન	ત્રેમાનંદ	સં. ૧૬૦૬ ૧૮૪

(ઉપરનાં બે ગણ પાનાં નથી.)

૫૧૩	મુદામાચરિત્ર	ત્રેમાનંદ	સં. ૧૭૩૮	સં. ૧૬૧૬ ૩૨
૫૧૪	પિતાનું શ્રાદ્ધ નરસેં	} ત્રેમાનંદ		સં. ૧૬૨૬ ૬૦.

[નોંધ. પ્રત ટાઇપમાં છાપેલી છે. અંતમાં પ્રાઈલગવાનદાસ નામના લેખકે ત્રેમાનંદને બદલે પોતાનું નામ ધુસારી દીધું છે.]

૫૧૫	પિતાનું શ્રાદ્ધ નરસેં	} ત્રેમાનંદ		૭૨.

[નોંધ. પ્રત શિલાછાપથી છાપેલી છે.]

૫૧૬	સિંહાસન બચીસી		સં. ૧૬૧૬ ૧૩૪.
-----	---------------	--	---------------

[નોંધ. લલ્લુલાલજી કૃત દિન્દોમાં રચેલી, ટાઇપમાં છાપેલી છે.]

૫૧૭	સતલામાનું રસણું	ગાવિંદ	સં. ૧૬૨૮ ૨૪
૫૧૮	ઉદયમકર્મ સંવાદ	સામળ	સં. ૧૬૨૭ ૨૬
૫૧૯	મહાપત્રીસીની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૬૩૨ ૨૦૮
૫૨૦	મહાપત્રીસીની વાર્તા	સામળ	સં. ૧૬૦૮ ૨૬૨
૫૨૧	મહાપત્રીસીની વાર્તા	સામળ	૧૩૨

(ઉપરનાં પાનાં ફાટી ગયલાં છે.)

૫૨૨ વિક્રમ ચરિત્ર સામળ ૯૦
(શર્યાતનું પાનું નથી.)

૫૨૩ પંચડડની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૧૬ ૧૨૪
(ઉવટનાં પાનાં નથી.)

૫૨૪ પદમાવતીની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૭૪ સં. ૧૯૦૭ ૯૦
" મેવત સતર સુવોતરો માહા સુદને ખીજ વાર
એકઠા દીન પાંચમાં, માહિ પતો છે મંગળવાર. "

૫૨૫ ગરબા સંમહ સં. ૧૯૦૭ ૨૫
૫૨૬ પદમાવતીની વાર્તા સામળ ૭૨

(શર્યાતના પાચ પાના છુટક છે.)

૫૨૭ પદમાવતીની વાર્તા સામળ ૭૨
(પ્રત આખી છે.)

૫૨૮ પદમાવતીની વાર્તા સામળ ૭૬
૫૨૯ પદમાવતીની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૨૧ ૪૦
૫૩૦ પદમાવતીની વાર્તા સામળ ૭૯

૫૩૧ ચંદ્રહાસ આખ્યાન શાસ્ત્રી પ્રજ્ઞલાલ
હાલિદાસ } સં. ૧૯૪૦ ૩૯

૫૩૨ મદન મોહનાની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૧૪ ૨૭૧
૫૩૩ પ્રહલાદ ચંડાવળા રૂઢનાથ સં. ૧૮૬૨ સં. ૧૯૨૫ ૧૬૪

છેવટ:

" સંવત અઢાઠ આમટના વરખે, મામ વૈશાખ શુકલ પક્ષ,
ગામ દેવચળ નાગરી નાતે, હાટકેશ્વરનો હાથ રે.
કીધી સુધીએ પ્રકાશ જુદુ માટે, વાધજી સુત રૂઢનાથ કહે માઠ
જણુ બેએ ચક્રને જોડીઆ ચાડ, સાકરલાલ કહે વરણુનું, xx
હામ દેવચળ નાગરી નાતે, હાટકેશ્વરનો હાથ.

+

+

+

+

૫૩૪ નળાખ્યાન ઐમાનંદ સં. ૧૯૨૨ ૧૦૦
૫૩૫ મામેરું ઐમાનંદ ૩૦

(શર્યાતનું તેમ ઉવટનું પાનું નથી.)

૫૩૬ નાગદમણુ ઐમાનંદ સ. ૧૯૪૨ ૧૫

૫૩૭ આખાહરણ પ્રેમાનંદ સ. ૧૯૦૧ ૧૨૧

(આમાં કડવાંતી સંખ્યા ૪૩ છે.)

૫૩૮ અબ્દુલ ગીતા ધનદાસ સ. ૧૯૩૯ ૧૭

[નોંધ પાદી નં. ૪૯૦ થી ૫૩૮ સુધીની બધી પ્રતો શિલાપ્રેસમાં છાપેલી છે.]

૫૩૯ વેદાંત મહાવાક્ય મનોહરદાસ ૧૨

" મનોહરદાસ નિરંજની, કરીજી લાપા સાર,
ચોરીસી વિસ્તાર નાહિ, અર્થ સર્વ વિસ્તાર. "

[પ્રસ્તુત અંધ દિંદીમાં લખેલો છે.]

૫૪૦ ધર્મીકરણ ૫૯

આરંભ:

ધણા દાડનો ભરમ થયો જીવને,
એટલે દેહ માનિ પોતે આપને;
તે સારુ ફિર ચોરાસી લાખ જોનિને
ફિરી ફિરી પામે જન્મ મરણને.

અર્થ.

અનાદિ કાલનો જન્મ જન્માંતરનો ભરમ થયો જીવને. એટલે દેહ
હું તે હું. એકું પોતે માની લીધું. કોની પેટે તે ઉપર દર્શાવે.

+ + + +

અંતઃ ૪ x ૪ ચત દિવસ સદાય પ્રેતન કરે છે. પ્રેતન થયા પછે
પણ પ્રેતન કરે છે તેમ સત્સંગનું પ્રેતન મુકવું નહીં. ઇતિ પંચીકર્ણ સંપૂર્ણ.

૫૪૧ પદસંગ્રહ રામકૃષ્ણ. ૩૨

[નોંધ. આરંભ અને અંતના પાનાં ફાટી ગયેલાં છે. એ કવિનાં
છાપેલાં પદો મળી આવે છે. જુઓ જુદત્ર કાવ્ય દો. ભા. ૧]

૫૪૨ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ. સં. ૧૭૪૨ સં. ૧૮૩૦ ૮૬

[નોંધ. આ સિવાય કોઇ અગ્રાત કવિનું કુવાખ્યાન ૭૦ કડીનું
અને ૪૮લાંક પરચુરણ પદો આમાં લખેલાં છે.]

૫૪૩ વૈરાગ્યશતક વિજયગણિ સં. ૧૭૭૪ ૬

આરંભ:

શ્રીજિનનાથ નમો નમઃ ચતુર્ગતિ સંસારને વિષે તે સંસાર માહિ નથી

સુખ. વ્યાધિ મનની એમાં વેદના સરીર જાણ્યો તો યોગ એ જીવ નથી ડરતો
જિનનો સાધિ ધર્મ. x x x

[નોંધ. પ્રસ્તુત જૈન ગ્રંથ અર્ધમાગધીમાં ગુજરાતી લીલા સહિત
લખેલા છે.]

૫૪૪ વેદકે ગ્રંથ.

૧૪

આરંભ:

અથ ધનંતર વેદનાં ઉસડ લ૦ તેજ સે ૦૧ મેણુ પપ્પસા ૧ ભાર, સેંદૂર
૫૦૧, રાસ ધોલો જનાદીકે ભાર, ગુમલ ટાંકે ૦૧ x x x આગલી વતે
નવી કરીછ, વરમ ૧૫ ની કંઠમાલા જાઈ. ઇતિ કંઠમાલાનો ઉસડ.

[નોંધ. પૃ. ૧૪ થી પ્રત ખડિત છે.]

૫૪૫ એકાદશી માહાત્મય.

૭

આરંભ: અથ શ્રી ભાદ્રવા પક્ષની અનુવાલી એકાદસી માહાત્મ: શ્રી
મુખધિર ઉવાચ.

હવે રાજ્ય મુધિર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને પુછે છ હે મહારાજ ! ભાદ્ર-
રવા મહિનાની અનુવાલી એકાદશી નામ તે શુ ? એનો મહિમા તે શુ ?
એનો દેવ તે કહો. અને એની વિધિ કહો. એ સરવે તમારે કૃપાએ કરીને
તમે સર્વે કહો.

[નોંધ. પૃ. ૭ માથી પ્રત અધુરી છે.]

૫૪૬ રાવણુ મહોદરી } સામળી

સં. ૧૮૨૫

સંવાદ.

અંત:

“ બ્રાહ્મણ ભાટ ચારણ કવિ કહે છે ખોડ મા દેશો રક કે રાણો;
એક તો નામ શ્રીરામજી કેરું, બીજો અકલ્પી ઉખાણો;
જેનો જેવું તેવું સુજે પ્રીતે ચણી પંચે પરમાણો,
નીસે ચરચા જોધ નરપતની પંચમાં પુરણ પરખાણો. ”

[નોંધ: પ્રત જુલું છે; અને વચમાંનો ઘણો ભાગ છુટક છે.]

૫૪૭ રામાયણ.

૮૦

[નોંધ: શરૂઆતનાં બે પાનાં તેમજ છેવટનાં ૮૦ પાંચીનાં પાનાં
નથી. લખાણ મધમાં છે, તેનો નમુનો:—

રામે સર્વ વાધરને વરદાન આપ્યું. વાધર હોય તાં જગદ્ગણ ધણાં

દબો. કોય મારે તેનો દેશ ઉજડ થાય. પછે વાંધરને આગના આપી. કિષ્કિંધા પાસે એક તલાવડી છે. તેમાં રામ સીતા નાલાં. તે દેખી વાંધર નાલાં. એટલે વાંધરના રૂપ રૂપાં. લાલ મુખનાં ફરંગી થયાં. સર્વ પોત પોતાને મંદિર ગયા. ”

૫૪૮ અભિમન્યુ આખ્યાન (?)

૧૦

કડવા ૨૩ માના આરંભમાં ઉત્તરાનું વર્ણન નીચે મુજબ છે:—

ઉતરા નારી તાંહાં શયુગારી તેના તેજ તણે નહી પાર રે,	
તેને પંદર વર્ષ પુરાં થયાં દાળવશ થઈ નિરધાર રે.	૧.
મુખકું તો પુનમનો આંદ, ચિણુક મનોહર મોનો દંદ;	૨.
ભુજરે જણે શુંડાદાર, તેની શોભાનો નહી પાર.	૩.
કંઠ કપોત સમાન જ હોય, વક્ષસ્થલ દેખી મનમોહ.	૪.
કેસરી તુલ્ય કદિનો લંક ન મલે સાંભામાં કાંઈ વંક.	૫.

[નોંધ: પ્રત તુટક છે; આરંભ અને અંતનાં પાનાં નથી. વળી એ આખ્યાન પ્રેમાનંદ કે જનતાપીનું લખેલું જણાતું નથી.]

૫૪૯ અભિમન્યુ આખ્યાન (?)

૯

અથ અભિમન્યુનું આક્ષાન લિખ્યતે:—

“ જે પુન્ય કિંધાં કાસીક્ષેત્ર, જે પુન્ય કિંધાં કુરુક્ષેત્ર,
જે પુન્ય કિંધાં સીલ અબ્યાસ, જે પુન્ય કિંધાં વંદ્રાવન વાસ;
જે પુન્ય કિંધાં સહુત્ર નામ જ જાણે, જે પુન્ય હોય ભારથ સાંભળે.
એક રણવટ + નગરિનું નામ, આગળ દેવ તણે વિશરામ
અવની તલમાં વાધો ભાર, પ્રગટ થયા ત્યાંહાં ભુગદાધાર.

+ + + +

[નોંધ: નવ પાના પછીનો ભાગ મળતો નથી.]

૫૫૦ ભોજરાજાની વાર્તા (?)

સં. ૧૬૨૪

[નોંધ: આરંભ અને અંતના પાનાં નથી. લાપા-હિંદી-રાજસ્થાની અને અક્ષરના મરોડ મારવાડીદળના હોવાથી પ્રત ભ્રૂંસખર વંચાતી નથી. પંદરમી વાર્તાના છેડે સં. ૧૬૨૪ નું વર્ષ લખેલું છે. કર્તાનું નામ ભવાની-દાસ કે એવું કંઈ આપેલું છે.]

૫૫૧ યશોધર રાસ બ્રહ્મનિજદાસ

સં. ૧૫૮૫ ૨૧

અંતઃ

રાય જસોધરા રાય જસોધર તણુ જે રાસ;
જીવદયાનું પીઢર પાપ મિથ્યાત નિકંદન.

+ + + +

જે નર અનુલન બાણિ મુણિ હધધ ધરી ભાવ;
બ્રહ્મનિજદાસ જે પરિ બાણિ તેહન સવિપુરિ...!

[નોંધ. આરંભના પાનાં નથી. યશોધર રાસ પછી કેટલીક ચોવીસીઓ, ચોરાશી મહાજન વગેરેની સં. ૧૫૮૫ ની નામાવલિઓ છે. વધુ માટે જુઓ " જૈન ગુર્જર કવિઓ " બા. ૧ પૃ. ૫૫.]

૫૫૧ કાગરસ કોસલ સાંચુ

સં. ૧૫૮૫ ૧૬

સુપાંડુઃ

અવની દ્વીપ અસંખ જાણી, તે મધિ જાણુદ્વીપ પ્રમાણિ;
અરથ ખેત્ર જે નામિ સુણું, તેહ તણું મહિમા અતિ ધણું.
તે મધ નિયર અભેધયે, દાન પુણ્યનું સિદ્ધિ વિવેક;
ધનવંત લોક દોસિ તહાં ધણા, પરજાવ મહી તાંહાં કિહિ તણાં.

+ + + +

અંતઃ

ચોપાઈ ૧૭૨ઃ—

સાંચુ કિહિ પેમ આચરુ જામાં પામુ ભવપારિ.

કાગરમ કોસલ સુપાંડુ સામાસ.

૫૫૨ પ્રયોધ અંદ્રોદય લીમ સં. ૧૫૪૬ સં. ૧૫૭૫ ૧૧૮-૧૩૩

આરંભા—

“ શ્રીમન્નારાયણું દેવં ખ્યાસ (૧) મણુપતિ ગિરં,
પુરુષોત્તમ માન વિધણી પ્રાવદાંત પરમં ગુરં.
પ્રયોધ અંદ્રોદય સ્વાહં મથા શુધિ વિવેચનં;
શ્રી નૃસિંહ પ્રસાદેન કરિખે નિતિ વિચરં. (!)
બાપાનું કારણ નહી દારણ અર્થ વિશેષ,
સમ્યક્ એહ ઉપરિ શુદ્ધ પિંગલ ગાયા એક. ”

અંતઃ—

છેલ્લું પૃષ્ઠ મોટે ભાગે બાલુએથી ફાટી ગયું છે. વંચાતી ખંડિત
ચંકિતઓ નીચે પ્રમાણે છે—

+ + સાર, નાટક શાંત માદારસ સાર. +

લીમ ભણુષ નારાણજીવસ + + જુધપ્રકાશ.

પપર અ. રામાયણ. માંડણ સં. ૧૫૭૪ ૧૪ થી ૪૦

આતિ જંધારા માંડણ નામ માતા મેધૂ ઉદરિ વિશ્રામ;
દરિ દરિદાસ તાત ઉરિ ચંભ શેવક સદાયરણુ શવ જંભ.
પવનપુત્રથી કીરતિ કરમ, કુલેશ એકાતર ઉધરમ;
એહ કથાજંધ પૂરુ ચયું વિજયુવ રુવે વાયુ મુત ચયું.

અંત:—

મંડણ જોધું વિમાસણ ધણી અનિ ન બીજી પરિ જિતરવા તણી;
ભવસાગર એ અનંત અગાધિ તરવા કદર્ધ નહી એ સાધિ.
રામનામ લીલાઈ પાર જોતાં મોટા મુનિ વિચાર
બ્રહ્મંડ કોટાકોટી x x મંડણ સર્જાગત તવ પાઈ.

[નોંધ: પ્રથમનાં ૧૩ પૃષ્ઠો નથી. પ્રત કાટેલી તેમજ તુટક છે.]

પપર રુકમાંગદ કથા માંડણ સં. ૧૫૭૪ ૬૬ થી ૧૧૪

આરંભ. રાગ આસાઉરી ક્રુપદ.

એકાદશ તણુ મહિમાઈ ગાઉં ગુણુ રુકમાંગદ રાઈ
સરિજ વંશ લયુ અવતાર કહિ મંડણુએ કૃતિ પુગિ સાર.

ક્રુપદ પૂરવ હાયા.

ગૌરીનંદન ગુણુ સ્તવું સમરું સારદ માઈ
ચરિત રુકમાંગદ તણા આપું તેહ ઉપાઈ.
મહિમાએ એકાદશી વિખ્યતણું મત સાર:
ઉમંગ અંતરિ ઉપદું શ્રી ગુર ચર્ણાધાર
જોશિ મદનતણું શિશિ પંડિતસુ રદિસ (?)
આદરી ગ્રંથ મુણાની...પામું ઉપદેશ.

+

+

+

+

અંત:—

શીરોહી સારણુ આ નિધિ કરી કથા આવી મન શિધિ;
આવું કુલિ જંધારા તણુષ લીધું જનમ કૃત આપણું.

માતા મેઘુ ઉદિરિ નિવાસ વિષ્ણુવ ભક્ત સહુનું દાસ;

સાયષ્ટ ફડધ ઝેણુધ મિશિ મંડણુ મુખિ દરિનામ આવશિ.

પ્રતિશ્રી એકદશી ધત મહમા રાગ રખમાંગદ ચરિત સમાપ્ત.

[નોંધ: પૃષ્ઠો આગળ પાછળ ગોઠવાઇને નવેસરથી બંધાવવામાં આવ્યાયા કયાનું સાતત્ય જોવું મુશ્કેલ થઇ પડે છે.]

૫૫૩ જૈન રાસો

ત્રીચેની કૃતિઓ તેમની લખ્યા સાલ સાથે આ છૂટાં પૃષ્ઠોના અને તુટકે ગ્રંથમાં મળી આવે છે:—

૧. સાર શિખામણુ રાસ સદર્શી	૧૬૪૦
૨ ચંદનરાય રાસ	"
૩ સુરસેન કુમારનું રાસ	"
૪ કમવલા રાસ	૧૬૪૧
૫ કપૂરમંજરી રાસ	"
૬ વિદ્યાવિલાસ રાસ	૧
૭ ? (પૃષ્ઠ ૧૩૮ નથી.)	
૮ સુદર્શન રાસ	
૯ ગજસિંહ કુમાર ગ્રંથ	
૧૦ રંગ રત્નાકર છંદ (લાવણ્યસમય રચિત, ૨. સં. ૧૫૭૧) ગામ જોરણામાં.)	૧૬૭૬
૧૧ હસાઉલી કથા (૨-સં. ૧૬૨૧)	"

[નોંધ: આ ઉપરાંત કેટલાંક સ્તવન, જ્યોતિષ, આયુર્વેદ (નાડી પરીક્ષા) વગેરે છે.]

૫૫૪ દશમ સ્કંધ પ્રેમાનંદ અને સુદર સં. ૧૬૦૫ પ થી ૨૩૬ અંત:

સંવત સત્તર તોહોતેર વસંતને દિને;

અધ્યાય બાવનથી અધુરા તે હરિકૃપાથી થયા પુરણે.

+

+

+

+

વસંત.

કહીએ શ્રી અવિનાશ અધ્યાયે તેવું સુખધામ રે.

ધનદાસનો સુત સુદર જ્ઞાતિ મેવાડો નામ રે.

[નોંધ: વધુ માહિતી માટે જુઓ 'શુદ્ધિપ્રકાશ'—નવેમ્બર-૧૯૨૬]

પપટ ઝ. ભાગવત વલ્લભ સં. ૧૯૦૫ ૭૧

આરંભ: રાગ કેદારે.

શ્રી ગુરુ ગણપતિ ચારદા કૃપા કરે ભક્તને સર્વદા;
છે મુગ્ધ મન મુદા કેહેવા કયા એકાદશ સ્કંધની રે.

અંત: વલ્લભ.

હરિપદ પમિ તેહ પ્રાણી ઓહો જુગ જીતી જાએરે;
કરનેડી વિમ્બ વલ્લભ કહે હરિ ભજે શુભ મન કાપરે.

પપટ ઘ. વલ્લભીમાહાત્મ્ય. સં. ૧૯૦૬ ૧૦

આરંભ:

શ્રી ગુરુને ચરણે નમું સકલ વૈષ્ણવ જન;
વલ્લભી માહાત્મ્યની ઇચ્છા ચર્ચા હું નહોં જાણું ધ્યાન.

+ + + +

અંત:

ત્રીજી કૃપા વૈષ્ણવ જનની પહોંચી મન તણી આશ;
ધૃતિ વલ્લભી માહાત્મ્ય પદ્મપુરાણે સંપૂર્ણ કહે દાસ.

પપટ ક. સ્વગણિહિણી સુરભટ્ટ સં. ૧૯૦૪

આરંભ: રાગ કેદારે.

સરસ્વતી સ્વામીને પાએ લાગુજી માગું હું શુભ મતિ એક આપો રે
અખિલ જ્ઞાન મુજને માગું કરીને વિવેક.

+ + + +

અંત:

સંવત સત્તર આરોતર સાર.....ગુરુવાર,

+ + + +

સુરભટ્ટ વાણી હિયરે વૈકુંઠ કૃષ્ણ સહેજે અનુસરે;
ધરમ ધ્યાન તે ભાવે કરી એક વાર બોલો શ્રી હરિ હરિ.

[નોંધ: વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૪૨૫]

પપપ ભગવદ્ગીતા.

૩૬૬

[હિન્દી દીક્ષા સાથે-મૂળ ગ્રંથ (સંસ્કૃતમાં) લખેલો છે.]

૫૫૬ ભગવદ્ગીતા. સં. ૧૮૮૯ ૩૭૬

[તુલસીદાસ કૃત ટીકા સાથે છે.]

૫૫૭ ભગવદ્ગીતા પ્રીતમ સં. ૧૮૫૨ ૫૩

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૪૫.]

૫૫૮ ચાતુરીઓ અનુભવાનંદ સં. ૧૯૮૯ ૧૪
(નાથ ભવાન)

અંત

સંવત સત્તર ૧૭૮૯ નવ્યારીઆનો દસમીને ગુરુવાર;
શ્રાવણ વદ ૯ તિથિ વારે પૂરણ ચઈ નિરધાર.
અનુભવાનંદ કહે પ્રકાશી એ અધ્યાત્મ ચાતુરી;
મથામતિ છે ત્વમ જોલે પ્રસાદ પામે શ્રી હરિ,
પૂર્વાશ્રમમાં પ્રગટ કહે સહુ નામ નાથ ભવાન;
સન્યાસાશ્રમે અનુભવાનંદ સાક્ષી મદાય સમાન.

+ + + +

હુંને રખે કર્તા કહો કા પ્રેરક પોતે ધ્ય.

૫૫૯ છાંપા પ્રીતમ ૧૪

[નોંધ: વધુ માહિતી માટે જુઓ સર્વ માહિત્ય વર્ધક દાર્યાવય-
અમદાવાદ-તરફથી મકટ ચપવી “ પ્રીતમવાણી ”.)

૫૬૦ સપ્ત પ્રાનોત્તરી મનોહરદાસ ૫૫
(નિરજના)

[નોંધ: વેદાંત મંથ છે. તે દિન્દીમાં લખેલો છે, અને તેની બે પ્રત છે.]

૫૬૧ ગોપાલ ગીતા ગોપાલદાસ ૫૨

અંત:

જન્મલોભ નંદાવતી ગામ, પિતા ખીમાજી નારણદાસ નામ

તેહના સુત તે દાસ ગોપાલ, સત ચક્ર તણું તે જાણ.

સાધે મંતને લાગી પાવ દાસ ગોપાલ કૃતારથ થાય.

[નોંધ: પ્રસ્તુત ગીતા છાંપાયેલી છે; જુઓ બૃહત્કાંચ દોહન ભા. ૩]

૫૬૪ જ્ઞાન મંજરી મનોહરદાસ
(નિરજની)

૪૧

(વેદાંત ગ્રંથ હિંદીમાં લખેલો છે.)

૫૬૩ તિથિઓ ખીમરામી

સં. ૧૮૭૧ ૩

અંત:

સોને તપ્પો તો પુરી થઇ ગયો ગ્રેશે સાર;
કેહે દરિ જેમે કુશલે ઉતરશે ભવ પાર.
ગુરુ ગેખીનાથ બેટીઆ ઉપનો મન આનંદ;
સહસ સભાને વીનું બોલો ગોવિંદ ગોવિંદ.

૫૬૪ ભ્રમરગીતા શ્રેણેદેવ

સં. ૧૭૨૨ ૪

[નોંધ: માત્ર ચાર પાનાં મળી આવેલાં છે; પણ તે સંવત ૧૭૨૨ માં ઉતારેલી છે, તેટલા પુરતી કંઈક અંશે ઉપયોગી નિવડે.]

૫૬૫ યોગ વાસિષ્ઠ

૫૪

[નોંધ. ગુજરાતી ગદ્યમાં લખેલું છે પણ તેના માત્ર ૫૪ પાનાં મળી આવેલાં છે.]

૫૬૬ કુંવલ્ય ગીતા અખો

૩

૫૬૬ પંચીકરણ અખો

૮

[નોંધ: વધુ માહિતી માટે જુઓ “અખાની વાણી” નવીનઆશિત, સરતું સાહિત્ય વર્ષક કાર્યાલય.]

૫૬૩ શિક્ષાપત્રી શ્રી સહેબાનંદ સ્વામી

૧૧૮

(બીજી પ્રત માટે જુઓ વાદી નં.)

૫૬૮ જ્ઞાનચૂષ્ણ મનોહરદાસ
(નિરજની)

સં. ૧૮૮૬ ૩૦

(હિંદીમાં લખેલો વેદાંત ગ્રંથ છે.)

૫૬૯ વસિષ્ઠસાર ગીતા નરહરિદાસ

સં. ૧૬૭૩ ૬૮

(બીજી પ્રત માટે જુઓ વાદી નં ૪૧)

૫૭૦ હુંડી ત્રેમાનંદ

સં. ૧૭૩૨ સં. ૧૮૬૦ ૧૧

૫૭૧ હુંડી ત્રેમાનંદ

સં. ૧૭૩૩ ૧૩

૫૭૨ વિષ્ણુપદ અનુભવાનંદ
આરંભ:

૮૭

રાગ ભૈરવ.

મુતા આગમ્ય જાગ્યો બોલે કોય ન દેકારો છ
મુતે સપનાં લાંબે ઘણાં તેનો ભાગે ભરમ વિચારો છ

+ + + *

[નોંધ. વેદાંતને સત્તાં પદો છે. ૫-૮૭ સુધીનાં પાનાં મળેલાં છે.

૫૭૩ ભ્રમરગીતા બ્રેહેદેવ સં. ૧૬૦૮ ૭ થી ૨૨
(પ્રત ખંડિત છે)

૫૭૪ પદસંગ્રહ (૫) ૧૪+૫૬

[નોંધ. આમાં નરસં, પ્રીતમ, અખો વગેરેનાં છટક પદો
લખેલાં છે.]

૫૭૫ અખેગીતા અખો ૪૫

[નોંધ. શ. વ. સોસાયટી તરફથી શ્રીયુત નર્મદાચંદ્ર દેવચંદ્ર
મહેતાએ આ તેમજ અખાનું પંચીકરણ અને શુશિષ્ય સંવાદ, એ કાવ્યો
એડિટ કરવાનું સ્વીકાર્યું છે.]

૫૭૬ અખેગીતા ૫૧

૫૭૭ પદસંગ્રહ (૬) ૯૭

[નોંધ. આમાં નરસં, મીરાં, કપીલ, ગજે, રામકૃષ્ણ, અખો વગે-
રેનાં પદો ઉતારેલાં છે.]

૫૭૮ વિષ્ણુપદ અનુભવાનંદ ૧૬

[નોંધ. પ્રત અધુરી છે; માત્ર ૩૨ પદ લખેલાં મળ્યા આવે છે.
ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૭૨]

૫૭૯ અખે ગીતા અખો ૨૬

૫૮૦ કેવલચક્ષાન અખો ૪

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૬૬]

૫૮૧ દુહા અને પરજીઆ અખો સં. ૧૯૮૫ ૧૮

૫૮૨ અખાના પદ } અખો ૮૦+૮
અને છંપા } +૧૨

[ખીજ પદો માટે જુઓ યાદી નં. ૫૭૮]

૫૮૩ સમશતી લાક્ષ્મી ૫૨

[નોંધ. સમશતનાં દસ પાનાં ખરે છે. પ્રત જુની અને સુવાચ્ય છે.]

૫૮૩ અ સતશતી છંદ ગ્રીધર
આરંભ:

૧૯

ગ્રીધર કવિત કહે અંતિ મંદહ
પુરવ છાંયુ આર્ષા છંદહ
શીર શીર કલશ પંચપાર દીપક
વીસ જાત્ય વીસારો રૂપક
રૂપક સોળ ચુક ચુસકહ
નવસત પૂરણ ગાહ બત્રીસહ
એવં કવીત એકસુ વીસહ

[નોંધ. ગ્રીધર કવિ-બહુ જુનો, નરસૈનો સમકાલીન હતો. આ સમયતી છંદની બીજી એક પ્રત દી. બા. કેશવલાલભાઈ પાસે, ડાહીલક્ષ્મી લાયધેરી-માંની નકલ કરાવેલી છે. કાવ્ય સારી રીતે એડિટ થવાની તેમજ તેની ભાવજુના કાવ્ય સાથે સરખાવી જોવાની જરૂર છે.]

૫૮૪ કૃષ્ણવિદિ	ભાલણ		૯
૫૮૪ અ ઓખાહુરણ	નાકર	સં. ૧૮૧૦	૯૬
૫૮૪ ય ભ્રમરગીતા	એહેદેવ	સં. ૧૬૦૯	સં. ૧૭૪૦ ૪૩

[પહેલાં વીસ પાનાં નથી.]

૫૮૫ અખ્યાની	} અખો	૧૧૫
સાંખીઓ		

[પ. ૧૧૫ પછીનાં પાનાં નથી.]

૫૮૬ હુડી	નરસૈ	૮
----------	------	---

[નોંધ. નરસૈ મહેતાના મુખની હુડી લખી છે, એવી રીતે કાવ્યની શરૂઆત કરેલી છે. છેલ્લું પદ ખડિત છે. વધુ માટે જુઓ પાદી નં. ૪૭૫ બ.]

૫૮૬ અ હારમાળા	નરસૈ	૧૮૨૬ ૧૦૩
---------------	------	----------

[આમાં પદની સંખ્યા ૨૩૧ છે.]

૫૮૭ જ્ઞાનમંજરી	મનોહરદાસ	૨૨
	(નિરંજની)	

[વેદાંત ગ્રંથ હિંદીમાં છે.]

૫૮૭ અ વેદાંતસૂક્ષ્મ		૧૦
---------------------	--	----

[પહેલાં ચાર પાનાં નથી.]

૫૮૮ આત્મચિન્તાર માણુકદાસ સં. ૧૮૯૮ ૮૨
[વેદાંત ગ્રંથ દિંદીમાં છે.]

૫૮૯ યોગવાસિષ્ઠ ૭૬
[વધુ માટે જુઓ નં. ૫૬૫]

૫૯૦ ચાતુરી જીવજીદાસ ૬
[નોંધ. જીવજીદાસની ચાતુરી જ્વજીતી છે. જુઓ જુદાકાવ્ય
દોહન ભા. ૪.]

૫૯૧ ભાગવત ચતુરદાસ ૧૨૭
(એકાદશ સ્કંધ.) (ગુરુ ગતદાસ)
[પુસ્તક દિંદીમાં લખેલું છે.]

૫૯૨ પદ પ્રશ્નોત્તર મનહરદાસ ૭૮
નિરજની
[નોંધ. આ પદ પ્રશ્નોત્તરી ગ્રંથ દિંદીમાં છે. બીજી પ્રત માટે
જુઓ યાદી નં. ૫૬૦]

૫૯૩ અષ્ટાવક ૯૮
[મળ દિંદી દીક્ષ સાથે.]

૫૯૪ કવિત ગ્રંથ માણુકદાસ સં. ૧૮૧૩ ૬૧
કવિત્રી કવિત ગ્રંથે રાગસ્વરૂપ નિરૂપણું નામ ચતુર્દશ પ પ્રકરણું.
સંવત ૧૯૧૩ ના વૈશાખ વદી ૯ વાર ચંદ્રે મગાત.
[ગ્રંથ દિંદીમાં છે.]

૫૯૫ રામ રસાયણ માણુકદાસ સં. ૧૮૧૨ ૫૩
[ગ્રંથ દિંદીમાં છે.]

૫૯૬ આત્મચિન્તાર માણુકદાસ સં. ૧૮૮૦ ૭૨
[નોંધ. દિંદી ગ્રંથ છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૮૮]

૫૯૭ રામચરિત્ર માનસ જીલસીદાસ સં. ૧૮૬૨
[દિંદી ગ્રંથ છે; પ્રત તુટક છે.]

૫૯૮ ભાગવત ચતુરદાસ સં. ૧૬૦૨ ૧૪૮
(એકાદશસ્કંધ) (ગ્રંથ સંત દાસ)

[હિંદી ગ્રંથ છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૯૧]

૧૮૯ જ્ઞાનમૂળ } જગજીવન સં. ૧૭૭૨ સં. ૧૮૭૬ ૧૮૪
જ્ઞાનગીતા
નરબોધ
શિવવિવાહ

[નોંધ. જાણીતા 'સાહિત્ય' માસિકમાં આ કવિના પ્રસ્તુત ગ્રંથો, પ્રગટ થયેલાં છે. અખાની સાથે આ કવિનો પણ વિશેષ પરિચય થશે છે.]

૬૦૦ ગરબા વલ્લભ સં. ૧૭૭૮ સં. ૧૮૬૪

[કળિયુગ અને બહુચરાજના ગરબા લખેલા છે.]

૬૦૦ જ એમગોતા વલ્લભ સં. ૧૭૭૮ સં. ૧૮૬૪ ૨૮
અંત:

સંવત ૧૭ અગનાસીઓ સુખે વૈશાખ માસ.

x x x x

વલ્લભ પાંચ લાગુ જનમોજનમની ગણું...જાયું;

જાણે રંક જન મજનાથ તે સર્વ સાચું.

પ્રતિ શ્રી પ્રેમ ગીતા સંપૂર્ણ. સં. ૧૮૬૪ના પોસ વદ શુ. અમદાવાદ

[નોંધ. વલ્લભનું આ કાવ્ય અપ્રસિદ્ધ છે; અને તેમાં રાધાકૃષ્ણનો

પ્રેમ વર્ણવેલો છે, એ દૃષ્ટિએ તે વિશેષ ધ્યાન ખેંચે છે.]

૬૦૦ જ સીમંતનિની કથા. માહાદેવ. સં. ૧૯૦૫ ૨૭
(સુતહરદેવ)

અંત:—

માહાદેવ સુત હરદેવ સ્વામી ધીવ લાને, મિત્ત સ્થિર કરી,

કડવાં ૧૨ ઇતિશ્રી શીવપુરાણ પ્રજ્ઞાંતર ખંડે શીવ માહત્તમે સીમં-
તનીની કથા સંપૂર્ણ.

[નોંધ. માહાદેવ સુત હરદેવના શિવપુરાણની પાછળ નોંધ કરેલી છે,
જુઓ યાદી નં. ૬૦ અને તેમાંથી આ ભાગ લીધેલો, તે તેની હકી પંક્તિ
પરથી સમજાય છે.]

૬૦૦ જ સ્વર્ગારોહિણી સુરભટ્ટ ૨૫

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૪૭૩]

૬૦૧ લીંબ પર્વ વૈકુંઠ સં. ૧૮૬૪ ૭૨

આરંભ:—અથ લીંબપર્વ લખ્યતે વૈકુંઠકૃત આરંભ
તવ નારાયણ કેહે અર્જુનને ગયા બોમ મહી ભાવે;
તે માટે આંહી જુધ કરીએ દયા મનમાં ન આવે.

અંત:—

વૈકુંઠે વિસ્તારી કહી જેહ પુરાણે શુણીયું સદા

x x x x

ભારથ કથા પવિત્ર છે બ્રહ્મહત્યાદિક છોડ;

શ્રોતાજન અવણે સાંભળે બોલો જે રણુછોડ.

સં. ૧૮૬૪ ના જેઠ વદી ૮ ને ગુરવાર. લીંબડી

૬૦૧ અ સ્વર્ગારોહણ રામકૃષ્ણ

૬૨

[નોંધ છેવટનો ભાગ ખંડિત છે.]

૬૦૨ મચ્છવેધ શિવદાસ

આરંભ મચ્છવેધ લખ્યો છે.

રાગ કેદારી

ભુદ્ધિ અગાથર આપીએ કૃપા કરી જુગ તાત

સ્વયંવર કરે કૃપદ સુતાનો શિસ મેહેલો હાથ.

કરનેડી કહે શિવદાસ ત્રાણ સોનું રૂપું વસ્ત્ર આપશે જન જેહ;

પ્રેમ ધરીને દાન હેતા શ્રી હરિપદ પામે તેહ.

કડવાં ૨૩ મચ્છવેધ સંપૂર્ણ.

૬૦૨ અ સુદામાચરિત્ર પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૮ ૪૨ થી ૫૮

૬૦૩ સુરેખાહરણ વિરલ સં. ૧૭૨૦ સં. ૧૮૮૮ ૧૦થી ૫૬

અંત:—

કવિજન કેરું કષ્ટ ભાંગ્યું હરિ તણે મહિમાય;

મંવત ૧૭ વીસ માહે અંચ પુરણ થાય.

x x + x

મોહ જાતિ ચાતુર્વેદી વિપ્ર કેરો દાસ.

તાપી ઉપર દેશ દક્ષિણ તાંદાં તેનો વાસ.

x x x x

ઔતાંજન જે સાંભળે તેનો થાય પરમ ઉદ્ધાર.

કડવાં ૨૬ સં. ૧૮૮૮ ના આસો સુદ ૪ ને શુક્રવાર.

૬૦૪ ૫૬ સંઘ્રહ (૭)

૭૭

[નોંધ, આ દ્વારતનની ચોપડી છે, તેમાં પરચુરણ પદો તેમજ બારમાસી અને દ્વારામનું રૂકિમની દરણ વગેરે લખેલું છે.]

૬૦૫ વૈતાળ પચીસી

સં. ૧૮૭૧ ૨૧

આરંભ:—ચર્તા ૧૪ મી પહેલાંનો ભાગ તુટક છે.

અંત:— x x અને કથા પૃથ્વી માંહે પ્રસિદ્ધ થઈ. x x અને પરબી કુલમાંના શાસ્ત્રને લખી. ઇતિ પંચ વીસમી કથા સંપુરણ ૨૫ અંથના શ્લોક ૮૨૫. સં. ૧૮૭૧ ના ફાગણ સુદ ૬ ને શુક્રવાર.

[નોંધ, વધુ માહિતી માટે જુઓ રા. જગજીવન દયાળજી મોદીએ એડિટ કરેલું જુનું 'વૈતાળ પચીસી'નું પુસ્તક.]

૬૦૬ શકુન ચોપાઇ જયવિજય સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૬૭૮ ૨ થી ૨૪

આરંભ:—પ્રથમ પૃષ્ઠ તુટક છે. ચોપાઇ ૧૪ મીથી પ્રતમાં વંચાય છે.

અંત:—

એ ભણતાં સવિ લીધ રિદ્ધિ, એ ભણતાં પામછ બ્રહ્મહુદ્ધિ;

જયવિજય નહ પરમાણુંદ ભણતાં ગણતાં સદા આનંદ.

ઇતિ શકુન ચુપાઇ સમાપ્ત ચુપાઇ અંધ ૩૫૦ શ્લોક ૫૦૦ પરિપૂર્ણ સમાપ્ત સં. ૧૬૭૮ ના મહાસુદ ૧૦.

[નોંધ.. વધુ માહિતી માટે જુઓ "જૈન ગુર્જર કવિઓ" ભા. ૧; પૃ. ૩૬૪.]

૬૦૭ ઔપાહરણ એમાનંદ સં. ૧૬૨૫-૬૭

[નોંધ. આમાં કડવાંની સંખ્યા ૫૬ છે. અંથની રચનાસાલ

" સંવત પનર બારમાંમાસ કાર્તિક બજીજી

અષ્ટમિને રવિવાસરે અંધ પૂરણ થાગેજી "

એ પ્રમાણે નોંધેલી છે પણ તે લીધેલાની સરત ચૂકથી થયેલી છે.

૬૦૮ ભાગવત ચતુર્દાસ સં. ૧૬૮૨ ૧૭૩
(એકાદશસ્કંધ) (ગુરૂ સંતદાસ)

[હિંદી અંધ છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૯૮]

૬૦૯ પ્રેમપત્નીસી વિશ્વનાથ જાની સં. ૧૮૩૩ ૩૩ થી ૭૮
રાગ ગોડી.

આરંભ—

કહે દેવકી શ્રી કૃષ્ણને માંભળ માહારા તન !
મોહનજી ! મથુરા વિષે શે નથી માનવું મન ?
હું આપુ સારી સુખડી મારા મુંદર સ્થામ શરીર !
નીસાસો ઉડો કરી અને નેત્રે ભરો છા નીર.

+ x x x

અંત:

એહ પંચવીશી પ્રેમનીરે મારે શુભસે જેહ;
જાની જદુપતિ ગખજેરે તે જન ઉપર નેહ.

પ્રતિ શ્રી જાનીકૃત પ્રેમ પંચવીશી સંપુરણ. સં. ૧૮૩૩ ના ચૈત્ર
સુદ ૫ ને રવિવાર.

[નોંધ. પ્રતના આરંભના ભાગમાં વૈષ્ણવોના રાજનાં-મત અને
સેવાવિધિ ઉતારેલાં છે. વિશ્વનાથ જાનીનું - 'ત્રોસાણુ' જાણીતું છે, તેનું
લખેલું આ કાવ્ય છે.]

૬૦૯ અ હારમાળા નરસિંહ સં. ૧૮૬૧ ૩૦
[આમાં પદની સંખ્યા ૮૪ છે.]

૬૦૯ ઘ મુદામા ચરિત્ર પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૬૧ ૨૭
૬૧૦ ભગવદ્ ગીતા નરહરિદાસ ૨૮૨

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ માદી નં. ૪૨૧,]

૬૧૧ ચાતુરી અને પદો રણછોડ ૨૭

[નોંધ. લખાણ પૂર્ણ છે. લેખકની ખીજ પ્રત માટે જુઓ માદી
નં. ૨૪૩]

૬૧૨ હારમાળા નરસિંહ ૭૭

[નોંધ. આમાં પદની સંખ્યા ૧૨૯ ની છે; અરજાતમાં થોડાક
શીર્ષાના પદો અને બાકીનામાં હિંદી પદો તેમજ નરસિંહના પદો
ઉતારેલાં છે.]

૬૧૩ સતોપ મુરતરુ માણુદાસ સં. ૧૮૬૨ ૨૮

[હિંદી ગ્રંથ છે.]

૬૧૪ આત્મ વિચાર માણકદાસ

સં. ૧૮૯૭ ૨૨

[નોંધ. આમાંના ૨૨ પાછીના ૪૯ પાનાં છુટે છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ પાછી નં. ૫૯૬]

૬૧૫	૧ પિપાકી	} અનંત	૬૬
	૨ કબીરકં		૬૭ થી ૧૩૩
	૩ નામદેવકી		૧૪
	૪ પનાજી		
	૫ મહુકદાસ		
		} પરચરિ	

“ દાસ અનંત બીચાર કે, પીપકિ ગુન ગાય;
અથ જય કહુ કબીર કે, સુનો સંત ચિત્ત ગાય. ”

[હિંદી અંથ છે.]

૬૧૬ ગોપિકા ગીત

૫

આરંભ:—

હવે એકત્રિસમા અધ્યાયને વિષે પાછા યૂમનાજી ઉપર આવીને:
ગોપીએ કૃષ્ણની પ્રાર્થના કરીને ગોપિકાગીત ગાયું તે કેવારો. x x x

અંત:—

એમ હજીને ગોપી અતિ પ્રેમ ધરીને રુદન કરતી થકી કેવા હાગી’
કે હે સખે ! તમે વનને વિષે અટન કરો છો તે તમારાં ચરણને વિષે
કાંકરા ખુચતા હશે તે તમારા ચરણ ધીરે ધીરે અમારા કઠિન કુચ ઉપર
ધરો અને અમારા મેદેની વેદના અમે સેવાતી નથી તે દાસીને અમને
જીવન આપો.

x x x x

[મરતુત પ્રત મૂળ સંસ્કૃત અને ગુજરાતી વીક્ષ સાથે છે.]

૬૧૭ છપ્પા, શુક્રમહિમા પ્રીતમ

સં. ૧૮૨૬ ૧૨

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ “પ્રીતમ વાણી”નું પુસ્તક સસ્તું.
સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયે પ્રસિદ્ધ કરેલું.]

૬૧૮ હિંદી પદ સંગ્રહ

૧૪૨

[નોંધ. આમાં પરમાનંદદાસ, ગોપાળદાસ, સુરદાસ વગેરેનાં હિંદી.
પદો લખેલાં છે.]

- ૬૧૯ દોહરા સોહોદેવ ૮+૭+૮+૮+૧૫
[હિંદી ગ્રંથ છે.]
- ૬૨૦ વિચારમાળા સં. ૧૮૮૭ ૧૨
[હિંદી ગ્રંથ છે.]
- ૬૨૧ મામેરું ગ્રિમાનંદ સં. ૧૭૩૨ ૫ થી ૧૦૨
[સરઆતનો ભાગ તુટક છે.]
- ૬૨૨ રક્તિમણી હુરણુ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦
[કડપાં ૨૫ પછીનો ભાગ તુટક છે.]
- ૬૨૨ અ વૃદ્ધ વ્યાલુક્ય નીતિ ૧૮ થી ૫૮
[પ્રત ખંડિત છે; મૂળ પુસ્તક ગુજરાતી ટીકા સાથે લખેલું છે.]
- ૬૨૩ રાધિકાવિવાહ રાજે ૪
[નોંધ. રાજેનો કાવ્ય સંગ્રહ રા. જગનલાલ વિદ્યારામ રાવળ તરફથી પ્રકટ થનાર છે.]
- ૬૨૩ અ હુડી નરસૈ ૯
પ્રતિ શ્રી મહેતાનો મુખનિ હુડી સંપૂર્ણ સમાપ્ત.
[વધુ માટે લુઓ. યાદી નં. ૧૮૨ અ,]
- ૬૨૪ કૃષ્ણરામમાં પહેલ કૃષ્ણરામ ૬૬
[નોંધ. વધુ માટે લુઓ. કૃષ્ણરામકૃત કાવ્ય સંગ્રહ બે ભાગમાં.]
- ૬૨૫ પંચડાંની વાર્તા સામળ ૫૦
- ૬૨૬ ચિત્તવિચાર સંવાદ અખો ૨૦
[નોંધ. પહેલું પાત્ર નથી; વધુ માટે લુઓ. 'અખાની વાણી' સર્વ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયે પ્રકટ કરેલી.]
- ૬૨૭ વૈતાળ પચીસી ૨૬
[નોંધ. પ્રસ્તુત ગ્રંથ ગદ્યમાં છે. પહેલી બાર વાર્તા મળી આવે છે પછીનો ભાગ તુટક છે. નમુના રૂપે આરંભ અને અંતનો ભાગ નીચે આપ્યો છે:—
આરંભ—
" પૃથ્વી માટે ઉજ્જૈણી એકલે નામે મગરી. તાંહાં વિક્રમાદિત એવે નામે રાજા રાજ કરે છે. " x x x

અંતઃ—

“ સહુ કહેવા લાગુ જે આપણું નગર એણે લુટું છે, ”

૬૨૭ અ ખારમાસ જીવણુ ૧૭ થી ૨૨

૬૨૭ વ વિક્રમ ચરિત્ર સામળ સં. ૧૮૬૧ ૭૬

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૮૫, આ સિવાય આમાં
લક્ષ્મી પાર્વતી સંવાદ (હિંદીમાં) આશ્વોક્તાના દોઢા વગેરે લખેલાં છે.]

૬૨૮ કામાવતીની વાર્તા શિવદાસ ૬ થી ૧૮૯

[નોંધ. શરૂઆત અને છેવટનાં પાનાં ફાટી ગયાં છે. બીજી પ્રત
માટે જુઓ યાદી નં. ૮ અ, ૨૬૧ સ]

૬૨૮ અ પદ્મમાવતીની વાર્તા સામળ સં. ૧૭૭૬ સં. ૧૮૧૮ ૧૮૫
થી ૩૬૭

અંતઃ

“ શ્રી ગોડ માલવી વિપ્ર છે, શુભ શ્રી સામળદાસ ”

સંવત ૧૭૭૬ ના સીઓ માહામાસ સુદર સાર

પુરણ કથા ચપ પાંચમે મેલવો મંગલવાર

x x + =

સામળ કહે સહુ ખોલજો જે જે શ્રી રણછોડ !

સં. ૧૮૧૮ ના ચૈત્ર સુદ ૧ ને ગુરુવાર નડીઆદ.

[નોંધ. આમાં કાવ્યની રમ્યા સાલ સં. ૧૭૭૬ લખેલી છે; પણ
બીજી પ્રતોમાં તે સં. ૧૭૭૪ આપેલી છે.]

૬૨૯ કબીરનાં પદો કબીર ૮૫

[હિંદી અંથ છે.]

૬૩૦ ગરબા, પદ સંમહ (નં. ૮)

[નોંધ. આમાં વલ્લભ, માવજી વગેરના ગરબા, પદો તથા લાટ
ચારણોનાં કવિતો છે.]

૬૩૧ વૈરાટ પર્વ ૩૩

આરંભઃ—

(કડવાં ૨૭)

રાગ ગોડી.

અર્જુન કહે સ્વામી ક્યાંલાં રહેવું કોણુ દેશ ગોષ્ઠ દામ ?

સોમ્ય વદે મુગી ગડમુલા કલંગ પાંચાલી નામ.

સુરસેન સોરઠ ઉત્તર દેશે મોછ દેશ પુણ્યવર્ત;
નમર વૈરાટ રાજ મોછ નામે નિજ એવઃ જન સંત.

x

x

x

અંત—

સગે મધેલ સારથી અને ધારા ઉગરિ;
વૈરાટ કેહે હવે નીપજરો માહારો કુંવર સુર.
મધેલ મલે અપશુકન મંગ ગયે કથમ નવ દોષે ?
[અધિયો ૫૨ અધુરું છે.]

૬૩૨ ભારત (ગદ્યમાં)

સં. ૧૮૮૩ ૭૩

આરંભ:—

“ દૈરતક દેશ અભેધ્યા નમ્ર તેનો રાગ દસ્ત રાજ કરે છે. ચાર
વરણ પુરમાં વસે, પોત પોતાનો ધર્મ પાલે, કોમને કુખ નથી. બધન તે
પુરતકને ખીળને નહી. ” + + +

અંત:—

“ + + ને એ મહવેલ કરે તો પાછાણું માન વધે. આપણુ દક્ષણ
ધણી પામીએ. પછે પાંડવને આશિરવાદ દેવા માડો, જે તમે મહવેલ કરો,
જે તમારુ કામ ઈશ્વર કરશે. ”

૬૩૩ બહુવાહુન આખ્યાન (?)

૫૫

આરંભ:—

જૈનુનિ કહે સુણ રાજન ! અમ કયા હવની પાવન.

અંત—

રણશૃંગાં વાજે અ ધણાં ચાલે તે સચર કરી,
ઉગમતે મણિપુર થકી મુક્યો હમ આદર કરી,
બહુવાહનનું આક્ષાંન સંપૂર્ણ અમદાવાદ.
[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯]

૬૩૪ નળાખ્યાન નાકર

આરંભ:—

અમ રાગ નળની x ની કયા લખ્ય તે.

રાગ ગોડી..... તાલી

સિદ્ધ વિનાયક સિ.....કાજ તમ પસાએ કર્યું x x
 શબ કાર્ય પેદલે પૂજ્ય સુ.....ર તેત્રીસ ...તેને આરાધ.
 x x x

અંત:—

તારાળ તેડું મોહ્યું પૂછીએ વિચાર રે;
 સ્વામી! ક્યાંથી આવીઆ? તે કહો આણી વારરે.
 વિમ્બ વસતો બોલીએ સાંભળ રાણી! વાંતરે;
 હું વિદ્યુત્ત દેશથી આવીએ + + +

[નોંધ. અહિંથી (કડવાં ૧૨ ની ૨૬ મી કડીથી) પ્રત ખંડિત છે. આ કાવ્ય અપ્રકટ છે. નાકરનાં ખીજાં કાવ્યો પેઠે તે પ્રસિદ્ધ થવાની જરૂર છે.]

૬૩૫ નરસૈં મહેતાનું (અઝાત કવિ)
 આખ્યાન

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય શ્ર. વ. સોસાઇટી તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલું છે.]

૬૩૬ સતભામાનું રસણું ગોવિંદ સં. ૧૯૧૧
 આરંભ:—

નારદ સ્વર્ગે ભૂવનથી આવ્યા, એક પુષ્પ અનુપમ લાવ્યા;
 જખને ભેટ ભૂધરજીને કીધું હરિએ હેત કરીને લીધું.
 પુષ્પ આપ્યું છે રક્તમણી નારી, સત્યભામાને મુક્યાં વિસારી;
 નારદ સત્યભામા મહિર ગયા પેલા મોંઢી સમાચાર કલા.
 x x x

અંત:—

ઉઠો નાથજી! પલંગ પધારો સુવા ચંદન ચોળું;
 કાળજકાની કોર! હું તમને વીજણ્યે વા ઢોળું.
 સોહાગણુ બોલ્યારે.
 આ રસણું શીખી સાંભળીને નરનારી કોષ ગારો;
 નિર્મળ ચિતે સાંભળવાથી પાપી પોવન ચારો.
 સોહાગણુ
 રીતે ભાતે રસની છાજે રસ વાપ્યો નરનારી;
 ગોવિંદજીના સ્વામી સંગે તેણે લીધી તાળી.
 સોહાગણુ.

[નોંધ. કડવાંની સંખ્યા ૭ છે. ખીજી પ્રત માટે જુઓ માદી નં. ૫૧૭]

૬૩૭ ભાભારોમની વાર્તા સામળ સં. ૧૬૧૩ ૪૩

૬૩૭ અ મહિના રામેઆ સં. ૧૬૧૨ ૩

૬૩૭' ચ ચંદ્રહાસ આખ્યાન ગ્રેમાનંદ ૨૭

[નોંધ. ૧૬ મા કડવા પછીનો ભાગ તુટક છે; અને તે કાવ્ય બૃહત્કાવ્ય-
દોહન ભા. ૨ માં છપાયું છે.]

૬૩૭ ક દોણ્ડીલા ગ્રેમાનંદ ૧૨

[નોંધ. આ સિવાય આમાં નરસિંહ, વલ્લભ, પ્રીતમ, રણુછાડ
વગેરેના પદ, મહીના, ગરબા વગેરે લખેલા છે.]

૬૩૮ હુંડી નરસિંહ ૩૧ થી ૩૬

[નોંધ. નરસિંહની રચેલી હુંડીની આ નીજ પ્રત છે; કાવ્યના અંતે
“ ઇતિશ્રી નરસિંહ મહેતાના મુખની હુંડી સંપૂર્ણ ” એ પ્રમાણે લખેલું છે.
વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૬૨૩ અ]

૬૩૮ અ મુદામા ચરિત્ર ગ્રેમાનંદ ૩૬

૬૩૯ મામેશ વિચિનાથ જાની પ્ર. ૧૭૦૮ ૧૭

[વધુ માટે જુઓ બૃહત્કાવ્યદોહન ભા. ૮ મા.]

૬૩૯ અ નરસિંહના પુત્રનો } હરિદાસ સં. ૧૭૨૫ ૨૩
વિવાહ

[જુઓ પ્રાચીન કાવ્યમાળા અંક ૬ મા.]

૬૩૯ ચ સુરેઆ હંરણ વીરજી સં. ૧૮૩૩ ૧૪

[જુઓ પ્રાચીન કાવ્ય ત્રૈમાસિક વર્ષ ૫; અંક ૩ નો.]

૬૩૯ ક ગ્રેમગીતા (?) સં. ૧૭૮૬ (?) ૧૧

આરંભ:—

સતગુરુ કેરાં ચરણુ રે ગ્રેમે શં પુજાએ;
શરદા શંકર શરણુ રે આપેા મત્ય જીજાએ.

અંત:—

સંવત સત્તર હાસીમાને આવણુ સુદ એકાદશી;
રનેલી સીધાં સધળાં.....ગ્રેમગીતા મન વસી.
ગોપીને ઉલટ અંગ ન માય ચિત્ત રીઝ્યાં ધણાં;
ભલે મંભેા ગોકુલ કેરે નાય દીધાં વધામણાં,
ઇતિ શ્રી ગ્રેમગીતા સંપૂર્ણ.

૬૪૦ વૈતાલ પંચીસા

સં. ૧૭૧૫ ૩૪

અંત:—

પછે દેવ મંત્ર કિન્નરવિદ્યા...જૂત રાક્ષસ તેણે સંઘળે એ રાગને
 યુધ્ધ દષ્ટિ કીધી. તે સંઘળે જણે રાગને વરદાન દીધું. x + હે રાગ
 વરદાન માગ. પછે રાગ બોલ્યો. x x એ કથા પૃથ્વી મહિ પ્રસિદ્ધ થઈ.
 x x ઇતિ વૈતાલ પંચવીણી કથા રૂપ સમાપ્ત. સંવત ૧૭૧૫ વરખે
 શાકે ૧૫૮૦ ના માઘ સુદ ૧૦ ને રવિવાર.

[આરંભના પૃષ્ઠો નથી.]

૬૪૦ અ હરિસીલા લીમ સં. ૧૭૦૮ ૨ થી ૧૧૧

[નોંધ: પ્રવૃત્ત કાવ્ય શુ. વ. સોસામટી તરફથી પ્રસિદ્ધ થઈ
 ગયું છે.]

૬૪૧ અપરોક્ષાનુભૂતિ

આરંભ:—

શ્રી શુરુ સંત પ્રતાપથી પ્રાપ્ત થાય નિજ મોક્ષ;
 ચરણે નમી કરું કથન શુભ, અનુભૂતિ અપરોક્ષ.

4 + + +

અંત:—

માટે નિશ્ચય એવો કરી જગતરૂપ સચરાચર હરિ,
 આ સંસાર આત્માએ કરો. x x x (અધુર્ધ)

[કહી ૬૬ થી અધુર્ધ.]

૬૪૧ પ્રકીર્ણ ગરબા (નં. ૯)

૭ થી ૭૬

૬૪૨ હારમાળા નરસિંહ

સં. ૧૬૦૧ ૧૪૫

[આમાં પછી સંખ્યા ૨૧૭ છે.]

૬૪૨ અ વણજારો પ્રેમાનંદ

૧૩

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૦ હ,]

૬૪૩ પિંગળ પ્રાકૃત

સં. ૧૬૪૪ ૧૮

[એક જૈન યતિનું લખેલું પિંગળ સામાન્ય પ્રતિનું છે.]

૬૪૪ પદ સંગ્રહ માલુકદાસ

સં. ૧૮૭૫ ૧૦૪

[આમાં માલુકદાસ તેમ જુરદાસ વગેરેનાં હિંદી પદો લખેલાં છે.]

૬૪૫ પદ સંગ્રહ કૃષ્ણીર ૧૬૫
 ૬૪૬ બોડાણા આખ્યાન યજ્ઞેશ્વર ૨૦
 આરંભ:—

શ્રી સરસ્વતી માતને પરશુમં શ્રી ગણપતિને ચરણે નમ્રું.
 શ્રી ગુરુ માતપિતાને પાય વંદન કરુ અતિ આનંદ થાય.

અંત—

કમલુગ મહિ કીર્તન કરો ભજો કરુણા સિધુ

રામનાથ કવિજન જગેશ્વર x x x

ધૃતિશ્રી દ્વારકાધીશ રણછોડ ભક્ત બોડાણાનું આશ્વાન સંપૂર્ણ.

[સામળના બોડાણા માટે જુઓ યાદી નં. ૫૦૬.]

૬૪૭ ૫૮ પ્રજ્ઞોત્તરી, અને } ૧૩+૨+૧૩
 પંચ સંસ્કાર
 ગુરુપ્રણાલિકા }

[આ ત્રણે હિંદીમાં છે.]

૬૪૮ વેદાંત સુણ્ડ મનોહરદાસ ૧૩
 નિરંજની

[હિંદી ગ્રંથ છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૮૭ અ]

૬૪૯ કૈવલ્ય ગીતા અખો ૩

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૬૬,]

૬૫૦ સુંદર શેઠની વાર્તા લીલા (?) સં. ૧૬૩૬ સં. ૧૭૭૮ ૪૬

આરંભ:—

સરમતે સામણુ સમરૂં માય ! પ્રણમી ગરુઆ ગણપતે પાય;

આખર છુધ આપજો તમે સુંદર શેઠ આપશું અમે.

x

x

x

અંત—

મંવત સોલ જનીમાજ હો કાગતક માસ અજગ્યાલુ તે હો;

તથ પંચમીને રવિવાર સુંદર ગાય સાગરપુર માંદ.

x

x

x

ધૃતિશ્રી સુંદરશેઠ ચોપડી લખી છે. સં. ૧૭૭૮ ના માગમર સુદ ૬ ને
 શનિવાર દહી સંખ્યા ૩૫૪.

[નોંધ. વચ્છરાજકૃત રસરાજના જોડથી આ વાર્તા જુની છે અને તપાસવા સરખાવવા જેવી છે: લેખકનું નામ લાલ, લીલા કે લલ એ ચોક્કસ કહી શકાતું નથી.]

૬૫૨ ગોખાહરણ નાકર સં. ૧૮૧૧ ૪૨

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯૪, ૩૨૪, વગેરે.]

૬૫૨ ઘેરાટ પત્ર નાકર સં. ૧૬૬૮ ૬૨

[નોંધ. શરૂઆતનાં ૨૩ પાનાં નથી, ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી. નં. ૨૮, ૪૮૪]

૬૫૩ રોગ કારણ } ૩૨
(આયુર્વેદ)

આરંભ—

વીર જાલા કહે વાણી જો આર દેશું જાણી
એ વર વાંછે તે કારણ કહે એ.
તે કારણ કહિ મુહને હં તેહને પરણાવું;
પોતિ જાહેને પરણાવું વળી ન કહાવું.

x

x

x (કડવું ૨૦)

અંત—

તહાં આગલિ કેટલા કહ કહિતાં કૃષ્ણની પાર ન લઈ;
દહિ અરજીન રવામી ! કરો ઉપાધિ સમરથ સ્વામી જાદવરાય ! ૨૪૬

+

+

+

[નોંધ. કડવા ૧ લાની ૧૩ કડીઓ જતી રહી છે, તેમજ કડી ૨૪૭ પછીનાં પૃષ્ઠો પણ તુટક છે. અસ્તુત કવિતામૃદ આયુર્વેદનો અંધ છે; અને તેમાં યાપ કર્મ કરવાથી કેવા કેવા રોગ થાય છે તેનું વર્ણન કર્યું છે.]

x

x

x

૬૫૪ મામકી આખ્યાન લાલણ ૨૨

અંત—

કહે લાલણ જોતી એ કથા પદમ પુરાણે ઉ સર્વથા.
લાલણની વાણી સાંભળી વિષ્ણુદાસ પુછે છે વળી;
પદમ પુરાણની પૂરણ કથા તે તો સાંભળાવી સર્વથા.

ધન ખરચી તીરથ બહુ કરે પૂણ્યે કાઢી નવ વાવરે;
પૂણ્ય તણો પટણમાં હામ એક વાર બોલો જે જે રામ.

x

x

x

દતિશ્રી પદ્મપુરાણે ઉમા મહેશ્વર સંવાદે ત્રવાડી ભાણજીત મામજીનું
આખ્યાન સંપૂર્ણ શ્રી ગુરુ ષષ્ઠ ત્રિયાનંદનાથજીના પ્રેરણાથી લખાણુ છે.
૬૩૧ાં સંખ્યા. ૮

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય 'સુદ્ધિપ્રકાશ' વર્ષ ૧૯૨૭; અંક ૨, પૃ. ૪૫
ઉપર છપાયું છે. આ ઉપરાંત આમાં શ્રી દેવકૃત માતરનો અને વક્ષભકૃત
બહુચરાનો ગરબો લખેલો છે.]

૬૫૫ ઉદ્યોગપર્વ કવિ ભાઈ સં. ૧૬૭૬ સં. ૧૭૫૪ ૪૭ થી ૬૨
અંત:

સંવત ૫૮ ૧૬૭૬ દશ છોતરે, આનંદ શું રે !

શાકે ૧૫ નર બેહુતાલ, મન ગોવિંદ શું રે !

+

+

+

+

ચરણ તમારે રાખજો, આનંદ શું રે !

કર જોડી કહે ભાઈ કર જોડ, મન ગોવિંદ શું રે.

+

+

+

+

ધતિ શ્રી ઉદ્યોગ પર્વ સંપૂર્ણ. ૬૩૧ાં ૩૦ સં. ૧૭૫૪ ના કાર્તિક
સુદ ૧૫ ને મંગળવાર.

[આરંભનાં ૪૬ પાનાં નથી.]

૬૫૫ જ રૂક્મિણીહરણ કેવિદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૫૪ ૬૩થી૬૨

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮.]

૬૫૫ ય નરસિંના પુત્રનો } હરિદાસ સં. ૧૭૨૬ સં. ૧૭૫૪
વિવાહ } ૬૨ થી ૧૨૫

અંત:

+

+

+

+

સંવત ૧૭ પંચમીશે પૂરણુ છત્રીસો તે દિનજી;

+

+

+

+

ભજવો શ્રી ભગવાન ભાવે શ્રોતાગ્ન ! લો ચિત્ત ધરી;

હરિદાસ કહે સહુ દરખ સાથે એક વાર મુખ બોલો જે દરિ.

૬૩૧ાં ૨૨ ધતિ શ્રી નરસિંહ મહેતાના પુત્રનો વિવાહ સંપૂર્ણ. મં.

૧૭૫૪ શકે ૧૬૧૯ ના પૌષ સુદ ૧૨ ને મંગળવાર.

[નોંધ. વચ્છરાજકૃત રસરાજના જોડણી આ વાર્તા જુની છે અને તપાસવા સરખાવવા જેવી છે: લેખકનું નામ લાલ, લીલા કે લલ એ ચોક્કસ કહી શકાતું નથી.]

૬૫૧ ઓખાહરણુ નાકર સં. ૧૮૧૧ ૪૨

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯૪, ૩૨૪, વગેરે.]

૬૫૨ વેરાટ પર્વ નાકર સં. ૧૬૯૮ ૬૨

[નોંધ. શરૂઆતનાં ૨૩ પાનાં નથી. ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી. નં. ૨૮, ૪૮૪]

૬૫૩ રોગ કારણ } ૩૨
(આયુર્વેદ)

આરંભ—

વીર જ્ઞાના કહે વાણી જો ઓર દેયું જાણી

એ વર વાંછે તે કારણ કહેા એ.

તે કારણ કહિ મુદને હું તેહને પરણાવું;

પ્રેતિ જાહે તે પરણાવું વળી ન કહાવું.

x

x

x (કડવું ૨૦)

અંત—

તહાં આગલિ દેટલા કહ કહિતાં કૃષ્ણની પાર ન લહું;

કહિ અરજીન રવામી ! કરો ઉપાયિ સમરથ રવામી જાદવરાય । ૨૪૬

+

+

+

[નોંધ. કડવા ૧ લાની ૧૩ કડીઓ જતી રહી છે; તેમજ કડી ૨૪૭ પછીનાં પૃષ્ઠો પણ છુટક છે. પ્રસ્તુત કવિતામદ આયુર્વેદનો ગ્રંથ છે; અને તેમાં પાપ કર્મ કરવાથી કેવા કેવા રોગ થાય છે તેનું વર્ણન કર્યું છે.]

x

x

x

૬૫૪ મામકી આખ્યાન લાલણુ ૨૨

અંત—

કહે લાલણુ ખોલી એ કથા પદમ પુરાણે છે સર્વથા.

લાલણુની વાણી સાંભળી વિષ્ણુદાસ પુછે છે વળી;

પદમ પુરાણુની પૂરણુ કથા તે તો સંભળાવી સર્વથા.

ધન ખરચી તીરથ બહુ કરે પૂણ્યે કોડી નવ વાવરે;
પૂર્ય તથો પટણુમાં દામ એક વાર બોલો ને ને રામ.

x

x

x

દતિશ્રી પદ્મપુરાણે હિમા મહેશ્વર સંવાદે ત્રવાડી બાલચુકૃત મામકીતું
આખ્યાન સંપૂર્ણ શ્રી ગુરુ બ્રહ્મ પ્રિયાનંદનાથજીના પ્રેરણાથી લખાણુ છે,
હવે સંખ્યા. ૮

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય 'શુદ્ધિપ્રકાશ' વર્ષ ૧૯૨૭; અંક ૨, પૃ. ૪૫
ઉપર છપાયું છે. આ ઉપરાંત આમાં શ્રી દેવકૃત માતરનો અને વલ્લભકૃત
બહુચરનો ગરબો લખેલો છે.]
૬૫૫ ઉદ્યોગપર્વ કવિ ભાઉ સં. ૧૬૭૬ સં. ૧૭૫૪ ૪૭ થી ૬૨
અંત:

સંવત ૫૮ ૧૬૭૬ દશ છોતરે, આનંદ શું રે ।

શાકે ૧૫ નર બેહેતાલ, મન ગોવિંદ શું રે ।

+

+

+

+

ચરણ તમારે રાખજો, આનંદ શું રે !

કર જોડી કહે ભાઉ કર જોડ, મન ગોવિંદ શું રે.

+

+

+

+

પતિ શ્રી ઉદ્યોગ પર્વ સંપૂર્ણ. હવે ૬૦ સં. ૧૭૫૪ ના કાર્તિક
સુદ ૧૫ ને મંગળવાર.

[આરંભનાં ૪૬ પાનાં નથી.]

૬૫૫ અ રૂકિમણીહરણુ દેવિદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૫૪ ૬૩થી૬૨

[બીજી પ્રત માટે લખેલો યાદી નં. ૧૮.]

૬૫૫ વ નરસૈના પુત્રનો } હરિદાસ સં. ૧૭૨૬ સં. ૧૭૫૪
વિવાહ } ૬૨ થી ૧૨૫

અંત:

+

+

+

+

સંવત ૧૭ પંચવીસે પૂરણુ છવીસો તે દિનજી;

+

+

+

+

ભજવો શ્રી ભગવાન ભાવે ઓતાજન! લો ચિત્ત ધરી;

હરિદાસ કહે સહુ હરખ સાથે એક વાર મુખ બોલો ને હરિ.

હવે ૨૨ પતિ શ્રી નગસિંદ મહેતાના પુત્રનો વિવાહ સંપૂર્ણ. ગં.
૧૭૫૪ રાત્રે ૧૬૧૬ ના પોષ સુદ ૧૨ ને મંગળવાર.

[નિઃશ્વ. પ્રત ગ્રંથ લખાયા પછી ૨૮ માં વર્ષમાં ઉતારવામાં આવેલ છે, એ રીતે તે અગત્યની છે. બીજી પ્રતો માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯ અ, વગેરે.]

૬૫૫ ક મુરેખાહરણ વીરજી સં. ૧૭૨૦ સં. ૧૭૫૪ ૧૨૬ થી ૧૭ આરંભ:

પ્રથમે પરણ્યું ચંબૂ સુતને લાવ ધરીને મન;
તેહ તણી કૃપાએ કરીને ઉપજે શુધ પાવન.
તેહ તણાં પદ કમળને વંદી ગુણ ગાઝી ગોવિંદ;
સાર કરે શુધશુધના સ્વામી જેમ ઉપજે આનંદ.
+ + + +

અંત:

શંવત ૧૭૨૦ મહા અંબ સંપૂર્ણ થાયે;
દેશાખ સુદી પંચમી વાર ગુરુ તહાં કહેવાયે.
+ + + +
બગાનપોર બાધરપરા મધ્યે વીરજી ભટ્ટ નામ;
તેહ તણી કૃપા થકી કરુણા કરી ભગવાન.
વલણુ.

કૃપા શ્રી ભગવાન મોટી ગ્રંથ સંપૂર્ણ વિસ્તરી;

આશ્વાર ભટ્ટ કહે શ્રોતાજન ! સર્વે લાવ સાચે કહો શ્રી હરિ !
કડવાં ૨૫ પ્રતિ શ્રી મુરેખાહરણ સમાપ્ત.

[નિઃશ્વ. આ પ્રત પછુ કાબ્ય રચાયા પછી ૩૪ માં વર્ષે લખાઈ છે. વધારે ધ્યાન ખેંચે એવું એ છે કે છેવટે વલણમાં આધાર ભટ્ટનું નામ મળી આવે છે.]

૬૫૫ ઢ શુદ્ધેવઆખ્યાન વસ્તો સં. ૧૬૨૪ સં. ૧૭૫૪
૧૭૧ થી ૧૮૪

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૬૫]

૬૫૫ ઈ મોખાહરણ નરસિંહ સં. ૧૭૫૪ ૨૦૨થી ૨૩૬
(પ્રથમનાં અગીઆર કડવાનાં પ્રખેપ નથી.)

આરંભ:

ચીર ફાટે રુએ ગાટે હાડ તોડે હાથ;
કામ સમો કંથ સમરે સ્વપ્ન ફેરો નાથ.

અધર ડસતી દાંત સાથે મુખ વહે નિશ્વાસ;
કોણે કરે લાંછન લોકમાંહાં—કન્યકા ઉપહાસ ?
+ + + +

અંત:

ત્યાંહારે ઓખા રમે રંગે સુભગ અનિરુદ્ધ સાથ;
વન ઉપવન દીર્ઘ કાષ્ઠ કીડતા દિન રાત,
વલણ.

કીડતાં દિનરાત રંગે સરદ રાત સોહામણી;
કહે નરસહી નવલ લાપા લીયો ભકતો ! વધામણી,
(કડવું ૧૪)

+ + + +
ધન્ય વાસુદેવ દેવકી શુભે જન્મારે વલી દેવ મોરાર;
ધન્ય ઉપા ધન્ય બાણુશ.
ધન્ય ભગત જે કો ચિત્ત ધરે ધન્ય ધન્ય રે વૈષ્ણવ સુત, જાણુ;
ધન્ય નરસહી નવલ.....એ જેણે ગાયો રે હરિ પુરૂષ પુરાણ-
ધન્ય ઉપા ધન્ય બાણુશ !

કડવાં ૬૭. નવસારી મધ્યે.

[નોંધ. આ કોષ્ટ નવા કવિનું લખેલું ઓખાહરણ છે. ખીજા ઓખાહરણો સાથે આ મેળવવું તપાસવું જરૂરનું છે.]

૬૫૫ ષક. નળોખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૪૨ સં. ૧૭૫૬ ૨૩૭ થી ૩૧૫ અંત:

સંવત ૧૬૪૨ તાલીસ વરખે પૌષ સુદી ખીજા ભૃગુવારજ;
દ્વિતીયા મંદ્ર દર્શનની વેલા થયું પૂરણ કથા વિસ્તારજ.

+ + + +
શ્રોતાજન ! શ્રી કૃષ્ણ સાંભલો કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે.

કડવાં ૬૫ છતિશ્રી નલરાજનું આખ્યાન સંપૂર્ણ. સં. ૧૭૫૬ ના વરખે વૈશાખ વદી ૧ ને સોમવાર.

[નોંધ. આ પ્રત કાવ્ય રચાયા પછી ૧૪ મે વર્ષે કવિની હયાતિમાં લખાઈ છે, તેથી એક રીતે મહત્વની લેખાવ.]

૬૫૫ જી. વૈરાટપર્વ કાશીસુત સં. ૧૬૪૮ સં. ૧૭૫૬ ૩૨૬ થી ૩૪૨ આરંભ

ધર કુંજર યુખને.....સુરી નરપતિના ગુણ ગાઉ;
અવરહિ (?) પાંડવના જથ્થા બોલવારે અખિલ અજ્ઞાન અંગે.
+ + + +

અંત:

સંવત સોલ અડતાલા અંતે ઉત્તરાયન આદિત્ય;

+ + + +

શ્રીપુર સ્થંભ નગર સાગર તટ સર્વ લોક પુણ્યવંત;

જન્મદાન તપ શીલપણે બહુ ભાવ ભજે ભગવંત.

તે સ્વસ્થાન વસે છે કવિતા કુલ બંધારા વર્ણ;

...ગજ વ્યાસતણા મુંબથી દયાપાન કરું શુભ કર્ણ.

હીન જાણી દરજ્યા ચિત આણી કીમા દરી અવિનાશ;

શુભ્યમા જને વીરાટ વર્ણવ્યો કારીમુત એ કવિદાસ.

કડવાં. ૨૨. સં. ૧૭૫૬ ના જેઠ મુદ ૧૭ ને રવિવાર.

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮]

૬૫૫૫૫. અભિમન્યુ આખ્યાન જનતાપીદાસ ૩૪૬ થી ૩૬૫

[પ્રત છટક છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૨૫]

૬૫૬ પદસંગ્રહ (૬) સં. ૧૮૮૪ ૮

[નોંધ. આમાં નરસિંહ, અખો, પ્રેમદાસ વગેરેનાં છટક પદો લખેલાં છે.]

૬૫૭ વેદાંત ચૂર્ણ મનહરદાસ ૧૬
નિરંજના

૬૫૮ યજ્ઞ પ્રકાશ સં. ૧૮૪૬ ૮

૬૫૯ કવિ ત્રિયા કૈશવદાસ ૨૪

૬૬૦ લાખા બૂપણ જસવંત ૨૦

[નોંધ. આ ચારે હિંદી ગ્રંથો છે અને તે જાણીતા છે.]

૬૬૧ ભગવદ્ગીતા રામભક્ષા સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૮૮૩ ૩૨

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૬૨. આ સિવાય ધર્મદાસના મહીના, રાસ તેમજ ધીરો, કબીર, નરસિંહ વગેરેનાં છટક પદો લખેલાં છે.]

૬૬૨ મુઝા બહોતેરી સામળ. ૧૧ થી ૩૮

[નોંધ. શરૂઆતના ૧૧ પાનાં કાઢી ગયેલાં છે; છેલ્લે પાને ૨૬ મી વાર્તા પૂરી થાય છે.]

૬૬૩ શકુનાવલી ૫

[ગદ્યમાં છે.]

૬૬૪ ૫૬ સંગ્રહ (૧૦, ૧૧, ૧૨.)

[નોંધ. આમાં ત્રણ ગુટકા છે, જેમાં ભાગવતનાં ધોળ, વક્ષાની આરતી તેમજ નરસિંહના પદો અને હિંદી પદો વગેરે ઉતારેલાં છે.]

૬૬૫ ભદ્રાની વાર્તા	સામગ્ર	સં. ૧૯૦૫
૬૬૬ મામેરું	ત્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૬	૭૮ થી ૯૦
૬૬૬ અ હુડી	ત્રેમાનંદ	૯૪ થી ૧૦૦

[વળી પ્રતમાં ખીખાં કેટલાંક પરચુરણ પદો લખેલાં છે.]

૬૬૭ ભક્તમાળા ૩ થી ૧૩૬

[નોંધ. હિંદી ગ્રંથ છે. સરજાતના અને અંતના—બંને તરફનાં પાનાં નથી.]

૬૬૮ સુરેખાહરણ વીરણ સં. ૧૭૨૦ સં. ૧૮૦૩ ૭ થી ૬૨

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯૦]

૬૬૮અહુડી	ત્રેમાનંદ સં. ૧૮૩૩	સં. ૧૮૩૦ ૬૩ થી ૮૬
૬૬૮ક દાણસીલા	ત્રેમાનંદ	૮૭ થી ૯૬

[ખીજ પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮૩ અ.]

૬૬૯ વહાલ વિનોદ સુખાનંદ સં. ૧૭૪૭ ૬

અંત:—

વાલો સુખાનંદ ને રંગરંગીલો આપણુ તે રંગરંગીલા અહમ્મે.
આપણું ચિત્તનૂં બાલ્ય પરુ (?) પ્રભુજને ગમે તે ગમાવીએ.

x

x

x

ઇતિશ્રી સુખાનંદ વહાલ વિનોદ સંપૂર્ણ. સ. ૧૭૮૬ ના પ્રથમ આવણુ સુદ ૧ ને રવિવાર.

[નોંધ. પ્રત તુટકા અને છૂર્ણ છે. કવિ નવો છે.]

૬૭૦ અખોલા રાણીની વાર્તા	સામગ્ર	સં. ૧૮૯૬
૬૭૧ વલ્લભના ગરબા	વલ્લભ	૩૬
૬૭૨ સ્વામીનારાયણ } સંગ્રહાયના પદો. }		૧૩૬

[આમાં ભદ્રાનંદ, સુક્તાનંદ, ત્રેમાનંદ વગેરેનાં પદો લખેલાં છે.]

૬૭૩ પ્રકીર્ણ કાવ્યો.

[નોંધ. આમાં પ્રીતમનો જ્ઞાન કકેડા, દયારામનું રૂકિમણી હરણુ
કૃષ્ણરામનો કપિલ દેવદુતિ, ગોવિંદનું સતલામાનું રસણું, રણુછોડનું રાધિ
કાનું રસણું વગેરે ન્હાનાં કાવ્યો લખેલાં છે.]

૬૭૪ હરિરસ ઇસરદાસ

આરંભ:—

ફૂલો.

પહિલુ હં લાગું લક્ષી પીતાંજર ગુર પાય;
જેદ મહારસ ભાગવત પાંસું જસ પસાય.
નારાયણુનિ વિસારીધ નીત્યે પ્રત્યે લીજે નામ;
જો લાખ્યો માનુષ જનમ તો કીજે ઉત્તમ કામ.
+ + +

અંત:—

નમો ભોગ ભોગવિષ્ણુ ઇસર કહૈ કંસ વડારણું;
સાંભલસ વચણુ જગજીવ જા મરણુ મરણુ છોડિ
છોડિ જગ છોડિ વિણુ.

૬૭૪ અ નાગદમણુ

સં. ૧૯૧૬ ૨૦

આરંભ:—

વસતો સારદ વેનવું સદગુરુ કરું પસાદ;
પવાડ પનગાંસરે જડુપતિ કીધો જાધ.

+ + + +

અંત:—

x + x x

તત નામ સુણુણુ અહી રાવતાણા ગમણુ કાજ આવા ગમણુ.
ઇતિ શ્રી નાગદમણુ સંપૂર્ણ. સં. ૧૯૧૬ ના જોઠ વહી ૧૨ને સનિ-
વાર. વીળાપુર.

ઇતિ શ્રી હરિરસ સંપૂર્ણ.

[નોંધ. પ્રસ્તુત હરિરસ કાવ્ય લીંબડી દરબાર તરફથી પ્રકટ થયું છે;
બીજા પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૪૪૨ અને તે ચારણી લાપામાં લખાયેલું છે.]

૬૭૫ ગરબા અને પદ સંગ્રહ (૧૩)

૪૬

[આમાં નરસિંહ, ધીરો, પ્રીતમ, રણુછોડ વગેરેનાં પદ, ગરબા, વગેરે
લખેલાં છે.]

૬૭૬ અભુજન ગીતા ધનદાસ સં. ૧૯૧૦ ૪
૬૭૭ પદ, કીર્તન સંગ્રહ (૧૪-૨૫) ૩૯

[જુદા જુદા કવિઓનાં પદ, કીર્તન છે. બે પ્રતો એકઠી કરી છે.]

૬૭૮ વેદાંત મહાકાવ્ય મનહરદાસ સં. ૧૮૨૬ ૧૬
(નીરંજના)

[હિંદી ગ્રંથ છે.]

૬૭૯ કમ્પીરનાં પદો ૭૧ થી ૧૦૦

[પ્રત છુટક છે.]

૬૮૦ હુંડી શ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ ૨૪

૬૮૧ પંચાખ્યાન વાર્તિક ૨૨

આરંભ —

દક્ષિણ દેશ તિહાં મહિસારૂપ નામે નગર છે. તિહાં જિતશત્રુ નામે રાજા રાજ કરે છે. તિથુ નગર ઇશ વર્ધમાન ઇસે નામિં વ્યવહારીક વસે છે. તે એકદા અવસરે પાંચશઠ ૫૦૦ પોહીયા વસાણે ભરી પરદેશ ચાલો. x x

[નોંધ. સંસ્કૃત ગુજરાતી ગદ્ય ગ્રંથ છે. પૃ. ૨૨ થી અંતનો ભાગ છુટક છે.]

૬૮૨ લવાનીકાવ્ય લવાનીશંકર સં. ૧૬૨૮ સં. ૧૬૨૮ ૬૨

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રત શિક્ષા અપથી છાપેલી છે. બેખક પોતાનો પરિચય એક પદમાં નીચે પ્રમાણે કરાવે છે:—

“ વિષ્ણુ ઐહીવ્ય સદસ્ય જાતિ કહે લવાનીદાસ—કળયુગ.
ગુર્જર દેશમાં ગામ છે મારું મહ તારંગા પાસછ રે;
સહુ ભાગ્યશુભો સેવક કહેવે હુડોસ ગામમાં વાસ—કલયુગ.
સંવત ૧૬૨૮ વીશમાં શ્રાવણ સુદી ખીજછ રે;
શિવશકરના સોમવારે કાધી પ્રભુજીએ રીઝ—કલયુગ. ”

૬૮૩ સતભામાનું રસધું ગોવિંદ

[આ ઉપરાંત તુકારામના અભંગ તેમજ સુરદાસ, મીરાં, કમ્પીર વગેરેનાં પદો લખેલાં છે.]

૬૮૪ બાળી વિલાસ કૃષ્ણદાસ ૪૦

[નોંધ. ઐતિહાસિક ગ્રંથ છે અને તે હિંદીમાં લખેલો છે; પણ તેના થોડાક જ પાનાં મળી આવેલાં છે.]

૬૮૫ બિહારી શતસાધ બિહારીદાસ

૨૫

[પ્રત અધુરી છે.]

૬૮૬ ધાંભિંદ સ્તોત્રો

૧૮

[સંસ્કૃત શ્લોક ગુજરાતી અર્થ સાથે.]

૬૮૭ પાંડવ ગીતા

સં. ૧૮૧૫ ૯થી૨૯.

અર્થ:—

“ પાંડવે ઉચ્ચરું એહ્મં યે સ્તોત્ર તે દેહ્યું ભણે થકે પંવિત્રને કરે. આયુષ્યને આપે. પુણ્યની વધિ કરે. પાપનો નાશ કરે. દુસ્વપ્નદોષને દાસે એહ્મં ૮૭ ઇતિ શ્રી મહાભારતે શાંતિપર્વણિ બીજમ નારદ સંવાદે પાંડવ ગીતા નામ વિષ્ણુ સ્તુતિ x x સં. ૧૮૧૫ વર્ષે વાણારસી મધે નંદપદ્રં નિવાસી ઉપાધ્યાય મુખેશ્વરે વીરેશ્વરેણુ લિખિતં. ”

[નોંધ. આરંભનાં ૮ પાનાં દ્રટક છે; અને મૂળ સંસ્કૃત ગુજરાતી ગદ્યમાં ભાવાર્થ સહિત છે.]

૬૮૮ હંધુ અરિત્ર

નાકર

સં. ૧૭૨૮ ૪૦

આરંભ:—

રાગ કેદારો.

પ્રથમિ પ્રભૂ સીતા પત્ની પ્યાન 'ધરીનિ' મન્ય;
તે દે કૃપા થકી મૂળનિ ઉપજિ ઉત્તમ વચન.
વહંશ્યં પાયનિ પૂછિછિ જન્મેજિરશ 'બુષાલ;
સ્વામીજી મૂળનિ ગોઅંદના મુણસંભણવો રસાલ.

x

x

x

x

અર્થ:

એવું મના થકી સાંભળિરિ તે જીવિ ભવ પાંચ;
ખિહુ કરજોડી વીંનિવિરિ નાકર હરિનો દાસ.

x

x

x

કડવાં ૨૨. x x ઇતિ શ્રી કરણ આશાંન સંપૂર્ણ. સં. ૧૭૨૮ ના ચૈત્ર સુદ ૧૫ ને સોમવાર. વેગનપુરી.

૬૮૯ અ મામેરં

ગોવિંદ

૨૪થી૩૩

[નોંધ. નાકર કૃત કર્ણનું આખ્યાન તેમજ ગોવિંદનું મામેરં સારી રીતે સંશોધાઇ, એડિટ થવાની જરૂર છે.]

૬૮૯ નરસિંહની ચાતુરી } નરસૈં સં. ૧૭૮૨ ૩૩ થી ૬૧
પદો વગેરે

આરંભ—

“ મુણોજી સલોણુ કરે રોવણુ સ્થાને ભર્યો છે નેવણું ?
શું દુઃખ છે તલારે નાથ ! વાહાવાજી કહોની મુજને વાત.
વાત કહોની વાહાવા મુજને કાં યે રહા ઉદાસ ?
સ્થાને કાજે માહવજી ! મુખ મુકો નિશ્વાસ. ”

+ + + +

અર્થ:

“ ધન ધન રજની આજની ધન ધન માહારો અવતાર;
નારસૈયા નાથ શું રજે રમી વિહાર. ”

+ + +

[ચાતુરી ૧૩. સં. ૧૭૮૨ ના ફાગણ શુદ્ધિ ૨ ને ચરશીવાર.

૬૯૦ બાર માસ ત્રિમાનંદ (?) સં. ૧૭૭૬ ૫

આરંભ:—

તુલક.

પિંજરે શુક ને સારિકા કૂળુ કરો રે વિચાર;
કંદર્પ પરમ સંતાપે રે હું મરતી મ માર. ૬
માથ રીસાબો રે હે સખી ! કમળે દીજે દોષ;
કર કંકણનો પટંતરો દર્પણમાં શાને બોલ. ૭

(માસ ૬)—

ફાગણુ મામે કુલી રહાં કેસડાં રાતાં રે ચોલ;
સહીયરડી મંગ રમતાં રાતાં રે મુખ તંબોલ. ૧
રોતો ગુલાબ રંગાલો રે રાતી ખાતી આંખ;
પીઠ પીયઝરી છાંટે રે રાતી કેસર છાટ. ૨
હોલી રમે રે સાહેલડી વાજે ઝાંઝ પખાજ;
આપણુ બિહુએ તારુણી ! ગાયું નવનવા રાગ. ૩
આજ મંગલ મન માહરે રે ફરકે ‘ડાણુ’ અંગ;

પીઠિ પરાણા પધારણે આવસુને રે ઘેર ગંગ. ૪
લાવની ભૂપણુ લામની ! કામની ! કેસર માર;

+ + + +

અંતઃ—

x x x

દોહરા.

સકલ ષષ્ઠાંડમાં નેહ ગાયો સ્નેહ કરી સામલે બાંધ સાજા;
રાધિકા તનતણા તાપ ટાળ્યા રથ ચઢી કૃષ્ણ પોતે પધાર્યા.
માસ ૧૨ સંપૂર્ણ. સં. ૧૭૭૬ ના ભાદરવા સુદ ૩ ને શુક્રવાર.

૬૯૨ અખે ગીતા અખે ૫૧

[વધુ માટે જુઓ વાદી નં. ૫૭૫.]

૬૯૨ અભિમન્યુ આખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૯૨૨ ૬૮

અંતઃ—

વટપત્રવાસી ચતુર્વેશી ભટ્ટ પ્રેમાનંદ નામ;
શ્રાવણ સુદિ તિથિ દ્વિતીયા પુરણ કીધા ગુણ ગ્રામ.

x x x . x

પ્રાકૃત કથા અભિમાનની ઠવિજને પ્રેમે કરી;
ભટ્ટ પ્રેમાનંદ ઓચરે ઓતાજન બોલો શ્રી હરિ.

સં. ૧૯૨૨ ના મહા સુદ ૯ ને શુક્રવાર.

૬૯૨ અ રણુચર પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૪૧ સં. ૧૯૨૨ ૪૬

અંતઃ—

સંવત્સર એકતાલોસ વરસે ચૈત્ર સુદી બીજલ;
રવિવારે કથા ચપ્પ પુરણ કાર્ત્ત રસીઆ લેશે સ્વાદલ.

દેશાધ મહેવા શંકરદાસે મુને આચા આપીલ;
સંસેપે કથા કહી પૂર્વે તે હપર કાષો વિસ્તારલ.

+ + + +

ભટ્ટ પ્રેમાનંદ કહે કર જોડી વિષ્ણુપદને પામીલ.

+ + + +

શ્રી રામનો મોટા મહિમા રાખો હદીઆ માંચલ;
તે ચકી સૌ સુખને પામે પામે અવિચલ કામલ.

+ + + +

કડવાં ૬૬ ઇતિશ્રી રણુચર સંપૂર્ણ. સં. ૧૯૨૨ ના મહા વદી
૫ ને રવિવાર.

[નોંધ. બંને કાવ્યો અભિમન્યુ આખ્યાન તેમજ રણુવદ્ધ બંને પ્રેમા-
નંદના છે અને તે છપાયેલાં છે. જુઓ યાદી નંબર. ૩૮૮, ૨૧૪.]

૬૯૩ સરસગીતા પ્રીતમ સં. ૧૮૩૨ સં. ૧૯૧૬ ૫૩

[નોંધ. વધુ માટે જુઓ 'પ્રીતમની વાણી'—સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક
કાર્યાલય તરફથી પ્રકટ થયેલી છે; વળી આમાં તેના છટક પદો પણ લખેલાં છે.]

૬૯૪ જોગણીની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૧૬ ૩૨

૬૯૫ માધવાનલની વાર્તા સામળ ૩૬

૬૯૬ કલશની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૧૬ ૫૧

૪૯૭ નંદખત્રીસીની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૨૯ ૪૦

૬૯૮ પંચડંડની વાર્તા સામળ સં. ૧૯૨૯ ૩૩

૬૯૯ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૭૬ સં. ૧૯૪૦ ૧૧૪

[નોંધ, યાદી નં. ૬૯૪ થી ૬૯૯ ની બધી પ્રતો શિક્ષાજાપમાં
જાપેલી છે; પ્રસ્તુત પ્રતમાં નળાખ્યાનની રમ્યા સાથે સં. ૧૭૭૬ આપેલી છે.]

૭૦૦ પંચાધ્યાયી નંદદાસ ૩૮

[હિંદી ગ્રંથ છે.]

૭૦૦ અચોરાસી વેષ્યુવનાં નામ ૩૫ થી ૪૨

[હિંદીમાં છે.]

૭૦૧ શ્રીકૃષ્ણસિદ્ધાંત મુક્તાનંદ સં. ૧૯૧૫ સં. ૧૯૨૩ ૭ થી ૨૩૫

[નોંધ. સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયનો ગ્રંથ, ગદ્યમાં શિક્ષાજાપથી
જાપેલો છે.]

૭૦૨ કીર્તિના અને પદો ૭૭

[નોંધ. આમાંના બધાખરા પદો સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયનાં છે. તે
ઉપરાંત દ્વારામનું રુદ્રિમણી દરણ અને અન્ય કવિઓના ગરબી ગરબા
લખેલાં છે. ખીજા સંગ્રહ માટે જુઓ યાદી નં. ૬૬૨.]

૭૦૩ ધોળપદો (૧૫) ૬૪

[નોંધ. આમાં વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના ધોળગ્રંથ વગેરે લખેલાં છે.]

૭૦૪ ગરબા સંગ્રહ (૧૬) ૫૨

[નોંધ. આમાં પરચુરણ ગરબા, પદ, મલીના વગેરે લખેલાં છે.]

૭૦૫ ચંદ્રશેખરનો રાસ

૧૮૦

[નોંધ. શિલાછાપમાં છાપેલો છે. આરંભ અને અંતના પાનાં નથી.
વધુ માટે જુઓ " જૈન ગુર્મર દ્રવિઓ "—આ. ૧;]

૭૦૬ સુરતીના મહીના અક્ષાન્નંદ

૫૪ થી ૬૪

આરંભ:

પ્રભુમું ગિરિગરે નંદને સારણ લાગું રે અરણ્ય;
ચંદ્રે ચતુર્ભુજ નાવીઆ રાધાજી કરે રે વિચાર,
જે લાવે પીઠિની વધામણી આમું એકાવલ દાર.

x

x

x

દાન્યુજી માસે કુલી રણાં કેસુમાં રાતાં ચોલ;
સહીઅરડી રંગ રાતીરે રાતાં મુખ તંબોલ.
રાતો ગુલાબ રંગીલો રે રાતી ખાતી આખ્ય;
પીઠિ મારે પીચકરી રાતી કેસર છાંટ.

x

x

x

વલતાં વલતાં વરસ વહી ગયું લાગ્યો ભવનો રે ખેદ;
અક્ષાન્નંદનો પ્રભુ મળ્યો નિત્ય કેદે જેને વેદ.

x

x

x

પ્રતિ મહીના સુરતીના માસ તેર સંમાપ્ત.

[નોંધ. અક્ષાન્નંદ કાવ્ય સંગ્રહમાં આ મહીના પ્રકટ થયેલા જણાતાં
નથી. આ લખાણ સાથે સરખાવો યાદી નં. ૬૯૦ પ્રેમાન્નંદના મહીના.]

૭૦૬ અ ગરબા સંગ્રહ (૧૭)

૪ થી ૫૪

[આમાં પરચુરણ ગરબા, ૫૬ વગેરે લખેલાં છે.]

૭૦૭ ગરબા સંગ્રહ (૧૮)

૬૪

૭૦૮ શુક્રદેવ આખ્યાન વસ્તો

સં. ૧૬૨૪

૮૩

[નોંધ. દ્રવ્ય. ૨૭ પાટીનો લાગ્ય નથી. આ દ્રવ્ય બૃહદ્રામ્ય રોહન
લા. ૪ માં છપાયેલું છે. જુઓ યાદી નં. ૧૫૯અ]

૭૦૯ મુધન્દા આખ્યાન ગોવિંદ સં. ૧૭૦૫ સં. ૧૯૪૨ ૬ થી ૩૬
(મોરારામુત)

અંત:

સંવત સંતર ચતપાંચ વરખે પ્રખાસ્ત આખાડ;
શુકલ પક્ષ દ્વિતીઆ રવિ ખાલવું અર્જુણ લાડ.

x

x

x

ભારું જાતિરે ગામ સુરત તાંદાં વસું છુ વાસ,
કંસાર કુવ માહારું શ્રી નાથ પુરી આસ.
દીનમધ દયાલ શ્રીપત્ય પૂર મહારા કોડ,
મોરનો સુત વીનવે ગોવિંદ કહે કુ બોડ.

કડવાં ૧૫ ધતિશ્રી સુધ-વાનુ આખ્યાન સંપૂર્ણ. સ. ૧૭૪૨ ના
બાદરવા સુદ ૧૪ ને ભોમવાર.

[તોંધ, આ કવિ નવો છે.]

૭૦૬ લવકુશ આખ્યાન નાકર સં. ૧૮૦૨ ૩૬ થી ૭૬
શગ કેદારો.

આરંભ:

કૃપા કરોની એક જ દંત શુદ્ધ સુધના જે કંથ,
અવિચલ વાણી મુજને આપીએરે. ૧

x

x

x

અંત:

વીરખેત્ર વડોદરે વાસ કિહિ નાકર હું હરિનો દાસ,

x

x

x

એકા અને તાં જે સાંભલિ પાચિ પાતિક વેહના દલિ,
નરનારીની પોચી આસ કગ્લેડી કિહિ નાકરદાસ,

x

x

x

ધતિશ્રી લવકુશનું આખ્યાન સંપૂર્ણ. સ. ૧૮૦૨ ના મહા સુદ ૭
ને રવિવાર.

૭૧૦ પદ અને ગરબા સંગ્રહ (૧૯)

૭૧૧ બરાસ કસ્તુરીની વાર્તા સામળા સં. ૧૮૧૦ ૨૦૩

[અત શિવાજીપત્ની જાપેલી છે.]

૭૮૨ ભગવદ્ગીતા રામકૃષ્ણ ૧૪

આરંભ

આઘ શ્રી ગુરુને નમું આદિ પુરપનું ધ્યાન,
ભગવદ્ગીતા બોલયુ કેવલ સહ્યાન

x

x

x

અંત:

યોગસાત્ર પદ્ધતિવાય

સંન્યાસ યોગ અષ્ટાદશો અધ્યાય. ૬

+

+

+

(આ પછી ક્ષત્યુતિ છે.)

૭૧૩ પ્રહ્લાદ આખ્યાન કાલિદાસ

સં. ૧૯૨૦

૧૦૪

૭૧૩ અસીતાવેલ ત્રેમાનંદ (?)

૪

આરંભ:

ધૃતર યદી કૃતપનો તે તો ગૌરીપુત્ર મણેશ;

જનમ તનયા કુંવરી તે તો વરવાં છે રઘુરામ.

ત્રંબક તોરણ બાંધીયું ચોતરફ વાગી લાક.

અંત:

જનમ ફેરે આંગણે આનંદ થાય અનંત;

સહુકો કહે સીતા પરણશે ત્રી ત્રેમાનંદ (?)

[નોંધ. આ પંક્તિઓ વજ્રઆના કાવ્યની સાથે મળતી આવે છે

તે જુઓ યાદી નં ૧૯૪ વ.]

૭૧૩ અખાંખો

૨

આરંભ:

અખો અખંડ મંડપથી કૃતરો જેનો મજ ભોવનમાં વાસ;

સાહેલીરે ! આખો મોરીઓ.

વસુદેવે તેમાં ખીજ રાખીકે થયો દેવકીસુત પ્રમુત.

સાહેલીરે ! આખો મોરીઓ.

+

+

+

અંત:

એકલમા શ્રી કૃષ્ણ પુરણ પુરુષોત્તમ વિશ્વાધાર:

સાહેલીરે ! આખો મોરીઓ.

[નોંધ. આ ઉપરાંત લખગીતો, ગરબા વગેરે લખેલાં છે.]

૭૧૪ અખેગીતા

અખો

૧૪૪

૭૧૪ અવણુમરો

ત્રેમાનંદ

૨૫

૭૧૪ વસુદેવીબાઇનો

ધીરો

૨૬ થી ૪૪

વિવાહ

૭૧૪ કયાતુરી

જીવણદાસ

૪૫ થી ૬૨

[નોંધ. આ જ્યાં કાવ્યો જાણીતાં અને જાણ્યાં છે.]

૭૧૫ ગરબા સંગ્રહ

(૧૬)

૭૧૬ વિક્રમચરિત્ર

સામળ

૨૨૭

[નોંધ. આ ઉપરાંત હિંદી ગુજરાતી પદો, ગરબા, કવિત વગેરે લખેલાં છે.]

૭૧૭ મામેરું

ત્રેમાનંદ

સં. ૧૯૨૬

૭૧૭ અ હુડી

ત્રેમાનંદ

સં. ૧૯૨૬

[નોંધ. પ્રત બહુ અશુદ્ધ છે; આ ઉપરાંત દયારામના પદ, ગરબી વગેરે લખેલાં છે.]

૭૧૮ અશ્વમેધ

રકુનાથ સં. ૧૮૭૨ સં. ૧૯૪૦ ૧૭૯

[નોંધ. આ કાવ્ય છપાયેલું છે.]

૭૧૯ ગણપતિપ્રત કથા

સં. ૧૮૫૮

૮

(ગદ્યમાં છે.)

આરંભ:

“ હસ્તિનાપુર વિશે પાંડવ રાજ કરે છે તે કૌરવ ને પાંડવ માંદે માંદે વિરૂદ્ધ થયા ને કપટ કરિને પાંડવ કનેથી રાજ લીધું. ”

x

x

x

x

અંત:

“ x ■ આ પ્રત કોઇ સ્ત્રી પુરુષ કરશે તેને વિયોગ મટશે. ધન ધાન્ય પુત્ર સંપત્તિ આશા મનસા પુરજી થશે. ચિંતિયા કારજ સિદ્ધ થશે. મતિ શ્રી ગણપતિજી મોક્ષ માતાજીની ચંદ્રોદય અતુર્યા કથા સમાપ્ત. ”

x

x

x

૭૧૯ અ ગરબા સંગ્રહ (૨૦)

[નોંધ: આમાં નાનો, વજ્રલ, રામકૃષ્ણ, શિવાનંદ વગેરેનાં પદ, ગરબા વગેરે લખેલાં છે; તેમજ ત્રેમાનંદની હુડી અને મામેરું છુટક મળી આવે છે.]

૭૨૦ નરસિંહનાં પદો

નરસિંહ

૧૯૮

[નોંધ: સંગ્રહ સારો છે; પણ આગળ પાછળનાં પાનાં ફાટી ગયેલાં છે.]

૭૨૧ અંકસેન ચરિત્ર (?) સં. ૧૭૧૫ સં. ૧૭૧૬ ૧૨૫

નોંધ. આરંભનાં ૨૮ પાનાં નથી. રચાયા પછી ચોથા વર્ષે તે છેક મુલતાનમાં છિતારાયું છે. તેની છેવટની પંક્તિઓ નીચે મુજબ છે:—

“ શ્રી જિનદત્ત કુશળ ગુરુ મેરા, સાંનિધકારી સવેરા બે.

શ્રી ઈશ્વરેવ શક્તિ પ્રસાદ્ય, તેજ પ્રતાપ સવાદ્ય બે
સંવત સત્તર પનરોત્તર વરસઈ, વૈશાખ વદિ તેરમ દિવસે બે
પૃથિવી પુત્ર વાર મુદી હામઈ, દરબ ઘણુ ધમઠિ ધરે
શ્રી ખરતર ગચ્છમુ મિહિતચંદ, યુગ પ્રધાન જિન ચંદ બે.

x

x

x

શ્રી સુમતિ ભાવર ઉમઈલાયત સુસીસ. ગણિથી જ્ઞાનચંદ મુજસ
જગીઆ.

+

+

+

સંવત ૧૭૧૯ વર્ષે કાર્તિકવદિ સપ્તમી બુધોવારે. શ્રી મુલતાણુ મધ્યે
લિપી દૃતે-સાહેબો ધરાદક્ષા પકનાર્થ.

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ “ જ્ઞેન ગુર્જર કવિઓ, ”
ભા. ૧.]

હરર જ્ઞાનપ્રકાશ

ગોપાળદાસ

સં. ૧૭૦૫.૧ થી. ૬૦

આરંભ

જે જે શ્રી આદ્ય નિરંજન અવિચલ પદ નિર્વાણ;

સત્ય સ્વરૂપ સનાતન સાખી તેને કઈ પ્રણામ.

+

+

+

અતઃ

સંવત ૧૭૦૫ માસ વૈશાખ અષ્ટમી ભોમવાર.

રાજનગર શ્રી અમદાવાદ હરવાનવાડી ગૃહે અંચ સંવાદ.

વડે સાજને અગ્રલજ્ઞ મોહ કવિતા કો મ દેશો ખોડ.

+

+

+

જન્મભોમ નંદાવતી ગામ પિતા ખીમજી નારણદાસ નામ

તેહનો સુત તે દાસ ગોપાલ અંતજ સકલ તણું તે બાલ.

સાધુ સંતને લાગી પાપ દાસ ગોપાલ કૃતારથ યાવ.

x

x

x

[નોંધ: આ ઉપરાંત લાલજુના બાલલીલાના પદો સાત પાનામાં
છિતારેલાં છે.]

૭૨૩ શુભઅકાવલીની વાર્તા કૃષ્ણદાસ

[નોંધ. છેવટનો ભાગ કડી ૧૬૨૬ થી તુટક છે.]

૭૨૪ પદ ગરમા સંગ્રહ (૨૧)

૩૬૭

[નોંધ. આમાં જૂદા જૂદા કવિઓનાં પદ, ગરબી, ભજન, મહીના વગેરે લખેલાં છે.]

૭૨૫ રાજનીતિ

જસુરામ

સં. ૧૮૧૧ ૩૬

(હિંદી ગ્રંથ છે.)

૭૨૬ સામળશાહનો વિવાહ હરિદાસ

સં. ૧૮૩૨ ૬૬

૭૨૭ પદ સંગ્રહ (૨૨)

૧૨૭

[નોંધ. આમાં રૂઢનાય, દારકાંદાસ, રાજે, નરસિંહ, રણછોડ, કૃષ્ણદાસ વગેરેનાં ગુજરાતી, હિંદી પદો લખેલાં છે.]

૭૨૮ ચંદ્રહાસ આખ્યાન

રાજધર

સં. ૧૬૭૭

રાગ ગોડી.

આરંભ:—

પાર્વત્યાત્મજ કરે પ્રણામ નિજ રણાધિપતિ તારે નામ;
દીર્ઘોદર શોભિત કુંદાલ સિદ્ધિ શુભિ વર દે મતિ વિશાલ,

x

x

x

અંત:—

સંવત એકવીસો સહી લે અંગિગજ સંવત્સર નામનિ:

x

x

x

હુંતો ખાલક બદોજન સહી એમ દાખે રાજધર દાસનિ.

x

x

x

[નોંધ. કડવા ૨૬ માના થોડાક ભાગ પછી પ્રત તુટક છે. આ સિવાય સુલટ કૃત દ્વાતાડપ, સુભાષિત મુક્તાવલી, શુભાકર કૃત કામ પ્રદિપ વગેરે મંસ્કૃત ગ્રંથો લખેલાં છે; પણ તે બધાં તુટક અને અધુરાં છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૮૬ અ.]

૭૨૯ ગુર્જરભુષ નામાવલી

૩

[નોંધ. આ નામાવલિ મંસ્કૃતમાં લખેલી છે, અને તેમાં મં. ૮૦૨ થી સં. ૧૫૮૭ સુધીના ગુર્જર રાજ, પાદશાહોની વંશાવળી લખેલી છે.]

૨૧૧

[નોંધ. આગાખાન-હેરમાવલી સંગ્રહાવળી આ ભજન સંગ્રહ છે, અને જૂદા જૂદા સંગ્રહાવળીસાહિત્યનો અબ્યામ થવા માટે તે ઉપયોગી થાય એમ છે.]

૭૩૧ શિવગીતા અનુભવાનંદ સં. ૧૭૮૮ સં. ૧૮૦૮
નાથભવાન

૫૮
થી રૂપ૪

આરંભ:—

ને ને ગિરિભપતિ ને ને ગણપતિ ને ને મંગલકૃપ;
ને.....પુરાષ ને મહામાયા સરસ્વતી સ્વરૂપ.

+ + +

અંત:—

અનુભવાનંદ લહે છે જ્યમ નામ પ્રથમ ને નાથભવાન

+ + +

સંવત ૧૭૮૮ માંદ એકાદશી અમ્બન વદી ગાએ
ભોમવારે પુરશુ એ થઇ ગ્રોતે શિવ ગ્રેહરીને કહી.

+ + +

+ + + ત્યમ અનુભવાનંદે કહ્યું.

(હેવટલું પાતું ફાટી ગયું છે.)

છતિ શ્રી પદ્મપુરાણે શિવગીતાયાં મોક્ષયોગનામ પોડશો અધ્યાય
પ્રાકૃત ભાષા સમાપ્ત. + + સં. ૧૮૦૮ ના આસો સુદ ૫ ને ગુરુવાર,
અમદાવાદ.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૮, અંક ૧ માં
છપાયું છે.]

૭૩૧ અ રસિકરાજ } વિશ્વનાથ સં. ૧૭૬૨ ૫૭
યાને
રાધાકૃષ્ણ વિનોદ }

અંત:—

સંવત સત્તરે વ્યાસદશાં તે જોઈ સુદ તિથિ બીજ,
વાર ગુરુને.....અંથ પુરશુ રીજ.

+ + +

વિશ્વનાથ કર જોડી કહે છે ચરણે રાખો શ્રી મહારાજ !

x x x

છતિ રસિકરાજ વિરચિતાયાં x x સંપૂર્ણ.

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૦૯]

૭૩૧ વ અંબાજીનો નાથભવાન
અને અનુભવાનદ
રાધાદૃષ્ટનો
ગરબો

૨૫૫ થી ૨૬૦

[નોંધ. આ સિવાય આમાં છટક ૫૬, ગરબા, મહીના વગેરે લખેલાં,
મળી આવે છે.]

૭૩૨ સર્વોત્તમજી ટીકા

૫૫

[નોંધ. વૈષ્ણવ સંપ્રદાયનો ગ્રંથ હિંદીમાં છે.]

૭૩૩ ધર્મ તત્ત્વસાર રામપ્રસાદ

સં. ૧૮૭૬ ૧૩૧

[હિંદી ગ્રંથ પદ્યમાં છે.]

૭૩૪ નીતિશતક

ભટ્ટહરિ

૩૮

આરંભ:—

ભર્તૃહર કહિછિ. યે સ્ત્રી નિરંતર ચીતધૂં તે સ્ત્રી અનુરાગિણી થકી.
ખીજા પુરુષનિં વાંછિ, તે પુરુષ અનેરી સ્ત્રી સંસકત અનેરી સ્ત્રીની સેવા
કરમ. અભારમ અર્થિ કાષ્ઠએક ખીજા સ્ત્રી સંતોષ ધરતી હોશિ. તેહ
કારણ ભણી, તે સ્ત્રી અભારી નિંઘા તે પુરુષ નિંઘા. કામ નિંઘા. એહ
પરસ્ત્રી નિંઘા. હૃંધ નિંઘા.

અંત:—

મધુસૂદન યે નારાયણ તેહના ઉદરનિ વિધિ ત્રેલોક્ય રહિછિ એહવે
યે મધુસૂદન નારાયણ તે શેષનાગ ઉપરિ શયન કરિછિ. એ—(સ્લો. ૧૦૩) પૃ. ૩૮

[નોંધ. ભાષાંતર ગુજરાતી ગદ્યમાં મૂળ સહિત લખેલું છે. પદ્ય
તે છટક છે.]

૭૩૫ વસિષ્ઠ ગીતા

નરહરિ

૨ થી ૯૮

[ખીજા પ્રત માટે જુઓ પાઠી નં. ૪૦]

૭૩૫અ દસગીતા

૪૫ થી ૧૦૨

[નોંધ, ભાષાંતર ગુજરાતી ગદ્યમાં મૂળ સહિત છે. સરજાતનો ભાગ નથી. તેનો અંતનો ભાગ નીચે મુજબ છે;—

યે આત્માનિ મન નથી, વાયા નથી. ચેહની સરીર નથી. મારત યે વાયુ નથી. ચેહનિ ગુર ઉપદેશ નહોં x + કેહેવુ ચેવુ સર્વત્ર પ્રકાશ છિ. ક્રિતિશ્રી દ્વાત્રેય વિરમિત દયગીતા ડટમં પ્રકરણ સંપૂર્ણ સમાપ્ત.]

૭૩૬ હસ્તામલક ભાણુદાસ સં. ૧૭૭૭ સં. ૧૮૫૧ ૭૧

અંત:—

સંવત સતર સતોતરે અને જયેષ્ઠ મહીનો સાર;
શુકલ પક્ષની શુભ નવ અને સુરતણો ગુરવાર.

+

+

+

હસ્તામલક ચંકર તણો અદ્વૃત એ સંવાદ,
પદબંધ પ્રેમે નીપનો કૃષ્ણપૂરી ગુર પ્રસાદ.

+

+

+

નરનારી ગાય ને સાંભલે નિત કરે અબ્યાસ;
તેહનાં અંતર દક ઉમડે ધમ કહી ગયા ભાણુદાસ.

+

+

+

કડવાં. ૧૬. ઇતિ હસ્તામલક ગ્રંથ સંપૂર્ણ. સં. ૧૮૫૧ ના અસાડ
ચુદ્ધ ૬ ને સોમવાર.

[નોંધ, પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૬ અંક ૪ માં
જમાયું છે.]

૭૩૭ હાર સમેનાં પદ નારસૈં ૬

[નોંધ. હાર સમેનાં સાતેક પદો છે; પણ તેમાં કોઈ કમ સમવાયો
જણાતો નથી. પહેલું પદ નીચે મુજબ સર થાય છે:—

“હરિ ! લોક કહે લપટ નારસૈંઓ ધણું વાતની વાત રાગએ જાણી;
કુટને વચન મંડલિક વિહ્વલ થઓ, લાવો નારસૈંઆને બોલ્યો વાણી” ૧

હારમાળાનો આજો પ્રથમ વિચારતાં આ પ્રત લક્ષમાં લેવા જેવી છે;
કારણ કે પ્રથમ તો પ્રતનું મથાણું “હાર સમેનાં પદ” એ પ્રમાણે લખેલું છે

અને બીજું 'હુડી'ની પેઠે દારના પદો નરસિંએ રચેલાં તે જ, દારમાળા રૂપે ગુલામ તે પહેલાંનાં, આ પદો કાષ્ટએ છટા ઉતારી લીધા હોય એવું અનુમાન થાય છે.]

૭૩૮ સુધન્વા આખ્યાન નાકર

૭

અંત:—

એકમનાં તાં સાંભલે જોડુ નર નિ નારી;
જૈમુનિ રૂપિ તાં જીયરિ તેહને નથી અવતાર.

+

+

+

કેહે નાકર મે વધુ'વી સાંભલિ નહોં ગર્ભવાસ.

કિતિશ્રી સુધન્વા આખ્યાન સંપૂર્ણ.

[તોંધ. આરંભનો ભાગ તુટક છે; અને અંતનાં ૭ પૃષ્ઠો પણ છૂટું થઈ ગયેલાં છે.]

૭૩૮ સ પ્રહ્લાદ આખ્યાન સુરદાસ સં. ૧૬૧૧ સં. ૧૬૫૧ ૪૭
રાગ રામગિરિ.

આરંભ:

પ્રથમે પરણુમું સુત માહાદેવજી સિધે બુધે સ્વામી કરે તોરી સેવજી;
સ્તવુ કમલબૂ તનયા તુઝજી, નિર્મલ વાણી આપો મુંઝજી.

x

x

■

અંત:

સંવત ૧૬૧૧ પ્રમાણુ માસ ભાદરવો ખરો વહે પક્ષ પદે એકાદશી.

+

+

+

કૃપા કરો નરસિંહ આધાર, દાસ સુરદાસ કરે નમસ્કાર

x

x

x

સં. ૧૬૫૧ ના આસો સુદ ૧૨.

૭૩૮ ય અંબિકા છંદ

આરંભ:

આદિ શબ્દ ઝંકારં.....અધોર ધમ ધમાકારં
નાદ બિંદુ ઝંકારં આપે આપી એક તું અભે ।
જહીષ નહીં ધરતી આકાશં સાવર ગિર મેરુ શિખીર દેસાસં
નહીં જલ પવન પ્રવેશં તેણે દિન એક તું ત્રિપુરે !

x

x

x

અંત:

આગિ ભગત દેધ રિધ્યા વૃદ્ધા વધાર્યા
આધારો સેવક ત્રિપુરા ! તિ તવિ સદુ તેણે કરી
કહે ભોલ ભોલ દે ગાલિકા જે જમ જમ જમદીશ્વરી !

x

x

x

૭૩૯ ક ભવાની સ્તોત્ર છંદ (?)

આરંભ:

શ્રી ભવાની માય જીયે, સહી વહીષ ચીંતીષ તે લહીષ.

+

+

+

અંત:

સ્તવ્યા તેહને દીવીએ પુત્ર આખ્યા આશા પુરે ભવાની નિત્ય કામના.

+

+

+

ધતિ શ્રી ચંકરાચાર્ય વિરચિંત શ્રી ભવાની સ્તોત્ર છંદ x x તે સંપૂર્ણ.

૭૩૯ હ ભવકુશ આખ્યાન નાકરે સં. ૧૬૪૮ ૪૨.
રામ કેદાર.

આરંભ:

રા જન્મેજય ગ્રમ દરિહિ સાંભલિ જૈમિન વાણી;
એક આગ્રય તારું વાંછું છું રણુ રિદિમાં જાણી.
અદાર પર્વતાં મે સાંભલિયાં માહા મોટાં તે ગ્રોટાં;
ભીષ્મ દર્શુ નમ્ર ક્રોધુ.....

x

x

x

અંત:

અશ્વમેધ જે સાંભલે તેહની પોહોયિ આશ

કર જોડી વીનવે નાકર હરિનો દાસ.

પતિ શ્રી લવકુશ આખ્યાન સંપૂર્ણ. સં. ૧૬૪૮ ના પોસ સુદી ૮.

૪૩૮ ૬ ઇશ્વરી છંદ શ્રીધર ૧૬૪૯

આરંભ:

મા અંબા મધુ કૈટભઃ પ્રથમનીયા માઇ ક્ષોન (૧) મૂલની

x

x

x

શ્રી ધર કવિ કહસ મતિ મંદહ.

પૂર્વ છાંયો : આર્યા છંદ.

હાથિ રથિ રથિ કલસ પંચ પર દીપક, વીસ જાતિ વીસા સોરુપક.

x

x

x

અંત

અવતાર.....કરે વારે જન્મ યોવન જરા;

શિવ શક્તિ કરશે હત કવિતરે હત કવિ શ્રીધરા.

x

x

x

પતિ શ્રી સાહુસી છંદ સંપૂર્ણ. સં. ૧૬૪૯ ના ભાદરવા વદી ૧૨

ને શુકવાર.

૪૩૮ ષ્ઠક રાધારાસ વાસણદાસ સં. ૧૬૪૮

સુઆસરા.

આરંભ:

મણુપતિ તુઝને વીનવુ અનિ અવિરલ વાણી આપિ;

ભકત ભાવ મનમાં ધરી ભકતને ભૂતલિ થાપિ.

અંત

સાથિ જોલ સહસ્ર નારી સ્યામા કામા તે કામાકુલી;

પ્રાધાં અંગતિ છાંટણાં.....વાજિત્ર વાળે વધી.

ખેલાખેલ અપાર અતિ ગમતા રાધા તે સાથે સદી;

રાખે વાસણુ સ્વામી શરણુ તાહારે એહેણી તે વાણી કદી.

x

x

x

તેતા...પદાર્થ રાખે કહું તે સીત જાણિ રહી;
જાણું વાસણુદાસે રામ કરે જે રાસ વાણી કહી.

પ્રતિ શ્રી ભાગવતે માહા પુરાણે કૃષ્ણ વૃંદાવને રાધવ રાસ યથા
રાકતો કૃતં સંપૂર્ણ સં. ૧૬૪૮ ના જોડ સુદ ૧૪ ને ચનિવાર.

૭૩૮ જો નળા આખ્યાન નાકરે સં. ૧૫૧૧ સં. ૧૬૫૪
રાગ ગાડી.

આરંભ:

સિદ્ધ વિનાયક સિદ્ધિ કાજ, તમ પસાયે કીજે રાજ;

x . x x

કહે કવિતા માહારી મતિ મૂઢ રૂપા કરો મુખિક આરુઢ !
સિદ્ધિ ભુદ્ધિ તજો દાતાર અમને આપો વાણી સાર.

x x x

અંત:

પદ ચારસે ને ચંચવીશ કડવાં ૧૨ નિ રાગ ભ્રમણીશ;
સંવત પનર એકાદશીએ આરંભ, માસ માગસર ને દિન સાત્યમ.

x x x

અભણુતાં મિ કીધો રાસ કહિ નાકરે હું - હરિને દાસ:

x x x

પ્રતિ શ્રી નલોપાખ્યાન સંપૂર્ણ. સં. ૧૬૬૪ ના પ્રથમ ક્રતિક
સુદિ ૭.

૭૩૮ પૂજ વેતાલ પંચવિંશતિ શિવદાસ સં. ૧૬૫૫

૭૩૮ આઈ નંદત્રિંશતિ

૭૩૮ જે. ઉંટડ શિવાષ્ટક.

(હેઠાં ત્રણે લેખો સંસ્કૃતમાં છે.)

૭૩૮ શ્રીમદ્ ભાગવત સં. ૧૮૧૨ ૨૭૧
(અંચ ગદ્યમાં છે.)

પરમેશ્વરે ચતુઃશ્લોકી ભાગવત બધાને કહ્યું. બધાએ નારદને કહ્યું.
નારદે વેદ બ્યાસને કહ્યું. વેદ બ્યાસે શુકદેવને કહ્યું. + +

અંતઃ

તે શ્રીકૃષ્ણનું નામ કીર્તન નિરંતર કીજે, x x ત્યાંહાં શ્રી શુક્રદેવે
સળ પરિક્ષત આગલી આશ દીધું છે એ કૃષ્ણયુગમાં + + યુગ નથી. +
સં. ૧૮૧૨ ના વૈશાખ સુદ ૪ ને ભોમવાર રાધનપુર.

૭૪૭ અખે ગીતા અખે સં. ૧૮૮૩ ૭૬

૭૪૮ અ આતુરીઓ જીવજીવાસ સં. ૧૮૮૩ ૧૩૪
૧૫૫

૭૪૯ બં વિચારમાળા સં. ૧૭૨૮ સં. ૧૮૮૩ ૭૭
૧૦૯

[હિંદીમાં છે.]

૭૪૦ ક મોહવિવેક સં. ૧૮૮૩ ૧૧૭
૧૩૬

[હિંદીમાં છે]

૭૪૦ ઢ અખાના પદ } અખે સં. ૧૮૮૩ ૧૫૬
પ્રવીરરણ }
કૈવલ્ય ગીતા } ૨૧૫

૭૪૦ ઈ બ્રહ્મલીલા અખે સં. ૧૮૮૩ ૨૧૭
૨૨૫

આરંભ—

નમો આજ નિરંજન રાયા (અને હારે) ન્યાં નહીં કાલ કર્મ
ઓર માયા
ન્યાં નહીં શબ્દ ઉચ્ચારન જતા આપે આપે હોઈ અનંતા.

અંતઃ

કહે અખે એ બ્રહ્મલીલા બહુભાગી જન ગાયગો;
હરિહીરા અપને હર દામે અનાયાસે પાપગો.

કડવાં ૮.

[આ કાવ્ય હિંદીમાં છે. ગ્રીષ્મ પ્રત માટે જુઓ, પાદી નં. ૭૫૬ જે.]

૭૪૦ વપ્ત તિથિઓ ખીમો સં. ૧૮૮૩ ૨૨૫
૨૨૬

આરંભ:

આમાં તું વાસો વસી રહો તેનો તું શોધ તપાસ;
દેવ મ જાણીશ હર છે પ્રભુજી તમારી પાસ.
શુદ્ધ ગમ કરીને ગોળીએ શોધીને અહીં સાર;
કહે હરિ ખીમ ખતિ કરી ઓછીશ તો પામીશ પાર.
+ + +

અર્થ:

સોલ તથા તો પૂરી થઈ ગાશે ગ્રેહે અંસાર;
 કેહે હરિ ખેમે કુશલે ઉતરશે ભવપાર,
 ગુરુ ગેખીનાથ બેટીયા ઉપનો મન આનંદ;
 સદસ સલાને વીનધૂં બોલો ગોવિંદ ગોવિંદ !

+

+

+

૭૪૦ વચ્ચિંતામણી પ્રીતમદાસ

સં. ૧૮૮૩ ૨૩૦
૧૪૦

[આ કાવ્ય હિંદીમાં છે.]

૭૪૦ આદ્ય શત પ્રશ્નોત્તરી મનોહરદાસ
[નિરંજની]સં. ૧૮૮૩ ૨૪૧
૩૦૩

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૫૯૨]

૭૪૧ શ્રીમદ્ ભાગવત રત્નેશ્વર

૧૦૧
૧૧૦

આરંભ:

કલો બારમે સાધુનો સંગ પર્મ
 કરાવ્યાં તળાવ્યાં સહુ કામ કર્મ,
 કહી કેસવે એ બ્યવસ્થા કરીને,
 સણી ઉદવે એકચિત્તે ખરીને.

+

+

+

અર્થ:

શ્લોક થયા જે અધ્યા મધ્યે બેહેતાલીસ વિચાર;
 રત્ન કેહે ચત્તે કર્યા શત ઉપર ૫૬ બાર.

[નોંધ, આમાં એકાદશ સ્કંધના અધ્યાય ૧૨ તથા ૧૩ છે. ત્રીજા
 સ્કંધની પાછળ નોંધ થઈ તે જુઓ, યાદી નં. ૪૩૮]

૭૪૧ અ પંચીકરણ અખો

૬૪ થી ૬૭

૭૪૧ અ કવિત સુંદરદાસ

૧ થી ૬૨

[કવિત હિંદીમાં છે.]

૭૪૧ ક ભગવદ્ગીતા નરહરિ ૧૮૬ થી ૧૮૩

[નોંધ. આમાં માત્ર ૧૨ મો અને તેરમો અધ્યાય હિતારેલો છે. આ સિવાય કપીર વગેરેનાં પદો લખેલાં છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ પાદી નં. ૬૧૦]

૭૪૨ રામરક્ષા લક્ષ્મીદાસ ૪ થી ૭

આરંભ:

હરિ રામ રામે હરિ રામ રામે;
જખો જનકીજી વિના મેઘ શ્યામે.

+ + +

અંત:—

જેવું નામ છે તેવું નાથ ! કીજે,
લક્ષ્મીદાસને છુડતાં બાહ દીજે.

૭૪૨ જ ચિંતામણી પ્રીતમ ૮ થી ૧૩

[નોંધ. આ સિવાય સૂરના હંદ, ખાર માસ વગેરે પરચુરણ કવિતા વગેરે લખેલા છે.]

૭૪૩ કોકસાર ૩૪

[અંથ દિંદીમાં છે.]

૭૪૪ દાદુ દયાળની વાણી સં. ૧૮૫૩

૭૪૪ જ નાસિકેતાખ્યાન દયાસ સં. ૧૭૩૪ સં. ૧૮૫૩

[નોંધ: અંથ દિંદીમાં છે. નાગરી પ્રચારિણી સભા કાશી તરફથી દાદુ દયાળની વાણી પ્રકટ થયેલી છે. દાદુની વાણી એડિટ કરનારને આ પ્રત મદદગાર થાય એવી છે.]

૭૪૫ વેદાંતસાર સં. ૧૮૭૬ ૭૬

(અંથ ગદ્યપદ બનેમાં લખેલો છે.)

આરંભ:

વેદાંત સારનું પદ સાધો ! તમે જાણો સાર માંહેલો સાર;
ત્વંપદને તત્પદ કહે છે ભાષ ! જીવ ધધર જેઠ,
બહુ પ્રકારે વર્ણવશે ભાષ ! વાચાર્થ તાં તેઠ.

+ + +

અર્થ:—

■ x અને આનંદ ન કહેવાઈ, પરમાનંદ ન કહેવાઈ. એટલે માહારે વિષે વિશેષણો કાઢી પોણાએ નહીં, અને વિશેષણો વિશેષ્યો ન જાઈ. ઇતિશ્રી વેદાંતસાર ભાષામાં કલ્યાણ કથિત પરિપુર્ણ ત્રયોદશ પ્રભાવ પ્રકરણમ્ ૧૩ સં. ૧૮૭૬ ના માગસર સુદ ૧૪ને સંગળવાર અમદાવાદ. ૭૪૬ હરિલીલા લીમ સં. ૧૫૪૦ સં. ૧૫૭૪

[નોંધ. અત્યુત્તમ પ્રત બહુ જુની છે, અને રા. અંબાલાલ ખી. જાનીએ સોસાઈટી તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા સદરજુ કામ્યને એડિટ કરવામાં તેનો પુરતો ઉપયોગ કર્યો છે.]

૭૪૭ રત્ન પરીક્ષા

સં. ૧૫૬૮ ૧ થી ૧૭

(ગ્રંથ ગણમાં છે.)

૧૬-૪૪

આરંભ: + + + +

સવિઅ મુનિશ્વરિ બિહુ હાથજોડી નમસ્કાર કરી x ■ સુકત અધીશ્વર પ્રસિદ્ધ પૂજિત. ૧ x x

અર્થ

x જ રતન (!) દોષ સજિત હૃદય તેહનુ થોડુ મૂલ કહીછ. જેમ્સ ગુણુનિ દેખિ હૃદય તેહનુ ધણુ મૂલ કહીછ. કાર્યલક્ષ્મી સુખનું દેહિ...હૃદય ૨૦ ઇતિ શ્રી અગસ્તિ મુનિ પ્રણીતા રત્નપરીક્ષા સમાપ્ત.

૭૪૭ અ. રત્ન પરીક્ષા સમુચ્ચય

સં. ૧૫૬૮ ૪૫થી૮૨

(ગ્રંથ ગણમાં છે.)

આરંભ

x x x પદરાગ ભણિ કરી શ્રી મુર્ત્ય પ્રસન્ન હૃદય. મોતીષ કરી ચંદ્રમા પ્રસન્ન હૃદય. પરવાલિ સંગલ પ્રસન્ન હૃદય. મરકતમણિ જુધ પ્રસન્ન હૃદય. ■ ■

x x ઇતિ મોકિતક પરીક્ષા સમાપ્ત. ૧ x x સં. ૧૫૬૮ માર્ગશીર્ષ વદિ ૫ સુધે. ઉદીચ્ય દેવે વિદ્યાધર સુતઃ સિખત. કલ્યાણમસ્તુ.

અંત:

÷ + સર્વ લક્ષણ સંપૂર્ણ કૃતે ધનધાન્ય કરઇ. અનઇ વિષ ભયનું
વિનાશ કરશે. ૩ ઇતિ વિદુમ પરીક્ષા. ઇતિ થી રત્ન પરીક્ષા સંમુચ્ચય સમાપ્ત.

સં. ૧૫૯૮ વર્ષે માધ શુદ્ધિ ૨ અનંતર ૩ તિથી...વાસરે. અઘથી
પતન વારતબ્ય હિંદીઅ ઝાનીય દુવે વિદ્યાધર સુતઇ (પ્ર) તી સિખત રત્ન
પરીક્ષા ગ્રંથ. (સાંક. પૃ. ૮૨)

૭૪૮ મૃગલી સંવાદ હરિદાસ સં. ૧૭૦૭
રાગ મુડી.

આરંભ:

પ્રથમિ સમરું ગુણપતિ દેવ, સમર્પા સાર કરિ તત્ત્વેવ;
સકલ દેવર્મા મુખ્ય પૂજ્ય નામ જપતાં પાતીક જાય.

x x x x
સકલ કામ જે સમરિ થાઇ કહિ હરિદાસ ક્વા કરી સાય.
x + x x

(અંતનો ભાગ તુટક છે.)

૭૪૯ જ કુંડલાહરણ પોચો સં. ૧૭૦૭ .

અંત:

ગાએ સાંભલિ જે નરનાર કૃપા કરી રવામી ત્રિપુરાર;
પુલ સુત પોચા એમ વદિ સિવના ગુણ રાખુંજ.
+ + +

ઇતિ શ્રી કુંડલાહરણ આખ્યાન સંપૂર્ણ સમાપ્ત. સં. ૧૭૦૭ ના
આધાર વદિ ૧૩ ને મંગળવાર.

૭૪૯ હારમાલા નરસં સં. ૧૭૬૭ પથીજપ.
છેવટ: શરૂઆતનો ભાગ તુટક છે.

સંવત ૧૫૭૨ (?) વરષે મહા સુદ ૭ ભોમવાર
તે દીવસ મેહેતાજીને હરીજી આપો હાર
ગાએ અથવા સાંભળે તે જાએ ભવસાગર તરી
પૂરણ કથા ચોરાશી પદે થઇ, સતો સહુ બોલો હરી.
x x x

સંવત ૧૭૯૭ના વરષે માગસર વદી ૧૩ દીને સંપૂર્ણ થયો છે.
વાર શુકરે; હખીતંગ દાસાંદાસ વૈષ્ણવ જનની ચરણ રજા ધરો તો
અગનાં આગનાઝરી રંકે સેવક રતનજી ગોપાળજી. વૈષ્ણવજનો ભક્ષ

ચૂક ક્ષમા કરજો. શ્રી ગોપીનાથજી કૃપાથી પદ લખ્યા છે. હું કાંઈ બાણું નહીં. શ્રી વડોદરામાંલખી છે.....

[નોંધ. આઠમા પદથી પાનાં મળેલાં છે, તે આગળના પાનાં ફાટી ગયેલાં છે. પદની કુલ સંખ્યા ૮૪ છે અને તે વડોદરામાં સંવત ૧૭૯૭ માં લખાયેલી છે. હારમાલાના પ્રસંગની સાલ ૭૨ નહિ પણ સં. ૧૫૧૨ જોઈએ.]

૭૪૯ અ બાલસીલા પ્રેમાનંદ

૫૩૬ી૬૫

છેવટ:

પુર વડપત્રવારી દાસનો દાસજી

શ્રીકૃષ્ણ પાપ લાગૂં માગૂં યજ્ઞવાસજી

શ્રી ગોપીલેશ ગુણ સાંભળતાં સુખધારી

વડે વિપ્ર પ્રેમાનંદ કૃપા કરો શ્રી મુરારી. ૧૬૩

+ ધૃતિ શ્રી બાલસીલા સંપૂર્ણ. +

૭૫૦ કાવ્ય સંગ્રહ રાજે સં. ૧૭૬૮

૮
૩૬૩

[નોંધ. પહેલાં આઠ પાનાં તુટક છે, ૨૧ મા કડવાથી પરકારા ગીતા લખેલી મળી આવે છે તે ૪૬ મે કડવે પુરી થાય છે. તે પછિ ગ્રેહેગીતા ૪૪ કડવાની છે; તેની છેવટની હુંક નીચે પ્રમાણે છે:—

સંવત સતર અઠસે...ગ્રેહે વચન

રાજેને રંગ ઉપજી એ હરી ગુણ ગાવા મન

આસો વદ અમાવાસ દીવસ દીવાળરે

તે દાટે હરીએ વાણી આલી રે

હતી દે હરી ધ્યાન તેમ યજ્ઞ રે

મન ને કેહેવરાયુ તે કહું રે

લખાં છે કડવાં આલીસને ચારે

કહીએ સ હરી ગુણ અપરમ પારે

તેનાં ચચાં ચરણ તરણસે સાતરે

એ તુ છે ગ્રેહે ગીતાની વાતરે

લાવે ને સીએ સાંભળે ગાએ રે

તે મુ કલ સાથે પાવન થાએ રે

એ તુ ગ્રેહેગીતા ચે પૂરણ રે

રાજે રસ ગીતાં લાગી મુરણરે

x

x

x ..

તે પછી પદો અને સાખી વગેરે ઉતારેલાં છે, જે ગોટી સંખ્યામાં છે.

રાજેનો કાવ્યસંગ્રહ લુણાવાડાના જ્ઞણીતા જુના સાહિત્યના સંશોધક રા. જગનલાલ વિદ્યારામ રાવળ તરફથી ‘પ્રાચીન કાવ્ય સુધા’ ભા. ૫ માં પ્રસિદ્ધ થનાર છે અને તે ભાગમાં તેઓ રાજેનું જીવનવૃત્તાંત પણ આપનાર છે. વધુ હકીકત તેમાંથી મળી આવવા સંભવ છે.]

૭૫૧ ગુલબકાવલી કૃષ્ણદાસ

સં. ૧૮૦૮ ૨૪૫

અંતઃ

કૃષ્ણદાસ કેહે જોલજો, જે જે શ્રી રણુછોડ.

[પ્રસ્તુત કાવ્ય મુજબમાં બાપુ હરશોક દેવલેએ લીધોપ્રેસમાં છાપેલું છે.]

૭૫૨ હારમાલાનો } નરસેં
પ્રસંગ }

સં. ૧૮૩૬ ૧૧૨

[નોંધ. ગુ. વ. સોસાયટી તરફથી નરસેં મહેતાનું આખ્યાન ૭૫૫માં છે તેમાં હારમાલાનો ભાગ છાપ્યો છે, તેની જ આ નકલ છે; એટલે એ કાવ્ય જૂદા કાવ્ય તરીકે પ્રચલિત હોવું જોઈએ. ખરી રીતે અજ્ઞાત કવિએ જૂદા જૂદા કાવ્યો જ સંકલિત કર્યાં છે, એ અનુમાન આ પ્રત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. પ્રસ્તુત કાવ્ય પછી નરસેંના કેટલાક પદો ઉતારેલાં છે; અને એક પદ રત્નાનું ઉમિષા ધરાના જગનનું લખેલું છે.]

૭૫૩ અખે ગીતા અખે સં. ૧૭૦૫

૧૦૧

છંદઃ

સંવત સતર પચ્ચોતરો શુકલ પક્ષ ચૈતર માસ
સોમવાસર રામનવમી, પૂર્ણ ચંદ્ર મંદરા.
કેહે નીરંજન અખેગીતા, સ્વ સ્વરૂપ નીજ જ તને
અખાને સીર નીમીત દેવ, ધણ હુતી અનંતને

x

x

+

[નોંધ. રા. બા. કમળાશંકર ત્રિવેદી આખ્યાનમાળામાં “અખા” વિષે રા. નર્મદાશંકર દેવશંકરે સુરતમાં આખ્યાન આપ્યું હતું તેમાં પ્રસ્તુત હાલપ્રતનો આ તરીકે ઉપયોગ કરેલો જણાયો છે. વધુ માટે જુઓ સસ્તું સાહિત્ય વર્ષક કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી છપાવેલી બીજી આવૃત્તિ.]

૭૫૩ અ વિચારમાલા

૪૦

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય હિન્દીમાં લખેલું છે, અને તેમાં વેદાંતનો વિષય ચર્ચેલો છે.]

૭૫૩ ઘ. પંચીકરણ અખો.

૪૧ થી ૬૩

[નોંધ. આ સિવાય કૃષ્ણાશ્વના, અખાના અને બીજાં પરચુરણ પદો ઉતારેલાં છે.]

૭૫૪ અખો ગીતા

૮૪

૭૫૪ ઘ ચિત્ત વિચાર } અખો
સંવાદ

૮૦

૭૫૪ ઘ મુરતી બાઇનો ધીરો

૮૪

વિવાહ

[નોંધ. અસ્તુત કાવ્યો પછી એમાં સુંદરદાસ અને પ્રીતમની ચિંતામણી; (સુંદરદાસની હિન્દીમાં છે) નરસિંહના ૨૮ પદો; 'તીથી' અને કૃષ્ણાશ્વના પદો આપેલાં છે. "અખા" વિષેના વ્યાખ્યાનમાં રાં, નર્મદાસંકર દેવસંકર મહેતાએ આ પ્રતનો પણ જૂદો ઉલ્લેખ કરેલો છે.]

૭૫૫ પ્રીતમ ગીતા પ્રીતમ સં. ૧૮૫૨ સં. ૧૯૨૮ ૧૭૨

છેવટ:

સંવત અઢાર બાવનો કૃષ્ણપક્ષ બાદપદ માસ

ત્રિતીયા સોમવારે કાષ્ઠો, ગીતા ગ્રંથ પ્રકાશ.

x

x

x

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ સસ્તું સાહિત્ય વર્ષિક કાર્યોક્ષય-અમદાવાદ તરફથી બહાર પડેલો "પ્રીતમવાણી સંગ્રહ."]

૭૫૬ ગુરૂ મહિમા પ્રીતમ સં. ૧૯૨૫ ૯

૭૫૬ અ જ્ઞાનપ્રકાશ પ્રીતમ સં. ૧૮૪૬ સં. ૧૯૨૫ ૧૨

૭૫૬ ઘ મહિના પ્રાગજી સં. ૧૯૨૫ ૭

૭૫૬ ક વ્યાતુરી જીવણદાસ સં. ૧૮ (૧) ૩ સં. ૧૯૨૪ ૨૮

૭૫૬ ઙ જ્ઞાનગીતા પ્રીતમ સં. ૧૮૩૧

સંવત અઢાર એકત્રીસો, અસાડ વદ દુતિયા દીન રવિવાર

જ્ઞાન ગીતા ચઠ પુર્ણ, પ્રીતમ પરમ સુખ સાર.

૭૫૬ ઈ વિચારમાલા સં. ૧૭૨૬ (?) સં. ૧૯૨૩ ૪૨

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૭૫૩ અ.]

૭૫૬ ઈક. પંચીકરણ - અખો સં. ૧૯૨૧ ૩૫

[બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૭૫૩ ઘ.] ૧૩

૭૫૬ જી અજગર } સાણુદાસ
પ્રહસાદ }

૭૫૬ પચ ચિંતામણી મુંદરદાસ.

૮

[હિન્દીમાં છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૭૫૪ વ.]

૭૫૬ આદ કકો અખો

૯

૭૫૬ જે અક્ષલીલા અખો

૧૧

૭૫૬ કે ચાર અવસ્થા

૧૧

૭૫૬ પ લ તીથી પ્રાગજી

૩

[નોંધ. આગળ એના મહિના લખ્યા છે. જુઓ યાદી નં ૭૫૬ વ.]

૭૫૬ યમ સાખી અખો

૧૪

૭૫૬ યેન મહિના પ્રીતમ સં. ૧૮૩૮ સં. ૧૯૨૪ ૧૪

૭૫૬ ઓ કકો પ્રીતમ સં. ૧૮૩૨ સં. ૧૯૨૪ ૧૦

૭૫૬ પી હપા પ્રીતમ સં. ૧૮૩૮ સં. ૧૯૧૪ ૪૦

હલા હપા એકસો એકત્રીસ,

સદચર શબ્દે પાખો સુખ સાર

પ્રીતમ પ્રગટ્યો પ્રેમ અપાર.

x

x

x

[નોંધ. આ સિવાય બીજાં ચોક્કસ પરચુરણ પદો-કાવ્ય વગેરે

લખેલાં મળી આવે છે.]

૭૫૭ વૈરાટ પદ્ય નાકર સં. ૧૬૬૦ ૮૭

છેવટ:

સંવત સોલ દાહોતરા વરખે ઉપરિ માસ દામોતર સાર

દશમી દેવ ક્રાંતિ શુદ પક્ષ, શુભ લગ્ન સોમવાર

શુદ વૈશ્વલ્ય ચરણ કમલ પ્રસાદિ, કવીજન આગસિ પ્રકાશ

મયાકૃત મંથ નીર્મલ સરખુ કૃષ્ણાર્પણ દીધું દાસ.

x

x

x

[નોંધ. રાક્ષાતનાં ૬ પાનાં ફાટી ગયાં છે. વધુ માટે જુઓ યાદી

નં. ૨૮; આમાં સદરદુ કાવ્યની રમ્યા સાલ નોંધેલી છે; અને પ્રત નં.

૨૯૦ ક મા રમ્યા સાલ ૧૬૦૧ આપી છે. એ જાંધી સાતો નાકરનો

સમય નક્કી કરવામાં જરૂર ઉપયોગી થઈ પડશે.]

૭૫૮ પાંડવ ત્રિષ્ટિ લાડિ સં. ૧૬૭૬ સં. ૧૯૦૪ ૬૦

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૦૦ ક.]

- ૭૫૯ ઉચ્ચ ગીતા સુક્તાનંદ ૧૪૨
 [નોંધ. ઘડાનંદ અને પ્રેમાનંદની પેઠે સુક્તાનંદનો કાવ્ય સંગ્રહ જૂદો છપાવાની જરૂર છે.]
- ૭૬૦ કીર્તન સંગ્રહ ૮૪
 [નોંધ. આમાં સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સાધુઓનાં કીર્તનો ઉતારેલાં છે.]
- ૭૬૧ બાગ વિલાસ ૨૦
 [નોંધ. ગ્રંથ દિન્દીમાં છે. એમાં બાગ, રક્ષ, કુલ, માલ વગેરેનું વર્ણન લખેલું છે.]
- ૭૬૨ મધુમાલતી ચત્રભુજદાસ ૧૦૮
 [નોંધ. આ વાર્તા દિન્દીમાં લખેલી છે; પ્રત તુલક છે.]
- ૭૬૩ એભાહુરણ પ્રેમાનંદ ૧૨૧
 [નોંધ. પ્રત લીથોમાં છપેલી છે; કડવાંની સંખ્યા માત્ર ૪૨ છે.]
- ૭૬૪ હારમાળા નરસૈં સં, ૧૯૦૧ ૨૪
 (આમાં ૫૬ની સંખ્યા ૯૮ ની છે.)
- ૭૬૪ ઝ ગજેન્દ્ર મેક્ષ રામકૃષ્ણ ૪૩ થી ૯૭
 [નોંધ. ખીજ પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં ૨૮૫ અ. આ સિવાય મહીના, તીથી, ગરબા-પરચુરણ જૂદા જૂદા કવિઓના લખેલાં છે.]
- ૭૬૫ નરસિંહના પુત્રનો વિવાહ } હરિદાસ સં. ૧૭૨૫ સં. ૧૮૦૦ ૪૦
 [નોંધ. પ્રત સારી રીતે લખાયેલી અને સુવાચ્ય છે. ખીજ પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં ૨૮૫]
- ૭૬૬ સામળની પાંચ વાર્તાઓ } સામળ
 [નોંધ નીચે નોંધેલી વાર્તાઓ લીથોમાં છપેલી છે; અને તે ગ્રંથમાં એકસામટી બાંધેલી છે. તેનાં નામો નીચે પ્રમાણે છે:—]
- નંદબગીચી સં. ૧૮૬૭ ૩૪
 મેના પોપટની વાર્તા સં. ૧૮૭૩ ૨૪
 (શર્યાતનાં ૧૬ પાનાં ગ્રંથકાની છેવટે બાંધેલાં છે.)

પંચઠંડની વાર્તા	સં. ૧૮૭૩	૨૨
(છેવટનો ભાગ ફાટી ગયલો છે.)		
પદમાવતીની વાર્તા	સં. ૧૮૬૪	૪૦
લક્ષ્મીની વાર્તા		૧૪

(સરઆતનું પાનું નથી.)

૭૬૬ અ ગુલાબકાવલીની વાર્તા	} કૃષ્ણદાસ	સં. ૧૮૬૫	૯૦

[નોંધ, આ વાર્તા ફારસી પરથી ગુજરાતીમાં આવેલી છે; અને તેનો લેખક કૃષ્ણદાસ છે. ખીજા પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૭૫૧]

૮૬૭ કામાવતીની વાર્તા શિવદાસ સં. ૧૫૭૩ સં. ૧૮૬૧ ૯૫

છેવટ

સંવત પંદર તેહોતરો, બાદરવો કૃષ્ણ પખ માસ
અરટમી આદીતવાર આ, અંથ પુરણ નીરધાર
મીવદાસ કવીતા કહે, સુખજો શ્રોતાજન
એકવાર કો શ્રી હરી, તો ઉતરીજો ભવપાર

+ + ÷ +

[નોંધ. ખીજા પ્રત અને માહિતી માટે જુઓ યાદી નં. ૮ અ; નં. ૫૬]

૭૬૭ અ નંદમત્રીસી સામળ ૫૦

૭૬૭ બ પદમાવતીની વાર્તા } સામળ ૫૧

[નોંધ. છેવટનાં પાનાં ફાટી ગયલાં છે. વળી આખી પ્રત ઉધાણે ફારી કાઢેલી છે.]

૭૬૮ ઓખાહરણ નાકર ૭૧

[નોંધ. પ્રત આખી અને સુવાચ્ય છે. ફક્ત છેવટની કડી નથી.]

૭૬૯ ઓખાહરણ નાકર સં. ૧૮૪૧ ૭૬

[નોંધ. સરઆતનાં પંદર પાનાં નથી. પ્રત સુવાચ્ય છે,]

૭૬૯ ચ મુરેખાહરણુ

વીરજી

સં. ૧૮૪૨

છેવટ:

સંવત સત્તર વીસમાં એ ત્રય પૂરણ થાય

કરમેડી કેહે ભટ્ટ વિરજી, એક વાર બોલો શ્રી હરિ.

[નોંધ. પ્રત સળંગ અને સુવાચ્ય છે. સંશોધન માટે ઉપયોગી છે.]

૭૭૦ ઘ અંગદવિષ્ટિ

સામળ

૪૮

[નોંધ. છેવટનો ભાગ ખંડિત છે; બીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં. ૧૧૧]

૭૭૧ વસિષ્ઠસાર ગીતા નરહરિદાસ સં. ૧૬૧૪ સં. ૧૭૮૭ ૬૮

સંવત સોલ ઓદોતરો, માધ માસ પદ્મપંચ એ કરો

શુક્લ પક્ષ દ્વાદશી રવિવાર, પૂરણ ત્રય દ્વેષ નિરધાર

નિમિત્ત માત્ર તે નરહરિદાસ કર્તા પુરુષોત્તમ શ્રી અવિનાશ.

(બીજી પ્રતો માટે જુઓ યાદી નં. ૪૦, ૪૧,)

૭૭૨ અ અલ્પિમન્યુ આખ્યાન જનતાપી સં. ૧૭૦૮ સં. ૧૮૦૨ ૫૬

“પદ સાતશે સત્તર સાર, હઝવાં બાવીસ વિશે વિસ્તાર

સંવત સત્તરસેહે આઠ જ વર્ષે આશ્વિન માસ ઉત્તમ શુક્લ પક્ષે

ત્રીથી દ્વિતીયા ને શુક્રવાર, સ્વાતિ નક્ષત્ર તે દિન સાર.”

૭૭૩ ઘ નરસિંમહેતાના હરિદાસ

સં. ૧૭૨૫

૫૬

પુત્રનો વિવાહ]

“પદ સાતશેને ત્રેપન હઝવાં ત્રેવીસજી, રાગ ચઉદ ગાંહે ચાલ જુજવા

બુદ્ધિમાને વિસ્તારજી

કાતિક શુદ્ધ પ્રતિપદા દિવસે, વ અનુરાધા ભગવારજી

સંવત ૧૭૨૫ પુર્ણી જીમીસોનો એવા દિનજી.”

[નોંધ. પ્રત તુટક અને જીર્ણ થયેલી છે. બીજી પ્રત માટે

જુઓ યાદી નં. ૭૬૫]

૭૭૪ પ્રહલાદ આખ્યાન કાલિદાસ

સં. ૧૮૪૦ ૪૫

છેવટ

“ પ્રાકૃત વાણી મન્ય આણી કીધો કાલિદાસ

સંવત સંખ્યા પુરાણે શણગાર ઉપર એકાદશી

ચૈત્ર શુદ્ધ એકાદશી, ચયો ત્રય વિપ્લવ વિવેક.”

(બીજી પ્રત માટે જુઓ. યાદી નં. ૨૨૧.)

૭૭૨ ઝ દાણસીલા ત્રિમાનંદ સં. ૧૮૫૨ ૬

[નોંધ. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૬૫ અ.]

આ શિવાય આમાં પરચુરણ પદો, સુરદાસ વગેરેના ઉતારેલાં છે.

૭૭૩ પરજીઆ દુહા અખો ૨૦

(બીજી પ્રત માટે જુઓ. યાદી નં. ૫૮૧)

૭૭૪ ઓખાહુરણ ત્રિમાનંદ ૧૦૬

(નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રત મુખ્યાલમાં સિદ્ધામાં જાણેલી છે. એમાં કડવાની સંખ્યા ૪૧ છે, તે પાકેર તેમજ ત્રેક્ષિત ભાગ તપાસવા સરખાવવા માટે ઉપયોગી થાય એમ છે.)

૭૭૫ ઓખાહુરણ ત્રિમાનંદ સં. ૧૮૮૪ ૪૩

(નોંધ. આમાં કડવાંતી સંખ્યા ૫૦ ની છે. પ્રત સુવાચ્ય છે.)

૭૭૬ ઝ માએડં ત્રિમાનંદ સં. ૧૭૩૯ ૧૮

ઉવર:

વિરખેત વડોદરા ગુજરાત મધ્યે ગામ
ચોવીસા છે જાતિ પાહાણુ ભટ ત્રિમાનંદ નામ
સંવત સતર ઓગણુ ચાલીસ આસો શુદ્ધ નોમ રવિવાર
પુરણુ અથો તે દાટે કહો બેહુ વિન્તાર.
(બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૨૨૮ વગેરે)

૭૭૬ સુડાખહોતેરી સામળ ૧૪૫૭

(નોંધ. વાર્તા ૧૭ થી ૧૪ પાનાની આખી છે; ન્યારે વાર્તા ૧૬ થીના ૭ પાનાં છે.)

૭૭૭ માધવ કામકુંડલા લાલકુશળ સં. ૧૬૨૬ સં. ૧૭૫૨ ૨૨

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય “જ્ઞાનંદકાવ્ય મહોદધિ” ભા. ૭ માં છપાયું છે. તે પ્રત સં. ૧૭૯૦ માં ઉતારેલી છે, ન્યારે આ તેનાથી ૩૮ વર્ષ પહેલી લખાયેલી છે. તે અગાઉ “સાહિત્ય”માં એ કાવ્ય રા. બા. દરગોવિંદ-દામલાઇએ પ્રદટ કરેલું; તેમજ સ્વ. ચીમનલાલ દલાલે તેનો પરિચય કરાવેલો વધુ વિગત માટે સદરહુ જાણેલુ પુસ્તક જોવું.)

નં. ૯૭૭ ઝ માધવકુંડલા વાર્તા ૧૬

[નોંધ. પ્રસ્તુત વાર્તાનો મૂળ ગ્રંથ સંસ્કૃતમાં લખેલો છે; પણ તે અપૂર્ણ છે.]

૭૭૮ ભડળી વાક્ય સં. ૧૯૫૯ ૧૮

[નોંધ. પ્રત સારી અને સુવાચ્ય છે. અને તે ભડળી વાક્યને એડિટ કરવામાં ઉપયોગી થઈ પડે એમ છે,]

૭૭૯ ઓખાહરણ કાહાન સં. ૧૭૬૬ ૨૯

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય ૩૩ કડવાનું છે; અને કાહાન નામના કવિએ લખેલું છે, પ્રતની ઉતારા સાલ સંવત ૧૭૧૬ આપેલી છે. એજ કવિનું લખેલું “એકાદશી માહાત્મ્ય” સં. ૧૭૪૮ માં ઉતારેલું પાછળ નોંધાયું છે, જુઓ યાદી નં. ૩૨૮ અ.]

૭૮૦ હાંગવાખ્યાન શિવદાસ ૮

[નોંધ. શરૂઆતનાં ત્રણ પાનામાં નરસેના પદો લખેલાં છે. પ્રત છટક છે. માત્ર દશેક પૃષ્ઠ મળી આવેલાં છે. પ્રસ્તુત કાવ્ય ‘પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક’ વર્ષ ૭, અંક ૪ માં છપાયું છે.]

૭૮૧ મુંદર શૃંગાર મુંદરદાસ સં. ૧૮૦૭ ૩૨

૭૮૧ જી અનવર ચંદ્રિકા અનવર સં. ૧૮૦૭ ૩૧

[આ બંને હિંદી ગ્રંથો છે,]

૭૮૨ લક્ષ્મણદિની કથા સામળ ૭૮

[નોંધ. જત્રીસ પુતળાંમાંની આ વાર્તા છે, પ્રત છટક છે; શરૂઆતનાં તેમજ છેવટનાં પાનાં નથી,]

૭૮૩ આતુરી રણુદેવ સં. ૧૮૫૯ ૧૫

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય જૂઠાકાવ્ય દોહન ભા. ૩ માં છપાયેલું છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ નં. ૨૪૪]

૭૮૩ ઝ સિંહલદીપની સામળ વાર્તા ૩૮

[નોંધ. જત્રીસ પુતળાંમાંની આ ચોથી વાર્તા છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં. ૭૬]

૭૮૩ કાલિકાનો ગરબો સામળ

૪

[નોંધ. સામળે કથાવાર્તાઓ સાથે ગરબાઓ પણ લખેલાં; પણ તે બહુ પ્રચલિત નથી, તેમ તેની વાર્તાઓની પેઠે તે ઝાઝા પ્રસિદ્ધિમાં આવેલાં નણવામાં નથી.]

૭૮૩ ક વિવેક }
વણજારો }

ત્રેમાનંદ

૯

[ખીછ પ્રતો માટે જુઓ. યાદી નં. ૧૦૩,]

૭૮૪ ઓખાહરણ

માનપુરી

૧૫

રાગ આત

રાગ કલ્યાણ

ગણપતી ગરિમ નીવાજ, વંદુ ગણપતી ગરિમ નીવાજ

વિધન વિનાસન બુદ્ધીપ્રકાશન, સુદ્ધજુદ્ધીનો દાતાર.

વંદુ ગણ.

મત સિંદૂરે અંગ વિચરિત કઠે પુષ્પની માળ

વંદુ ગણ.

સિદ્ધિ રિદ્ધિ નારીને અભય ભંડારી, લક્ષ લાલ એ પુત્ર

વંદુ ગણ.

મણી મુક્તા સીર છત્ર વિરાજે, મોદક નૈવેદ્ય માત્ર

વંદુ ગણ.

માનપુરી પ્રભુ તુમ શરણાગત, ભક્તકી રાખત લાજ.

વંદુ ગણ.

[નોંધ કડવાં ૧૯ પછીના પાનાં નથી. પ્રતના પાનાં કેટલેક સ્થળે ખડિત છે. લેખક અપરિચિત છે; પણ કંઇક સંતોષ પામવા જેવું એ છે કે એ પ્રતની સાથે જુના ચિત્રોના કાગળીઆ મળી આવેલ છે, જેમાં ઓખાહરણના પાત્રો અને કથાપ્રસંગો આલેખેલાં છે.

૭૮૫ સીતા સ્વયંવર કાલિદાસ

સને ૧૮૫૮ ૧૨૪

છેવટ:

ઉદ્યોતમાં ખલોત જેમ, કવિતમાં કાલીદાસ

સંવત સાખા ઉપરે, લક્ષ્મણનો મહીમાયે

આશ્વિન માસ મોટા આછવો, કહા શ્રી જનકીજીનો વિવાહએ

ગામ વસાવડ વીશે, વડનગરા નાગર ગનાત

ગુજર વાણીમાં વખાણી, રામ સીતા ક્ષાત. ૨

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રત લીયોમાં ઝાપેલી છે. એજ કવિના પ્રહલાદ આખ્યાન, ધ્રુવ આખ્યાન વગેરે ઉપરબ્ધ છે—જુઓ યાદી નં ૭૧૩]

૭૮૬ પ્રહસાદ આખ્યાન લાણદાસ સં. ૧૭૧૬ સં. ૧૮૧૬ ૩૦૩
 છેવટ:

સંવત સતર જાઓતરો માગસિર માસ તે માહને ખરો
 શુકલ પક્ષ દસમિ સોમવાર, પુરણ ગ્રંથ થયો વિસ્તાર.
 x . x x x કરનેડી કેહે લાણદાસ
 કડવાં ૨૧ ... પ્રહેલાદ આશાન સંપૂર્ણમ.

[નોંધ. આજ કવિનું હસ્તામલક આખ્યાન પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમા-
 સિક વર્ષ ૬, અંક ૪ માં છપાયેલું છે; અને તેમાં તેની ૨૨૫ા સાલ સં.
 ૧૭૧૫ આપેલી છે. બીજો એક કાવ્ય સંગ્રહ એજ કવિનો પાછળ નોંધાયો
 છે. જુઓ યાદી નં. ૨૪૦]

૭૮૭ અમ્યમેઘ ધીરો

[નોંધ. ૬૦ અધ્યાય સુધીનો ભાગ મળી આવ્યો છે. આ પુસ્તક સાવધીના
 વડીલ હરગોવિંદભાઈ લાલભાઈ બ્રહ્મભટ્ટ ધીરાના કુટુંબીજનો પાસેથી સોસાઇટીમાં
 સંગ્રહવા માટે મોકલી આપ્યું હતું અને પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે
 તેધારાનું રચેલું સંભવે છે. વધુ માટે જુઓ જુદિપ્રકાશ, જન્યુઆરી, ૧૯૨૪.]

૭૮૮ ઝોખાહરણ પ્રેમાનંદ સં. ૧૮૮૨ ૧૮

[નોંધ. શરૂઆતનાં બે પાનાં નથી. કડવાંની સંખ્યા ૪૫ છે; અને
 પ્રત નંદપુર-નાંદોદમાં લખાયેલી છે.]

૭૮૯ જ હુંડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ ૮૩

૭૯૦ મદાસસાઆખ્યાન પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૨૮ સં ૧૮૮૨ ૮૫

છેવટ:

લેખે પદ સતપટ એહેનાં, વલી ઉપરાંત
 રાગ પોડસ દેશી ઝોગણીસ, પાંત્રીસ કડવાં સુધાંત,
 જે કા ગાય શીખે સાંભળે, લાવ રહે શું ધરે
 મહિમા સાંભળતાં મદાસસાનો, જલસાચર સેહેજે તરે
 સંવત ૧૭૨૮ વર્ષે ચૈત્ર વદ પંચમી રેવેલિ વાસરે
 સંતની કૃપાયે કરીને, આશાન એ પુર્ણ હતું
 સંવાદરધર્મ નારદ તણો, સાંભળતાં સુખ શ્રોતા લેહેરે
 અભ્યાસ અકલને જ્ઞાને કરી એમ વિપ્ર પ્રેમાનંદ કેહેરે.

[નોંધ-પ્રત સંપૂર્ણ અને સુવાચ્ય છે; અને તે નાંદોદમાં લખાયેલી
 છે. સદરહુ કાવ્ય પ્રેમાનંદે શરૂઆતમાં છૂટું રચેલું તે પાછું, એમને એમ

માઈડેય પુગણનો અનુવાદ થયો ત્યારે તેમાં સમાવી દીધેલું માલગ પડે છે.]

૭૮૯ અ સુદામા ચરિત્ર પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૭ સં. ૧૮૧૨ ૨૮
છેવટ:

૬ વિરક્ષેત વડોદર, ગુજરાત ગ્રંથ ગામ

છે ચતુર વસિ ગનાતિ પ્લાહણ, કવિ પ્રેમાનંદ નામ

સંવત ૧૭૩૩ વર્ષે આવણ શુદ્ધીની દ્વીતિ તિનિયા બુધવાર રે

પદ બધ કીધુ આખ્યાન

ઉદર કારણ પ્રદેશ વેઠ્યો, સેવ્ય નંદરખાર

નદીપુરમાં કથા કવિ, જયા શુદ્ધિ પ્રમાણ.

[નોંધ-આમાં નંદરખાર અને નંદીપુર એ બંને નામો યુગી આવે છે, તે નંદરખાર અને નંદરખાગ, એ ચર્ચામાં કંઈક ઉપયોગી થઈ પડશે.]

૭૯૦ ય હારમાળા નરસૈં ૫૬

[નોંધ-આમાં પદની સંખ્યા ૧૦૧ છે.]

૭૯૦ શિવપુરાણ મહાદેવ ૧૪૬
હુરચુત

[નોંધ-પ્રત આખી અને સુવાચ્ય છે. બીજા પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૦]

૭૯૧ સુરેખા હુરણ વીરજી સં. ૧૭૨૦ સં. ૧૮૭૯ ૬૩

[નોંધ-શરૂઆતના ૬ પાનાં નથી. બીજા પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૪૫૫]

૭૯૨ અ પનાઈ રાવળનો } સામળા ૪
ગરબો

[નોંધ-કાલિકાના ગરબાની ચેઠે પતાઈનો ગરબો યશુ મામળે બખેલો આ પરથી સમગ્રય છે.

૭૯૨ દશમસ્કંધ કવિ સંત ૨૯૪

છેવટ:

“ અધ્યારનો આરો જોડલો, અનુસાર આણ્યો તેડલો

સંક્ષેપ કહે સત સંબધ, નવ્યાસી અધ્યા દશમ સ્કંધ ”

(૪. ૨૬૧)

[નોંધ. પ્રતના સરસ્વતના તેમજ હેવટના પાનાં નથી; પણ તે સારી રીતે લખાયેલી છે; તેમજ તેના લેખક “મંત” વિષે પણ કંઈ વિશેષ માહિતી જાણવામાં નથી. બીજા કવિઓના લખેલા ‘દશમો’ સાથે આ ગ્રંથ સરખાવી જોવા જેવો છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૪૪૯.]

૭૯૩ હારમાળા નરસૈં ૮૪

[નોંધ—આમાં પદની સંખ્યા ૧૪૦ છે.]

૭૯૩ ઝ હુંડી પ્રેમાનંદ ૧૬

૭૯૪ મોરબજ આખ્યાન નાકર સં. ૧૭૨૫ ૧૫
છપટ:

જે સાંભળે નર નિ નાર, મયા કરિ તેહનિ દેવ મોરાર
સાંભળે તેહની પુરિ આસ, કરજોડી વીનવે નાકર દાસ
કડવાં ૨૫ શ્રી મોરબજ આખ્યાન સંપૂર્ણ.

[નોંધ—મોરબજ આખ્યાન વિષ્ણુદાસનું રચેલું છૂટક મળી આવેલું છે. વધુ હકીકત માટે જુઓ, યાદી નં. ૧૩; સદરહુ પ્રત જુતી છેક સં, ૧૭૨૫ માં લખાયેલી છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૩૬૨]

૭૯૪ અ લવકુશઆખ્યાન નાકર સં. ૧૭૨૫ ૧૨

[નોંધ—પ્રત ઝાંખી, ઝીણા અક્ષરે લખાયેલી, વચ્ચે છુંસાઇ ગયેલી છે. નાકરની પેઠે વિષ્ણુદાસ, શંજુરામ અને રઘુનાથનાં લવકુશ આખ્યાન મળી આવેલાં છે, જેની નોંધ, યાદી નં. ૨૨૩, ૨૪૨ અ, ૩૭૨માં થયેલી છે.]

૭૯૪ બ જાલંધર આખ્યાન ભાલણ સં. ૧૭૨૬ ૧૩

[નોંધ—સરસ્વતનું પાનું નથી; પ્રતના અક્ષર ઝીણા અને ઝાંખા છે. બીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં. ૨૦૨]

૭૯૪ ક શુકદેવજી આખ્યાન વસ્તો સં. ૧૬૨૪ સં. ૧૭૨૬ ૧૭

[નોંધ—બીજી પ્રત માટે જુઓ, યાદી નં. ૧૭૯ અ]

૭૯૪ ઢ માધવાનસની કથા સં. ૧૭૨૭ ૧૫

નોંધ—સદરહુ વાર્તા કુશળલાભે રચેલી નથી, પણ બીજા કોઈ લેખકે લખેલી છે. વધુ માટે જુઓ યાદી નં. ૬૬૫]

૭૯૪ ડ અલિમન્યુ આખ્યાન જન તાપી

(બીજી પ્રત માટે જુઓ યાદી નં. ૧૯૦)

૭૮૪ પક્. સગાળશાનું } નાકર સં. ૧૭૩૦ ૬
આખ્યાન }

[નોંધ-સદરહુ કાવ્ય, એ જ વિષય પરની અન્ય કવિઓની કૃતિઓ સાથે
ચ. વ. સોસાઇટી તરફથી થોડાક સમયમાં પ્રસિદ્ધ થનાર છે.]

૭૮૫ નળાખ્યાન એમાનંદ સં. ૧૭૪૨ સં. ૧૮૮૦ ૯૮

[નોંધ-પ્રત સંપૂર્ણ, સુવાચ્ય અને સારી સ્થિતિમાં છે.]

૭૮૬ કીર્તના દયારામ ૨૬

[નોંધ-આ સિવાય બીજાં કેટલાંક પરચુરણ પદો, ગરબા અન્ય
લેખકોના ઉતારેલાં મળી આવે છે.]

૭૮૭ ઓખાહરણ વિષ્ણુદાસ સં. ૧૮૬૫ ૪૩

[નોંધ-શરૂઆતનાં નવ પાનાં નથી; બીજા પ્રતો મળેલી છે-સુઓ
યાદી નં. ૨૭૬, ૨૮૦, વગેરે. બાકીના ભાગમાં એમાનંદનું નળાખ્યાન
૩૧ કડવાં સુધીનું લખેલું છે; પછીનાં પાનાં નથી.]

૭૮૮ પ્રકીર્ણ ગરબા સંગ્રહ (નં. ૨૩) ૧૦૪

૭૮૯ દશમ રકથ રઘુનાથ સં. ૧૮૫૩ ૧૨૩

છેવટ:

ભાગવત સંહિતે કહું પરીપત શુક સંવાદ
દાન આપે ભાગવતનું, તે વૈકુંઠમાં જાય
વાસુદેવ ભગવાનને, હું પ્રેમે લાગુ પામ
ભાગવત દધ મથીને, કાદાડાં રતન અમૂલ્ય
રૂઢે ધરે તે ભવ તરે, અક્ષર માહામણી ગુણ
અક્ષરે અક્ષરે એહમાં, વાપીક વાસુદેવ
રાત દીવસ રઘુનાથ એ, એહેની કરજો સેવ
એકસોને એસી કડવાં.....

x x x x

[નોંધ-આખો ૫ દશમ રકથ, છટકે છટકે પ્રસંગો લખીને ૧૮૦ કડવામાં
રઘુનાથે ગુથેલો છે. અમદાવાદ પાસેના ગોમતીપુરનો એ વતની; અને
એના ગરબા અને પદો જનસમૂહમાં બહુ ભાવથી ગવાય છે.]

૮૦૦ વચનામૃત શ્રી ગોકુલનાથજી ૯૩

ધર્મિ...શ્રી ગોકુલનાથજી કે વચનામૃતમેસે શ્રીનાથજી...કા પ્રાગટ'તથા મુખ્યચરિત્ર સંપૂર્ણ.

[નોંધ—આમાં વૈષ્ણવોના ઈષ્ટદેવ—પ્રભુ.શ્રીનાથજીના પ્રાદ્યપનો વર્ણાત આવેલો છે.]

૮૦૧ વૈષ્ણવોનાં ધોળ, } (નં. ૨૪) ૭૩
૫૬ કીર્તન.

[નોંધ—પ્રસ્તુત ચોપડામાં વૈષ્ણવ મંદિરમાં ગવાતાં ધોળ કીર્તન, ૫૬ જેમકે, વધાઇ, બાળલાલા, દાનલાલા, રાસ વગેરે લખેલાં છે.]

૮૦૨ પ્રકીર્ણ પદો ત્રેમાનંદ ૭૦

[નોંધ. પ્રસ્તુત પ્રતમાં સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સાધુ ધર્મિ ત્રેમાનંદનાં પદોં લખેલાં છે.]

૮૦૩ જીનાં ચિત્રો, કાચા }
રોકેચો વગેરે

[નોંધ. આમાં કોઈ અગ્રાત ચિત્રકારનાં દોરેલાં, જીર્ણ અને જાંબા થઇ ગયેલાં જીનાં ચિત્રો, રોકેચો વગેરે અહિંના શુક્રવારમાંથી મળી આવેલાં તે સંમૂલેલાં છે.]

૮૦૪ સામળશાનો વિવાહ-ત્રેમાનંદ સં. ૧૯૨૯ ૬૮
(નહાનો)

ઉવચઃ

સંવત પંદરને સલિદમાં કરસને કીધું એ કામ રે
જીજો જીજો નાથ જીએ, રાખુ નરસીંહજીનાં નામ રે
માહા સુદી ઠાજને દીને તે પરજી પધારીઆ
વાર સુકરવાર રે, ચોંચને ચનીવારે મંગલ વરતા ચાર રે
પાંચમને દીને પરજી પધારા, જીનાને જયે પલાચરે
કલજીજ મધે કયા કહી; સાલગતાં સંકટ બચરે.
અભંગ અવીચલ ખીરાજમાને વરકંનાની નોડ રે
ભાટ ત્રેમાનંદ વરજી છે, બોલો જેહે જેહે શ્રી રણછોડ રે.

કેડવાં ૩૬ ઇતી સી નરસૈય મેહેતાનો દોકરો સામળદાસનો વિવાહ સંમપુરણ. સંવત ૧૬૨૯ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૬ વાર સોમેલ. પટેલલલુભાઈ પરસોતમદાસ. પઠનાર વચ્ચીણુ પા. હરજીવન ખુસાલ અરથે લખી છે.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્રેમાનંદના નામે છે; પણ તેનું એ જોય કે કેમ એ સંશયપડતું છે. આ કાવ્ય છુદું શુકસેલર સાકરલાલ શુલાખીદાસ તરફથી બહાર પડેલું છે. એ જ કવિનો સામળદાસનો મોટો વિવાહ-પ્રેમાનંદ રચિત-રા. બા. હરગોવિંદદાસ દ્વારકાદાસ કંટાવાળાએ જાહેરો છે.]

૮૦૪ અ હુડી પ્રેમાનંદ સં. ૧૭૩૩ સં. ૧૯૦૮ ૨૬

૮૦૪ ઘ મામેરું પ્રેમાનંદ સં. ૧૯૦૮ ૪૭

[પ્રસ્તુત કાવ્યોની અનેક પ્રતો મળેલી પાછળ નોંધાયેલી છે.]

તા. કે : ઉપર નોંધાયેલી પ્રતોમાંથી સાતેક પ્રતો, જેમાં એકથી વધુ કાવ્યો લખેલાં છે તેમાંના એકજ-પ્રથમ કાવ્યની નોંધ થઈ, બાકીના કાવ્યોની નોંધનું લખાણ સરતચૂકથી ક'પોઝ થયેલું નહિ, તેથી એ રહી ગયેલો ભાગ અહિં પૂર્તિરૂપે આપ્યો છે:—

૨૯૧ અ ઉપાહરણ

૪૨ થી ૬૦

[નોંધ. કાષ્ઠ અઘાત કવિએ લખેલું આ કાવ્ય વાંચવા જેવું અને ખીન્ન આખાહરણો સાથે સરખાવવા જેવું છે. ખેદની વાત એ છે કે તેનો છેવટનો ભાગ કાટી ચમલો છે.]

૨૯૨ અ દુર્વાસા આખ્યાન ભાસણ

૫

(આ કાવ્ય અપૂર્ણ છે.)

૩૬૨ અ. દુર્વાખ્યાન

મેગલ સં.૧૬૩૭ સં. ૧૭૪૫

૩૦

છેવટ:

શ્રી ભાગવંત તણુ સાગર પ્રોદ, જન્મલોકુ પરચો મત મુઠ
કવી જન કોએ મ દેસો દોસ, સવરણુ જન્મલે જય જલ કોસ.

જુધમાને પ્રીજીઆ જુગ તાત, રૂપક એકસોને સીતેર સાત
સંવત સોળ સાત્રીસ માહે, આસ્વન મુઠ પંચમી કેહેવાએ
ગુરવારે નક્ષત્ર પ્રસિદ્ધ જોમ, કોલ કર્ણુનીચંદ્ર અદોત
એમ એક મનો જે સાંભળે, આવાગમન ફેરો ટળે,
જે નર સીખે તે તાં ગાએ, તેહેના દ્વખ સમુજાં. જાએ.
એ તો ભગત તણી કયા, પ્રેમ ધરી સાંભલો સરવધા
નરનારી પોહોએ આસ, કરબોડી કેહે મેગલદાસ.

પતિશ્રી મુવં આખ્યાન સમાપ્ત. હંસરાજ વતરાજની પોથીથી પ્રત
ઉતારી છે. સંવત ૧૭૪૫ ના આસો વદી ૧૧ ૨વક.

[નોંધ. વધુ માહિતી માટે જુઓ રા. ભરતરામ મહેતાએ આક્રમી
સાહિત્ય પરિષદમાં વાંચેલો કવિ મેગલ વિષેનો નિબંધ.]

૩૬૨ ઘ. સુરેખાહરણ

વીરજી

૧૦૬

(કડવાં ૨૦ પછીથી છૂટક છે.)

૩૬૫ ઘ કલિયુગ મહિમા સૂરભટ સં.૧૭૦૪

૨૪

છેવટ:

સંવત ૧૭૦૪ સપ્તમીની રવિવાર, ॥
કલિ મહિમા સંપૂર્ણ કરો કરુણા ભુગદધાર.
ગામ કલોલ રૈકવ કુલ નારાયણ સુત સુરભટ,
નરચિનારચી ભક્તી મહોદધી મન.

શ્રી કડવા ૬ કલ્પી મહિમા સંપૂર્ણ.

[નોંધ. ખીજી પ્રત માટે ભુગ્ધો યાદી નં. ૩૨૮]

૪૩૬ અ. રૂકિમણીદરણુ દેવીદાસ સં. ૧૬૬૦ સં. ૧૭૩૮ ૩૮

છેવટ:

સંવત ૧૬૬૦ માઘ શુક્લ પચ્ચવાડાજી,
સોમવારે તાં અથ સોપાણો ત્રયોદશીનો દાઢોજી,
હરી કરુણાએ ત્રીસે કડવાં કવીયાં, ચૌદ રાગની જાત્યજી
પદ પાંચસેં ચોપન પરી પૂરાં, રૂપુ ચરીત્ર વિખ્યાતજી.
સોજીત્રા મધ સ્થાનક માંહે ગાંધર્વ જાત્ય પ્રકાશજી
અંધ સંપૂરણુ કરી ગોવિંદને, પ્રણમે જન દેવિદાસજી.

ધૃતિશ્રી રૂકિમણી દરણુ આખ્યાન સંપૂર્ણ. સંવત ૧૭૩૮ વર્ષે
પ્રથમ ચૈત્ર માસે શુક્લ પક્ષે ચૌદસ ચરવાસરે.

[નોંધ આ કાવ્યના શરૂઆતના પાંચ પાનાં ખૂટે છે.]

૪૩૬ ય. જાલધર આખ્યાન ભાલણુ સં. ૧૭૩૮ ૬૦ થી ૧૦૦

છેવટ:

જે નર ગાયે સાંભળે તેહની પોચે આસ
બેઠું કરનેડી વીનવે, ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથ

ધૃતિશ્રી જાલધર આખ્યાન સમાપ્ત. કડવાં ૨૨. સંવત ૧૭૩૮ વર્ષે
દ્વિતીય ચૈત્ર વદિ ૬ વાર શુકરે.

[નોંધ. કવિ શિવદાસ ઘને કવિ વિષ્ણુદાસે રચેલાં “જાલધર આખ્યાન”
ની નોંધ ઉપર કરી છે, તે જ વિષય પરનું આ કાવ્ય કવિ ભાલણુ રચેલું છે. આ
પ્રમાણે ત્રણ જૂદા કવિઓના એક જ વિષય પરનાં ત્રણ જૂદાં કાવ્યો
આપણને મળ્યા આવે છે; અને તે એડિટ કરી આપવાનું શુ. વ. સોમાધરી
નરદયી રા. રામલાલ મોદીને સોંપાયું છે.]

૪૩૬ ક શુક્રદેવ આખ્યાન વસ્તો સં. ૧૬૨૪ સં ૧૭૩૮ ૪૨
કડવાં—૨ શરૂઆત:

સરસ્વતીયે તાં કીધી સાય, કવી જન દેડે હર્ષ અપાર
સંવત ૧૬૨૪ વીસા ચાર, માગરાર સુદ ૧૨ શુરવાર.

x x x x

છેવટ:

વૈષ્ણવ જનની વેશાંવલે, વસ્તો વાણી ઉચરિ
માહારો વીરસદમાં વાસ, શ્રોતાજનની પોચે આસ.

x x x x

કડવાં ૪૫. ઇતિશ્રી શુક્રદેવનું આખ્યાન સમાપ્ત. સંવત ૧૭૩૬ વર્ષે
આવણુ શુદિ ૧૩ ઉપરાંત ૧૪. વાર ગરેલ. અંચ સંપૂરણુ.

૪૩૬ ૬ ઉપાહરણુ જનાર્દન સં. ૧૫૪૮ ૪૨, થીં ૬૨
શરૂઆત:

સંવત પંનર અડતાસા માસ દામોદર સાર
કાતકે જનાર્દન લણે એકાદશી શુરવાર.

x x x x

છેવટ:

જનાર્દન લણે જે સાંભળે દાસ,
ગાય ને સાંભળે તેહને વૈકુંઠ વાસ.

ઈતિ ઉપાહરણુ સમાપ્ત.

[નોંધ. આ કાવ્ય પૂરું થયા પછી ઉપાની ઉત્પત્તિ વર્ણવી છે; તે
ભાગ ખીજી પ્રતોમાં મળતો નથી. વધારો છે તે સહજ માલુમ પડી આવે છે.
આ જ કાવ્યની ખીજી એક પ્રતની નોંધ થયેલી છે. તે જુઓ યાદી
નં. ૪૭૭ ચ]

૪૮૬ અ. શુક્રદેવ આખ્યાન વસ્તો સં. ૧૭૪૪ ૩૮

છેવટ:

ડાડીઆ કુલ માંહાં અવતરેરે, પૂરવે જોરસદ વાસણ

શ્રોતા સહુકો સાંભળો, હું અદ્ય અજ્ઞાનજી,

કરજોડી વસ્તો કહે રે, રાખો ચરણ ભગવાનજી.

૪૮૬ બ. નરસિંહ મહેતાના હરિદાસ સં. ૧૭૨૬ સં. ૧૭૪૪, ૧૪૦
પુત્રનો વિવાહ]

છેવટ:

પદ સોહે પાંચને પંચાણુ; કડવાં છે બાવીશણ
રાગ ચૌદમાંહાં ચાલ જુજવી, બુધમાને વિસ્તારણ,
કારતેક શુદ્ધ પ્રતીપદા દીપોજવ અનુરાધા બૃગુવારણ
સંવત ૧૭૨૫ પૂરણુ જ્ઞાસમો તે દીનણ.

× × × × × × ×
કેહે હરીદાસ હરખ સાથે, એકવાર મુખ બોલો હરી.

[નોંધ. પ્રસ્તુત કાવ્ય રચાયા પછી તેના અરાદમે વર્ષે ઉતારાયું છે,
એ રીતે પ્રત વિશેષ ઉપયોગી ચાલુ છે.]

૪૮૬ ક. રેવા માહાતમ ભટ્ટવલ્લભ સં. ૧૭૫૭ સં. ૧૭૭૪ ૧૨

છેવટ:

સંવત ૧૭૫૭ સતાવન સાર, અચન શુદ્ધી બીજને ગુરવાર ।

થયું પૂરણુ કવીત એ રેવા ભક્તિ, ભટ્ટવલ્લભને થયાં સાહે શક્તિ.

૪૮૭ અ. ઓખાહરણુ કહાન

છેવટ:

અક્ષપ કુખ કવીતા જન કેહે છે, અમરાપુરીમાં વાસણ

ભરતખંડ મધે છે નગરી વીપ્રતણો બહુ વાસણ

કામરાજ દીજનો સુત હરી, અહિદીમ આત પ્રકાશણ

તે હીરાભટ વાહવનાં સુત, કાહાન કવીનાં નામણ

પુત્રી એક હિતમ પારવતી, તેહેને વાહાલા શીરામણ

શ્રી ગોપાલ તણી ઇજાથી, રહો રીઝપુર માહેણ

કાલો ઘેહેલો જેમ કા બોલે, હીરો ભટ રાણીપુર માહેણ

કુટુંબ સરવ પરીવાર સંધાયે, અમરાપુરીથી આવોણ

અક્ષરખજ જોડી નવ જાણું, કોય મ દેસો ગાજણ.

[નોંધ. આ ઓખાહરણુ ૫૩ કડવાંનું છે. એ જ કાવ્યની લીયા
પ્રત મળી છે, તેમાં કડવાંની ગંખ્યા ૭૫ છે અને છેવટના ભાગમાં ૫૫
કટલોક હેરફેર-ફરક છે. આ કાવ્યની બીજી પ્રતો નોધાર્ધ છે, તે જુઓ યાદી
નં. ૨૩૪, ૨૮૬ વગેરે.]

૪૮૭ ઘ રણયજ્ઞ

પ્રેમાનંદ

૪૭

[નોંધ. શરૂઆતનો તેમજ છેવટનો થોડોક ભાગ નથી.]

૪૮૯ ચ એકાદશી મહાત્મ્ય શિવદાસ

૧૦

“ કરભેડીની વીનવે શ્રીરામ જન શિવદાસજી ”

[નોંધ પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિક વર્ષ ૩ અંક ૪ માં પ્રસ્તુત કાવ્ય હપાયું છે.]

૪૮૯ ક શુકદેવ આખ્યાન વસ્તો

સં. ૧૭૧૪ ૩૩

છપટ:

દાસ વસ્તો વાણી ઓચરે નીધાન, જે ગાયે સાંભળે તે પદ પામે દામ,
ડોડીઆ કુલ વીરસદ માંહે વાસ કાલાસુત નારાયણનો દાસ.

૪૮૯ ઢ બ્રહ્મવાદન આખ્યાન

[નોંધ. આ કાવ્યનો સરખાતનો અને અંતનો ભાગ નથી; અને તે
ફક્ત ૪ થી ૧૯ કાવાં સુધી લખેલું મળ્યું છે.]

કક્કાવારી

(ગ્રંથાનુક્રમ.)

અશ્વમેધ	વિષ્ણુદાસ	૧૩, ૪૨૬
"	દુલસી	૫૫,
"	રત્નેશ્વર	૪૫૬,
"	(?)	૪૬૭,
"	રઘુનાથ	૭૧૮
"	ધીરો	૭૮૭
અખેગીતા	અખો	૪૨, ૫૭૫, ૫૭૬, ૫૭૮, ૬૬૧, ૭૧૪, ૭૪૦, ૭૫૩, ૭૫૪
અખાની કવિતા	અખો	૧૧૬, ૭૪૦ઢ
અમરકુળની (ભરથરીની) વાર્તા સામળ		૪૮૬, ૮૬
અધ્યાત્મ રામાયણુ	રાધોદાસ	૫૩, ૧૧૬વ
અભિમન્યુ આખ્યાન	જનતાપી	૧૯૦અ, ૧૯૧, ૨૦૦ઢ, ૨૨૫ ૪૦૬, ૪૩૩, ૬૬૫ પચ, ૭૭૧અ, ૭૮૪ઢ.
અભિમન્યુ આખ્યાન	લજ્જારામ	૬૬
" "	પ્રેમાનંદ	૨૫૬અ, ૩૮૮, ૬૬૨
" "	(?)	૩૫૮, ૩૬૧, ૫૪૮, ૫૪૯
અખોદારાણીની વાર્તા	સામળ	૧૦૦, ૧૦૧, ૨૨૬, ૨૬૬અ, ૩૦૭, ૬૭૦
અભરામકુલીના શ્લોકો	સામળ	૧૧૫
અમૃતધારા (વૈદક)		૧૪૬અ.
અર્જુનગીતા	ધનદાસ	૨૦૬ક, ૨૨૪, ૨૫૪વ, ૫૩૮ ૬૭૬
અનાવિલ પુરાણુ	વલ્લભ	૨૨૧, ૨૨૨
અસખજુલાખીનાં પદો	અસખજુલાખી	૩૬૦,
અવલચંડી આખ્યાન	(?)	૪૮૦અ,
અષ્ટાવક (દિંદી)		૫૬૩,

અપરોક્ષાનુભૂતિ		૬૪૧,
અજગર પ્રહ્લાદ	લાલુદાસ	૭૫૬જી,
અનવરચંદ્રિકા (હિંદી)	અનવર	૭૮૧અ.
આદિપર્વ	(?)	૨૩,
"	હરિદાસ	૨૫૫,૩૩૮,૩૪૫,૩૪૫અ,
"	માધવદાસ	૩૦
આર્ષિક પર્વ	નાકર	૨૫
" "	અવિચલદાસ	૪૭૭ક
" "	(?)	૨૦૦૬, ૨૬૪અ, ૩૨૬, ૪૪૩
આલ્લિક કર્મ	કૃષ્ણદાસ	૪૪૪અ
આત્મબોધ		૧૩૦
" "	હરજીવનદાસ	૧૩૨
આત્મવિચાર (હિંદી)	માણુકદાસ	૫૮૮, ૫૯૬, ૬૨૪
આનંદનો ગરબો	વલ્લભ	૧૩૬
ધૈર્યરીછંદ	શીધર	૭૩૮દ
ધૈર્યજળવિદ્યા		૨૪૫
ઉદ્યોગપર્વ	(?)	૨૮અ
" "	બાઉ	૬૫૫
ઉદયમહર્મસંવાદ	સામળ	૨૯૬, ૪૭૬, ૫૧૮
ઉદિમ્યપ્રકાશ (સંસ્કૃત)		૧૪૫
ઉદ્ધવસંવાદ		૨૫૯ક
ઉદ્ધવગીતા	મુક્તાનંદ	૭૫૯
ઉપદેશમાળા	સોમસુંદરસુરિ	૧૫૨
ઉંટકશિવાબટક (સંસ્કૃત)		૭૩૮જે.
ઉપાહરણ	બનાઈન	૨૯૧અ, ૪૩૬૩, ૪૭૭અ
ઉત્તરદાંડ-રામાયણ	વિષ્ણુદાસ	૪૮૫
	બાલકૃષ્ણ	
એકાદશી માહાત્મ્ય	ચિવદાસ	૩૭, ૪૫૪અ, ૪૮૯વે,
" "	મહાન	૩૨૮અ
" "	(?)	૫૪૫
એકાંતરીઆ તાવની કથા	(?)	૪૦૧

આખાદરણુ	નાકર	૧૯૪,૨૦૫,૨૭૨અ,૩૨૪, ૩૪૭,૪૮૧,૪૮૨,૫૮૪અ, ૬૫૧,૭૬૮,૭૬૯
„	પ્રેમાનંદ	૨૬૪,૩૮૬,૪૦૦,૪૦૪, ૪૦૫,૪૯૮,૪૯૯,૫૦૦, ૫૩૭,૬૦૧,૭૬૩,૭૭૪, ૭૭૫
„	(?) વિષ્ણુદાસ	૨૭૯,૨૮૦,૪૨૦,૪૩૪, ૭૯૭
„	કોહાન	૨૩૪,૨૮૬,૩૭૫,૩૮૪, ૪૮૭અ,૪૯૧,૭૭૬,
„	(કવિજન ?)	૩૮૫,૪૩૯,૪૬૩
„	નરસિંહ	૬૫૫૬.
„	માનપુરી	૭૮૪
અંગદવિહિટ	સામળ	૧૧૦,૧૧૧,૧૯૫,૨૧૫, ૩૦૪,૩૯૪,૭૭૦અ.
અર્ધરિપ આખ્યાન	રામદાસસુતમન્ય	૬૯
„ „	રામલક્ષ્મી	૩૭૪,
અખ્યાનનો ગરબો	અનુભવાનંદ	૭૩૧અ
અબિકા હંદ	શ્રીધર	૭૩૮અ
આખ્યાનો મહિમા	ગીરધર	૩૩૪અ
આખ્યાત્ર આખ્યાન		૩૮૩
આખો		૭૧૩અ
ઠક્કો	અખો	૭૫૬ આમ
„	ગ્રીતમ	૭૫૬ પી,
કર્ણુ પર્વ	વિષ્ણુદાસ	૨૭,૨૭૭
કર્ણુચરિત્ર	નાકર	૨૩૬, ૬૮૮
કમળની વાર્તા	સામળ	૧૦૪
કલ્પલગનો ગરબો	કૃષ્ણારામ	૧૮અ
કલ્પલગનો મહીમા	હીમો	૩૨૮
„	સુરભટ્ટ	૩૯૫અ
કળશની વાર્તા	સામળ	૮૪, ૬૯૬

કવિતપ્રબંધ (હિંદી)	માણિકદાસ	૫૯૪,
કવિત	સુદંરદાસ	૭૪૧૧
કવિ પ્રિયા (,)	કેશવદાસ	૬૫૯
કમ્બીરનાં પદો (હિંદી)	કમ્બીર	૬૨૯, ૬૪૫, ૬૭૬
કામોવતીનું આખ્યાન	શિવદાસ	૮૩, ૫૬, ૨૬૧અ, ૨૬૨, ૨૮૫, ૬૨૮, ૮૬૭
કાષ્ટના ધોડાની વાર્તા	સામળ	૯૩, ૫૦૮
કામધેનુની વાર્તા	સામળ	૯૨
કાદંબરી	ભાલજી	૧૫૯, ૧૬૦
કાવ્યકલ્પસત્તા વૃત્તિ (સંસ્કૃત)	અમરચંદ્ર	૧૬૩
કાલકાનો ગરબો	સામળ	૭૮૩૪
કાગરસ કોસલ	સાંચી	૫૫૧
કિષ્કિંધા કાંડ (હિંદી)	દુલસીદાસ	૩૦૧
કીર્તનમાળા	ગવરીબાઈ	૪૭,
કીર્તનસંગ્રહ		૭૬૦
કુંડલા હરજી	પોચો	૭૪૮અ
કૃષ્ણવિષ્ણુ	ભાલજી	૩૬૫, ૫૮૪
કૃષ્ણના મહીના	રણછોડ	૪૫૨અ
કૃષ્ણાશ્રય સ્તોત્ર (સંસ્કૃત-હિંદી)		૪૧૬
કૃષ્ણારામના પદો	કૃષ્ણારામ	૬૨૪
કેવળપુરીનાં પદો	કેવળપુરી	૯
કૈવલ્યગીતા	અખો	૫૬૬, ૫૮૦, ૬૪૯, ૭૪૦અ
કેકસાર (હિંદી)		૭૪૩.
ગણપતિની લાવણીઓ	હરગોવિંદ	૧૬૮
ગણપતિ વ્રતની કથા		૭૧૯
ગરબા	ભાલજીદાસ	૨૪૦
ગરબા સંગ્રહ		૧૩૭, ૧૩૮, ૧૪૦, ૩૭૩, ૫૨૫, ૬૩૦, ૬૪૧, ૭૦૬ અ, ૭૦૭, ૭૧૦, ૭૧૫, ૭૧૯ અ, ૭૬૮,

અદા પર્વ	નાકર	૨૭ વ, ૪૩૬
”	વિષ્ણુદાસ	૨૫૬
ગર્ભવસેનની વાર્તા	સામળ	૯૫, ૩૩૧, ૪૬૧ વ
ગજેન્દ્ર મોક્ષ	રામકૃષ્ણ	૨૮૫ અ, ૪૨૯, ૭૬૪ અ
”	લક્ષ્મીદાસ	૩૩૬
ગીત ગોવિંદ (સં. શુ. ગદ્યમાં)	જયદેવ	૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૬૬ અ
શુર ગીતા	મંગલચંકર પંડિત	૧૬૧
શુર મહીમા	પ્રીતમ	૭૫૬
શુર્જરશૂપ નામાવલી		૭૨૯
શુક્લમકાવલી	કૃષ્ણદાસ	૭૨૩, ૭૫૧, ૭૬૬ અ
ગોપાલ ગીના	ગોપાલ	૪૬, ૪૨૩, ૫૬૧
ગોપિકા ગીત		૬૧૬
ગૈતમ રામ	વિજયભદ્ર	૨૪૬
આતુરી	શુવણદાસ	૪૮, ૪૯, ૫૯૦, ૭૧૪ક, ૭૪૦ અ, ૭૫૬ ક
”	નરસૈ	૧૬૪ વ, ૬૮૯
”	રણછોડ	૨૦૬ અ, ૩૪૩, ૬૧૧, ૭૮૩
”	અનુભવાનંદ	૫૫૮
આર અવસ્થા		૭૫૬ કે.
ચિત્રો (જીનાં, રફ રોચ વગેરે)		૮૦૩
ચિત્ત વિચાર સંવાદ	અખો	૬૨૬, ૭૫૪ ક
ચિંતામણિ	પ્રીતમ	૭૪૦ ષષ્ઠ, ૭૪૨ અ
” ” (હિંદી)	સુદંરદાસ	૭૫૬ ષષ્ઠ.
ચોરાસી વૈષ્ણવનાં નામ		૭૦૦ અ
ચંદ્રદાસ આખ્યાન	રાજધર	૧૮૯ વ, ૭૨૮
”	વિષ્ણુદાસ	૨૬૧, ૨૭૧
”	નાકર	૨૯૦
”	(?)	૩૫૬
”	શાસ્ત્રી વ્રજલાલ	૩૫૭, ૫૩૧
”	બોમ્બે	૪૦૦
”	ત્રેમાનંદ	૬૩૭વ

ચંડીપાઠના ગરબા	(?)	૧૩૫
” ”	રણુઝોડણ દિવાન	૩૪૦
ચંડી આખ્યાન	વિષ્ણુદાસ	૨૮૧
” ”	શિવદાસ ૪૭૮, ૪૭૯, ૪૮૦, ૪૮૭	
ચંદ રાગનો રાસ	મોહનવિજયજી	૧૫૦
ચંપકસેન ચઉપદ્ય		૭૨૧
ચંદ્રશેખરનો રાસ		૭૦૫
ચંદ્ર ચંદ્રાવતી	સામળ	૧૧૩
છંપા	અખો	૪૬૫, ૫૮૨
”	સામળ	૪૬૫, ૪૬૬
”	પ્રીતમ	૫૫૯, ૬૧૭, ૭૫૬ પી,
છોટમનો પદ સંગ્રહ	છોટમ	૬૪
જીહાદારશાહની વાર્તા	સામળ	૪૬૧
જલધર આખ્યાન	શિવદાસ	૪૮૬, ૪૮૯
” ”	વિષ્ણુદાસ	૧૪
” ”	ભાગ્યજી	૨૦૨, ૪૩૬ બ, ૭૬૪ ચ.
જનકી વિવાહ	ગુલસીદાસ	૩૩૧ ચ.
જીજ્ઞો ગરબો	વલ્લભ	૨૩૦
જેગણીની વાર્તા	સામળ	૯૬, ૬૬૪
ડાંગવાખ્યાન	શિવદાસ	૩૮, ૭૮૦
દોશ માફની વાર્તા	કુશળલાલ	૩૫૦
તત્ત્વબોધ	હરજીવન બાસ	૧૩૩
તીર્થો	ખીમે	૫૬૩, ૭૪૦ પપ્પ.
”	આગજી	૭૫૬ પપ્પ.
ગુલસી માહાત્મ્ય		૫૫૪ ચ.
ચાળ	મીઠો	૧૮૨ ચ.
દશમ	સંત	૭૯૨
”	રઘુનાથ	૭૯૯
”	ત્રેમાનંદ-સુંદર	૧, ૫૫૪
”	સુંદર	૪૬૮
”	ગુલમરામ	૭૪
”	માધવદાસ	૭૩

દશમ	ભાલણ	૧૫૭, ૧૫૮, ૩૨૧, ૪૭૪
„ (ગદ્યમાં)		૧૮૪ અ, ૪૪૪
„	લક્ષ્મીદાસ	૪૭૦
દયારામ કાવ્ય	દયારામ	૩૦૩, ૭૯૬
દત્તગીતા		૭૩૫ અ
દાણુ લીલા	પ્રેમાનંદ	૧૬૫ અ, ૧૮૩ અ, ૨૫૯ અ, ૬૩૭ ક, ૬૬૮ ક, ૭૭૨ અ.
„	દયારામ	૨૫૪ ઘ
દાદુ દયાળની વાણી (હિંદી)		૭૪૪
દુર્વાસા આખ્યાન	ભાલણ	૨૬૨ અ,
દોહરા (હિંદી)	સોહોદેવ	૬૧૯
દ્રોણપર્વ	વિષ્ણુદાસ	૨૪
„	ભાઉ	૨૭૭ અ
દ્રૌપદી વસ્ત્રાદરણ	હેમદાસ	૦૬૩
„ „	ભાલણ	૩૮૭ અ, ૪૧૭ અ
ધનવંત શેઠની વાતો	સામળ	૯૭, ૬૧૫, ૫૦૯
ધનુષધારીનો ગરબો	વલ્લભ	૨૨૦ અ, ૪૦૩
ધનરાજનાં પદો	ધનરાજ	૩૪૬
ધર્મ તત્ત્વસાર (હિંદી)	રામપ્રસાદ	૭૩૩
ધાર્મિક સ્તોત્રો (સંસ્કૃત)		૬૮૬
ધુઆર (હિંદી)		૧૨૦
ધુવાખ્યાન	સુરદાસ	૧૮૯ ક, ૨૯૦ અ.
„	હરિદાસ	૨૦૦ અ.
„	રૂઘનાય	૨૬૯ અ.
„	વૈકુંઠ	૪૩૦
„	શલિદાસ	૪૯૩
„	મેંગલ	૩૬૨ અ
„		
ધોળ (હિંદી)		૧૧૮, ૮૦૧

નળાખ્યાન

ત્રેમાનંદ

૩, ૮, ૧૬૦ ચ, ૧૯૨,
૨૪૧, ૨૬૮, ૩૫૨, ૩૫૪,
૩૯૧, ૩૯૨, ૩૯૫, ૪૫૦,
૪૬૨, ૪૭૧, ૪૯૦, ૫૦૩,
૫૧૨, ૫૩૪, ૫૪૨, ૬૫૫
ષપ્, ૬૬૬, ૭૯૫

„
નરભેરામ કાવ્ય
નરસૈં કાવ્ય સંગ્રહ

નાઠર ૬૩૪, ૭૩૮ જી.
નરભેરામ ૩૪, ૩૦૨, ૪૫૪
૧૬૪, ૨૦૮, ૨૧૦,
૨૮૪, ૪૨૨, ૭૨૦.

નરસૈં મહેતાનું આખ્યાન

(?) ૬૩૫

નરબોધ

જગજીવણુદાસ ૧૮૬

નારીનો ગરબો

કૃષ્ણારામ ૭૦

નાવિકની વાર્તા

સામળ ૬૮, ૭૨૫

નાસિકેતાખ્યાન

મેગલ ૨૩૬ અ, ૨૭૨

= „ (હિંદી)

દાદુ દયાળ ૭૪૪ અ.

નાગદમન

ત્રેમાનંદ ૪૩૫ અ, ૫૩૬

„

(?) ૬૭૪ અ.

નારાયણ ખખતર

૪૫૮ અ.

નિત્ય લીલા (હિંદી)

૧૧૬

નીતિ શતક (ગદ્ય)

ભર્તૃહરિ ૭૩૪

નૃસિંહજીની ગરબી

ભાણુદાસ ૧૮૧ અ.

નૌકાની વાર્તા

સામળ ૧૦, ૧૦૫

નંદખત્રીસી

સામળ ૧૧૪, ૧૬૪ક, ૨૩૧, ૨૫૮,

૬૬૭, ૭૬૬, ૭૬૭ અ,

(?) ૨૬૭, ૪૨૩

નંદત્રિંશતિ (સંસ્કૃત)

૭૩૮ આદિ

પદ્માવતીની વાર્તા

૧૦૬, ૨૫૭, ૩૧૬,

૩૨૦, ૩૩૨, ૩૩૫,

૫૨૪, ૫૨૬, ૫૨૭, ૫૨૮,

૫૨૯, ૫૩૦, ૬૨૮ અ,

૭૬૬, ૭૬૭ ચ.

૫૬ સંગ્રહ

૧૨૧, ૧૨૩, ૧૨૪,
૧૨૫, ૧૫૪, ૨૩૯,
૪૦૮, ૪૪૬, ૫૭૪,
૫૭૮, ૬૦૫, ૬૧૮
(હિંદી) ૬૫૬, ૬૬૪, ૬૭૨,
(સ્વામિનારાયણ સમ્રદાયનાં)
૬૭૫, ૬૭૭, ૭૦૨,
૭૦૩, ૭૦૪, ૭૨૪;
૭૨૭, ૭૩૦, ૮૦૨.

૫૬ સંગ્રહ	રામકૃષ્ણ	૫૪૧
પરજીઆ	અખો	૫૮૧, ૭૭૩
પરચરી (હિંદી)	અનંત	૬૧૫
પતાઈ રાવળનો ગરબો	સામળ	૭૯૧અ
પ્રકીર્ણ કાવ્યો		૬૭૩
મહાલા આખ્યાન	સુરદાસ	૧૮૯ અ, ૨૬૫ અ, ૭૩૮ અ
" "	કાલિદાસ	૨૦૭, ૨૨૧, ૩૮૭, ૪૬૬, ૭૧૩, ૭૭૨
" "	ભાણુદાસ	૨૩૫, ૭૮૬
મહાલા અંદ્રાવળા	રઘુનાથ	૧૩૩
મખોધ અંદ્રોદય	ભીમ	૫૫૨
મખોધ મંજરી	નરહરિ	૩૪૩
પાનની વાર્તા	સામળ	૬૪
પાણુજીના કુહા (રાજસ્થાની)		૨૪૭
પિંગળ પ્રાકૃત		૬૪૩
પ્રીતમ ગીતા	પ્રીતમ	૭૫૫
પુરવોત્તમ માસની કથા	જેઠવલાલ	૩૯૩
" "	(?)	૪૭૨
ચેમલા રાણીનું આખ્યાન	હરિદાસ	૨૮૧ અ
ત્રેમ ગીતા	(?)	૩૮૩ અ
"	વલ્લભ	૬૦૦ શ
"	(?)	૬૩૬ ક

પ્રેમ પચીસી	વિશ્વનાથ	૬૦૯
પંચીકરણ	અખો	૪૮ અ, ૫૬૬, ૭૪૦ ઢ, ૭૪૧અ, ૭૫૩ઘ, ૭૫૬ઘફ.
પંચીકરણ	હરશ્ચવન વ્યાસ	૧૨૬,
"	(?)	૧૨૭
"	(?)	૫૪૦
પંચાધ્યાયી (હિંદી)	નંદદાસ	૭૦૦
પંચાધ્યાન વાર્તિક (સં. ગુ)		૬૮૧
પંચડંડની વાર્તા	સામળ	૧૦૬, ૩૦૬, ૩૧૮, ૩૩૨અ ૫૨૩, ૬૨૫, ૬૯૮, ૭૬૬
પંચડંડ (ગદ્યમાં)	(?)	૩૦૦
પંચડંડની કથા	નરપત	૪૮૯ અ
પાંડવ વિદિ	ભાઉ	૨૦૦ ક, ૩૨૦ ઘ, ૭૫૮
પાંડવ-ગીતા (સં. ગુ)		૬૮૭
બરાસ કરતુરીની વાર્તા	સામળ	૭૧૧
બાલુવાહન આધ્યાન	(૧)	૧૯, ૪૮૯ઢ, -૬૩૩
" "	વીરો	૪૪૫
" "	ઉદ્ધવ, ભાલણસુત,	૨૦
" "	હરિરામ	૧૭૬ ઘ, ૨૦૦ ઘ.
બત્રીસ પુતળીની વાર્તા (ગુટક)	સામળ	૪૩૧, ૪૪૮, ૭૬૬
" (હિંદી)		૪૫૯
બલ્લીલા	અખો	૭૪૦. ફ, ૭૫૬ જો.
બાળલીલા	શિવદાસ	૩૬
"	પ્રેમાનંદ	૭૪૯ અ
"	ભાલણ	૨૬૭ ઘ
બાત્રી વિલાસ (હિંદી)	કેશવદાસ	૬૮૪
બાગ વિલાસ (")		૭૬૧
બિહલણ પંચાશિકા	ગાનાચાર્ય	૪૮૮ અ.
બિહારી રાતસમ (હિંદી)	બિહારીદાસ	૬૮૫
બોડાણા ચરિત્ર	રવિસુત નરસિંહ	૨૪૫ અ
બોડાણા	યજ્ઞેશ્વર	૬૪૬
બોધ પ્રદિપીકા		૨૮૯ અ

ભગવદ્ ગીતા	નરહરિદાસ	૬૧૮, ૭૪૧ વ.
„ „	પ્રીતમ	૪૫, ૩૨૭
„ „	રાધોદાસ	૫૪, ૧૧૬
„ „	રામભક્ત	૬૨, ૧૬૮અ, ૨૫૬ વ., ૩૮૩ અ, ૩૯૬, ૬૬૧
„ „ (સં. ગુ)		૩૫૧, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯ ૪૨૧, ૪૫૨, ૫૫૫, ૫૫૬
„ „	પ્રીતમ	૫૫૭
„ „	રામકૃષ્ણ	૭૧૨
ભકતી વાક્ય	ભકતી	૬૮, ૭૭૮
ભક્તની વાર્તા	સામળ	૧૦૨, ૧૦૩, ૪૬૪, ૫૦૫, ૬૬૫, ૭૬૬
ભરથરીની વાર્તા	સામળ	૮૬
ભ્રમર ગીતક	બ્રેહેદેવ	૧૬૭ બે, ૧૮૫ અ, ૨૦૬, ૨૩૩, ૨૩૭, ૨૫૩અ, ૩૨૦અ, ૩૩૦, ૩૩૩, ૩૩૪, ૩૩૬અ, ૩૩૭, ૪૧૦, ૪૩૭ ૫૬૪, ૫૭૩, ૫૮૪ અ
ભ્રમર ગીતા સાર	સારથીભારથી	૨૦૮ અ
ભ્રમર પચીસી	ત્રિમાનંદ	૨૧૨ વ.
ભક્તમાળ (હિંદી)		૬૬૭
ભવાની કાવ્ય	ભવાનીશંકર	૬૮૨
ભવાની ક્તોત્ર.		૭૩૮ વ.
ભાગવત—પ્રથમ અને દ્વિતીયસ્કંધ	રત્નેશ્વર	૪૩૮
„ એકાદશ અને દ્વાદશ સ્કંધ	„	૭૪૧
„	સંત મહારાજ.	૪૪૬
„ ૬ દ્વો સ્કંધ	અવિયલદાસ	૪૭૭
„ એકાદશ સ્કંધ (હિંદી)	ચતુરદાસ	૫૯૧, ૫૯૮, ૬૦૮
„	વલ્લભ	૨૯, ૫૫૪ અ,
„ (ગદ્ય)		૭૩૬
ભારત (ગદ્ય)		૬૩૨

સાભારામની વાર્તા	સામળ	૮૮, ૬૩૭
ભાષાભુપાલુ (હિંદી)	જસવંત	૬૬૦
શ્રીમપર્વ	વિષ્ણુદાસ	૮૪
„	વૈકુંઠ	૬૦૧
શ્રીકૃષ્ણ સંવાદ	ભાલણ	૨૨, ૧૯૪, ૪
શ્રીમપર્વ	નાકર	૨૮૪
શ્રીમ કોમની ઉત્પત્તિ (ગદ્ય)		૧૪૨
શ્રુગોળપુરાણ („)		૨૪૪
શ્રુગોળશાસ્ત્ર („)		૩૪૮અ.
શ્રુત વિષે નિબંધ („)	દક્ષપતરામ	૩૩૫અ
ભોજની વાર્તા	સામળ	૧૯૬
„ „ (રાજસ્થાની)	(?)	૫૫૦
મદનમોહનની વાર્તા	સામળ	૨૨૪, ૩૨૨, ૫૩૨
મચ્છવેધ	શિવદાસ	૬૦૨
મહારેવનો વિવાહ	ફૂટમૂઢ	૫૬
મહારેવજીનો વિવાહ	ગોપીભાણુ	૩૩૦ અ.
મહાકાળિશ્વરનો ગરબો	કુબેર	૨૮૮ ચ.
મહાપત્નીસી	સામળ	૩૦૫, ૩૧૭, ૫૧૯, ૫૨૦, ૫૨૧.
મહાલસાનું આખ્યાન	પ્રેમાનંદ	૩૭૬, ૩૭૭, ૭૮૯
મથુરાનગરના	જગજીવન	૧૩૧,
„	ભુગજીવન	૧૯૩
મહીના	પ્રેમાનંદ	૨૫૨, ૬૬૦
„	ચોલાણુ	૪૫૨ ચ.
„	જીવણુ	૬૨૭ અ.
„	સામૈયા	૬૩૭ અ
„	પ્રીતમ	૭૫૬ યન
મધુમાલતીની કથા (હિંદી)		૪૬૨ અ
„ „ („)	ચતુર્જીવદાસ	૭૬૨
માધવાનજની વાર્તા	સામળ	૮૭, ૬૯૫
માધવાનજની કથા	(?)	૭૯૪ હ
મામકી આખ્યાન	ભાલણ	૬૫૪

માધવ કામકુંડલા	કુશળલાલ	, ૭૭૭
” ” (સંસ્કૃત)		૭૭૭ અ.
મામેઈ	ત્રેમાનંદ	૪, ૫. ૨૧૩૬, ૨૨૮, ૨૨૯ અ, ૨૫૦ અ, ૨૫૨ અ, ૨૫૪ જી ૨૭૧ક, ૨૭૨ક, ૨૭૩અ ૩૫૯, ૩૭૦, ૪૬૪, ૪૬૫, ૪૬૬, ૪૬૭, ૫૦૪, ૫૩૫, ૬૨૧, ૬૬૬, ૭૧૭, ૭૭૫ અ ૩૨૮ ઘ, ૬૮૮ અ.
”	ગોવિંદ	૩૪૪ અ.
”	કૃષ્ણદાસ	૬૭૯
”	વિશ્વનાથ	૬૪૪
માણિકદાસનાં પદો (હિંદી)	માણિકદાસ	૧૨૨
મુકુંદરાયજીની વાર્તાઓ (”)		૨૪૬
મુકુંદનાં પદો	મુકુંદ	૧૬૨
મુગ્ધાવબોધ બૌદ્ધિક (સંસ્કૃત-ગુજ.)		૭૪૮
મૃગલી સંવાદ	હરિદાસ	૫૮
મેહુરાવણનું આખ્યાન	રાણાસુત	૮૯, ૯૦, ૫૦૭, ૭૬૬.
મેના પોપટની વાર્તા	સામળ	૨૭૮
મેરુપ્વજનું આખ્યાન	વિષ્ણુદાસ	૩૬૨, ૭૬૪
” ”	નાકર	૭૪૦ ક
મેહુ વિવેક (હિંદી)		૬૫
મમદંડ	નિષ્કુલાનંદ	૪૬૬
મમુનાબટક (સંસ્કૃત)	વિકૃલેશ્વર	૫૫૧
મશાધરરાસ	બલ્લાજિનદાસ	૩૩૬વ.
મુદ્ધકાંડ	(?)	૧૪૬
યોગસાર (વૈદક)		૧૫૩
યોગશાસ્ત્ર	સોમસુંદરસરિ	૪૫૮
યોગવાસિષ્ઠ સાર (ગદ્ય)		

યોગસિદ્ધિ (.,)		૫૬૫, ૫૮૯
રત્નચંદ્ર ગદની વાર્તા	સામળ	૬૧
રત્નચંદ્ર	પ્રેમાનંદ	૧૧૭, ૧૩૯ અ, ૨૧૪, ૨૧૬, ૪૩૫, ૪૮૭, ૬૮૨ અ.
રત્નચંદ્રના શ્લોકો	સામળ	૧૩૯, ૫૦૬
“ ”	ગોપાળ	૨૬, ૪૪૦
રત્નચંદ્રનો ગરબો	(?)	૩૮૨
રત્નચંદ્ર દિવાન કાવ્ય સંગ્રહ	રત્નચંદ્ર દિવાન	૬૭
રસિક ગીતા	શીમ	૧૮૪ ચ, ૧૯૦ ઇ, ૨૧૩ ઘ ૨૫૩, ૨૫૬, ૨૭૦
રસિકરાજ	વિશ્વનાથ	૨૦૯, ૨૧૩, ૭૩૧ અ.
રઘુપતિ કીર્તી		૪૬૦
રત્ન પરીક્ષા (ગદ્ય)		૭૪૭
રત્ન પરીક્ષા સમુચ્ચય (,)		૭૪૭ અ
રામકેના મહિના	(?)	૩૭૬ અ
રામરસા	લક્ષ્મીદાસ	૭૪૨
રામ રસાવલિ (હિંદી)	માણિકદાસ	૫૬૫
રામચરિત્ર માનસ (હિંદી)	ગુણસીદાસ	૫૬૭
રાસ પંચામ્યાયી	(?)	૪૩૩ અ
રાસમાળાનું એક પ્રકરણ (ગદ્ય)	દક્ષપતરામ	૧૪૩
રામાયણ	વિષ્ણુદાસ	૩૧, ૨૭૫, ૨૭૬
“	લિંગજી	૪૫૩
રામાયણ	(?)	૫૪૭
“	મોડલુ	૫૫૨ ઘ.
રાધાજીનું રસજીવન	રત્નચંદ્ર	૨૪૮, ૪૫૨ ઘ.
રાવણ મદિદરી સંવાદ	શ્રીધર	૪૮૮
“ ”	સામળ	૫૪૬
રાધાકૃષ્ણનો ગરબો	અનુભવાનંદ	૭૩૧ ઘ.
રાધારાસ	વાસણદાસ	૭૩૮ ઘ
રાધિકા વિવાહ	રાજે	૬૨૩
રાજનીતિ (હિંદી)	જસુરામ	૭૨૫
રાજેનાં કાવ્યો	રાજે	૭૫૦

સાસા (—જેન)	૫૫૩
રૂઝિમણી વિવાહ	૨ ઘ.
” ”	૨૭૪ અ, ૪૩૫ ઘ.
રૂઝિમણી હરણ	દેવીદાસ ૧૮અ, ૩૩, ૧૫૬, ૧૬૭અ, ૨૧૩અ, ૨૨૩અ, ૨૪૧અ, ૨૯૩, ૨૯૪, ૩૩૭અ, ૪૨૪, ૪૩૬અ, ૬૨૨, ૬૫૫અ.
રૂઝમોગદનું આખ્યાન	વિષ્ણુદાસ ૧૫, ૪૭૭ અ.
રૂઝમોગદ કથા	(?) ૧૬
” ”	માંડણ ૫૫૨ અ
રૂપાવતીની વાર્તા	સામળ ૯૯
રેવામાહાત્મ્ય	વશલ ૪૮૬ફ,
રોગકારણ (વૈદક)	૬૫૩
સવકુશ આખ્યાન	વિષ્ણુદાસ ૨૨૩
” ”	શંભુરામ ૨૪૧ ઘ
” ”	રઘુરામ ૩૭૨
” ”	નાકર ૪૩૩અ, ૭૦૯અ, ૭૩૮૩; ૭૯૪ અ, ૨૧૭
સમનાં જોડકણાં	સામળ ૮૪, ૨૦૩, ૭૮૨
સક્ષયુદ્ધિની વાર્તા	વિષ્ણુદાસ ૧૭
સક્ષમણા હરણ	(?) ૩૫૩
વન પર્વ	નાનીઆઈ ૪૧૭
વણુઝારો	ગોકુલનાથજી ૮૦૦
વચનામૃત (હિંદી)	વશલ ૪૧૮, ૬૦૦, ૬૭૧
વશલભના ગરબા	સામળ ૮૨
વહાણની વાર્તા	નરહરિ ૪૦, ૪૧, ૪૨અ, ૫૬૬, ૭૩૫, ૭૭૧
વસિષ્ઠ સાર મીતા	૬૫૮
વ્રજ પ્રકાશ (હિંદી)	૨
વામન કથા	હરિદાસ ૧૨, ૧૯૧અ, ૨૦૯અ, ૨૧૩અ, ૨૫૪, ૨૬૫અ, ૩૭૨, ૩૭૪અ, ૪૮૬અ, ૬૩૯અ, ૬૫૫અ, ૭૨૬, ૭૬૫, ૭૭૧ ઘ.
વિવાહ	

વિવાદ	નરસ	૨૮૩, ૪૭૫ અ.
વિવેક વલ્લભાચાર્ય	ત્રેમાનંદ	૧૦૬, ૪૯૭, ૨૭૪, ૪૨૮, ૪૯૨, ૬૪૨ અ, ૭૧૪ અ, ૭૮૩ ક.
વિરાટ પર્વ	(૧)	૨૯૪ અ, ૩૨૬, ૬૫૩, ૩૬૩, ૪૪૩, ૭૩૧
” ”	દાસીશુભ	૧૮, ૬૫૫ જી.
” ”	નાદર	૧૯૦ ક, ૧૯૭, ૨૩૫ અ, ૪૮૪, ૬૫૨, ૭૫૭.
વિનેયદત્તની વાર્તા	(નૈનખંધુઓ)	૬૧, ૪૫૭, ૪૬૧ અ.
વિપ્રની વાર્તા	સામળ	૮૦, ૩૦૯
વિક્રમ રામની વાર્તા	સામળ	૮૫, ૨૨૭, ૨૬૦, ૪૦૭, ૫૨૨, ૬૨૭ ઘ, ૭૧૬,
વિચારમાળા	દરજીવન વ્યાસ	૧૨૮, ૧૨૯
”		૬૨૦
” (દિંદી)	(!)	૭૪૦ ઘ, ૭૫૩ અ, ૭૫૬ દે,
વિદુરભાવ	નધુ	૩૩૧ ક
વિદુર નીતિ		૩૪૧
વિપ્લવ	અનુભવાનંદ	૫૭૨, ૫૭૮
વીરભગામનો પ્રેતિદાસ (ગઘ)		૧૪૧
વૃજ શૃંગાર	રણછોડ	૪૮ ક
વૃદ્ધ આશુક્ય નીતિ (સં. યુ.)		૬૨૨ અ.
વેદાંત મહામાન્ય (દિંદી)	મનોહરદાસ	૫૩૯, ૬૭૮
વેદાંત ચૂર્ણ (, ,)	મનોહરદાસ	૫૮૭ અ, ૬૪૮, ૬૫૭
વેદાંત સાર		૭૪૫
વૈતાળની વાર્તા	સામળ	૮૧
વૈદ્ય મનોત્સવ (સંસ્કૃત)	કેસરાજ	૧૪૭
વૈદ્ય સારોદ્યાર (, ,)	હર્ષકૃતિસુરિ	૧૪૮
વૈદ્ય અંધ (ગઘ)		૧૪૯
” (”)		૫૪૪
વૈરાગ્ય શતક (, ,)	વિજયગણિ	૫૪૩
વૈતાળપચીસી (ગઘ)		૬૦૫ ૬૨૭ ૬૪૦
વૈતાળ પંચવિંશતિ (સંસ્કૃત)		૭૩૮ એચ
શકુન ચોપાઈ	જયવિજય	૬૦૬

ચક્રનાવળી (ગદ્યમાં)		૬૬૩
શનિની કથા		૨૪૩ અ.
શ્રાદ્ધ	પ્રેમાનંદ	૩૯૦, ૫૧૪, ૫૧૫
"	મૂળજીભાઈ	૧૧, ૨૫૪, ૩૮૯.
શિવરાત્રીની કથા	(?)	૪૩, ૩૫૫ ક.
શિવપુરાણ	મહાદેવસુત હરદેવ	૬૦, ૪૪૭, ૭૯૦.
"	(?)	૪૫૧
શિવગીતા	(?)	૪૧૯
"	અનુભવાનંદ	૭૩૧
શિવવિવાહ	છોટમ	૬૩
" "	રણછોડ	૪૧૨
" "	જગજીવન	૫૯૯
શિવ કથા	હરજીવન	૪૪૫ અ
શિક્ષાપત્રી	સહેજાનંદસ્વામી	૧૯૯ ૩૮૦, ૫૬૭
શિતળા દેવીનું આખ્યાન	જોહારામ	૪૭૩ અ.
શ્રીમુખ સિદ્ધાંત	મુકતાનંદ	૭૦૧
શ્રીમાલ ચરિત્ર	નયવિજયજી	૧૫૧
શુકદેવ આખ્યાન	વસ્તો	૧૭૯ અ, ૪૩૬ ક, ૪૩૭ અ, ૪૮૬ અ, ૪૮૯ ક, ૬૫૫ ક, ૬૬૫, ૭૦૮, ૭૯૪ અ.
શુકસારિકા	સામળ	૩૩૧ અ.
શૈલ પર્વ	(?)	૨૭ અ.
ષટ પ્રતોત્તરી (હિંદી)	મનોહરદાસ	૫૬૦, ૫૯૨, ૬૪૭, ૭૪૦ આદિ.
મહા પર્વ	કાસીસુત	૨૬
" "	(?)	૨૦૦ રૂ, ૩૨૬, ૩૫૩, ૪૪૩
સરસ ગીતા	પ્રીતમ	૪૪, ૪૨૭, ૬૯૩
સતી ગીતા	મુકતાનંદ	૪૧૧
સગાળશાની વાર્તા	સુખરામ	૫૨
સગાળશા આખ્યાન	રતનદાસ	૨૫૪ ક.
" "	નાકર	૨૮૭, ૩૧૬, ૭૯૪ પાં.

સરોદ શાસ્ત્ર (ગદ્યમાં)		૧૪૪
સતપંથી પદ્મગ્રંથ		૭૩૦
સતસર્થ	ગિદારી	૬૮૫
સતભામાનું રૂપણું	વલ્લભ	૨૦૧ અ
“ ”	લાલણ	૨૮૯
“ ”	ગોવિંદ	૫૧૭, ૬૩૬, ૬૮૩
સત્ત શતિ	લાલણ	૨૯૧, ૨૯૨, ૫૮૩
“ ”	શ્રીધર	૫૮૩ અ.
સર્વોત્તમજી દીક્ષા (હિંદી)		૭૪૨
સ્વર્ગારોહીણી	સુરસદ	૨૧૨, ૨૪૨, ૪૨૫, ૪૭૩, ૫૫૪ ક, ૬૦૦ ક,
સ્વર્ગારોહણ	રતનેશ્વર	૩૩૯
“	રામકૃષ્ણ	૬૦૧ અ
સ્વર્ગની નીસરણી	પ્રેમાનંદ	૫૦૨
સાગરની વાર્તા	સામળ	૭૮, ૩૧૪,
સાધુ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર (સંસ્કૃત)		૧૬૩ અ
સારપત્ર (ગદ્યમાં)		૪૪૧
સામ્રમતી માહાત્મ્ય		૪૯૯ અ.
સાખીઓ	અખો	૫૮૫, ૭૫૬ પમ.
સ્વામીનારાયણ સંગ્રહાવના પદો		૬૭૨, ૭૬૦
સિંહલદ્વીપની વાર્તા	સામળ, ૭૯, ૩૧૧, ૫૧૧, ૭૮૩ ક,	
સિદ્ધાસન ખત્રીસી	સામળ, ૧૧૨, ૪૩૧, ૪૪૮, ૭૬૬	
“ (હિંદી)	લલુલાલજી	૪૫૬, ૫૧૬
સીતાવેલ	વજ્રો	૧૬૪ ક, ૭૧૩ અ.
સીતા વિવાહ	લાલણ	૨૮૮ અ.
સીતા સ્વયંવર	સિદ્ધાસ	૭૮૫
સીતા હનુમાન પ્રસંગ	(?)	૪૪૩
સીમલિની કથા	મહાદેવ સુત હરદેવ	૬૦૦ ક.
શ્રી ચરિત્ર	સામળ	૧૦ અ, ૭૫, ૨૧૧, ૪૧૩, ૫૧૦
શ્રી પર્વ	(?)	૨૭ ક,
સુદામા ચરિત્ર	પ્રેમાનંદ	૬, ૧૮૦, અ, ૧૯૦,

૨૧૩૬, ૨૨૬, ૨૫૪૬,
૨૭૧ અ, ૨૭૨ વ,
૩૫૫ બ, ૩૬૬ અ,
૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯,
૪૦૧, ૫૦૧, ૫૧૩,
૬૦૨ અ, ૬૦૬, બ,
૬૩૮ અ, ૭૮૬ અ.

સુદામા ચરિત્ર	જગન્નાથ	૨૮૮
સુદામો	કૃષ્ણદાસ	૩૨
સુધન્વાખ્યાન	પ્રેમાનંદ	૧૦ ક, ૩૭૮
"	ભુમજીવન	૫૫ અ.
"	ગોવિંદ (ભોરાસુત)	૭૦૬
"	નાકર	૭૩૮
સુડા બહોતેરી	સામળ	૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૩૦૮, ૩૧૦, ૬૬૨, ૭૭૬
સુરતીઆઇનો વિવાહ	નરભેરામ	૧૮૦ ક.
" "	ધીરો	૭૧૪ બ, ૭૫૪ વ,
સુરતી મહીના	સદાનંદ	૨૪૩ બ.
" "	બદાનંદ	૭૦૬
સુરેખાહરણ	વીરજી	૩૫, ૧૬૦, ૩૫૫, ૩૬૨, ૩૬૪, ૪૦૬, ૪૩૨, ૪૫૫, ૬૦૩, ૬૩૬ બ, ૬૫૫ ક, ૬૬૮, ૭૬૬ અ, ૭૬૯,
સુંદર કાંડ (હિંદી)	ગુલસીદામ,	૮૦૬
સુંદરરોહની વાર્તા	લીલા (?)	૬૫૦
સુંદર શૂગાર (હિંદી)	સુદરદામ	૭૮૧
સોરઠા	બખો	૭૧
સોમવારનું વ્રત	મહાદેવ સુત હરદેવ	૭૨
સોલંકીનો ગરબો	દયારામ	૧૫૫

સોઢાનો મરબો -	નાકર	૨૦૧
સૌસિક પર્વ	(?)	૨૭ ક.
સંતોષ સુરતરૂ (દિ'દો)	માણુકદાસ	૬૧૩
દરણી વાર્તા	સામળ	૭૬, ૩૧૩
દમયંતી	કૃષ્ણદાસ	૩૪૪
"	મુંદર	૪૨૮ અ.
હસ્તામળક	જગદીસ	૧૩૪
"	નરદરિ	૩૨૯, ૩૪૨
"	ભાણુદાસ	૭૩૬
હરિલીલા	બીમ	૨૧, ૨૩૮, ૨૬૫ વ, ૨૭૩, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૬૬, ૬૪૦ અ, ૭૪૬,
હરિશ્ચંદ્રની કથા	વિષ્ણુદાસ	૫૧, ૨૦૦, ૪૮૩
હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન	(?)	૩૭૯
હરિરસ (ચારણી)	કમરદાસ	૪૪૨, ૬૭૪
"	પરમાનંદદાસ	૪૫૪
હનુમાનની મરબી	ભાણુદાસ	૧૮૧ વ
હનુમાન ચરિત્ર	કાસીસુત	૫૦
હનુમાન મરૂડ સંવાદ	દયારામ	૨૭૪ અ.
હારમાળક	નરસી	૧૦ વ, ૪૯ વ, ૫૭, ૧૬૪ અ, ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯, ૧૭૦, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૨૩૨, ૨૫૦, ૨૫૪ ઇ, ૨૮૨, ૨૯૫, ૨૯૮, ૨૯૯, ૪૧૪, ૪૧૫, ૪૭૫, ૫૮૬ અ, ૬૦૯ અ, ૬૧૨, ૬૪૨, ૭૩૭, ૭૪૯, ૭૫૨, ૭૬૪, ૭૮૯ વ, ૭૯૩.

હુડી	ત્રેમાનંદ	૭, ૧૭૮ અ, ૧૮૦ વ, ૧૮૨ અ, ૧૯૭ અ, ૨૦૬ બ, ૨૫૧, ૨૫૪ ઢ, ૨૭૧બ, ૩૨૦ક, ૩૫૫ અ, ૩૮૧, ૫૭૦, ૫૭૧, ૬૬૬અ, ૬૬૮ અ, ૬૮૦, ૭૧૭ અ, ૭૮૮ અ, ૭૯૩ અ
"	નરસિં	૧૮૨ અ, ૪૭૫ બ, ૫૮૬, ૬૨૩ અ, ૬૩૮.
"	કૃષ્ણદાસ	૨૬૭
હસની વાર્તા	સામળ	૭૭, ૩૧૨
હંસાવતીની વાર્તા.	અધુસુદન	૧૯૦ ઢ.
જ્ઞાન ગીતા	નરહરિ	૩૯
"	જગજીવન	૫૬૯
"	પ્રીતમ	૭૫૬ ઢ
જ્ઞાન મંજરી (હિંદી)	મનોહરદાસ	૫૬૪, ૫૮૭
જ્ઞાનચૂર્ણ (હિંદી)	"	૫૬૮
જ્ઞાનમૂળ	જગજીવન	૫૬૯
જ્ઞાનપ્રકાશ	ગોપાળદાસ	૭૨૨
"	પ્રીતમ	૭૫૬અ

કક્કાવારી

(લેખકાનુક્રમ.)

લેખકના નામ વિનાના અર્થે.

અખેદ	અખેગીતા	૪૨, ૫૭૫, ૫૭૬, ૫૭૮, ૬૮૧, ૭૧૪, ૭૪૦, ૭૫૩, ૭૫૪
	કવિતા	૧૧૬, ૭૪૦ હ
	કલ્પો	૭૫૬ આદિ.
	કેવલ્ય ગીતા	૫૬૬, ૫૮૦, ૬૪૯, ૭૪૦ હ
	ચિત્ત વિચાર સંવાદ	૬૨૬, ૭૫૪ ક.
	છપ્પા	૪૬૫, ૫૮૨,
	દુહા પરબ્રહ્મા	૫૮૧, ૭૭૩
	પંચીકરણ	૪૮ અ, ૫૬૬, ૭૪૦ હ, ૭૪૧ અ, ૭૫૩ વ, ૭૫૬ ઘ.
	ધ્વજીલા	૭૪૦ હ, ૭૫૬ જ.
	માખીઓ	૫૮૫, ૭૫૬ ઘ.
	સોરઠા	૭૧
અનંત	પરચરી	૬૧૫
અનુભવાનંદ	અંબાજીનો ગરબો	} ૭૩૧ ઘ.
નાયબવાન	રાધા કૃષ્ણનો ગરબો	
	ચાતુરીઓ	૫૫૮
	વિષ્ણુ પદ	૫૭૨, ૫૭૮
	શિવગીતા	૭૩૧
અવિચલિતસ	આર્ષિક પર્વ	૪૭૭ ક
	ભાગવત-૬, ૬૧ રકથ	૪૭૭
અનવર	અનવર ચંદ્રિકા	૭૮૧ અ
અમરચંદ્ર	કાવ્ય કલ્પવૃક્ષ વૃત્તિ	૧૬૩
અલખજીનાખી	પદો	૩૬૦
હસરદાસ	હરિરસ	૪૪૨, ૬૭૪

ઉદ્ધવ-ભાલણુસુત	બાલુવાહનનું આખ્યાન	૨૦
કંબીર	પદો	૬૨૯, ૬૪૫, ૬૭૯
કાસિદાસ	કૃવાખ્યાન	૪૯૩
	પ્રદ્ધલાદ આખ્યાન	૨૦૭, ૨૨૧, ૩૮૭, ૪૬૯ ૭૧૩, ૭૭૨,
કાસીસુત	સીતાસ્ત્યંવર	૭૮૫,
	વૈરાટપર્વ	૧૮, ૬૫૫ જી
" (મેઘજી)	સલાપર્વ	૨૬.
કાહ્લોન	હનુમાનચરિત્ર	૫૦
	એકાદશીમાહાત્મ્ય	૩૨૮અ
	એાખાહરણ	૨૩૪, ૨૮૬, ૩૭૫, ૩૮૪, ૪૯૧, ૭૭૬
કુબેર	મહાકાલેશ્વરનો ગરબો	૨૮૮વ-
કુશળલાભ	દોલામારની વાર્તા	૩૫૦
	માધવકમકુંડલા	૭૭૭
	" (સં.)	૭૭૭અ
કુટમ્બક	મહાદેવનો વિવાહ	૫૬
કૃષ્ણાદાસ	આશ્લિકર્મ	૪૪૪અ
"	ગુણબકાવલીની વાર્તા	૭૨૩, ૭૫૧, ૭૬૬અ
" "	માગેર	૩૪૪અ
"	સુદામાચરિત્ર	૩૨
	દમયંતી	૩૪૪
	હુંડી	૨૬૭
કૃષ્ણાશામ	કલ્પગુપ્તનો ગરબો	૧૮ અ
	પદો	૬૨૪
કેવળપુરી	પદો	૯
કેસરજી	વૈદ્યમનોત્સવ	૧૪૭
કેશવદાસ (હિંદી)	કવિપ્રિયા	૬૫૯
"	બાળી વિદ્યાસ	૬૮૪
કેશવરામ	પુરુષોત્તમ માસની કથા	૩૬૩
ખીમસ્વામી	તીથીઓ	૫૬૩, ૭૪૦પક્

અવરીબાધ	કીર્તનમાળા	૪૭
ગીરધર	આંખાનો મહીમા	૩૨૪ અ.
ગોપાળદાસ	ગોપાળગીતા	૪૬, ૪૨૩, ૫૬૧
	રણછોડજીના શ્લોકો	૨૬૯, ૪૪૦
	ગ્વાનપ્રકાશ	૭૨૨
ગોવિંદ	મામેદં	૩૨૮ બ, ૬૮૮ અ
	સતભામાનું રસણું	૫૧૭, ૬૩૬, ૬૮૩
ગોવિંદ મોરારજી	મુધ-વાખ્યાન	૭૦૯
ગોપીબાણુ	મહાદેવજીનો વિવાહ	૩૩૦ અ.
જ્ઞાનાચાર્ય	નિવૃદ્ધિ પંચાસિકા	૪૮૮ અ
ચતુરદાસ	ભાગવત-એકાદશ સ્કંધ	૫૯૧, ૫૯૮, ૬૦૮
ચતુર્જદાસ	મધુમાલતી	૭૬૨
છોટામ	પદ સંગ્રહ	૬૩
	શિવ વિવાહ	૬૪
જગજીવન	મણિરત્નમાળા	૧૩૧, ૧૬૩
	ગ્વાનમળ	}
	ગ્વાનગીતા	
	નરબોધ	
	શિવવિવાહ	
જુગજીવન	મુધ-વાખ્યાન	૫૫ અ
જગદીશ	હસ્તામળક	૧૩૪
જગન્નાથ	સુદામાચરિત્ર	૨૮૮
જનતાપી	અભિમન્યુઆખ્યાન	૧૯૦અ, ૧૯૧, ૨૦૦ઢ, ૨૨૫, ૪૦૬, ૪૩૩, ૬૫૫ પચ
		૭૭૧ અ, ૭૯૪ઢ
જનાદેવ	ઉષાહરણ	૨૯૧અ, ૪૩૬ઢ, ૪૭૭ઢ
જસવંત	ભાપાબૂપણ	૬૬૦
જમુરામ	રાજનીતિ	૭૨૫
જયવિજય	શકુન ચોપાઈ	૬૦૬
જયદેવ	ગીતગોવિંદ	૨૧૮, ૨૧૯, ૨૨૦, ૨૬૬અ
જયજીરામ	ચાતુરી	૪૮, ૪૯, ૫૯૦, ૭૧૪ક.
		૭૪૦અ, ૭૫૬ ક,

શુભચુરામ	બારમાસ-મહીના	૬૨૭અ
જેઠારામ	શીતળાદેવીનું આખ્યાન	૪૭૩અ.
ગુલબારામ	, દશમસ્કંધ	૭૪
ગુલસી	અશ્વમેધ	૫૫
ગુલસીદાસ	બાનકી વિવાહ	૩૩૧વ
"	રામાયણ (બે કાંડ) (હિંદી)	૩૦૧
"	રામચરિત માનસ (૪)	૫૬૭
ચોલણ	મહીના	૪૫૨વ
દક્ષપતરામ	જૂતનિર્જઘ	૩૩૫અ
	રાસમાળાનું પ્રારંભ	૧૪૩
દયારામ	દાણુલીલા	૨૫૪પચ
	પદો, કીર્તન	૩૦૩, ૭૬૬
	ફકિમણી વિવાહ	} ૨૭૪અ, ૪૩૧વ.
	હનુમાન ગરૂડસંવાદ	
	સોલંકીનો ગરબો	૧૫૫
દાદુદયાળ	નાસિકેતાખ્યાન	૭૪૪ અ
	વાણી-પદો	૭૪૧
દેવીદાસ	ફકિમણી દરજી	૧૮૧, ૩૩, ૧૫૬, ૧૬૭અ ૨૧૩ચ, ૨૨૩અ, ૨૪૧અ ૨૯૩, ૨૯૪, ૩૩૭ ઘ ૪૨૪, ૪૩૬ અ, ૬૨૨, ૬૫૫ અ
ધનદાસ	અર્જુન ગીતા	૨૦૬ક, ૨૨૪, ૨૫૪ય ૫૩૮, ૬૭૬
ધનરાજ	છૂટક પદો	૩૪૬
ધીરો	અશ્વમેધ	૭૮૭
	મુરતી બાઈનો વિવાહ	૭૧૪વ, ૭૫૪વ.
નાથુ	વિદુરભાષ	૩૩૧ક
નરસિંહ	ઓખાદરજી	૬૫૬
નરસિં	કાવ્યસંમલ, પદો	૧૬૪, ૨૦૮, ૨૧૦, ૨૮૪, ૪૨૨, ૬૮૬, ૭૨૦, ૭૩૭

ચાતુરી	૧૬૪અ, ૬૮૯
ત્રિવાહ	૨૮૩, ૪૭૫ અ
હારમાળા	૧૦૦, ૫૦, ૧૬૪અ, ૧૬૫, ૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૬૯, ૧૭૦, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૭૬, ૧૭૭, ૧૭૮, ૧૭૯, ૧૮૦, ૧૮૧, ૧૮૨, ૧૮૩, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૮૯, ૨૩૨, ૨૫૦, ૨૫૪અક્ષ ૨૮૨, ૨૯૫, ૨૯૮, ૨૯૯, ૪૧૪, ૪૧૫, ૪૭૫, ૫૮૬અ, ૬૦૯અ, ૬૧૨, ૭૪૯, ૭૫૨, ૭૬૪, ૭૮૯ વ, ૭૯૩
હુડી	૧૮૨અ, ૪૭૫અ, ૫૮૬, ૬૨૩અ, ૬૩૮,
રામદેના મહીના	૩૭૬અ.
જ્ઞાનગીતા	૩૯
બ્રહ્મોષ મંજરી	૩૪૩.
ભગવદ્ ગીતા	૭૪૧ ક.
વસિષ્ઠ સાર ગીતા	૪૦, ૪૧, ૪૨અ ૫૬૯, ૭૩૫, ૭૭૧
હસ્તામલક	૩૨૯, ૩૪૨
પંચકાંડની કથા	૪૮૯ અ.
પદો કાવ્ય	૩૪, ૩૦૨, ૪૫૪
સુરતીળાષ્ટનો વિવાહ	૧૮૦ફ
શ્રીપાલ્લવચિત્ર	૧૫૧
આર્ષિકૃષ્ણ	૨૫
ઓખાહરણ	૧૯૪, ૨૦૫, ૨૭૨અ, ૩૨૪, ૩૪૭, ૪૮૧, ૪૮૨, ૫૮૪અ, ૬૫૧, ૫૮૪ અ, ૬૫૧

” (?)
નરહરિ

નરપત

નરભેરામ

નયવિજયજી

નાકર

નાટક

ઓખાહરણ	૭૬૮, ૭૬૯
કણ આખ્યાન	૨૩૬, ૬૮૮
મદાપર્વ	૨૭૫, ૪૩૬
ચંદ્રહાસ આખ્યાન	૨૮૦
નળાખ્યાન	૬૩૪, ૭૩૮ જી
ભીમ પર્વ	૨૮ ઘ.
મોરશ્વજ આખ્યાન	૩૬૨, ૭૯૪
લવકુસ આખ્યાન	૪૩૩અ, ૭૦૯ અ, ૭૩૮ઙ, ૭૯૪અ.
વૈરાટ પર્વ	૨૩૫અ, ૨૮, ૧૬૦ક, ૧૬૭, ૪૮૪, ૬૫૨, ૭૫૭
સમાજશાનું આખ્યાન	૨૮૭, ૩૧૬, ૭૬૪ ચપ્પ.

નાનીઆઈ
નિષ્કુસાનદ
નંદહાસ
પરમાનંદહાસ
પ્રાગજી

સુધ-વાખ્યાન	૭૩૮
સોકાનો ગરબો	૨૦૧
વણુઓ	૪૧૭
ચમદંડ	૬૫
પંચાખ્યાયી (દિંદી)	૭૦૦
હરિરસ	૪૫૪
તીથી	૭૫૬ પલ્લ.
મહીના	૭૫૬ ઘ.
કોકો	૭૫૬ પો.
ગુરૂ મહીમા	૬૧૭, ૭૫૬
ચિંતામણી	૭૪૦ પલ્લ, ૭૪૨ અ.
છપા	૫૫૬, ૬૧૭, ૭૫૬ પી.
પ્રીતમ ગીતા	૭૫૫
ભગવદ્ ગીતા	૪૫, ૩૨૭, ૫૫૭
મહીના	૭૫૬ પલ્લ.
સરસ ગીતા	૪૪, ૪૨૭, ૬૬૩.
જ્ઞાન ગીતા	૭૫૬ ઙ.
જ્ઞાન પ્રકાશ	૭૫૬ અ.

પ્રીતમ

ત્રિમાસિક

અભિનય આખ્યાન ૨૫૭, અ, ૩૮૮, ૬૯૨

ઓખાદરણ ૨૬૪, ૩૮૫, ૩૮૬, ૪૦૨,
૪૦૪, ૪૦૫, ૪૯૮, ૪૯૯,
૫૦૦, ૫૩૭, ૬૦૭, ૭૬૩,
૭૭૫, ૭૭૪, ૭૮૮

કુવરબાઈનું ૪, ૫, ૨૧૩ હ, ૨૨૮
મામેઈ ૨૨૯ અ, ૨૫૦ અ, ૨૫૧
અ, ૨૫૪ જી, ૨૭૧ ક,
૨૭૨ ક, ૨૭૩ અ, ૩૫૬,
૩૭૦, ૪૯૪, ૪૯૫, ૪૯૬,
૪૯૭, ૫૦૪, ૫૩૫, ૬૨૧,
૬૬૬, ૭૧૭, ૭૭૫, અ.

ચંદ્રદાસ આખ્યાન ૬૩૭ વ.

દશમ સ્કંધ ૧, ૫૫૪

દાણધીલા ૧૬૫ અ, ૧૮૩ અ, ૨૫૬ અ,
૬૩૭ ક, ૬૬૮ ક, ૭૭૨ અ,

નળાખ્યાન ૩, ૮, ૧૬૦ વ, ૧૯૨, ૨૪૧,
૨૬૮, ૩૫૨, ૩૫૪, ૩૬૧,
૩૬૨, ૩૬૫, ૪૫૦, ૪૬૨,
૪૭૧, ૪૯૦, ૫૦૩, ૫૧૨,
૫૩૪, ૫૪૨, ૬૫૫ ઘ, ૬૬૬,
૭૬૫,

નાગદમણ ૪૩૫ અ, ૫૩૬

બાળધીલા ૭૪૬ અ.

શ્રમર પચીસી ૨૧૨ અ,

મદાવસા આખ્યાન ૩૭૬, ૩૭૭, ૭૮૯

મહીના ૨૫૨, ૬૯૦

રણુવત ૧૧૭, ૧૩૬ અ, ૨૧૪, ૨૧૬,

૪૩૫, ૪૮૭ વ ૬૯૨ ક,

વામન કથા ૨
 વિવેક વલ્લુઆરો ૧૦ ઢ, ૪૯ અ,
 ૨૭૪, ૪૨૮, ૪૯૨, ૬૪૨ અ,
 ૭૧૪, અ, ૭૮૩ ક.

સ્વર્ગની નીસરણી ૫૦૨

શ્રાદ્ધ ૩૬૦, ૫૧૪, ૫૧૫

સુધન્વાખ્યાન ૧૦૬, ૩૭૮

સુદામાચરિત્ર ૬, ૧૮૦ અ, ૧૬૦, ૨૧૩

૬, ૨૦૬, ૨૫૪, ૨૭૧ અ,

૨૭૨ અ, ૩૫૫ અ, ૩૬૬ અ,

૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯, ૪૦૧,

૫૦૧, ૫૧૩, ૬૦૨ અ, ૬૦૬ અ

૬૩૮ અ, ૭૮૬ અ.

હુડી ૭, ૧૭૮ અ, ૧૮૦ અ, ૧૮૨ અ,

૧૬૭ અ, ૨૦૬ અ, ૨૫૧, ૨૫૪

૬, ૨૭૧ અ, ૨૭૨ અ, ૩૨૦ અ,

૩૫૫ અ, ૩૮૧, ૫૭૦, ૫૭૧,

૬૬૬ અ, ૬૬૮ અ, ૬૮૦,

૭૧૭ અ, ૭૮૮ અ. ૭૯૩ અ,

પાચો

બ્રહ્માનંદ

બ્રહ્મજિનદાસ

બિહારી

બ્રેહેન્દ્ર

કુંડલાદરબ ૭૪૮ અ.

સુગતી મહીના ૭૦૬

યશોધરા રાસ ૫૫૧

મતચંદ્ર ૬૮૫

બ્રમર ગીતા ૧૬૭ અ, ૧૮૫ અ, ૨૦૬,

૨૩૩, ૨૩૭, ૨૫૩ અ,

૩૨૦ અ, ૩૩૦, ૩૩૩,

૩૩૪, ૩૩૬ અ, ૩૩૭, ૪૧૦,

૪૩૭, ૫૬૪, ૫૭૩, ૫૮૪ અ.

ભડળી

ભવાનીશંકર

ભટ્ટહરિ

ભાડિ

ભાડળી વાક્ય ૬૮, ૭૭૮

ભવાની કાન્ધ ૬૮૨

નીતિ શતક ૭૩૪

ઉદ્યોગ પર્વ ૬૫૫

ભાટિ	દ્રોણ પર્વ	૨૭૭ અ
	પાંડવ વિષ્ટિ ૨૦૦ ફ, ૩૨૦ ઘ, ૭૫૮	
ભાસણ	કાદંબરી	૧૫૯, ૧૬૦
	કૃષ્ણ વિષ્ટિ	૩૬૫, ૫૮૪
	જલધર આખ્યાન	૨૦૨, ૪૩૬ વે, ૭૬૪ ઘ,
	દશમ સ્કંધ	૧૫૭, ૧૫૮, ૩૨૧, ૪૭૪
	દુર્વાસા આખ્યાન	૨૯૨ અ.
	બાળલીલા	૨૬૭ અ,
	બીલડી સંવાદ	૨૨, ૧૯૪ અ.
	મામડી આખ્યાન	૬૫૪
	વસ્ત્રા હરણ	૩૮૭ અ, ૪૧૭ એ.
	સતભામાનું રૂસણું	૨૮૯
	સપ્ત રાત્રિ	૨૯૧, ૨૯૨, ૫૮૩,
	સીતા વિવાહ	૨૮૮ અ.
ભાણુદાસ	અજગર પ્રહલાદ	૭૫૬ જી.
	ગરબા	૨૪૦
	નૃસિંહજીની ગરબી	૧૮૧ અ
	પ્રહલાદ આખ્યાન	૨૩૫, ૭૮૬
	હસ્તામળક	૭૩૬
	હનુમાનની ગરબી	૧૮૧ અ
લીમ	પ્રભોધ ચંદ્રોદય	૫૫૨
	હરિલીલા	૨૧, ૨૩૮, ૨૬૫, ૨૭૩, ૩૪૮, ૩૪૯, ૩૬૬, ૬૪૦ અ, ૭૪૬,
	રસિક ગીતા	૧૮૪ઘ, ૧૯૦ ઘ, ૨૧૩ઘ ૨૫૩, ૨૫૬, ૨૭૦
ભોજો	ચંદ્રહાસ આખ્યાન	૪૦૦
મહાદેવ સુત હરદેવ	શિવપુરાણ	૬૦, ૪૪૭, ૭૬૦
	સિમંતિની કથા	૬૦૦ઘ
	સોમવારનું મત	૭૨
મધુસુદન	હંસાવતીની વાર્તા	૧૯૦ ઙ.

મનોહરદાસ (હિંદી)	ગુરુ પ્રણાલિકા	૬૪૭
	પંચ સંસ્કાર	૬૪૭
	વેદાંત ચૂર્ણ	૫૮૭અ, ૬૪૮, ૬૫૭
	વેદાંત મહા વાક્ય	૫૨૯, ૬૭૮
	યદ્ અન્નોત્તરી	૫૬૦, ૫૬૨, ૬૪૭,
		૭૪૦ આદિ,
	જ્ઞાન ચૂર્ણ	૫૬૮
	જ્ઞાન મંજરી	૫૬૪, ૫૮૭
માધવદાસ,	આદિ પર્વ	૩૦
	દશમ સ્કંધ	૭૩
માનપુરા	ઓખાહરણ	૭૮૪
માણિકદાસ (હિંદી)	આત્મવિચાર	૫૮૮, ૫૯૬, ૬૧૪
	કવિત્રણધ	૫૯૪
	પદ સંગ્રહ	૬૪૪
	રામરસાવલુ	૫૯૫
	સંતોષસુરતર	૬૧૩
માંડણ	રામાવલુ	૫૫૨અ.
	રુકમાંગદ કથા	૫૫૨ બ.
મીઠો	ચીજી	૧૮૨ ઘ.
મુકુંદ	પદો	૨૪૯
મુક્તાનંદ	હિરુવગીતા	૭૫૬
	મુખ સિદ્ધાંત	૭૦૫
	શ્રી ગીતા	૪૧૧
મૂળજીભટ્ટ	શ્રાદ્ધ	૧૧, ૨૫૪, ૩૮૯
મેવજી-કાસીમુત	હનુમાન ચરિત્ર	૫૦
મેગલ	નાસિકિતાખ્યાન	૨૩૬અ, ૨૭૨
મેહુનવિજયજી	ચંદ્રરાખનો રાસ	૧૫૦
મંગલશંકર પંડિત	ગુરુગીતા	૧૬૧
યજ્ઞેશ્વર	બોડાણાઆખ્યાન	૬૪૬
રણછોડ	કૃષ્ણના મહીના	૨૫૨અ.

	ચાતુરી	૨૦૬અ, ૨૪૩, ૬૧૬, ૭૮૩
	ધૃતશૃંગાર	૪૮ક, ૨૪૮, ૪૫૨અ
	શિવ વિવાહ	૪૧૨
રણછોડજી દિવાન	શબ્દસંગ્રહ	૧૬૭
	ચંડી પાઠના ગરબા	૩૪૦
રતનદાસ	સગળયા આખ્યાન	૨૫૪ક
રતનેશ્વર	અશ્વમેધ	૪૫૬
	એકાદશ સ્કંધ	૭૪૧
	ભાગવત ૧ ભો	૪૩૮
	અને બીજા સ્કંધ	
	સ્વર્ગશિહણ	૩૩૯
રઘુરામ	સવકુશઆખ્યાન	૩૭૨
રવિચુત-નરસિંહ	બોઝણા ચરિત્ર	૨૫૪અ.
રામભક્ત	અંબરિષ આખ્યાન	૩૭૪
	ભગવદ્ગીતા	૬૨, ૧૧૮અ, ૨૫૬વ, ૩૦૩અ, ૩૯૬, ૬૬૧
રામદાસચુત-મ-ય	અંબરિષ આખ્યાન	૬૯
રામપ્રસાદ	ધર્મતત્ત્વસાર	૭૩૩
રામૈયા	મહીના	૬૩૭અ
રામકૃષ્ણ	ગંગેન્દ્રભોક્ષ	૨૮૫અ, ૪૨૯, ૭૬૪અ,
	પદ્મસંગ્રહ	૫૪૧
	ભગવદ્ગીતા	૭૧૨
	સ્વર્ગશિહણ	૬૦૧અ
રાજેશ્વર	ચંદ્રદાસ આખ્યાન	૧૮૯ઘ, ૭૨૮
રાજે	પદો	૭૫૦
	રાધિકા વિવાહ	૬૨૩
રાણાસુત	મેહેરાવણનું આખ્યાન	૫૮
રાધાદાસચુત-હરિદાસ	અધ્યાત્મ રામાયણ	૫૩, ૧૧૬વ
	ભગવદ્ગીતા	૫૪, ૧૧૬ અ,

इधनाथ	अधमेध	७१८
" "	ध्रुवाभ्यान	२६६अ.
	प्रह्लाद यंद्रावणा	५३३.
लज्जतराम	अलिमानु आभ्यान	६६
लहनुलाल	सिंहस्तनत्रीसी	४५८.५१६
लक्ष्मीदास	गणेन्द्रमोक्ष	३३६
	दशभरकंध	४७०
	रामरक्षा	७४२
लीला	सुंदरशेखरी वार्ता	६५०
ली'यल	रामायण	४५३
वस्ते।	शुकदेव आभ्यान	१७६अ, ४३६क ४३७अ, ४८६अ, ४८६क, ६५५क, ७०८, ७६४अ,
वदलल	अनावित्रपुराण	२२१, २२२
"	आनंदनो गरणो	१३६
	गरणा	४१८, ६००, ६७१
	छत्रनो गरणो	२३०
	धनुषधारीनो गरणो	२२०अ, ४०३
"	प्रेमगीता	६००अ
"	लार्गवत	२६, ५५४अ.
	स्तोत्राभानुं इमण्ड	२०१अ.
पञ्चो।	सीतावेश	१६४अ, ७१३अ.
पुनलाल शास्त्री	यंद्रहास आभ्यान	३५७, ५३१
वासणुदास	राधारस	७३८कफ.
विजयलक्ष्म	गीतम रास	२४६
विजयगण्धि	वैराग्य सतक	५४३
विद्यनाथ	प्रेमपत्नीसी	६०६
"	भाभेई	६३६
"	रमिकरण	२०६, २१३, ७३१अ.
विक्रसेधर	{ यदुःखोडी टीका यमुनाष्टक श्रीकृष्णाय स्तोत्र	} ४१६
वदलसायाय		

શ્રીધર	ધર્મરીછંદ	૭૩૮ ફ
	રાવણ મદોદરી સંવાદ	૪૮૮
	સત્તથતિ છંદ	૫૮૩અ
શંભુરામ	લવકુશ આખ્યાન	૨૪૧વ,
સદાનંદ	સુરતી મહીના	૨૪૩વ
સામળ	અમરકુળ-ભરથરીની વાર્તા	૪૮૪, ૮૬,
	અખોલા	૧૦૦, ૧૦૧, ૨૨૬,
		૨૬૬અ, ૩૦૭, ૬૭૦
	અભરામકુલીના શ્લોકો	૧૧૫
	ઉદ્ધમકર્મ સંવાદ	૨૯૬, ૪૭૬, ૫૧૮
	અંગદવિષ્ટિ	૧૧૦, ૧૧૧, ૧૬૫, ૨૧૫,
		૩૦૪, ૩૬૪, ૭૭૦વ.
	કળશની વાર્તા	૮૪, ૬૬૬
	કમળની ,,	૧૦૪
	કામધેનુની ,,	૬૨
	કાષ્ટના ઘોડાની ,,	૬૩, ૫૮૮
	કાલકાનો ગરબો	૭૮૩વ.
	ગર્હવસેનની વાર્તા	૬૫, ૩૩૧, ૪૬૧ચ.
	ચંદ્રચંદ્રાવતી	૧૧૩
	છપ્પા	૪૬૫, ૪૬૬
	જહાંઘરશાની વાર્તા	૪૬૧
	ત્રેગણીની ,,	૬૬, ૬૬૪
	ધનવંતરોડની ,,	૬૭, ૩૧૫, ૫૦૬
	નાવિકની ,,	૬૮.
	નોકાની ,,	૧૦, ૧૦૫, ૩૨૫
	નંદનત્રીસી	૧૧૪, ૧૬૪ક, ૨૩૧,
		૨૫૮, ૬૬૭, ૭૬૬,
		૭૬૭અ.
	પતાકા રાવળનો ગરબો	૭૬૧અ
	પદ્માવતી	૧૦૬, ૨૫૭, ૩૧૬, ૩૨૦
		૩૩૨, ૩૩૫, ૫૨૪, ૫૨૬,

૫૨૭, ૫૨૮, ૫૨૯, ૫૩૦,
૬૨૮અ, ૭૬૬, ૭૬૭ચ.

પાનની વાર્તા ૯૪

પંચડડની ,, ૧૦૬, ૩૦૬, ૩૧૮,
૩૩૨અ, ૫૨૩, ૬૨૫
૬૯૮, ૭૬૬

ખરાસ કસ્તૂરીની ,, ૭૧૧

ભરયરીની ,, ૪૮૪, ૮૬

ભાદ્રાની ,, ૧૦૨, ૧૦૩, ૪૬૪
૫૦૫, ૬૬૫, ૭૬૬

ભાભારામની ,, ૮૮, ૬૩૭

ભોળની ,, ૧૬૬

મડાપચીસી ૩૦૫, ૩૧૭, ૫૧૯,
૫૨૦, ૫૨૧,

મદનમોહનની વાર્તા ૨૨૪, ૩૨૨, ૫૩૨

માધવાનલની ,, ૮૭, ૬૯૫

મેતાપોપટની ,, ૮૯, ૯૦, ૫૦૭, ૭૬૬

રણુછોડજના શ્લોકા ૧૩૯, ૫૦૬

રણુરથભગદની વાર્તા ૯૧

રાવણુમદોદરી સંવાદ ૫૪૬

રૂપાવતીની વાર્તા ૯૯

સલક્ષ્મીની કથા ૮૩, ૨૦૩, ૭૮૨

વહાણની વાર્તા ૮૨

વિપ્રની ,, ૮૦, ૩૦૯

વિક્રમની ,, ૮૫, ૨૨૭, ૨૬૦, ૪૦૭
૫૨૨, ૬૨૭ચ, ૭૧૬

વૈતાળની ,, ૮૧

શુકસારીકા ૩૩૧અ

સાગરની વાર્તા ૭૮, ૩૧૪

સિંહલદ્વીપની ,, ૭૯, ૩૧૧, ૫૧૧,
૭૮૩ચ

	સિંહાસનત્રીસી	૧૧૨,૪૩૧,૪૪૮,૭૬૬
	સ્ત્રીચરિત્ર	૧૦૭, ૭૫, ૨૧૧, ૪૧૩, ૫૧૦
	સુડા બહોતેરી	૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૩૦૮, ૩૧૦, ૬૬૨, ૭૭૬
	હરણુની વાર્તા	૭૬, ૩૧૩
	હંસની ”	૭૭, ૩૧૨
સારથીભારથી	બ્રમરગીતા	૨૦૮અ
સાંધુ	કાગરસ કોસલ	૫૫૧
સ્વામીનારાયણ	કીર્તનસંગ્રહ, પદો	૬૭૨, ૭૦૨, ૭૬૦
(સંપ્રદાયનાં સાધુઓ)		
સુરદાસ	આખ્યાન	૧૮૯ક, ૨૯૦અ
	પ્રહલાદ આખ્યાન	૧૮૯અ, ૨૬૫અ, ૭૩૮અ
સુરભટ	સ્વર્ગારોહણી	૨૧૨, ૨૪૨, ૪૨૫, ૪૭૩, ૫૫૪ક, ૬૦૦ક
સુખરામ સુત-તુલજીરામ	સગાળશાનું આખ્યાન	૫૨
સુખાનંદ	પદ્માવતિનોદ	૬૬૯
સુદંર	હમયી	૪૨૮અ
સુદંરદાસ	કવિત	૭૪૧ચ
	ચિંતામણી	૭૫૬પચ.
	સુદંરસંગાર	૭૮૧
સહજાનંદ સ્વામી	શિક્ષાપત્રી	૧૯૯, ૩૮૦, ૫૬૭
સોમસુદંરસૂરિ	ઉપદેશમાળા	૧૫૨
	યોગશાસ્ત્ર	૧૫૩
સોહોદેવ (હિંદી)	દોહરા	૬૧૯
સાંતમહારાજ	ભાગવત	૪૪૯, ૭૯૨
હરણવન	શિવકથા	૪૪૫અ
હરણવન વ્યાસ	આત્મબોધ	૧૩૨
	વત્સબોધ	૧૩૩

હરજીવન વ્યાસ

પંચીકરણ ૧

વિચારમાળા ૧૨૮, ૧૨

હરગોવિંદ

ગણપતિ અને શિવજીની લાવણીઓ ૧૦

હરપંડીતિશ્વરિ

વૈવસ્વારોદ્ધાર ૧૪

હરિદાસ

આદિપર્વ ૨૫

,

આદિપર્વ ૩૩૮, ૩૪૫, ૩૪૫

,

ધ્રુવાખ્યાન ૨૦૦

,

પ્રેમભારાણીનું આખ્યાન ૨૮૧

,

મૃગલી સંવાદ ૭૪

,

સામળસાનો વિવાહ ૧૨, ૧૬૧, ૨૦૬

૨૧૭, ૨૫૪, ૩૭૪

૨૬૫, ૩૭૨, ૩૭૪

૪૮૬, ૬૩૮, ૬૩૮

૬૫૫, ૭૨૬, ૭૬૬

૭૭૧

હરિરામ

બલુવાહન આખ્યાન ૧૭૬, ૨૦૦

હોમે

કલ્પગુપ્તો મહોમા ૩૨

હોમદાસ

દ્રોપદી વસ્ત્રાહરણ ૨૬

કર્તાના નામ

અવસરની આખ્યાન ૪૮૦૦

વિનાની કૃતિઓ

અશ્વમેધ ૪૬૭

અપરોક્ષાનુભૂતિ ૬૪૧

અષ્ટાવક્ર ૫૬૩

અભિમન્યુ આખ્યાન ૩૫૮, ૩૬૧

૫૪૮, ૫૪૮

અમૃતધારા ૧૪૬, ૨૪૬

આદિ પર્વ ૨૩, ૨૬૬

આત્મબોધ ૧૩૦

આંખાનું આખ્યાન ૩૮૩

આંખો ૭૧૩, ૭૧૩

ઈદ્રાજી વિદ્યા ૨૪૫

ઉધ્ધવ સંવાદ	૨૫૯ ક
ઉદ્દિવ્ય પ્રકાશ	૧૪૫
ઉદ્દોગ પર્વ	૨૮ અ
ઉંટક શિવાદ્યક (સંસ્કૃત)	૭૩૮ જી
એકાંતરીઆ તાવની કથા	૪૦૧
એકાદશી મહાત્મ્ય	૫૪૫
આખાહરણ	૩૮૫, ૪૩૯, ૪૬૩
અંબિકા હંદ	૭૩૮ જી
કામાવતીની વાર્તા	૮ ક
ગરબા સંગ્રહ	૧૩૭, ૧૩૮, ૧૪૦, ૩૭૩, ૫૨૫, ૬૩૦, ૬૪૧, ૭૦૬, ૭૦૭, ૭૧૦, ૭૧૫, ૭૧૬, ૭૬૮
ગણપતિ વ્રત કથા	૭૧૯
ગુર્જર ભૂપ નામાવલી	૭૨૯
ગોપિકા ગીત	૬૧૬
ચાર અવસ્થા	૭૫૬ કે
ગોરાસી વૈષ્ણવનાં નામ	૭૦૦ અ
અંપકસેન અઉપધ	૭૨૧
અડીપાકના ગરબા	૧૩૫
અંદ્રહાસ આખ્યાન	૩૫૬
અંદ્રશેખરનો રાસ	૭૦૫
જેન રાસો	૫૫૩
ગુલસી મહાત્મ્ય	૫૫૪બ
દશમ સ્કંધ	૧૮૪ અ, ૪૪૪
દત્ત ગીતા	૭૩૫ અ
ધાર્મિક રતોત્રા	૬૮૬
ધુઆર	૧૨૦
ધોળ સંગ્રહ	૧૧૮, ૮૦૧
નરમૈનું આખ્યાન	૬૩૫
નાગદમણ	૬૭૪ અ
નારાયણ જીવતર	૪૫૮ અ

નિત્ય લીલા	૧૧૯
નંદત્રિસટીની (સંસ્કૃત)	૭૩૮ આદ.
નંદભત્રીસી	૨૯૭, ૩૨૩
પદસંગ્રહ	૧૨૧, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૨૫, ૧૫૪, ૨૩૯, ૩૭૩, ૪૦૮, ૪૪૬, ૫૨૫, ૫૭૪, ૫૭૭, ૬૦૪, ૬૧૮ હિંદી, ૬૩૦, ૬૪૧અ, ૬૫૬, ૬૬૪, ૬૭૨, ૬૭૫, ૬૭૭, ૭૦૨, ૭૦૩, ૭૦૪, ૭૦૬અ, ૭૦૭, ૭૧૦, ૭૧૫ ૭૧૯અ, ૭૨૪, ૭૨૭
પ્રકીર્ણ કાવ્યો	૬૭૩
પાશુપ્તરા દુહા	૨૪૭
પાંડવ ગીતા	૬૮૭
પિંગળ પ્રાકૃત	૬૪૩
પુરુષોત્તમ માસની કથા	૪૭૨
પ્રેમ ગીતા	૩૮૩ અ
; પ્રેમ ગીતા	૬૩૯ ક
પંચોપાખ્યાન વાર્તિક	૬૮૧
પંચડંડની વાર્તા (ગદ્ય)	૩૦૦
પંચીકરણ	૧૨૭, ૫૪૦
બત્રીસ પુતળીની વાર્તા (હિંદી)	૪૫૯
બલ્લુવાહન આખ્યાન	૧૯, ૬૩૩
બાગ વિલાસ (હિંદી)	૭૬૧
બોધ પ્રદીપિકા	૨૮૯ અ
ભગવદ્ ગીતા	૩૫૧, ૩૬૭, ૩૬૮, ૩૬૯, ૪૨૧, ૪૫૨, ૫૫૫, ૫૫૬, ૫૫૭
ભક્તમાળા	૬૬૭
ભવાની સ્તોત્ર	૭૩૮ક

ભાગવત (ગદ્ય)	૭૩૯
ભારત	૬૩૨
બીલ કાળીની ઉત્પત્તિ	૧૪૨
ભૂગોળ પુરાણ	૨૪૪
ભૂગોળ શાસ્ત્ર	૩૪૮ અ
ભોજરાજની વાર્તા (?)	૫૫૦
મધુમાવતીની કથા	૪૬૨ અ
માધવાનળની કથા	૭૬૪ હ
મુકુંદરાયણની વાર્તા	૧૨૨
મુખ્યાવબોધ ઔક્તિક (સં.)	૧૬૨
મોહ વિવેક (હિંદી)	૭૪૦ ક
મુદ્ધ કાંડ	૩૩૬ અ
યોગમાર	૧૪૬
યોગવાસિષ્ઠ સાર	૪૫૮
યોગ વાસિષ્ઠ	૫૬૫, ૫૮૯
રણછોડજીનો ગરબો	૩૮૨
ગદ્યપતિ લીલા	૪૬૦
રત્ન પરીક્ષા	૭૪૭
રત્ન પરીક્ષા સમુચ્ચય	૭૪૭ અ
રામદેના મહીના	૩૭૬ અ
રામાયણ	૫૪૭
રાસ પંચામ્યાથી	૪૩૩ ઘ
રૂઝમાંગદ કથા	૧૬
રોગક્રમણ	૬૫૩
સત્તના ભોડકણી	૨૧૭
વજ્ર પ્રકાશ	૬૫૮
વિરાટ અને આર્થિક પર્વ	૨૬૪અ, ૩૦૬, ૩૫૩,
	૩૬૩, ૪૪૩, ૬૩૧
વિચારમાળા	૬૨૦, ૭૪૦ ઘ, ૭૫૩
	અ, ૭૫૬ ઙ,
વિદુર નીતિ	૩૪૧

વીરમગામનો ઇતિહાસ	૧૪૧
વૃદ્ધ આણ્યાક્ય નીતિ	૬૨૨અ
વેદાંત સાર	૭૪૫
વૈતાળ પચીસી (ગદ્ય)	૬૦૫, ૬૨૭, ૬૪૦
વૈદક ગ્રંથ	૫૪૪
શનિની કથા	૨૪૩ અ
રાકુનાવલી	૬૬૩
શિવરાત્રીની કથા	૪૩, ૩૫૫ ક
શિવ ગીતા	૪૧૯
શિવ પુરાણ	૪૫૧
શ્રીમદ્ ભાગવત	૭૩૯
શૈલ પર્વ	૨૭ અ
સભા, વન અને વૈરાટ પર્વ	૨૦૦૬, ૩૨૬, ૩૫૩, ૪૪૩
સલાપર્વ અને આર્ષિક પર્વ	૨૦૦૬, ૪૪૩
સરોદ સાત્ર	૧૪૪
સર્વોત્તમજી દીકા	૭૩૨
સાધુ પ્રતિક્રમણ સુત્ર	૧૬૩ અ
સારપત્ર	૪૪૧
સાગ્રમતી મહાત્મ્ય.	૪૯૯ અ
સીતા હનુમાન પ્રસંગ	૪૪૩
સ્ત્રી પર્વ	૨૭૬
સૌમિક પર્વ	૨૭૬
સંતપંથીઓનો પદસંગ્રહ	૭૩૦
હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન	૩૭૯

ગ્રંથોની સાલવાર સૂચિ.

રમ્યા સંવત	લેખક,	પુસ્તકનું નામ.
સંવત ૧૪૧૨	વિજયભદ્ર	ગૌતમ રાસ
„ ૧૪૫૦	(?)	મુઘલાવબોધ આદિતક
„ ૧૪૮૫	સોમમુંદરસુરી	ઉપદેશમાળા
„ ૧૫૧૦x x	અમરચંદ્ર	કાવ્ય કલ્પવતી
„ ૧૫૧૨.	નરસી	દારમાળા
„ ૧૫૧૪	„	વિવાહ
„ ૧૫૨૦	બ્રહ્મજિનનાસ	યશોધરદાસ
„ ૧૫૪૦	ભીમ	હરિલીલા
„ ૧૫૪૫*	ભાલજી	કાદંબરી, દશમ વિગેરે.
„ ૧૫૪૬	ભીમ	પ્રબોધ ચંદ્રોદય
„ ૧૫૪૮	જનાર્દન	ઉપાહરણ
„ ૧૫૫૫†	ઉદ્ધવસુત ભાલજી	બાલુવાહન આખ્યાન, રામાયણ-મુંદર કાંડ
„ ૧૫૬૦	નરપત	પંચડંડ

x x ઉતાર્યા સાલ.

* ભાલજીની કાંઈ કૃતિની સાલ મળી આવેલી નથી. એના નળાખ્યાનની રમ્યા સાલ સં. ૧૫૪૫ અપાયેલી છે તે રા રામલાલ સુનીલાલ મોદી સંદેહપડતી માને છે. પણ સરલતા ખાતર તે અત્રે નોધી છે. વધુ દૃઢીકત માટે જુઓ, ભાલજીનું ચરિત્ર પૃ. ૧૫૦.

† આની રમ્યા સાલ મળતી નથી; પણ એનું અધુરું રહેલું રામાયણ એના લાઈ વિષ્ણુનાસે પૂરું કર્યું છે અને તેની રમ્યા સાલ સં. ૧૫૭૫ અપેલી છે, તે પરથી તેનો સમય સં. ૧૫૫૫ ની આશ્રપાસ હોય એમ અનુમાન કર્યું છે. શુ. વ. સોસાષ્ટી તરફથી પ્રસ્તુત કાવ્ય છપાયું છે તે વિશેષ માહિતી માટે જોવું

૧૫૬૫	શ્રીધર.	રાવણ મંદોદરી સંવાદ, સમયતિ વગેરે.
૧૫૭૪XX	માંડણ	રામાયણ, રુકમાંગદની કથા.
૧૫૭૫	વિષ્ણુદાસ-ભાવણસુત	ઉત્તર રામાયણ
૧૫૮૦†	„	ઝોખાદરણ
૧૫૮૧	નાકર	નળાખ્યાન
૧૫૮૩		ભગવદ્ગીતા
૧૫૮૭†		(સુ. ગદ્ય ટીકા) ગુર્જર રાગઓની વંશાવળી
૧૫૯૫XX	સાંથુ	કાગરસ કોસલ
૧૫૯૮XX	?	રત્ન પરીક્ષા, રત્ન પરીક્ષા સમુચ્ચય
૧૬૦૦÷	ધસરદાસ	હરિરસ
૧૬૦૦†	નાકર	ઝોખાદરણ
૧૬૦૧	નાકર	વિરાટ પર્વ
૧૬૦૨*	„	આર્ષિક પર્વ
૧૬૦૫ !	?	દશમ (સુ. ગદ્ય.)
૧૬૦૯	એહેરેવ	અમર ગીતા
૧૬૧૧	સુરદાસ	પ્રદક્ષા આખ્યાન
૧૬૧૨*	નાકર	ઝોખાદરણ
૧૬૧૬	કુસળલાભ	માધવ કામકુંડલા
૧૬૨૪	વસ્તો	શુકદેવ આખ્યાન
„	(?)	જોગ રાગની વાર્તા

XX ઉત્તાર્યા સાલ.

† અનુમાન.

÷ આની રચના સાલ મળતી નથી. કવિના ચરિત્ર માટે ભુઓ લીખડી
દરબાર તરફથી પ્રકટ થયેલું 'હરિરસ'નું પુસ્તક.

ભુઓ બૃહતકાવ્ય દોહન, લા. ૮ † પાંચમી સં. ૫. રીપોર્ટ

”	૧૧૨૬	માનાચાર્ય	મિદદહુ પંચાશિકા
”	”	વિષ્ણુદાસ	બીજમ પર્વ
”	૧૬૩૪*	વિષ્ણુદાસ	ચંદ્રદાસ આખ્યાન,
”	”	”	રુકમાંગદ આખ્યાન
”	૧૬૩૬	લીલા (?)	સુંદર શેકની વાર્તા
”	૧૬૩૭	મેગલ	ધ્રુવાખ્યાન
”	” ÷	હરિદાસ (વાલંદ)	ધ્રુવાખ્યાન
”	૧૬૩૯	લક્ષ્મીદાસ	મજેન્દ્રમોક્ષ
”	૧૬૪૪XX ૧	(?)	પિંગલ પ્રાકૃત
”	”	હરિદાસ	આદિ પર્વ
”	૧૬૪૫†	બીમ	રસિકગીતા
”	૧૬૪૭	કાસી સુત	હનુમાન ચરિત
”	૧૬૪૮XX		ગીત ગોવિંદ (ગુ. ગદ્ય)
”	”	(?)	આદિ પર્વ
”	૧૬૪૮	કાસીસુત	વિરાટ પર્વ
”	” XX	વાસણુદાસ	રાધાવિલામ
”	૧૬૪૯	રામદાસ સુત મન્ય	અંબરિય આખ્યાન
”	૧૬૫૫	વિષ્ણુદાસ	કર્ણ પર્વ
”	”	શિવદાસ	વૈતાલ પંચ વિંશતિ (સંસ્કૃત)
”	૧૬૫૬	વિષ્ણુદાસ	રામાયણ
”	૧૬૫૭	”	હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન
”	૧૬૬૦	જયવિજય	શકુનચોપાઇ
”	”	દેવીદાસ	શ્કિમણી હરણ
”	”	સચ્ચંદ્ર	ભગવદ્ગીતા
”	૧૬૬૫XX		ગીત ગોવિંદ (ગુ. ગદ્ય.)
”	૧૬૬૭†	શિવદાસ	બાલચોલા

* જુઓ, જૂદાપાત્ર દોહન ભા. ૮ મો.

÷ જુઓ, અભિમન્યુ આખ્યાન મંપાદિત મંજુલાલ મજમુદારનું પૃ. ૩.

XX ઉતાર્યા સાલ. ૧૬૪૪ સભા યાદી નં. ૨. † અનુમાન

11	૧૬૭૦	શિવદાસ	એકાદશી મહાત્મ્ય
11	૧૬૭૨	"	અંગવનુ આખ્યાન
11	"	જુગજીવન	મણિ રત્નમાળા
11	"†	નરહરિ	જ્ઞાનગીતા
11	૧૬૭૩	કૃષ્ણદાસ	સુદામો
11	"†	શિવદાસ	મન્યવેધ
11	૧૬૭૫	માધવદાસ	આદિ પવ
11	૧૬૭૬	ભાઉ	પાંડવ વિદિ,
11	૧૬૭૬	જાનાચાર્ય	બિહલજી પંચાશિકા
11	૧૬૭૭	રાજધર	ચંદ્રદાસ આખ્યાન
11	"	નરહરિ	વસિષ્ઠ સારગીતા
11	"†	" "	ભગવદ્ગીતા
11	"	શિવદાસ	ચંડી આખ્યાન
11	૧૬૮૪	વિષ્ણુદાસ	કર્ણ પર્વ
11	૧૬૮૪		સારપત્ર (વંશાવલી)
11	૧૬૮૭	મધુસૂદન	યુદ્ધકાંડ
11	"	રાણાસુત	મહેરામણનું આખ્યાન
11	૧૬૮૮	અવિચલદાસ	ભાગવત ૬ કો રકંધ
11	૧૬૮૯	પરમાનંદદાસ	હરિરસ
11	૧૬૯૪÷	વૈકુંઠ	ક્રુવાખ્યાન
11	૧૬૯૫	અવિચલદાસ	આશ્વિન પર્વ
11	૧૬૯૬	હરિરામ	બ્રહ્મવાદન આખ્યાન
11	૧૭૦૪	સુરભટ્ટ	કલિયુગનો મહિમા, સ્વર્ગારોહણ
11	૧૭૦૫	ગોપાળદાસ	જ્ઞાનપ્રકાશ, ગોપાળ ગીતા
11	"	માધવદાસ	દશમ

÷ જુઓ, ફાર્જસ સભાની યાદી નં. ૨

xx ઉતાર્યા સાલ. † પાંચમી સા, પ. રીપોર્ટ

"	"	ગોવિંદ સુત મોરા	સુધન્વાખ્યાન
"	"	અખે	અખે ગીતા
"	૧૭૦૭XX	હરિદાસ	મૃગલી સંવાદ
"	"	પોચો	કુંડલા હરણુ
"	૧૭૦૮	જનતાપી	અભિમન્યુ આખ્યાન
"	૧૭૦૮	વિશ્વનાથ	મામેરૂં
"	૧૭૧૨XX		ભગવદ્ ગીતા (ગુ. ગદ્ય)
"	૧૭૧૩÷	કૃષ્ણદાસ	હુંડી, મામેરૂં.
"	૧૭૧૪	સુરભટ્ટ	સ્વર્ગા રોહણુ
"	૧૭૧૪÷	વજ્રઓ	સીતાવેશ
"	૧૭૧૫	હીમે	દક્ષિયુગનો મહીમા
"	૧૭૧૫XX		વૈતાલ પચીસી (ગુ. ગદ્ય.)
"	"	"	ચંપકસેન ચઢિપદ
"	૧૭૧૯*	પ્રેમાનંદ	સ્વર્ગની નિસરણી
"	૧૭૨૦	વીરજી	સુરેખા હરણુ
"	૧૭૨૩*	પ્રેમાનંદ	ઝોખાહરણુ (૨૩ કડવાણુ)
"	૧૭૨૪	!	સુધન્વાખ્યાન
"	૧૭૨૫	મધુસુદન	હંસાવતીની વાર્તા
"	૧૭૨૬	હરિદાસ	સામળશાનો વિવાહ
"	૧૭૨૭	પ્રેમાનંદ	ચંદ્રહાસ આખ્યાન
"	" *	"	અભિમન્યુ આખ્યાન
"	૧૭૨૭	!	માધવાનજની કથા
"	૧૭૨૮	પ્રેમાનંદ	મદાલસા આખ્યાન
"	" XX	કૃષ્ણદાસ	મામેરૂં, હુંડી;
"	૧૭૩૦†	કાલોન	ઝોખાહરણુ
"	"	પ્રેમાનંદ	વામન કથા
"	૧૭૩૦XX		સલા પર્વ, આર્ષિક પર્વ વગેરે.

* જુઓ, સુભદ્રા હરણુ-૨. અંબાલાલ જાની સંપાદિત.

† અનુમાન. XX ઉતાર્યા સાલ. - કાર્જસ મહાની યાદી નં. ૨

”	૧૭૩૨	જૈન જાધઓ	વિનેયટની વાર્તા
”	૧૭૩૨	ગુલસી	અશ્વમેધ
”	”	પ્રેમાનંદ	ઓખાહરણ
”	૧૭૩૩	”	નળાખ્યાન
”	”	જગજીવન	મણિરત્નમાળા
”	૧૭૩૭	પ્રેમાનંદ	શ્રાદ્ધ
”	૧૭૩૮	”	સુદામા ચરિત્ર
”	”	જયવિજય	શ્રીપાલ ચરિત્ર
”	૧૭૩૮	?	પંચકંડ (શુ. ગદ્ય.)
”	૧૭૩૯	પ્રેમાનંદ	મમિક
”	૧૭૪૦	મહાદેવ સુત હરદેવ	શિવપુરાણ
”	”	રત્નેશ્વર	ભાગવત-પ્રથમ-સ્કંધ
”	”	પ્રેમાનંદ	સુધ-વાખ્યાન
”	૧૭૪૧	”	રણુપત્ર
”	૧૭૪૨	”	નળાખ્યાન
”	૧૭૪૬xx	સુખાનંદ	વહાણ વિનેદ
”	૧૭૪૭	વલ્લભ	અનાવિલ પુરાણ
”	૧૭૪૮xx	કાદાન	એકાદશી મહાત્મ્ય
”	”	રત્નેશ્વર	સ્વર્ગશિદ્ધિ
”	૧૭૪૮	”	ભાગવત-એકાદશ સ્કંધ
”	૧૭૫૨xx	ગોવિંદ	મામેર
”	૧૭૫૪	નરસિંહ	ઓખાહરણ
”	”	કેસરાજ	વૈદ્ય મનોત્સવ
”	૧૭૫૭	વલ્લભ	રેવા મહાત્મ્ય
”	૧૭૫૮†	ધનદાસ	અર્જુન ગીતા
”	૧૭૬૧xx	જગન્નાથ	સુદામા ચરિત્ર
”	૧૭૬૨	વિશ્વનાથ	રસિકરાજ
”	૧૭૬૩††	લોખે ભક્ત	ચંદ્રદાસ આખ્યાન

(સુરતનો)

xx ઉત્તર્યા સાલ. † ફાર્ગસ સલા યાદી નં. ૨

†† પાંચમી સ. ૫: રીપોર્ટ

..	૧૭૧૫	વલ્લભ	ભાગવત
"	"	તુલસીદાસ,	દશમ
"	૧૭૧૬	ભાણુદાસ	પ્રદીપ આખ્યાન
"	૧૭૧૬XX	કાદાન	ઓખાદરણ
"	૧૭૧૬	?	પ્રેમગીતા
"	૧૭૧૮	રાજે	પદ્ય
"	૧૭૨૦	અનુભવાનંદ	શિવગીતા
"	૧૭૨૨	જગજીવન	માનમૂળ
"	"	રઘુરામ	લવકુશ આખ્યાન
"	૧૭૨૩	જગજીવન	મહિરત્નમાળા
"	૧૭૨૪	સારથીભારથી	ભરગીતા સાર
"	"	વિજયગણિ	વૈરાગ્ય શતક
"	૧૭૨૫	સામળ	પદ્માવતીની વાર્તા
"	૧૭૨૬	પ્રેમાનંદ	નળાખ્યાન
"	"	"	બાર મહિના
"	૧૭૨૮	ગણેદાસ	ગમાયણ
"	૧૭૨૯	વલ્લભ	પ્રેમગીતા
"	૧૭૮૧+	સામળ	રણકોટનો શ્લોકો
"	૧૭૮૨XX	?	નંદબત્રીસી
"	૧૭૮૪	નાની	વલ્લભારો
"	૧૭૮૫	રાયોદાસ	ભગવદ્ગીતા
"	"	સામળ	ખરીસ પુતળી (પંદર વાર્તાઓ)
"	૧૭૮૬	વલ્લભ	પ્રેમગીતા
"	૧૭૮૮	અનુભવાનંદ	શિવગીતા
"	૧૭૮૯	"	ચાતુરી
"	૧૭૯૨	વલ્લભ	ધનુષધારીના ગરબો
"	૧૭૯૫	રઘુરામ	લવકુશ આખ્યાન

૧૭૬૬	વેદસભ	દશમ
૧૮૦૮	સામળ	અંગદવિદિ
"	રણુછોડછ દીવાન	કાવ્યો
૧૮૧૧	મળછ ભટ	શ્રાદ્ધ
૧૮૧૨XX	?	ભાગવત (ગુ. ગદ્યમાં)
૧૮૧૫	?	પાંડવગીતા (ગુ. ગદ્ય.)
૧૮૧૭	કાલિદાસ	પ્રલ્લાદ આખ્યાન
૧૮૨૧	વીરો	બાલુવાહન આખ્યાન
"	સામળ	સુડા બહોતેરી
૧૮૨૫	રવિસુત નરસિંહ	બોડાણો
૧૮૩૧	પ્રીતમ	સરસ ગીતા
૧૮૩૫ †	ધીરો	અશ્વમેધ
૧૮૩૫†	કેવળપુરી	પદો
૧૮૩૬	રઘુનાથ	દશમ (પદમાં)
૧૮૩૮XX	સદાનંદ	સુરતી મહીના
૧૮૪૧XX	ગોપીભાણુ	મહાદેવજીનો વિવાદ.
૧૮૪૩	સુખરામદાસ	સગાળણા
૧૮૪૩	રામકૃષ્ણ	ગજેન્દ્રમોક્ષ
"	મુકુંદ	પદો
"	લક્ષ્મણરામ	અભિમન્યુ આખ્યાન
૧૮૫૦÷	દયારામ	ભાગવત-દ્વાદશસ્કંધ
૧૮૫૨	પ્રીતમ	પ્રીતમગીતા
૧૮૫૭	ગુલસીદાસ	ભનકી વિવાદ
૧૮૬૨	રઘુનાથ	પ્રલ્લાદ ચંદાવળા
૧૮૭૨	રઘુનાથ	અશ્વમેધ
૧૮૭૪	કૃષ્ણારામ	કલજીગનો ગરબો
૧૮૭૭††	હરગોવિંદ	ગણપતિ અને શિવજીની લાવણીઓ

† અનુમાન, જુઓ, કેવળપુરીકૃત કવિતા-સંપાદક, રા. બા. હર-
ગોવિંદદાસ દા. કોટાવાળા.

XX કિતાર્યા સાથ, ÷ જ્ઞાણાલ-શાહ-પ્રેષાદિત " રસિક વલ્લભ "

૧૮૮૨	મહેમનંદ રવામી	શિક્ષાપત્રી
૧૮૮૯	મુકુંદ	મુકુંદરાયજીની વાતો
૧૮૯૦	નરભોરામ	પદો વગેરે
૧૮૯૫	અધ્યપણુવાળી	પદો
"	મીઠો	ચાળ
૧૮૯૬	જોહારામ	શીતળાદેવીનું મહાત્મ્ય
"	(૧)	ચરોદશાંત્ર
૧૯૦૮		ભૂતનિગધ
૧૯૧૪	જગદીશ	હસ્તામલક
"	શાંત્રી વ્રજલાલ	અદ્વૈત આખ્યાન
૧૯૧૫	મુકતાનંદ	શ્રીમુખ સિદ્ધાંત
૧૯૧૬	હરજીવન વ્યાસ	વિચારમાળા
"	"	આત્મખેાવ
૧૯૨૦	નિધુવાનંદ	યમદડ
૧૯૨૧	છોટમ	શિવવિવાહ
"	"	લગ્નના જોડકણા
૧૯૨૨	દનપતરામ	રાસમાળાનું પ્રકરણ
૧૯૨૪XX	મંગલશ કર	ચર ગીતા
૧૯૨૫	કેશવરામ	પુરુષોત્તમ માસની કથા
૧૯૨૮	લવાનીશંકર	કાવ્યો
૧૯૩૮	ગવરીગાદ	પદો